

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет фізичної культури, спорту та здоров'я
Кафедра фітнесу та циклічних видів спорту

О. А. ІЩУК, Н.С. КАРАБАНОВА, О.А. ІВАНЮК

УКРАЇНА В ОЛІМПІСЬКОМУ СПОРТІ

*Методична розробка для студентів факультету фізичної культури,
спорту та здоров'я*

Луцьк – 2023

УДК 796.032(477)(072)

I-98

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 6 від 15 лютого 2023р.)

Рецензенти:

Альошина А.І. – доктор наук з фізичного виховання і спорту, завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури, професор;

Кліш І.С. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Іщук О. А. , Карабанова Н.С., Іванюк О.А. Україна в олімпійському спорті : метод. розробка для студентів факультету фізичної культури, спорту та здоров'я. Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2023. 242 с.

Тематика методичної розробки охоплює один із змістових модулів освітнього компонента «Історія фізичної культури та олімпійський спорт» відповідно до чинного силабусу та містить повний набір матеріалів, потрібних для організації аудиторної та самостійної роботи здобувачів освіти. У методичній розробці обґрунтовано і проаналізовано періодизацію олімпійського руху сучасності, розглянуто події та спортивні результати Ігор Олімпіад, зимових Олімпійських Ігор і параолімпійських Ігор. Представлено матеріал, який розкриває організаційно-правові й соціально-економічні основи олімпійського спорту.

Методична розробка рекомендована для викладачів та студентів галузі фізичної культури і спорту закладів вищої освіти, спортсменів високої кваліфікації, усіх, хто цікавиться спортом.

© Іщук О. А., Карабанова Н.С., Іванюк О.А., 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ «ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ»	7
1.1. Змістовий модуль «Олімпійський спорт».....	7
1.2. Термінологія олімпійського спорту.....	7
1.3. Олімпійська символіка та атрибутика.....	9
2. ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ	13
2.1. Значення спорту в житті античних греків. Поняття «агоністики» та «атлетики» у Стародавній Греції.....	13
2.2. Передумови виникнення та розвиток олімпійських ігор у Стародавній Греції.....	17
2.3. Давньогрецькі спортивні свята, міфи та легенди про зародження Ігор.....	22
2.4. Учасники, судді, переможці Олімпійських Ігор.....	24
2.5. Спортивні споруди Стародавньої Греції.....	28
2.6. Причини занепаду Олімпійських Ігор.....	30
3. ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР СУЧАСНОСТІ	34
3.1. Передумови до відродження Олімпійських Ігор сучасності.....	34
3.2. Життя та діяльність П'єра Де Кубертена.....	38
3.3. Атлетичний конгрес 1894 року та його значення.....	44
4. ІГРИ ОЛІМПІАД (ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА)	49
4.1. Перший період Ігор Олімпіад (Ігри I–V Олімпіади (1896 - 1912 р.р.)).....	49
4.2. Другий період Ігор Олімпіад (Ігри VII – XIV Олімпіади (1920 - 1948 р.р.)).....	63
4.3. Третій період Ігор Олімпіад (Ігри XV – XXIV Олімпіади (1952 – 1988 р.р.)).....	81
4.4. Четвертий період Олімпійського руху сучасності	

(Ігри XXV – XXXII Олімпіади (1992–2021р.р.)).....118

5. ХРОНОЛОГІЯ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ЗИМОВИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР (1924 – 2023 р.р.).....141

5.1. Історія виникнення зимових Олімпійських ігор.....141

5.2. Етапи проведення зимових Олімпійських ігор.....142

5.3. Хронологія зимових Олімпійських ігор.....143

5.3.1. I зимові Олімпійські ігри.....143

5.3.2. II зимові Олімпійські ігри.....145

5.3.3. III зимові Олімпійські ігри.....147

5.3.4. IV зимові Олімпійські ігри.....147

5.3.5. V зимові Олімпійські ігри.....149

5.3.6. VI зимові Олімпійські ігри.....150

5.3.7. VII зимові Олімпійські ігри.....151

5.3.8. VIII зимові Олімпійські ігри.....153

5.3.9. IX зимові Олімпійські ігри.....154

5.3.10. X зимові Олімпійські ігри.....155

5.3.11. XI зимові Олімпійські ігри.....156

5.3.12. XII зимові Олімпійські ігри.....158

5.3.13. XIII зимові Олімпійські ігри.....159

5.3.14. XIV зимові Олімпійські ігри.....160

5.3.15. XV зимові Олімпійські ігри.....161

5.3.16. XVI зимові Олімпійські ігри.....162

5.3.17. XVII зимові Олімпійські ігри.....163

5.3.18. XVIII зимові Олімпійські ігри.....164

5.3.19. XIX зимові Олімпійські ігри.....164

5.3.20. XX зимові Олімпійські ігри.....165

5.3.21. XXI зимові Олімпійські ігри.....166

5.3.22. XXII зимові Олімпійські ігри.....167

5.3.23. XXIII зимові Олімпійські ігри.....168

5.3.24. XXIV зимові Олімпійські ігри.....169

6. МІЖНАРОДНА ОЛІМПІЙСЬКА СИСТЕМА.....171

6.1. Міжнародний Олімпійський комітет та основи його діяльності.....175

6.2. Міжнародні спортивні федерації.....	180
6.3. Національні Олімпійські комітети.....	184
6.4. Параолімпійські, континентальні та регіональні комітети та спортивні ігри.....	188
7. КЕРІВНІ ОРГАНИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ.....	201
7.1. Життя та діяльність президентів МОК.....	201
7.2. Президенти НОК України	208
7.3. Вибір міста-організатора Олімпійських ігор.....	210
8. УКРАЇНА В ОЛІМПІЙСЬКОМУ РУСІ.....	216
8.1. Аматорство і професіоналізм в Олімпійському русі.....	216
8.2. Визначні здобутки перших українських спортсменів на Олімпійських іграх.....	221
8.3. Всесвітня антидопінгова програма та кодекс.....	234
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	239

ВСТУП

Змістовий модуль «*Олімпійський спорт*» належить до теоретичного циклу наук у системі фізичної культури і спорту. Він є однією із частин профільюючих дисциплін у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання, допомагає їм краще пізнати свою професію, підвищити педагогічну культуру, а також готує їх до практичної діяльності.

Олімпійський спорт являє собою одне із незвичайних явищ в історії людства. Олімпійські ігри зародилися в Давній Греції ще у 776 р. до н.е. (рік проведення Ігор першої Олімпіади) і регулярно проводилися більше тисячі років, являючись однією із важливих складових суспільної цивілізації. Завершивши свій давньогрецький цикл у 394 р. н.е., вони відродилися в кінці XIX ст. в сучасних нових історичних умовах після півтори тисячі років їх повного забуття.

Аналізуючи більш чим столітню історію сучасного олімпійського руху, неважко впевнитися в тому, що ідеали, які покладено в основу Олімпійських ігор Давній Греції, вічні й привітливі для людства. Боротьба за ці ідеали не тільки дозволила відродити Олімпійські ігри, але й зробила олімпійський спорт виключно популярним явищем, що охопило всі континенти і країни, свого роду феноменом суспільного життя світового співтовариства. В сучасному олімпійському русі спортивна, виховна й освітня сторони тісно переплітаються з соціально-філософськими, економічними й політичними реаліями, що зробило його універсальним явищем, прикладом ефективного співробітництва країн щодо укріплення миру і дружних відносин, взаєморозуміння між державами і народами.

У результаті вивчення змістового модулю «*Олімпійський спорт*» здобувачі освіти мають можливість навчитися аналізувати особливості розвитку міжнародного спортивного й олімпійського рухів, усвідомлюючи причетність української нації до формування світової історії фізичної культури.

Запропоновану методичну розробку рекомендовано до використання в навчальному процесі як викладачами, так і здобувачам освіти. Викладачам – бо ній узагальнено великий масив знань з олімпійського спорту, починаючи від давньогрецьких ігор і закінчуючи подіями останніх років. Здобувачам освіти буде корисним насамперед тому, що тут подано весь набір мінімально-необхідних матеріалів для їх повноцінної самостійної роботи.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ «ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ»

1.1. Змістовий модуль «Олімпійський спорт»

Олімпійський спорт – одне з найдивовижніших явищ в історії людства. Зародившись у Давній Греції, Олімпійські ігри регулярно проводилися більше тисячі років, будучи важливою складовою частиною давньої цивілізації. Проіснувавши з 776 до н.е. по 394 рік, вони припинили своє існування, щоб відродитися наприкінці XIX століття.

Сучасне існування *Олімпійських ігор* підтвердило, що ідеали, покладені в основу олімпійського руху, вічні та привабливі для людства. І власне боротьба за ці ідеали не тільки дозволила відродити Олімпійські ігри, але й зробила олімпійський спорт надзвичайно популярним явищем, яке охопило всі континенти та країни, стало свого роду феноменом громадського життя усєї світової спільноти.

Таким чином у сучасному світі спортивні, виховні та освітні сторони олімпійського спорту тісно переплелись з соціально-філософськими, економічними та політичними, що зробили його універсальним явищем, прикладом ефективної співпраці в ім'я гармонійного розвитку особистості, зміцнення миру та взаєморозуміння між державами та народами. В останні роки значно підвищився інтерес до *Олімпійських ігор* в усьому світі, про що свідчить постійний ріст кількості країн-учасниць та спортсменів, що приймають участь в олімпійських змаганнях. Цей фактор вимагає і відповідної підготовки фахівців з фізичної культури.

Предметом навчальної дисципліни «*Олімпійський спорт*» є знання його різних складових як багатофункціонального суспільного явища, системи змагань та пов'язаної з нею системи підготовки спортсменів до Олімпійських ігор. Це цілісна система поглядів, яка дає уявлення про джерела олімпійського спорту, його сутність, поняття, принципи й закономірності, місце та функціонування у суспільстві, зміст і форми змагальної діяльності та спортивної підготовки.

1.2. Термінологія олімпійського спорту

Система знань про *Олімпійський спорт* виражається, перш за все, в основних термінах та їх визначенні. *Базові терміни* – це найбільш загальні терміни, що відносяться як до олімпійського спорту в цілому, так і до окремих

його аспектів – історичного, гуманістичного, організаційно-правового і власне спортивного. *Похідні терміни* підпорядковані базовим термінам і виводяться від них. До першої групи термінів слід віднести найбільш загальні.

Олімпізм – філософія життя, яка об'єднує у єдине, збалансоване ціле гідність тіла і духу, концепція виховання гармонійно розвиненої людини засобами спорту, розповсюдження гуманістичних ідей в житті суспільства, розвиток співробітництва, взаєморозуміння і взаємодопомоги.

Олімпійський рух – спираючись на концепцію олімпізму є найкрупнішим соціальним рухом сучасної епохи, який охоплює світове суспільство в дусі взаємного визнання і співпраці без дискримінації за расовими, національними, політичними і економічними ознаками.

Олімпійський спорт – міжнародний, багатофункціональний спортивний рух, спрямований на пропаганду загальнолюдських, гуманістичних цінностей у відповідності з концепцією олімпізму; найважливіша складова міжнародного спортивного руху, який є невід'ємною частиною сучасного суспільного життя і міжнародних відносин.

Олімпійські ігри – змагання між спортсменами з індивідуальних та командних видів спорту, визнаних МОК в якості олімпійських. ОІ складаються з *Ігор Олімпіади* в зимових ОІ, кожні з котрих проводяться один раз на чотири роки.

Ігри Олімпіади – найкрупніші всесвітні комплексні змагання, які проводяться з 1896 року у відповідності з Олімпійською хартією. Організуються олімпійським містом і НОК країни під загальним керівництвом МОК.

Зимові Олімпійські ігри – комплексні змагання з зимових видів спорту, які проводяться МОК кожні чотири роки. Регулярне проведення самостійних ЗОІ ведеться з 1924 року (Шамоні, Франція).

Термін *Олімпіада* у зв'язку із зимовими олімпійськими іграми не застосовується. *Олімпіада* – чотирирічний період, який починається з Ігор Олімпіади і завершується з відкриттям Ігор наступної Олімпіади. Такий підхід запозичений у стародавніх греків, тому не можна ототожнювати термін "*Олімпіада*" і "*Олімпійські ігри*".

1.3. Олімпійська символіка та атрибутика

Олімпійська символіка – комплекс атрибутів олімпійського руху. Основними з них є загальний олімпійський символ і олімпійський девіз, які складають олімпійську емблему і олімпійський прапор. Ця символіка є власністю МОК і не може бути використана без його дозволу в рекламних або комерційних цілях.

Олімпійський символ – п'ять переплечених кілець (голубе, чорне, червоне – у верхньому ряду, жовте і зелене – у нижньому), які символізують об'єднання в олімпійському русі п'ять континентів. Символ запропонований П. Кубертенем і затверджений МОК у 1913 році. *Олімпійський девіз* – "Швидше, вище, сильніше", запропонований другом П. Де Кубертена П. Дідомом і затверджений МОК у 1913 році, а у 1929 році став складовою частиною олімпійської емблеми.

Олімпійська емблема – офіційна олімпійська емблема, яка складається з олімпійського символу і олімпійського девізу (з 1920 р.).

Олімпійський прапор – біле полотнище з олімпійським символом у центрі, затверджений МОК у 1913 році за пропозицією П'єр де Кубертена. З 1920 року олімпійський прапор вивіщується на всіх олімпійських змаганнях.

Олімпійський плакат – форма наочної агітації, пропаганди спорту і популяризації ОІ. Використовується також для інформації про олімпійське місто, країну. Випускаються також плакати – афіші про змагання з окремих видів спорту олімпійської програми.

Олімпійський гімн – гімн, затверджений МОК у 1958 році, ноти (партитура) якого зберігаються у штаб-квартирі МОК.

Олімпійські нагороди – медалі, дипломи, призи, які затверджуються і присуджуються МОКом. Медалями нагороджуються призери, дипломами – усі призери, а також спортсмени, які посіли 4-6 місця. До нагород, які присуджуються МОК за особливі заслуги у розвитку *Олімпійського руху*, відносяться *Олімпійський кубок* і *Олімпійський орден*.

На перших іграх, 1896 та 1900 років, вручали тільки срібну та бронзову нагороди. Більш того, під час Олімпіади 1900 року у більшості видів спорту медалі взагалі не вручалися, а переможцям давали дипломи та кубки. До 2000 року для аверсу використовувався стандартний дизайн: богиня Ніка з пальмовою віткою у руці, що вітає переможця. Реверс медалі змінювався в залежності від побажань країни, де проводилися Ігри. Починаючи з 2004 року

від цієї традиції відмовилися, та обидві сторони медалі чеканили згідно унікальному дизайну Ігор.

На останній Олімпіаді у Пекіні діаметр медалі складав 70 мм, а товщина – 6 мм. Золоті медалі виготовляють, як правило з срібла. При її вазі коло 150 грамів, золота частка складає приблизно 6 грам. Срібні медалі виготовляють також з срібла, бронзові – з міді.

До 1960 року нагороди виготовлялись такі, що їх неможливо було повісити на шиї. Організатори Ігор 1960 року у Римі вперши виготовили тонкі бронзові ланцюжки у формі оливкової вітки, щоб медалі можливо було повісити на шиї спортсменам. Ідея сподобалась, і з тих пір до олімпійських нагород кріпляться ланцюжки та стрічки. Також разом з медаллю переможець отримує оливкову вітку. Ця традиція започаткована у 2004 року під час Ігор у Афінах.

Друга група термінів пов'язана з міжнародною олімпійською системою, її принципами, структурою і функціонуванням.

Олімпійська хартія – правила і офіційні роз'яснення МОК, у яких викладені основоположні принципи розвитку олімпійського руху і проведення ОІ. Останній варіант ОХ був прийнятий 96 сесією МОК у 1990 році.

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) – найвищий керівний орган олімпійського руху сучасності.

Міжнародні спортивні об'єднання – всесвітні і регіональні неурядові міжнародні організації.

Національний олімпійський комітет (НОК) – керівний орган олімпійського руху в країні. *Міжнародна олімпійська Академія* – спеціальна установа, яка діє під сприянням МОК і фінансується НОК Греції. Основне завдання – вивчення теорії і практики підготовки спортсменів, фізичного виховання, пропаганда олімпійського руху та ін.

Олімпійський спорт – спеціалізована ігрова змагальна діяльність людини, яка спрямована на досягнення максимально можливого високого результату.

Олімпійська солідарність – програма МОК з надання допомоги національним комітетам у розвитку олімпійського руху. Програма передбачає пропаганду олімпійських ідей, допомогу в організації підготовки й участі національних команд у змаганнях, розширення контактів між НОК, організація курсів і семінарів, допомога спеціалістами і тренерами.

Олімпійське визнання – визнання МОКом НОКів окремих країн, яке дозволяє цим країнам відправляти національні команди на ОІ, а також МСФ,

окремих видів спорту – олімпійськими, що забезпечує їх включення у програму ОІ.

Третя група термінів охоплює систему знань, пов'язаних з проведенням ОІ, їх програмою, визнанням переможців.

Олімпійське місто – місто, обране МОК для проведення Ігор. Рішення про обрання приймається не менше ніж за 6 років до проведення Ігор. Організаційний комітет ОІ – громадський виконавчий орган з юридичним статусом, створений для матеріально-технічного забезпечення проведення ОІ і який приймає на себе відповідальність за обов'язки олімпійського міста.

Олімпійський стадіон – головний стадіон ОІ, де проводяться церемонії відкриття і закриття, а також змагання з найбільш популярних видів спорту (л/а, футбол).

Олімпійське селище – комплекс житлових будов, в яких розміщуються учасники ОІ, а також всі допоміжні приміщення (культурний центр, магазини, тренувальні спортивні споруди та ін.).

Національна олімпійська команда – делегація НОК, яка приймає участь в ОІ. Формується НОКом з подання національних спортивних федерацій з видів спорту та інших організацій. У склад команди входять спортсмени, тренери, офіційні представники, технічний й обслуговуючий персонал.

Олімпійський церемоніал – Олімпійською хартією передбачені три основні урочисті церемонії ОІ: відкриття, нагородження переможців, закриття.

Олімпійська клятва – урочистий ритуал на церемонії відкриття ОІ. Відповідно Олімпійської хартії клятву виголошує один з видатних спортсменів країни, в якій проводяться ОІ.

Олімпійський вогонь – один із ритуалів на урочистій церемонії відкриття Ігор. Вперше олімпійський вогонь був запалений на Іграх Олімпіади 1928 р. Вічний вогонь, запалений в Греції за допомогою збільшеного скла, вперше був доставлений естафетою факелоносців для відкриття Ігор у Берліні. З тих пір факельна хода стала найважливішим елементом олімпійської церемонії.

Програма олімпійських ігор – комплекс видів спорту і спортивних дисциплін, з яких проводяться змагання на ОІ. Програму ОІ, в яку входять тільки О. Види спорту, встановлює МОК.

Олімпійські види спорту – визнані МОКом види спорту, з яких можуть проводитись змагання на ОІ. Олімпійський вид спорту повинен мати

міжнародне визнання, ґрунтуватися на високих вимогах до фізичних можливостей людини.

Спортивна дисципліна – відгалуження олімпійського виду спорту, яка включає в себе один або декілька видів змагань. Критерії для включення дисциплін аналогічні для включення олімпійських видів спорту.

Вид змагань – змагання в рамках олімпійського виду спорту або однієї з його дисциплін, яке приводить до розподілення місць серед його учасників і закінчується врученням медалей і дипломів.

Система олімпійських змагань – система відбору учасників ОІ і виявлення переможців. У залежності від специфіки видів спорту, МСФ обирає систему проведення змагань: олімпійську або кубкову (з вибуванням), колово, змішану. З метою обмеження числа учасників в деяких видах спорту, МСФ встановлює кваліфікаційні нормативи, які повинні виконати всі учасники напередодні ОІ.

Олімпійський чемпіон – спортсмен або команда, які здобули золоту медаль на Іграх Олімпіади або зимових ОІ.

Олімпійський рекорд – найвище досягнення, яке установлюють окремі спортсмени або команди в олімпійських видах спорту. Реєструється у відповідності з офіційними правилами відповідних МСФ з видів спорту.

Неофіційний командний залік – система визначення результатів виступу національних команд на ОІ, яка прийнята більшістю НОКів, але не визнана МОК в якості офіційної. МОК додержується позиції, згідно якої Ігри є змаганням між спортсменами, а не між країнами. *Медичний кодекс* – розділ Олімпійської хартії, який містить в собі положення про медичний контроль. Медичний контроль – процедура обстеження спортсменів, яка включає застосування учасниками змагань заборонених стимулюючих засобів (антидопінговий контроль) і участь у змаганнях жінок – осіб з двостатевими ознаками (сексконтроль, який проходять тільки жінки). Перед кожними Олімпійськими іграми медична комісія МОК разом з МСФ затверджує правила та регламент проведення медичного контролю, котрий проводиться лабораторіями оргкомітету Олімпійських ігор, які надають результати медичній комісії МОК, та затверджується виконкомом МОК.

Талісмани – кожна країна, в якій проходять Олімпійські ігри, обирає спеціальний символ, що розповідає про її культуру, традиції. Переважно обирають звірятко, що символізує національні риси та особливості. Перший

талісман з'явився на зимових Олімпійських іграх у 1968 році у Греноблі – гірськолижник Шус, а на іграх у Мехіко – червоний ягуар, але це були неофіційні талісмани. Першим офіційно визнаним МОК талісманом став песик Валді – Мюнхен 1972 рік, а найвідомішим – ведмежатко Міша – Москва 1980 рік. Також кожне Олімпійські ігри мають свою унікальну емблему, що символізує місто та країну організатора. Звичайно, але не завжди, головним елементом емблеми є олімпійські кільця.

Питання та завдання для самоконтролю:

- 1. Охарактеризуйте структуру дисципліни «Олімпійський спорт», її завдання, зміст та значення для підготовки фахівців.*
- 2. В чому виражається система знань про олімпійський спорт? Що таке «Олімпізм» та його основні цінності?*
- 3. Опишіть як проходять офіційні церемонії Олімпійських ігор.*
- 4. Суть Національного олімпійського комітету (НОК) як керівного органу олімпійського руху в країні.*
- 5. Олімпійський рух та його основні завдання.*
- 6. Що таке програма Олімпійських ігор? Які види спорту можуть вважатися олімпійськими?*
- 7. Що таке Олімпіада? Олімпійські ігри? Ігри Олімпіад? Зимові Олімпійські ігри?*

2.ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

2.1. Значення спорту в житті античних греків. Поняття «агоністики» та «атлетики» у Стародавній Греції

Відмінною рисою життя еллінів класичного періоду було прагнення перевершити один одного у всіляких сферах діяльності. У Древній Греції розрізняли два методи застосування фізичних вправ: гімнастику або загальне фізичне виховання, й *агоністику* – спеціальну підготовку та участь в змаганнях.

Таким чином, гімнастика, як сукупність засобів всебічного фізичного розвитку й оздоровлення, займала у Стародавній Греції важливе місце в системах виховання рабовласників різних старогрецьких держав. Загальним у цих системах була їх чітка класова спрямованість, досконалість організації виховного процесу, значна ефективність у реалізації соціальних потреб.

На інтенсивний розвиток спортивних змагань в Стародавній Греції істотно вплинула *агоністика* – принцип змагальності, реалізований в різних сферах життя (праці, мистецтві, спорті) з метою досягнення найкращого результату, визнання, прославлення сфер діяльності, примноження особистого престижу й слави міста-держави.

Агоністика поділялась на гімнастичні ігри та змагання, а також на мусичні змагання (в області музики, танців, поезії).

Агони – різноманітні змагання, які були однією з форм вшанування богів, привертали велику кількість учасників, які прагнули виділитися своїми досягненнями у різних сферах життя. Глибоко укорінений змагальний дух греків часто проявлявся у формі різних конкурсів, які були дієвими чинниками прогресу Стародавньої Греції, забезпечуючи появу унікальних творів. Музиканти та поети, художники і скульптори, філософи й оратори боролися за першість, яка дозволяла їм відчувати радість перемоги.

Агони античного світу ділили їх на три групи: *гімнічні, гіпнічні та мусичні*. *Гімнічні агони* охоплювали всі види змагань, на яких, за виразом Рейша, «демонструвалася міць тіла». Це були різноманітні види бігу, стрибки, метання спису, диску, дротика, боротьба, кулачний бій тощо.

Гіпнічні агони були змаганням з дресирування та швидкості коней і мистецтва вершників. До їх складу входили перегони на колісницях й перегони верхи. Останній вид інколи поєднувався з метанням спису на скаку або стрільбою з луку.

До мусичних агонів відносились змагання, які були причетні до мистецтва. Їх можна поділити на декілька підгруп: змагання в епічно-поетичному мистецтві; музично-поетичні змагання; змагання в інструментальній музиці (флейта, кіфара); оркестричні змагання, що включали, окрім звичайних танців, танці зі зброєю; театральні-драматичні змагання, в яких об'єднано поезію, музику, оркестрику та мистецтво оформлення.

Невід'ємною частиною релігійного культу класичної Греції стало вшанування головного божества певного поліса. Воно проводилось у формі урочистих процесій громадян зі статуєю божества, а також святкових заходів після принесення жертви в його честь перед головним храмом.

Серед святкових заходів обов'язковими були бенкети, гімнастичні змагання молодих атлетів, розігрування сцен з життя богів та міщан. Участь в урочистих процесіях, жертвоприношеннях, гімнастичних змаганнях й театральних сцен

основної маси громадян надавала святам всенародного характеру, робила їх важливою суспільною подією.

Виховання спортивного духу в Стародавній Греції базувалося на тому ж фундаменті, що й інші культурні цінності грецької цивілізації. І головним серед них було звільнення людини від всякої деспотії. Людину вчили вірити в себе, у свої власні сили і можливості, у найвищі цінності людського життя. Людина розглядалася як видимий образ божества. Оскільки боги у греків мали ті ж самі людські риси. Тілесна досконалість, фізична і духовна сила для греків були базовими принципами, які, як правило, проявлялися і здійснювалися на спортивних аренах

Крім Олімпійських ігор, проводилось ще багато змагань, які поступалися їм за популярністю, та все ж мали загальногрецький характер й були важливими подіями у громадському житті міста-держави (полісу). Найпопулярнішими з них були *Немейські, Піфійські (Дельфійські) та Істмійські ігри*.

Немейські ігри, які проводилися також як Олімпійські ігри на честь бога Зевса, вперше були проведені в Немеї більш ніж через 200 років після початку *Олімпійських* – в 573 році до н.е. Після цього Ігри проводилися кожні два роки – на другий рік олімпійського чотириріччя – восени, на четвертий – зимою. В програмі *Немейських ігор* були різні види спорту, однак найпопулярнішими були біг, боротьба, пентатлон. Переможці нагороджувалися вінками із плюща або селери.

Організатори *Немейських ігор* неодноразово прагнули дотримуватись під час ігор загального миру в Елладі. Однак не дивлячись на те, що такий порядок був прийнятий, мир неодноразово порушувався, особливо спартанцями.

Піфійські ігри проводилися у Дельфах на честь бога Аполлона на тому місці, де він убив грізного змія Піфона. Спочатку до програми Ігор входили тільки змагання в співах, музиці, танцях. Історична легенда оповідає, що в 586 році до н.е., після однієї з воєн між грецькими містами в пам'ять про загиблих були вперше влаштовані поблизу Дельф змагання на колісницях, а з 582 р. до н.е. ці місцеві змагання перетворилися в загальногрецькі. З 586 р. до н.е. почали відлік чотириріччя – піфіад. У програму стали включати атлетичні змагання, які поступово набувають більшої популярності, ніж мусичні. Під впливом спартанських звичаїв учасники змагань виступали оголеними. Нагородою переможцям служили яблука, а згодом – вінки з гілок лаврового дерева

Істмійські ігри – проводились на Коринфському перешийку, який греки називали «Істм» з 581 року до н.е. кожні два роки, в перший та третій рік кожної Олімпіади, навесні – на честь морського бога Посейдона.

Ці ігри були започатковані Спартою в інтересах об'єднання під своїм керівництвом областей, які у V ст. до н. е. створили Пелопоннеський союз проти Афін: Лаконіка (Спарта), Місіння, Аркадія, Ахейя, Еліда та Арголіда. Спартанці не мали морських гаваней і намагались захопити їх у Аттики, тому й ігри присвятили богу морів.

Програма складалася з виступів флейтистів і кіфаредів, спортивних змагань: бігу, боротьби, перегонів на колісницях і конях. Нагороджували переможців вінком із соснових гілок. Коринф, поблизу якого проходили Істмійські ігри, був багатим та впливовим містом, тому Ігри завжди справлялися пишно, вони приваблювали велику кількість людей. З 228 р. до н.е. в Іграх стали приймати участь римляни, траплялося іноді так, що під час Істмійських свят оголошувалися важливі рішення римських правителів.

Панафінеї зародилися дуже давно, святкувався на честь *Афіни* – богині-покровительки міста, на її день народження, 28 числа, місяця Гекатомбайона (середина літа, липень-серпень). Фестиваль проводився кожного року, але від 556/5 р. до н.е. в час Песістратоса він проводився на 3-й рік кожної Олімпіади, назвали його Великі Панафінеї. На Панафінеях проводилися гімнастичні ігри, пізніше до програми фестивалю були добавлені змагання для ргапсодів (читців епічної поезії), а згодом музичні змагання.

Ігри та процесії організовувалися десятима атлосетами (організатори ігор), які обиралися за чотири роки наперед. Вони були відповідальні за підготовку чудового пеплоса (мантії), який ткався більше чотирьох років відібраними афінським дівчатами, на ньому завжди зображувалася Афіна в битві богів з гігантами. Організатори ігор (атлосети) також були відповідальні за впорядкування панафінейських амфор й наповнення їх олією з священних олив Афіни. Фестиваль починався з ігор 21-го Гекатомбайона; найпершими змаганнями були перегони на колісницях, але в класичний період вони були замінені кінними перегонами. Шість видів для хлопчиків та дев'ять для чоловіків проводилися більш як два дні.

Призами для цих ігор були панафінейські амфори, що зображували Афіну Промахос на одній стороні, а на іншій – вид змагань, в якому була здобута. Зворотній бік панафінейських амфор таким чином представляв повну картину видів спорту від 556 р. до н.е. до кінця античного світу. Дні, що залишалися були

присвячені змаганням у пирргічі (військовий танець, виконаний в озброєнні), показу та змаганням у фізичній здатності.

Мусичні змагання були двох видів: читання епічної поеми і змагання в справжній музиці – тобто співання ліричної поезії під акомпанемент кіфари чи флейти.

В ніч з 27 на 28 Гекатомбайона відбувалося «священне чергування» – перегони з факелами й пісні, які допомагали афінським людям, що лишалися на всю ніч очікуючи великого дня процесії. Саме цю величаву процесію відтворив Фідій на фризі Парфенону. Для афінян це був найвидатніший час.

До Пелопоннеської війни (431 – 404 рр. до н. е.) для дівчат дорійських племен, які очолювала Спарта, в Олімпійській долині проводились «героїди» – це змагання тільки з бігу. Вони відбувались на честь богині родючості Гери – раз у чотири роки. Учасниці за віком поділялись на три категорії. Переможницям ставили в Олімпії пам'ятники.

У стародавніх греків ніколи не зустрічалися слова «спортсмен» або «спорт», а вживалися слова «атлет» та «атлетика».

Атлет – від давньогрецького слова-борець, так називали елліни тих, хто змагався в силі й спритності на іграх та конкурсах.

Атлетика має більше версій мовного походження. Але найбільше припущень, що воно походить від давньогрецького – «борець, атлет» та «праця, боротьба, змагання». Змагання атлетів були неодмінною частиною будь-якого свята. Вони регулярно проводилися в кожному грецькому полісі та завжди у присутності глядачів. Деякі з них переросли місцеве значення та і заслужили загальногрецький, панеллінський статус.

2.2. Передумови виникнення та розвиток Олімпійських ігор у Стародавній Греції

Грецька цивілізація одна з самих давніх у світі. Вона залишила великий слід у світовій історії. До сих пір людство захоплюється її філософами, поетами, математиками, скульпторами, архітекторами і звісно атлетами. Адже саме греки були однією з перших націй у якої фізичні вправи та спорт увійшли у повсякденне життя.

Однією з найцікавіших ознак античного періоду були спортивні змагання під назвою «*Олімпійські ігри*». Сьогодні це найзначніші святкові події для більшості країн світу, котрі беруть у них участь. Вони посідають чільне місце в

житті молоді, сприяють зміцненню дружби, співпраці, згуртованості в ім'я миру та демократії.

У Древній Греції розрізняли два методи застосування фізичних вправ: *гімнастику* або загальне фізичне виховання, і *агоністику* – спеціальну підготовку та участь в змаганнях. Агоністика поділялась на гімнастичні ігри і змагання, а також на мусичне змагання (в області музики, танців, поезії).

Із гімнастичних *агонів* (*агон* – змагання, турнір, свято) великою популярністю користувались *Немейські*, *Істмійські ігри та Піфійські ігри*. Однак із всіх ігор, які проводились в Древній Греції найбільше значення мали *Олімпійські ігри*. Вважають, що походження і розвиток *Олімпійських ігор* зумовлено економічними, політичними, військовими і культурними передумовами, що формувались в Древній Греції в період розпаду родових відносин і виникнення класового рабовласницького суспільства. Однією із головних причин виникнення Ігор – потреба в підготовлених воїнах, демонстрації переваги військової і аристократичної знаті в області військово-фізичної підготовки.

Історичне коріння олімпійського спорту сягає глибокої давнини, коли племена, які пізніше стали називатися греками, почали заселяти Балканський півострів та острови, що знаходились поряд з ним в кінці III – на початку II тис. до н.е. З XVIII століття до н.е. на острові Крит розвивається фізична культура, схожа на фізичну культуру країн давнього Сходу та Єгипту. Це гімнастичні та акробатичні вправи, кулачний бій, боротьба, ігри з биками та іншими тваринами. Подібні розваги вимагали відмінної фізичної підготовки та мужності.

На уламках гіпсових барельєфів, знайдених на острові Крит, можна виявити окремі сцени кулачного бою та боротьби, які свідчать, що в середині II тисячоліття до н.е. вже існували відповідні правила змагань та спортивна форма (рукавички для боксерів та шоломи для борців).

Із середині II тисячоліття до н.е. починається формування грецької нації і так званий мікенський період розвитку Греції, відомий своїми досягненнями у сфері мистецтва, архітектури, фізичного виховання. Саме до цього періоду слід віднести більшість гіпотез щодо наявності змагального духу у давніх греків.

З'являються змагання з бігу та перегонів на колісницях. Простежується зв'язок змагань з магічними обрядами, пов'язаними зі служінням сонцю та релігійним посвяченням. Формується особливий духовний світ Давньої Греції,

що принципово відрізняється від пануючого на Сході, – світ сміливих починань, свободи й незалежності, спрямування на досягнення у різних сферах життя, у тому числі й у сфері фізичного та духовного вдосконалення людини.

Але у XIII столітті до н.е. багата мікенська культура була знищена ордами диких племен, які прийшли на Балканський півострів з більш північних районів Європи. Спустошені території були заселені тільки в X столітті дорійцями, які переселилися сюди з північної та центральної Греції. Саме цього часу родова структура суспільства змінюється. З'являються «міста-держави» – *поліси*. Полісна побудова держави передбачала участь громадян у народних зборах, судах, у прийнятті найважливіших державних рішень. Центром поліса було головне місто та – прилегла територія. Розміри полісів різнилися – від 880 кв. км (Коринф) до 8 тис. кв. км (Спарта).

Найбільш відомими і значущими із змагань у Стародавній Греції стали *Олімпійські ігри*. У суспільному житті рабовласницької Греції VI – IV ст. до н.е. *Олімпійські ігри* виконували велику прогресивну роль.

Саме ідея миру, мирного союзу між давньогрецькими державами стала найважливішим фактором об'єднання греків, вирішення ними таких соціальних завдань, як: зміцнення рабовласницьких держав, протидія зовнішнім ворогам.

Олімпійські ігри Стародавньої Греції – найбільші загальногрецькі змагання, які проводилися регулярно через 4 роки в *Олімпії* – невеликому містечку, яке розміщене на території Еллади в північно-західній частині півострова Пелопоннес, на злитті рік Алфей і Кладей та присвячувались богу Зевсу.

Історики вказують декілька причин чому центром *Олімпійських ігор* була вибрана *Олімпія*. Це місце пов'язане з культом *Зевса* – «головного» бога Древньої Греції. Суттєве значення мало те, що до Олімпії легко було діставатись з всіх грецьких міст-держав. Олімпію, де відбувались ігри, з'єднувало сім доріг з іншим Грецьким світом, тобто від усіх полісів дорога вела до Еліди, а звідти разом до Олімпії (55 км), де були зосереджені храми та вівтарі.

Понад 1168 років без перерви проходили змагання атлетів в Олімпії, 293 рази (кожні 4 роки) запалювався тут олімпійський вогонь. В Олімпії було багато чудових споруд та будівель, що увійшли в історію мистецтва, культури і спорту. Тут були храми Зевса, Гери, мармурові портики, святилища та скарбниці, статуї відомих атлетів, а також спортивні споруди: стадіон, іподром, гімнасій, палестра.

Святкування *Олімпійських ігор* проходило в третій повний місяць після літнього сонцестояння. Як правило цей день припадав на кінець серпня або на початок

вересня. З початку проведення Ігор грецьким істориком Тімеєм (III ст. до н.е.) було введено літочислення за олімпіадами.

Кожне місто, кожний знатний рід вважали своїм обов'язком представити на Олімпійських іграх своїх учасників. Заяви про участь в іграх подавались до визначеного терміну, ті, хто запізнювався платили штраф або не допускались до змагань. Допущені до участі повинні були під керівництвом елланодіків (суддів) проходити в Еліді місячне тренування. Режим був дуже суворим, а перед початком змагань атлети давали клятву біля «священного вогнища» – вівтаря Зевса про те, що вони протягом десяти місяців перед змаганнями виконували всі необхідні для тренування вправи, а також будуть підкорятись всім олімпійським правилам змагань, не припускаючи ніякого шахрайства. Самі елланодіки-судді та розпорядники ігор також проходили тривале тренування й присягали, що будуть неупереджено відноситись до своїх обов'язків.

У момент свого виникнення *Олімпійські ігри* були релігійним святом, але основний зміст його складали атлетичні змагання. Перші документальні згадки про Олімпійські ігри стародавності відносяться до 776 р. до н.е.

Саме 776 рік до н.е. взято за початок античних *Олімпійських ігор*, з першої зафіксованої дати, але ігри, як відомо, проводились й раніше. Імена переможців найперших ігор до нас не дійшли та й про самі ігри відомо не досить багато. З 776 році до н.е. іграм почали присвоюватись номери, а імена переможців заноситись в спеціальні списки Першим переможцем ігор став кухар з Еліди Корєб. Неважко підрахувати, якщо ігри ведуть початок від 884 року до н.е., отже, в 776 році до н.е. проводились вже 27-мі Олімпійські ігри.

На олімпійські святкування збиралось до 45-50 тис. глядачів, серед яких були знамениті філософи та історики. Ігри неодноразово відвідували Платон, Аристотель, історик Геродот, математик Піфагор. Піфагор був переможцем Олімпійських ігор з кулачного бою. Поет Лукіан, що бував багато разів на Іграх, описав їх в своїх творах.

В Олімпійських іграх брали участь лише вільно народжені греки, раби і люди не грецького походження («варвари», як їх називали греки) до Ігор не допускались. Жінки не приймали участі в Олімпійських змаганнях, та навіть їм заборонялося під страхом смертної кари бути присутніми на Олімпіадах в якості глядачів. Виняток складала лише жриця храму богині Деметри.

Олімпійське свято спочатку проводилось протягом одного дня. Вже у V ст. до н.е. *Олімпійські ігри* перетворюються в грандіозну урочисту подію, яка тривала

п'ять днів. Керували Олімпійськими іграми *елланодики* – судді та організатори змагань. Вони обиралися за рік до чергових ігор з аристократичних родин Еліди. Під час розквіту Ігор обиралися 8-10 елланодиків. Вже за 10 місяців до ігор вони ретельно стежили за дотриманням правил. Порушення цих правил каралися штрафом.

Учасники Олімпійських ігор поділялися на три вікові групи: хлопчики, безбороді, мужі. Павсаній нараховував 18 видів змагань для дорослих і 6 видів – у хлопчиків та безбородих.

Змагання з бігу на один стадій (стадіодром, дромос) впродовж 13 Олімпіад були єдиними в програмі Ігор. Олімпійський стадій дорівнював 192,27 м. На 14-х іграх у 724 р. до н.е. у програму включається діаулос – біг на 2 стадія, а з 15-х – біг на витривалість (від 7 до 24 стадій). З 18-х ігор змагання доповнилися пентатлоном (п'ятиборство), який демонстрував гармонійний розвиток атлетів. До складу пентатлону входили біг, стрибок в довжину, метання спису, метання диску та боротьба. На Іграх 23 Олімпіади вперше змагались кулачні бійці, на Іграх 25 Олімпіади у 680 році до н.е. – перегони на колісницях, а на Іграх 33 Олімпіади до програми був включений панкратіон (поєднання кулачного бою з боротьбою). Тут були дозволені удари, захвати, поштовхи, больові прийоми тощо. Поєдинок починався в стійці як кулачний бій, а коли один із суперників опинявся на землі – продовжувався як боротьба. З 37-ої Олімпіади (632 р. до н.е.) в Іграх почали приймати участь діти.

Участь в іграх обходилася дорого (спорудження колісниць, утримання коней, тренування протягом 4 років), тому бідні селяни або інша незаможна частина населення були неспроможні брати участь в них. Це могли дозволити собі тільки найзаможніші рабовласники, що мали досить багато вільного часу.

Переможці Олімпійських ігор (*олімпіоніки*) користувались виключною повагою. На їхню честь складались гімни й пісні, на майданах їх рідних міст на честь *олімпіоніків* ставили статуї та чеканили монети з їх зображеннями. До того ж, їх звільняли від сплати податків, видавали великі грошові суми, довічно забезпечувались харчуванням за рахунок держави. *Олімпіоніків* запрошували бути полководцями, їм могли довірити заснування нових колоній. Після смерті *олімпіоніка* в рідному місті його могли вшановувати як бога.

Атлетам, які вигравали кілька раз на Олімпійських іграх віддавалися особливі почесні. Імена олімпіоніків вибивали на плитах священного гаю Альтіс, а пізніше вписували в почесні таблиці. З 540 р. до н.е. було дозволено ставити статуї в Альтісі

(музей олімпіоніків під відкритим небом) на честь власної перемоги. Поети присвячували переможцям епінікії (оди на честь перемог у змаганнях).

2.3. Давньогрецькі спортивні свята, міфи та легенди про зародження Ігор

Існують різні теорії виникнення спорту. Одна з них стверджує, що спорт з'явився як практика та підготовка до трудової і військової діяльності, інша теорія розглядає спорт як біологічну необхідність, засіб реалізації, згідно Платону, Аристотелю та Філострату, вродженого імпульсу руху (необхідність у спорті, як засобі звільнення від властивої людині агресивності). Однак, коли мова заходить про спорт у Давній Греції, про витоки олімпізму, то звертаються до третьої теорії зародження та розвитку спорту – теорії культу.

Неможливо вже відшукати місце та дати перших змагань з бігу, боротьби, метання, гонок на колісницях, імен тих, хто вигравав ці змагання. Події завуальовані туманом міфів та легенд, які дуже важко відрізнити від істини.

Найвищого розквіту міфологія Давньої Греції досягла у II тисячолітті до нашої ери, коли сформувався пантеон богів, що жили на Олімпі та тих, хто підкорявся владі – Зевсу. Афіна – улюблена донька Зевса, богиня мудрості та одна з верховних олімпійських божеств, заступниця мистецтв та ремесл; Гермес – бог торгівлі, заступник юнацтва та атлетів; Артеміда – богиня полювання; Афродита – богиня кохання та краси; Діоніс – бог виноробства; Посейдон – бог моря та інші. Саме боги, як переконують легенди, поклали початок Олімпійським іграм. Перші змагання нібито влаштував сам Зевс Громовержець на честь своєї перемоги над батьком Кроносом, який поїдав своїх дітей, аби ті не заволоділи його тронем.

Олімпійська міфологія характеризується чітко вираженим антропоморфізмом, коли боги наділялися фізичним тілом, що мало звичайні людські якості. Замість попередніх розповідей про чудовиськ, з'являються міфи про героїв (Геракла, Тесея та інших), які воюють з цими чудовиськами та перемагають їх. А Зевс перетворюється в постать, що втілює принцип світової справедливості.

Паралельно формувалась грецька релігія, скріплена системою культів та обрядів. Дедалі більше включалися спортивні змагання на честь будь-якого бога. У міфах ми також знаходимо згадування про змагання спортивного характеру (Аполлон прославився як метатель дисків; міфічний Литиерсис –

син царя Медаса, пропонував усім, хто проходив через його царство, прийняти участь у змаганнях жнив; Скіфіс – син Геракла, посів на престол тільки після того, як виконав умови батька – переміг двох своїх братів у стрільбі з луку). Люди вірили, що кожен вид змагань мав свого засновника-бога або міфічного героя, який передав його людству (засновником п'ятиборства був Іасон, бокса – Аполлон). Це підвищувало змагання людей до рівня богів, даючи їм зразок того ідеалу, заради якого слід було робити надлюдські зусилля. Сформований таким чином змагальний дух, головуючий у грецькій міфології, у подальшому був перенесений у давньогрецький спорт пізнішого періоду.

За однією з легенд вважається, що народження *олімпійських ігор* пов'язано з ім'ям Геракла. У 1253 році до нашої ери цар Еліди Авгій, що володів величезними стадами, дав доручення Гераклу очистити його великий скотний двір. Геракл погодився виконати це за добу за умови, що Авгій віддасть йому десятину своїх стад. Авгій пообіцяв, бо був впевнений, що виконати це за день було не під силу нікому. Геракл зламав з двох протилежних боків стіни, що оточували скотний двір і підвів до нього воду двох річок – Алфея та Пенея. Вода з цих річок за день винесла весь гній зі скотного двору, а Геракл склав стіни знов, та прийшов за винагородою. Але цар не стримав слово і не віддав йому обіцяної десятини.

Жорстоко помстився Геракл цареві. За декілька років він напав з великим військом на Еліду, переміг у кровопролитній битві Авгія та вбив його смертельною стрілою. Після перемоги зібрав Геракл військо та усю здобич міста Піси, приніс у жертву богам та заснував Олімпійські ігри, які проводилися з того часу кожні 4 роки на священній рівнині, засадженої самим Гераклом олівами, присвяченими богині Афіні-Палладі.

Згідно іншої легенди засновником Ігор вважається Пелопс. У царя Еллади Еномая була гарна донька Гіпподамія. Та царю пророкували, що він загине від руки свого зятя. Тому кожному, хто сватався до доньки, Енамай пропонував змагатися у гонках на колісницях, обіцявши у разі перемоги нареченого, віддати йому у дружини доньку. Але якщо наречений програвав, його чекала смерть від руки царя. Претендентом на серце Гіпподамії був і Пелопс, син малоазійського царя Тантала. Він прийняв умови Еномая, який дав йому змогу першим розпочати гонку, протягом 120 км. Пелопс весь час був попереду, та Енамай наздоганяв його, адже у царя були найшвидші у Греції коні – подарунок бога війни Ареса. Та коли Енамай вже заніс свій спис для удару,

його колісниця розвалилась і він загинув. Пелопс після одруження на честь своєї перемоги вирішив проводити кожні 4 роки Олімпійське свято та змагання. Вважається, що це відбулося у 884 році до нашої ери.

Третя легенда гласить, що засновником ігор є еллінський цар Іфіт, який після епідемії чуми звернувся до делфільського оракула за прогнозуванням подальших дій. На що оракул відповів, що він повинен утриматись від війн, підтримувати добрі стосунки з елінськими містами, та запровадити свята і змагання на знак припинення ворожнечі. Так виникла ідея проведення *Олімпійських ігор*. Оскільки Єллада ворогувала в основному зі Спартою Іфіт запропонував правителю Лікургу разом підтримати цю ідею. Після довгих суперечок вони підписали у 884 році до н.е. договір текст якого був висічений на металевому диску. Згідно цього договору, а також для того, щоб атлети та гості мали можливість прибути на змагання оголошувалося перемир'я – *екіхерію*, на три місяці. Незважаючи на войовничість греків ця традиція суворо дотримувалась. В разі його порушення жителі Еллади мали право накласти на порушника грошовий штраф та заборонити місту або людині приймати участь в *Олімпійських іграх*.

Існують і інші версії походження *Олімпійських ігор*. Так наприклад, в «Іліаді» Гомера розповідається, що ігри започаткував Ахілл, присвячені пам'яті свого друга Патрокла, вбитого троянцем Гектором.

Деякі історики стверджують, *Олімпійські ігри* проводилися також на честь свята збору урожаю. Тому й переможці нагороджувались оливковою віткою та вінком. Час проведення ігор Серпень – Вересень підтримує цю версію.

2.4. Учасники, судді, переможці Олімпійських Ігор

Олімпія знаходиться у північно–західній частині півострову Пелопенес, в 20 км від Іонічного моря, 275 км від Афін і 127 км від Спарти. На південь її омиває річка Алфей, на північ стоїть гора Кронос, пагорби якої служили трибунами для глядачів. На думку істориків вибір Олімпії, як місця проведення таких масштабних змагань, пов'язаний з декількома факторами:

Альтіс був ритуальним місцем обрання царів.

Святилище Гери, дружини Зевса, вважалось одним з найдавніших місць, де здійснювалися культові ритуали родючості. Наприклад, змагання з бігу на звання «дівчини року», а переможниця втілювала собою родючість.

Олімпія була пов'язана з культом предків, саме тут, згідно з переказів, знаходилися могили героїв Тараксипа та Пелопса сина Тантала, від чого імені і виникла назва півострова. Це місце пов'язане з культом Зевса, найбільш авторитетного грецького божества.

Олімпія була розташована в легко досяжному і захищеному місці. Зважаючи на нечисленність жителів Пізи не загрожувала небезпека, що в області відправлення культових обрядів вони спробують досягти політичної гегемонії.

В епоху розквіту Ігор *Олімпія* користувалася підтримкою Спарти – одного з найбільш могутніх полісів.

Для *Олімпійських ігор* розбудувалися різноманітні будівлі – *іподром* (336–730 м), на якому відбувалися кінні скачки; олімпійський стадіон на 50 тисяч місць; *гімназії* – гімнастичний двір з доріжками для бігу, майданчиком для метання, ігор з м'ячем, кімнатами для гігієнічних процедур, банями та іншим; *палестри* – майданчики з піском на якому атлети займалися боротьбою, кулачним боєм, стрибками у довжину. *Девіз учасників змагань* – не бути рабом, варваром, не скоювати злочинів, не зводити хулу на бога.

Олімпійські ігри Стародавньої Греції – найбільші загальногрецькі змагання, які проводилися регулярно через 4 роки в Олімпії – невеликому містечку в північно-західній частині Пелопоннеського півострову. З початку проведення Ігор грецьким істориком Тімеєм (III ст. до н.е.) введено літочислення за олімпіадами.

В Олімпії було багато чудових споруд і будівель, що увійшли в історію мистецтва, культури та спорту. Тут були храми Зевса, Гери, мармурові портики, святилища та скарбниці, Німфейон, Леонідайон, пританей, статуї відомих атлетів, а також, звичайно, спортивні споруди: стадіон, іподром, гімнасій, палестра.

Святкування Олімпійських ігор проходило у третій повний місяць після літнього сонцестояння Як правило цей день припадав на кінець серпня чин а початок вересня.

В Олімпійських іграх брали участь лише вільнонароджені греки, які повинні були тренуватися впродовж 10-12 місяців до початку змагань. Останній місяць тренування проходило в гімназії Олімпії під наглядом *елланодиків* – суддів змагань, які й вирішували в кінцевому результаті хто

достойний брати участь в Іграх. Заборонялося брати участь в Олімпійських іграх вбивцям, тим, хто не платив податків, хто був під слідством, святотатцям.

Жінки не приймали участі в Олімпійських змаганнях, їм навіть заборонялося під страхом смертної кари бути присутніми на Олімпіадах в якості глядачів. Виняток складала лише жриця богині Деметри. Але на честь богині Гери в Олімпії після закінчення Ігор влаштовувалися змагання дівчат у бігу. Щоб усі учасники та глядачі могли в один день зібратися разом, зарання в рік проведення Олімпійських ігор розсилалися священні вісники – теори. Саме вони проголошували про початок священного миру і оголошували дату початку змагань.

Олімпійські ігри проводилися надзвичайно урочисто і тривали в період свого розквіту до 5 днів. Керували Олімпійськими іграми *елланодики* – судді та організатори змагань. Вони обиралися за рік до чергових ігор із числа громадян Еліди. В час розквіту Ігор обиралося 8-10 елланодиків.

Учасники Олімпійських ігор поділялися на три вікові групи: хлопчики, безбороді, мужі. Павсаній нараховував 18 видів змагань для дорослих і 6 видів – у хлопчиків та безбородих.

Змагання з бігу на один стадій (стадіодром, дромос) впродовж 13 Олімпіад були єдиними в програмі Ігор. Олімпійський стадій дорівнював 192,27 м.

Подвійний біг (діаулос) проходив на дистанцію два стадії. Необхідно було добігти до поворотного стовпчика на відстані стадія, обігнути його і прибігти назад.

Довгий біг (доліхос) не завжди мав однакову дистанцію і дорівнював найчастіше 24 стадіям. Пентатлон (п'ятиборство) демонстрував гармонійний розвиток атлетів. До складу пентатлону входили біг, стрибок в довжину, метання спису, метання диску та боротьба

Стрибки в довжину виконували з невеликого підвищення, стрибали у яму заповнену морським піском. Стрибок здійснювали із гальтерами (обтяженнями) в руках, вага яких складала від 1,5 до 4 кг.

Метання диску бере свій початок із військової історії греків. Вага диску складала від 3 до 5,7 кг, він виготовлявся із каменю, бронзи, заліза, олова та дерева. Діаметр становив від 13 до 33 см. Товщина в середній частині – 14 мм. Метали диск з невеликого підвищення. Робили маятникові рухи тілом перед метанням.

Спис метали з невеликого підвищення на точність попадання. Зазвичай його метали у щит із розгону.

Змагання зі стрибків і метань супроводжувалися музикою флейти. Рухи атлетів повинні були гармоніювати із музичними акордами.

Змагання з боротьби проводилися на спеціально підготовлених майданчиках, які називалися палестра. Їх поверхня складалася із двох прошарків: розпушеної землі посипаної зверху піском. Жеребкування учасників проводилося за допомогою мідних круглих жетонів. Якщо букви на жетонах співпадали, то атлети боролися між собою. Ефедр (непарний) відразу виходив у фінал без боротьби. Боролися лише стоячи до переможного закінчення (необхідно було три рази кинути суперника на землю).

В кулачному бою, як і в боротьбі час поєдинку не обмежувався. Поєдинок закінчувався тоді, коли один із учасників падав або здавався. Бити дозволялося тільки у голову, включаючи лице. Кулаки учасників були обмотані ремінцями.

Панкратіон був сполученням боротьби та кулачного бою. Тут були дозволені удари, захвати, поштовхи, больові прийоми та ін. Поєдинок починався у стойці як кулачний бій, а коли один із суперників опинявся на землі продовжувався як боротьба.

Змагання колісниць були вперше проведені на Іграх 25 Олімпіади у 680 році до н.е. Спочатку в них брали участь двоколісні колісниці, запряжені четвірками коней. Потім ввели колісниці запряжені двійками коней. Згодом з'явилися перегони верхи на конях. Пізніше у програмі змагань на іподромі були забіги возів запряжених мулами. Для вимірювання дистанції на іподромі існував великий стадій (приблизно 950 м). Дистанція забігів змінювалася у різні Олімпіади від 1 до 12 великих стадіїв. На іподромі був спеціальний механічний пристрій – портик трикутної форми з довжиною правої та лівої від центру сторін по 12 0м. Це дозволяло приймати старт одночасно двадцяти колісницям, при чому вони одержували однакові умови для перемоги. Цей пристрій дозволяв за сигналом елланодика спочатку розпочати біг тим колісницям, які були далі від центру. Колісниці вирівнювалися в лінію. Після чого трубач давав сигнал початку перегонів. Коні з вершниками починали біг до трьох поворотних стовпів. Біля них потрібно було вміло розвернутися і знову мчати до місця старту. Ці поворотні стовпи, що приносили стільки труднощів розташовувалися по осі іподрому

Помітною частиною Олімпійських ігор було вшанування переможців. У перші ж хвилини після перемоги атлета у його рідне місто відправлялися доліходроми (вісники), щоб повідомити радісну новину. Сама церемонія складалася із двох етапів. Відразу після закінчення змагання глашатай урочисто оповіщав весь стадіон про те, хто переміг у змаганнях, став олімпіоніком, сповіщав ім'я і місто переможця. В останній день ігор біля вівтаря Зевса ще раз оголошувалися ім'я та батьківщина переможця. Він піднімався на бронзовий триніг. На його честь грали в труби три рази. Він отримував найвищу нагороду – оливкову гілку у формі вінка, яка зрізалася золотим ножом зі священного дерева, посадженого, згідно легенді, Гераклом. Після вручення нагород і вшанування переможців на їх честь виконувалися гімни і робилися жертвопринесення у храмі Зевса, а увечері проводилася ритуальна учта.

Урочисто зустрічали переможця у рідному місті. Він в'їжджав через головні ворота у присутності відомих громадян і всіх вільних на той час жителів. У деяких містах олімпіонік попадав у місто через пролом у міській стіні. Цей пролом у той же день закладали, щоб олімпійська перемога увійшла і ніколи більше не покинула місто. Знову проходило святкування уже в головному храмі цього міста. Переможець урочисто передавав вінок із листя священної оливи на зберігання у цьому храмі. У деяких випадках на честь олімпіоніків ставили статуї та чеканили монети із їх зображеннями.

Олімпіоніків запрошували бути полководцями, їм могли довірити заснування нових колоній. Після смерті олімпіоніка його у рідному місті могли почати вшановувати як бога. Атлетам, які добилися декількох перемог на Олімпійських іграх віддавалися особливі почесті. Імена олімпіоніків вибивали на плитах священного гаю Альтіс, а пізніше вписували в почесні таблиці. З 540 р. до н.е. було дозволено ставити статуї в Альтісі на честь власної перемоги. Поети присвячували переможцям епікії (оди на честь перемог у змаганнях). Регулярність проведення Олімпійських ігор просто дивовижна. Ні стихійні лиха, ні політичні перевороти, ні нашествия, ні війни не могли порушити строки їх проведення.

2.5. Спортивні споруди Стародавньої Греції

У Стародавній Греції для занять спортом зводилися різні споруди – гімнасії, палестри, стадіони, гіпнодроми та ін.

У будівництві гімнасій та інших споруд для проведення змагань очевидно використовувалися недовговічні матеріали (глиняна цегла, дерево та ін.). Тому наші уявлення про стадіони, палестри і гімнасії базуються на археологічних і літературних даних більш пізнього часу, починаючи із середини IV ст. до н.е. У цей період почалося відновлення та реконструкція побудованих раніше споруд, розробка і реалізація нових проектів. Все що нам відомо про стадіони в Афінах, Дельфах, Олімпії, Мессині та інших містах, палестрах і гімнасіях в Олімпії, Дельфах, Пергамо відноситься до грецької і римської епохи, починаючи із середини IV ст. до н.е.

Гімнасії в кінці V і в IV ст. до н.е. використовуються в основному для фізичного удосконалення і спортивної підготовки молоді. Саме в цей період в Афінах було побудовано три найвідоміших гімнасія – Синосарг, Лікей і Академія.

Для виховання здорових боездатних громадян у будь-якому давньогрецькому полісі повинна була існувати хоча б одна школа фізичного виховання – гімнасій, а у великих містах їх могло бути навіть декілька. За свідченням Павсанія, поселення не могло вважатися містом, якщо у ньому не було гімнасії.

Елліни проводили у гімнасіях велику частину свого часу. Тут не лише загартовувалося тіло юнака, але й у бесідах і диспутах розвивалися його розумові здібності. Гімнасій був одним із центральних місць суспільного життя грецького полісу. Вільний і благородний еллін мав за честь і обов'язок відвідувати такі місця.

Перш початково гімнасії призначалися лише для занять фізичними вправами, але вже з V-IV ст. до н.е. вони стають культурно-суспільними центрами давньогрецького полісу.

У приміщенні гімнасію знаходилися: палестра, роздягальня, зал, де атлети натирались оливковою олією, ще одна кімната, де вони натирались піском – все це було необхідним косметичним масажем, що полегшував виконання тих чи інших прийомів під час змагань, - потім інша кімната, з підвішеними шкіряним мішками з піском, де майбутні чемпіони тренували свою силу та відпрацьовували удари перед кулачними боями. Найбільшим приміщенням був ефебійон, що призначався для гімнастичних вправ та ігор молоді. Були при гімнасіях і кімнати відпочинку – екседри з лавками та стільцями. Тут втомлені атлети могли перепочити. Там же виступали та проводили дискусії філософи і

ритори. Окремі зали та кімнати були відокремлені одна від одної портиками; одні з них були криті, інші – відкриті, ними користувалися в залежності від пори року та погоди. Також при гімнасіях були атлетичні майданчики: для гри в м'яч – сферистеріон, для бігу – дром.

Поступово гімнасії перетворювалися в справжню школу освіти та виховання, де окрім спортивних занять вивчали філософію, красномовство і граматику. Тут розташовувалися бібліотеки. Знамениті філософи й оратори часто відвідували гімнасій для читання лекцій, вважаючи його кращим місцем для зустрічі із молоддю. Найвидатніші мислителі древності створювали в гімнасіях свої школи: Платон – в Академії (385 р. до н.е.), Арістотель – в Лікеї (335 р. до н.е.). Не дивлячись на те, що викладання у гімнасіях носило неофіційний характер, воно користувалося великою популярністю у юнаків, які займалися спортом.

Архітектурні та літературні пам'ятники свідчать про культ грецьких богів в гімнасіях. Спочатку культ був достатньо простим: образ поклоніння (Гермес, Аполлон, Геракл) і маленький вівтар, де проводився ритуал. Для цього виділялася частина палестри.

Під час археологічних розкопок у всіх крупніших спортивних центрах Стародавньої Греції знайдені стадіони для спорту. Найбільшим і найдослідженішим є стадіон в Олімпії. Завдяки праці німецьких археологів зі стадіону були видалені 75 тис. куб.м ґрунту і відтворена його історія. Від першого стадіону, побудованого в VI ст. до н.е., залишилося небагато слідів. В наступні століття стадіон постійно перебудовувався: бігова доріжка, довжина якої складала 192,24 м розширилася, довкола стадіону були побудовані стіни, були обладнані спеціальні місця для старту і фінішу, трибуну для суддів та ін.

Істмійський стадіон в Корінфі був розташований поруч із храмом Посейдона. Ширина бігового поля складала 21,49 м, довжина, через відсутність південно-східної частини, не вираховується. Глядачі розташовувалися на природній земляній трибуні.

2.6. Причини занепаду Олімпійських Ігор

Починаючи з V-IV ст. до н.е. в Стародавній Греції Олімпійські ігри поступово відходять від вимог релігії, все більша увага звертається на видовищний характер змагань, їх використання для підвищення авторитету

міст-держав і їх правителів. Кількість спортивних святкувань постійно зростає і в період між Олімпійськими іграми проводиться багато інших змагань. Ці свята щедро фінансуються, в їх програми поруч із традиційними видами (біг, панкратіон та ін.), включаються видовищні види спорту – перегони на колісницях та конях, біг із запаленим факелом.

В Олімпійських іграх в цей період беруть участь представники багатьох країн європейського Середземномор'я і навіть країн Азії. Знімаються заборони, які діяли раніше: до змагань допускаються іноземці, а також вихідці із незаможних прошарків населення. Переможці змагань нагороджуються великими грошовими призами і цінними подарунками, одержують і матеріальні пільги у своїх містах. Поступово комерційний характер змагань, розкіш в якій вони проводилися, розмивають ідеали олімпізму, спорт набуває професіонального характеру.

З часом спортивна підготовка все більше орієнтувалася на успіх у змаганнях, що приносило славу, грошовий дохід і різні блага. Задачі виховання відходили на другий план, що в кінці кінців, стало однією із причин занепаду спортивного руху в Стародавній Греції.

Професіоналізація спорту в Стародавній Греції не була випадковим явищем, а прямим наслідком політичного, економічного та соціального життя суспільства, яке і визначало поступову трансформацію спорту, перегляд його цінностей та ідеалів.

Існує багато доказів тому, що переможці Ігор одержували величезні грошові призи – від 3000 до 6000 драхм, що було достатньо сім'ї із 3-4-х людей прожити протягом 5-10 років.

Однак кризові явища в давньогрецькому спорті набули особливої гостроти після завоювання грецьких держав римлянами в 146 р. до н.е. Із втратою незалежності відбуваються зміни політичної, економічної та соціальної сторін життя грецького суспільства, які дуже негативно сплинули на спорт. Багато змагань були припинені, різко понизився інтерес до спорту. Помітно падає і значення Олімпійських ігор. Як і на початку свого зародження, вони починають носити місцевий характер.

Однак у Стародавній Греції збереглися гімнасії, які виявилися не тільки центрами збереження спорту, його цінностей та ідеалів, але й свого роду духовним оплотом, центром збереження національного і культурного спадку. Проводилися і Олімпіади, які не були заборонені римлянами, хоча й були

спроби перенести Ігри в Рим. В подальшому багато намісників римських імператорів в Стародавній Греції стали прибічниками відродження різних місцевих і регіональних змагань, будівництва стадіонів і гімнасіїв. Відродилися популярність і колишня велич святкувань в Олімпії – Олімпійських ігор.

Велику увагу Олімпіадам приділяв римський імператор Август (30-14 рр. до н.е.). Дещо пізніше імператор Нерон (54-68 рр. до н.е.) також проявляв підвищений інтерес до Олімпіад і навіть приймав участь в одній із них (211-та Олімпіада). В ті ж роки Олімпія знову перетворилася в процвітаюче місто. В Іграх уже приймали участь не тільки греки та римляни, але й багато представників країн Африки й Азії.

Однак в римський період стали ще більше розвиватися ідеали давньогрецького спорту. Не дивлячись на те, що деякі імператори Риму, які симпатизували олімпійським цінностям стародавніх греків, пробували сприяти розвитку спорту, це не давало бажаних результатів, так як римляни не зуміли проникнути в суть олімпізму. Змагання набули більш жорсткого характеру, особливо у боксі, боротьбі, панкратіоні. Більш того, в програмах багатьох змагань з'явилися бої гладіаторів, поєдинки із дикими тваринами, що відбулося під впливом римлян. Саме в цей період з'явилися перші професіональні союзи атлетів, які користувалися заступництвом і матеріальною підтримкою імператорів. Члени професіональних союзів приймали участь у різних змаганнях, де головними їх конкурентами були представники інших професійних союзів.

Цілком природно, що створення і суперництва професіональних союзів сприяло росту майстерності атлетів, удосконаленню підготовки, впровадженню передового досвіду та знань в практику. Однак професіональний спорт розвивав ідеали та цінності олімпізму, спорт все більше відходив від міфологічних коренів, розривав природні зв'язки з іншими сторонами життя.

Історичні дані свідчать, що реєстрація переможців Олімпійських ігор припинилася в 267 році. Починаючи з цього часу і майже до 361 року яких небудь відомостей про проведення змагань атлетів документально не відзначено. Лише в 369 і 373 роках з'явилися деякі відомості про атлета на ім'я Фіоуменос з Філадельфії, що в Малій Азії, який переміг у змаганнях з боротьби, а також про останнього чемпіона Олімпійських ігор, яким став

вірменський цар Вараздат, який переміг у змаганнях борців на 291-й Олімпіаді в 385 році.

Доля Ігор була вирішена в період з 392 по 395 роки, і ми не знаємо, чи були проведені останні Ігри уже в 389 році. Відомий лише едикт 392 року, підписаний імператором Феодосієм I та його синами Аркадієм і Гонорієм, який суворо засуджував язичницькі традиції: жертвопринесення богам і духам, гадання по нутрошам тварин та інші обряди; додержання звичаїв минулих віків розглядалося як великий державний злочин. Олімпійські ігри також могли потрапити під заборону, адже вони були присвячені Зевсу і починалися із принесення жертв. Але чому не могли продовжуватися Ігри після того, як їх позбавили релігійного, язичницького елемента, якщо відомо, що сам Феодосій I не був противником спортивних змагань як таких і що в Антіохії ігри, які носили назву олімпійських, проводилися майже до 520 року? Можливо, що в Антіохії, місті багатолюдному. Багатому і незалежному за духом, імператор не наважився відмінити популярні спортивні святкування, боячись невдоволення жителів і відкритого заколоту. Зате в Олімпії, яка була розташована далеко від крупних міських центрів, повстань можна було не остерігатися, адже постійних жителів там майже не було. Не обов'язково було прямо забороняти самі Ігри спеціальним едиктом, достатньо було заборонити учасникам і глядачам проживати довгий час там, де вони звикли розташовуватися на час Ігор. Не виключено також, що Ігри були припинені попросту через недостатність коштів на їх регулярне проведення. Місцевість, де знаходилася Олімпія, була однією із найбідніших в Елладі, населяли її прості пастухи. Грошові фонди Ігор, що існували колись давно вже перейшли в руки місцевого римського уряду чи християнської церкви. Ще задовго до кінця IV ст. н.е. організатори Олімпійських ігор не раз відчували фінансові труднощі, і часто здавалося, що знамениті Ігри ось-ось припиняться.

В 395 році на берегах Алфея на території Олімпії відбулося велика битва візантійців і готів, у результаті якої сильно постраждали спортивні споруди та інші об'єкти, які використовувалися при проведенні Олімпійських ігор. Завершили руйнування Олімпії сильні землетруси, які відбулися в VI ст. н.е., а також спалення залишків язичницьких храмів за наказом Феодосія II (426 р.). В подальшому Олімпія була повністю похована під товстим прошарком піску та замулу після великого паводку – розливу річок Алфей і Кладей.

Питання та завдання для самоконтролю:

- 1. Особливості фізичної культури у Стародавній Греції.*
- 2. Агоністика стародавніх греків. Істмійські, Піфійські, Немейські та інші атлетичні ігри Стародавньої Греції.*
- 3. Спортивні споруди Стародавньої Греції.*
- 4. Легенди та міфи про зародження давньогрецьких Олімпійських ігор.*
- 5. Місце проведення, програма та учасники Олімпійських ігор Стародавньої Греції.*
- 6. Причини занепаду давньогрецьких Олімпійських ігор.*

3. ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР СУЧАСНОСТІ

3.1. Передумови до відродження Олімпійських Ігор сучасності

Засновником сучасного олімпійського руху справедливо вважають знаменитого французького просвітителя *барона П'єра де Кубертена*, багаторічна і цілеспрямована діяльність якого не тільки дозволила відродити Олімпійські ігри, але і перетворила олімпійський рух в істотну сторону громадського життя світового співтовариства. Багато фахівців обґрунтовано пов'язують відродження сучасних Олімпійських ігор з розвитком міжнародного спортивного руху, з появою міжнародних спортивних організацій з різних видів спорту в другій половині XIX в. Однак ідеї олімпізму і спроби відродження Олімпійських ігор, починалися задовго до появи проекту Кубертена.

Існує думка (Л. Кун, 1982), що поняття про Олімпійські ігри було повернуте в сферу суспільної свідомості видатним італійським державним діячем епохи Відродження Матео Палмієрі (1405-1475), коли з'явилися тенденції до використання ідей античного світу. В наступні роки особлива увага до спорту Стародавньої Греції виявляли видатні державні діячі, педагоги, медики, драматурги, філософи. Перша відома спроба організації змагань, подібних древнім Олімпійським іграм була зроблена англійцем Робертом Довером на початку XVII в. У дні Св. Трійці він у своєму маєтку влаштував "Олімпійські ігри", що залучали досить багато глядачів. Програма цих ігор включала в себе боротьбу, фехтування, хокей на траві, змагання на палках, у стрибках, метання металевого молота чи списа. Ігри ці добре описані в поемах М. Драйтона і Б. Джонсона (1636 р.), у яких силач К. Довер з'являється як другий Геракл (Р.

Graham, 1976). Про спортивні фестивалі (вже і тоді їх називали “олімпійськими іграми”), що досить часто проводилися в Англії у XVII ст., як повідомляє А. Робінс у статті “Олімпіади в Англії” (1908).

Першим серйозним дослідником олімпійського спорту Древньої Греції прийнято вважати англійця *Джилберта Веста (1703-1756)*, що і свою докторську дисертацію присвятив історії Олімпіад. Він досить всебічно розвивав ідеї олімпізму, призивав до відродження Олімпіад. Д. Вест був гарячим прихильником продовження спортивних змагань, що одержали назву “олімпійські ігри”, які проводилися з 1604 р., так як вони стали популярними, але, на жаль, припинилися.

Були спроби відродити спортивні змагання в дусі Олімпійських ігор і на північноамериканському континенті. Так, у 1779 р. *американський конгресмен У. Драйтон* запропонував провести спортивне свято з феєрверком на честь Дня незалежності, посилаючись на древніх греків і Олімпійські ігри, що проводилися ними. Правда, його супротивник конгресмен Г. Лоуренс, у свою чергу підкреслював, що “Олімпійські ігри й інші дурості привели греків до занепаду”. Помітний слід в історії спорту залишили “Олімпійські ігри”, що проводилися доктором *У. Бруксом* у середині XIX в. у містечку Венлок. Переможець Ігор у п’ятиборстві одержував великий срібний кавник, присланий спеціально для цієї мети королем Греції.

Багато істориків вважають, що ідею поновлення Олімпійських ігор уперше висловив у 1793 р. німецький теоретик і практик в області фізичного виховання *Йоганн Кристоф Фридерик Гутс-Мутс*, що звернув увагу своїх сучасників на античну спадщину древніх греків і Олімпіади, що ними проводилися.

Ідея відродження Олімпійських ігор неодноразово виникала в XIX в., коли в різних країнах (Швеції, Канаді та ін.) робилися спроби проведення за назвою “Олімпійські ігри” різних змагань, що нагадували про древню культуру греків, що відроджували дух античних Олімпіад.

Спроби відродження Олімпіад були й у Греції. Після врятування країни від турецького ярма в 1832 р. були пропозиції відродити проведення Олімпійських ігор у виді грецьких національних ігор, однак вони не були здійснені цілком.

У 1858 р. майор грецької армії *Е. Цаннас (1800-1865)*, що володів незвичайною енергією і великими фінансовими можливостями, запропонував королю Греції відновити проведення Олімпійських ігор. Він на власні кошти створив фонд олімпійців і побудував великий зал для змагань. Королівським

указом був створений Оргкомітет і в 1859 р. проведені ігри в Афінах, названі “Панеллінською Олімпіадою”, присвячені до промислової і сільськогосподарської виставки. Вони включали біг на спринтерські і стаєрські дистанції, стрибки, боротьбу, метання диска і списи, кінні стрибки, лазіння по канаті, командне перетягування каната. У змаганнях взяли участь греки з Малої Азії, Єгипту і Кіпру. Нагороджував переможців лавровими вінками і грошовими призами король Греції Оттон I. Ігри, що планувалися на 1863 р. не відбулися через смерть короля і викликану цим політичну напругу в країні. Однак надалі такі змагання проводилися кілька разів – у 1870, 1875, 1888 і 1889 р. (P. Graham, 1976).

Слід відзначити і діяльність одного з пропагандистів олімпійської ідеї *A. Купера*, що запропонував в 1891 р. організувати “*Англосаксонську Олімпіаду*”, у якій би брали участь країни Британської імперії й Америка. Ця ідея знайшла підтримку в Англії, Австралії, Канаді, Південній Африці.

Однак ні одні з цих “Олімпійських ігор” не перетворилися в національні і тим більше в міжнародні змагання. Як писав *П. Кубертен*, це “були передчасні і невдалі спроби поновлення Олімпійських ігор”.

Ідея олімпізму підтримувалася і завдяки історичним і археологічним вишукуванням. У XVIII в. були зроблені перші спроби провести розкопки в місцях проведення спортивних змагань у Древній Греції. Однак успіху вони не мали.

У 1829 р. французька експедиція успішно провела розкопки, знайшовши залишки будинків і ряд експонатів, що мали велику художньо-пізнавальну цінність. Ряд експедицій провели і приватні особи. Хоча результати проведених досліджень були поки незначними, але вони привернули увагу громадськості, викликали прагнення більш глибоко досліджувати історію проведення Олімпійських ігор стародавності.

Величезну роботу з розкопок у районі Олімпії провів, захоплений ідеєю олімпізму археолог *Ернст Курціус (1814-1896)*. В різні роки (особливо в період 1875-1881) він зробив важливі знахідки, що відносяться до Олімпійських ігор Древньої Греції, незважаючи на те, що археологічні дослідження були утруднені в зв'язку з наявністю великого шару річкових наносів. Ця робота, як і висловлювання *Е. Курціуса* про Олімпійські ігри, стимулювали розвиток олімпійської ідеї. В одній зі своїх наукових доповідей він говорив: “... навіть якщо в Бога є й інші розповсюджені на землі заповіді, що проголошують більш

величний світ, аніж Олімпійське перемир'я, то і тоді Олімпія залишиться для нас священною землею. І нам необхідно перенести в наш світ, що виблискує більш чистими вогнями, піднесеність культури древніх, самовідданий патріотизм, готовність до жертв в ім'я мистецтва і радість змагань, що перевершує будь-які життєві сили”.

Велику роль у відродженні Олімпійських ігор зіграли і національні системи фізичного виховання і спортивного руху, які склалися в XVIII-XIX ст., для яких олімпійська ідея була природною: тут необхідно виділити німецьку (І.Б. Безедов, К. Зальцман, І. Гутс-Мутс, Г. Фіт, Ф. Анн, Л. Ян і ін.); англійську (Д. Локк, Ч. Кінгслі, Т. Арнольд, Г. Спенсер); французьку (Ж.-Ж. Руссо, Д.Ф. Аморос, Д. Демени); шведську (П.Х. Лінг, П.И. Лідбек, Я. Лінг); чеську (М. Турш, И. Фугнер).

Відродженню сучасних Олімпійських ігор багато в чому допомогло і поширення в другій половині XIX ст. різних видів спорту, проведення великих міжнародних змагань. Так вже в 1846 р. у Сіднеї (Австралія) був проведений перший світовий чемпіонат по плаванню на дистанції 440 ярдів, переможцем якого став У. Редмен. У 1858 р. також в Австралії був проведений світовий чемпіонат на дистанції 100 ярдів, що виграв австрієць Джо Беннет у завзятій боротьбі з англійцем Чарльзом Стедменом.

Великі міжнародні змагання зі швидкісного бігу на ковзанах, починаючи з 50-х років минулого сторіччя, стали проводити в Голландії. У цих змаганнях, що збирали до 20-30 тис. глядачів брали участь спортсмени Росії, Америки, Данії, Норвегії, Англії, Голландії й інших країн.

Змагання стали проводити і з інших видів спорту. Наприклад, у 1871 р. у Будапешті (район Будапешта) були проведені великі змагання зі стрільби, у яких брали участь кращі стрільки Австро-Угорщини, Америки, Туреччини, Німеччини, Швейцарії. У 1877 р. відбувся перший Уїмблдонський турнір (Англія) з тенісу на трав'яних кортах, у якому взяли участь і закордонні спортсмени. Уперше чемпіонат світу зі швидкісного бігу на ковзанах був проведений в Амстердамі в 1889 р., змагання на першість Європи з легкої атлетики стали проводитися з 1891 р., з веслування – з 1893 р.

З метою керівництва розвитком спорту інтенсивно стали утворюватися національні і міжнародні спортивні об'єднання – союзи, федерації, ліги і т.п. Наприклад, у 1858 р. була створена “Національна федерація бейсболу Сполучених Штатів Америки”, у 1863 р. – англійська футбольна ліга, пізніше

національні федерації гімнастики, плавання, ковзанярського і вітрильного спорту, веслування, велосипедного спорту, легкої атлетики, боротьби, важкої атлетики були створені в багатьох країнах світу.

У 1881 р. була створена Міжнародна федерація гімнастики (ФІЖ), 1892 р. – міжнародна федерація гребних товариств і Міжнародний союз ковзанярів. Крім федерацій і союзів створювалися національні і міжнародні спортивні об'єднання, на діяльність яких сильно впливали державні інтереси, політичні установки чи релігійні принципи. Але багато з цих організацій виявили прагнення до широкого міжнародного співробітництва, підсумком якого могло б стати відродження Олімпійських ігор.

Ідея відродження Олімпійських ігор до кінця ХІХ в. охопила майже всю спортивну громадськість, підтримувалася багатьма державними діячами. Але мало хто тоді думав, що цю ідею втілить у життя французький просвітитель *П'єр де Кубертен*, тому що Франція в той час не відносилася до числа держав з розвинутими видами спорту.

3.2. Життя та діяльність П'єра Де Кубертена

Відродженню сучасних Олімпійських ігор світ зобов'язаний у першу чергу енергії і наполегливості – історика, літератора, педагога, соціолога, *барона П'єра де Кубертена*. Він народився 1 січня 1863 р. у Парижі в родині живописця з древнього роду *Фреда де Кубертена*. У дитинстві він любив їздити верхи, займався фехтуванням, веслуванням. У дванадцятирічному віці він прочитав книгу “Шкільні роки Тома Брауна”, зміст якої і викликав у нього глибокий інтерес до фізичного виховання.

Ще будучи дитиною, *Кубертен* разом з батьками побував в Італії, Німеччині, Австрії, Швейцарії. У юнацькому віці кілька разів відвідав Англію, де величезний вплив на Кубертена зробила філософія Томаса Арнольда – одного з пропагандистів англійської школи фізичного виховання. Навчався в одному з паризьких ліцеїв, після закінчення якого поступив у Паризький університет, де одержав звання бакалавра мистецтв, науки і права. Далі Кубертен продовжив освіту у Вільній школі політичних наук у Парижі, познайомився з французькою філософією, історією англійської освіти. Значний вплив на нього справив професор гуманітарних наук і риторики Карон, що викладав грецьку мову, історію Древньої Греції і Римської імперії.

Безсумнівно політичні події, що відбувалися в Європі, і в першу чергу поразка Франції у війні з Пруссією, вплинули на виховання і погляди Кубертена. Це був період заходу Франції як великої держави. Німецька нація виходила на світову арену. Її система освіти виявилася кращою.

Американський літописець Олімпійських ігор *Білл Генрі (1981)* так описує цей період у житті Кубертена: *“Час, коли юний Кубертен надихнувся ідеєю відродження Олімпійських ігор, було післявоєнним. Франція програла війну 1870 р. Німеччині. Як і багато інших молодих французів, він починав життя розчарованим, незадоволений тими можливостями, що відкривалися перед ним”*.

Це була, незважаючи на маленький ріст, людина великої енергії, з ясною і чіткою мовою і сміливими проектами. Так багато сучасників характеризували Кубертена.

Молодий Кубертен бачив шлях звеличування Франції у всеохоплюючій освіті, у розвитку кращих людських якостей французів. Тому, як відзначає Б. Генрі, Кубертен і звернув свою увагу на Великобританію, що продовжувала стояти на чолі величезної імперії. І він задався метою вивчити рушійні сили англійського суспільства, і насамперед педагогічну спадщину Т. Арнольда, що зробив вирішальний вплив на формування його філософських концепцій.

П'єр де Кубертен у 1886-1887 рр. опублікував ряд статей із проблем фізичного виховання, де на відміну від багатьох своїх сучасників призивав не копіювати закордонний спорт, а створювати на його основі щось нове, наприклад, відмовитися від воєнізованого виховання молоді на основі німецької гімнастики.

Уряд Франції, стурбований фізичним станом нації в 70-х роках минулого століття ввів обов'язкові гімнастичні програми в школах, орієнтуючись в основному на німецький досвід. Реформатори ждали від уряду більш серйозного удосконалення системи виховання, спираючи на досягнення різних країн. Кубертену було доручено вивчити структуру освіти в передових країнах і розробити рекомендації з удосконалення французької системи виховання. Кубертен виконав це завдання і вніс рекомендації щодо кардинальної зміни системи освіти і виховання.

Основним резервом удосконалення системи виховання молоді у Франції Кубертен вважав обов'язковий перегляд відношення до фізичного виховання як найважливішого фактору зміцнення здоров'я нації. Він відмовився від

німецької системи фізичного виховання як зайвої грубої і воєнізованої, а рекомендував перейти на удосконалений варіант англійської системи, орієнтованої на ігри і рекреаційні види діяльності.

Завдяки глибокому вивченню впливу рухової активності і спорту на здоров'я, культуру, освіту і виховання людей у різних країнах Кубертен сформував своє власне відношення до спорту не тільки як до засобу виховання й освіти, але і як фактору розвитку міжнародного співробітництва, зміцнення світу і взаєморозуміння між народами. Формуванню такого відношення до спорту Кубертену допомогло не тільки вивчення стану фізичного виховання і спорту кінця XIX в., але й історичні дослідження розвитку систем фізичного виховання і спорту в різних країнах. Найбільш близькими і співзвучними уявленням Кубертена про місце спорту в суспільстві були погляди древніх греків, реалізовані в їхній системі виховання, різних спортивних змаганнях, найбільш яскравими з яких були Ігри давньогрецьких Олімпіад.

П'єр де Кубертен запропонував французькому уряду свою олімпійську ідею, першим кроком у реалізації якої повинне було стати розгортання широкої системи міжнародних змагань як основи для розширення міжнародного співробітництва, протидії розбрату між країнами. Однак заклики Кубертена були холодно зустрінуті у Франції і йому довелося відстоювати і пропагувати свої ідеї в інших країнах Європи і США.

Проект Кубертена, в основі якого було *відродження Олімпійських ігор*, виявився привабливим і прийнятним для багатьох національних спортивних федерацій, що прагнули до встановлення впливу на розвиток окремих видів спорту, а також для державних органів, зацікавлених у додатковому механізмі вираження державної політики і підвищення національного престижу.

За словами самого Кубертена, його кампанія за відродження Олімпійських ігор почалася 30 серпня 1887 р. після опублікування статті, у якій він звернув увагу французів на необхідність більш різнобічної фізичної підготовки дітей у школах і оголосив про створення Ліги фізичного виховання. У 1888 р. Кубертен видає книгу "Виховання в Англії", а через рік "Англійське виховання у Франції", у яких ділиться своїми задумами.

1 липня 1888 р. на засіданні Комітету з впровадженню фізичних вправ, створеного в Міністерстві освіти Франції, Кубертен виклав основні принципи ідеї відродження Олімпійських ігор, що одержала схвалення, але не більше,

тому що роль цього Комітету була по суті тільки в створенні основ олімпійського руху.

У роботі “Кампанія, що тривала 21 рік” (1908) Кубертен так описує свою ідею: *“Ніщо в древній історії не будило в мені стільки думок як Олімпія. Це казкове місто, де колись діялося істинно людське за змістом і матеріальна за своєю формою справа, облагороджена і звеличена поняттям батьківщини, що мала в цьому історичному місці щось подібне до джерела життєвих сил. Це місто раз у раз виникало у моїй юнацькій уяві зі своїми колонадами і портиками. І задовго до того, як з думок про ці руїни в мене виникла ідея відродження Олімпійських ігор, я мріяв про відновлення руїн самого міста, у його колишніх розмірах і обрисах. Німеччина відшукала руїни Олімпії; чому б, подумав я, Франції не відновити її колишню славу? До цього проекту не менш блискучого, але більш практичного і плідного відродження самих Олімпійських ігор уже недалеко; пробила година спортивного інтернаціоналізму, покликаного зіграти свою роль в усьому світі”*.

Людина діяльна, що володіє неабиякими організаторськими здібностями, Кубертен врахував невдалий досвід греків у проведенні змагань 1859-1889 рр. і вирішив залучити до організації відродження Олімпійських ігор видних спортивних діячів ряду країн, щоб із самого початку додати олімпійському руху міжнародний характер. З цією метою в 1889-1890 рр. він веде велике листування з фахівцями різних країн, організовує ряд міжнародних змагань з різних видів спорту, робить ділові поїздки в США і Великобританію. Кубертен уперше відвідав США в 1889 р. як учасник науково-практичної конференції з фізичного тренування, після чого в 1890 р. він організував у Парижі *Міжнародний науковий конгрес аналогічного змісту*. Замітки про цей конгрес підвищили популярність Кубертена і дозволили йому установити тісні зв'язки зі спортивними організаціями Англії і Північної Америки. У цей же час створюється *Союз спортивних товариств Франції*, першим генеральним секретарем якого був обраний Кубертен. У 1892 р. на асамблеї Союзу, що проходила у великому залі Сорбонського університету відбулася історична дискусія про спорт. Кубертен виступив з доповіддю *“Фізичні справи в сучасному світі”*. Це був власне кажучи його перший крок до інтернаціоналізації спорту, його перша публічна пропозиція про відродження Олімпійських ігор. У заключній частині своєї доповіді Кубертен сказав: *“Є люди, що говорять про усунення війни. Ті, хто вважає цих людей мрійниками,*

неправі. Але є й інші, котрі говорять про прогресивне скорочення шансів на її виникнення, і я не бачу в цьому утопії зовсім. Зрозуміло, що телеграф, залізниці, телефон, проведені наукові конгреси і виставки зробили для світу більше, ніж усі договори і дипломатичні угоди. І я думаю, що спорт зробить ще більше. Ті, хто бачив, як 30000 чоловік тупотять незважаючи на дощ, щоб побачити футбольний матч, знають, що я не перебільшую. Давайте експортувати наших бігунів і наших фехтувальників: це буде вільна торгівля майбутнього. Коли цей день прийде, ввійде в звичаї старої Європи, прогрес у питанні світу одержить могутній, новий імпульс ... Усе це приведе нас до того, що ми називаємо другою частиною нашої програми. Я сподіваюся, що ви будете допомагати нам у майбутньому також, як допомогли й у минулому, щоб здійснити цей новий проект. Я маю на увазі, що відповідно до сучасного життя ми відродимо великий і прекрасний інститут – Олімпійські ігри”.

Відвідування США і Великобританії дозволило Кубертену знайти активних прихильників відродження Олімпійських ігор в особі доктора Вільяма Пені Брукса, засновника Олімпійського товариства Мач Венлок (1890) і Національної олімпійської асоціації (1895), Вільяма Слоена – професора політичних наук у Принстоні, який користувався великим авторитетом в університетських колах, що керували розвитком спорту в Америці, а також Чарльза Герберта – переможця багатьох великих змагань 70-х років минулого сторіччя з бігу і веслування, надалі великого організатора спорту, поборника олімпійської ідеї і створення міжнародних федерацій (O. Anthony, 1994).

У 1894 р. на скликаному з ініціативи Кубертена I Міжнародному спортивному конгресі в Парижі представники 12 країн прийняли його пропозицію про регулярне проведення, починаючи з 1896 р., Олімпійських ігор, про створення МОК і про утвердження розробленої ним Олімпійської хартії – зводу основних правил і положень олімпійського руху. На цьому конгресі Кубертен був обраний генеральним секретарем МОК.

П. Кубертен не тільки зіграв важливу роль у становленні сучасного олімпійського руху, але і брав безпосередню участь у підготовці і проведенні Олімпійських ігор 1896-1924 р.р.

Президент МОК Е. Брендедж говорив про Кубертена: “Барон де Кубертен був педагогом і вихователем, ідеалістом, що схопився за свою ідею з фанатичним жаром. Він заслуговує похвали і поваги за заснування сучасного олімпійського руху”. Однак це висловлювання різко звужує заслуги П.

Кубертена. Протягом XIX ст. було багато спроб, у тому числі й в області спорту, організувати різні рухи, в основі яких лежали гуманні принципи. Однак не багатьом з цих рухів була уготована така славна історія як олімпійському руху. Не багато з них зуміли устояти перед труднощами і протиріччями, які зумів витримати сучасний олімпійський спорт. І віддаючи належне привабливості ідей олімпізму, популярності різних видів спорту і спортивних змагань, варто знати і пам'ятати, що найскладніший і суперечливий етап становлення, етап протягом якого існування олімпійського руху не один раз було під загрозою, сучасний олімпійський спорт пройшов під керівництвом *президента МОК П'єра де Кубертена, що очолював цю організацію до 1925 р.*

Романтизм та ідеалізм Кубертена не перешкодив йому з дивною практичністю і завзятістю, гнучкістю і терпінням не тільки заснувати олімпійський рух нашого часу, але і провести його через іспити і потрясіння більш ніж трьох десятиліть сучасної історії.

Погляди Кубертена на олімпійський спорт, його ідеали і функції найбільш змістовно проявилися в написаній їм *“Оді спорту”*.

Приведемо кілька висловлювань Кубертена, що досить точно визначають його діяльність на посаді президента МОК: *“Навіщо я відродив Олімпійські ігри? Щоб облагородити і зміцнити спорт, забезпечити його незалежність і розвиток і, тим самим, допомогти краще виконати свою виховну роль, покладену на нього сучасним світом. Щоб прославити окремого спортсмена, чия м'язова сила необхідна для суспільства, і чия відвага необхідна для збереження загального духу змагань”*; *“Олімпізм – не система, а стан духу. Він може мати безліч видів вираження і ніяка окрема чи раса епоха не можуть стверджувати про встановлення монополії на нього”*; *“Міжнародний олімпійський комітет ніколи не примушував до свого визнання, а завжди діяв за допомогою переконання; він спонтанно відмовлявся від ідеї втручання в технічні питання і був радий вести спортсмена до однієї і тієї ж моральної мети, незалежно від того яким видом спорту він займався”*; *“Давайте об'єднаємося проти тих, чії дії свідомо чи неусвідомлено, прямо чи побічно, загрожують скомпрометувати спорт. Ми хочемо, щоб він залишався дійсною школою холонокровності, доброї сили і досконалої чесності”*.

У 1918 р. Кубертен переїхав жити у Швейцарію. 28 травня 1925 р. він офіційно підтвердив свій намір піти у відставку.

37 років Кубертен прожив у дев'ятнадцятому столітті і рівно стільки ж у двадцятому. Умер він у 1937 р., похований у Лозанні. Його серце, за бажанням самого Кубертена, поховане в Олімпії.

3.3. Атлетичний конгрес 1894 року та його значення

У січні 1894 р. Кубертен розіслав запрошення і програму конгресу багатьом закордонним клубам, персонально запросивши У. Слоена із США, Ч. Герберта з Англії, В. Бланка зі Швеції і Ф. Кеменя з Угорщини. На жаль його зусилля не одержали практичної підтримки в самій Франції. Були і відмови від участі в конгресі з націоналістичним мотивуванням. Представники Австралії і Японії письмово підтвердили про своє приєднання до установчого конгресу.

16 червня 1894 р. у великому залі Сорбонського університету (Париж) зібралося близько 2000 чоловік. У запрошеннях був зроблений напис "*Конгрес відродження Олімпійських ігор*". Були присутні 79 делегатів від 49 спортивних організацій 12 країн, включаючи США, Італію, Іспанію, Францію, Грецію і Росію. Винятково високо оцінював Кубертен роль в організації Конгресу У. Слоена і Ч. Герберта.

Відроджуючи Олімпійські ігри, Кубертен багато чого почерпнув з історії організації і проведення давньогрецьких Ігор. Він додав древнім звичаям характер джерела натхнення, щоб вони краще могли служити сучасному світу. Кубертен майже детально розробив організацію і процедуру проведення Олімпійських ігор, додавши елементи, що на його думку були необхідні для задоволення сподівань сучасного людства. До них варто віднести насамперед інтернаціональний характер Ігор, включення в програму змагань більшої кількості видів спорту, добровільна участь спортсменів-аматорів та ін.

Делегати конгресу працювали в двох секціях. У першій секції обговорювалася проблема аматорства, у результаті обговорення перемогла точка зору Кубертена, що завжди виступав проти перетворення спортсменів високої кваліфікації в циркових виконавців. Делегати першої секції критикували принципи аристократичного спортивного аматорства в Англії. На засіданнях другої секції обговорювалися концепції олімпізму.

Напередодні відкриття конгресу Кубертен опублікував статтю "*Відродження Олімпійських ігор*", де були чітко викладені принципи й ідеали

олімпізму. Обговорення велося в основному за тими пунктами, що позначив у своїй статті Кубертен:

1. Як і древні фестивалі, сучасні Олімпійські ігри варто проводити кожні чотири роки.
2. Відроджені Ігри (на відміну від древніх Олімпіад) будуть сучасними і міжнародними. У них увійдуть ті види спорту, що культивуються в ХІХ ст.
3. Ігри будуть проводитися для дорослих.
4. Будуть введені суворі визначення поняття “аматор”. Гроші будуть використовуватися тільки для організації Ігор, будівництва споруд і проведення торжеств.
5. Сучасні Олімпійські ігри повинні бути “пересувними”, тобто проводитися в різних країнах.

У Хартії МОК – основному документі, прийнятому на конгресі, було зафіксоване наступне:

1. В інтересах моралі Міжнародний конгрес і окремі країни вважають за необхідне відродити на міжнародній основі Олімпійські ігри в сучасній формі, але з дотриманням древніх традицій.
2. До участі в іграх варто запрошувати спортивні об’єднання всіх країн. Кожна країна може бути представлена тільки своїми громадянами. Перед Олімпійськими іграми, що будуть проводитися кожні чотири роки, окремі країни повинні проводити відбіркові чи попередні змагання, для того щоб їх представляли тільки кращі спортсмени.
3. У програму міжнародних Олімпійських ігор будуть включені наступні види спорту: *біг, стрибки, метання диска, важка атлетика, вітрильний спорт, плавання, веслування, ковзанярський спорт, фехтування, боротьба, бокс, кінний спорт, спортивна стрільба, гімнастика, велоспорт.*
4. За винятком фехтування, у всіх інших видах спорту можуть брати участь тільки аматори. Ті, для кого спорт є професією, не можуть приймати участі в змаганнях. (У прикладеному до протоколу документі відносно “аматорства” відзначалося: *“до змагань не допускаються ті, хто професійно займається спортом, і ті, хто одержував у чи минулому одержує зараз грошову винагороду за заняття спортом. Саме тому на*

Олімпійських іграх ніколи не можна призначати грошові призи, а можна вручати тільки почесні нагороди”).

5. Комітет має право не допускати до участі в змаганнях тих, хто коли-небудь, виступав проти олімпійської чи ідеї проти ідеї сучасних Олімпійських ігор.
6. Для легкоатлетів необхідно організувати головні змагання за назвою “п’ятиборство”.

Одним з найважливіших результатів роботи конгресу було безсумнівно створення *Міжнародного олімпійського комітету (МОК)*, членам якого ставилося в обов’язок пропагувати принципи сучасного олімпізму і представляти МОК у своїх країнах.

Список членів МОК був підготовлений П’єром де Кубертенем. Ними стали; *Ернест Калло (Франція), генерал Олексій Бутовський (Росія), капітан Віктор Бальк (Швеція), професор Вільям Слоен (США), юрист И. Гут-Ярковський (Богемія, Австро-Угорщина), Ференц Кемень (Угорщина, Австро-Угорщина), Чарльз Герберт і лорд Амтхілл (Англія), доктор Хосе Бенхамін Субіаур (Аргентина), Леонард Кафф (Нова Зеландія), граф Луккезі Паллі і Д’юк Андрія Карафа (Італія), граф Максим де Бузі (Бельгія)*. Генеральним секретарем МОК був обраний *барон П’єр де Кубертен*, президентом МОК – *Деметріус Вікелас*.

Складаючи список кандидатів у члени МОК Кубертен піклувався насамперед про те, щоб ця міжнародна організація була по справжньому інтернаціональною. І не випадково у назві спочатку “міжнародний”, а потім уже “олімпійський”. Крім того, багато з тих, хто став членами МОК практичною діяльністю довели свою відданість ідеям міжнародного відродження Олімпійських ігор. Дійсно, без допомоги своїх друзів і соратників Кубертену навряд чи вдалося б відродити Олімпійські ігри.

Одним з найближчих соратників був *Е. Калло*, що очолював Союз гімнастичних суспільств Франції, а з 1894 по 1909 р., що виконував функції скарбника МОК. Давній друг Кубертена *Ф. Кемень* – редактор “Угорської педагогічної енциклопедії”, автор численних статей із проблем освіти і фізичного виховання. *В. Бальк* у 1893 р. був обраний президентом Міжнародного союзу ковзанярів (у роботі конгресу він брав участь і як директор Центрального інституту гімнастики Стокгольма, і як президент Гімнастичного союзу Швеції).

Що стосується О. Бутовського, те, як видно, він установив контакти з Кубертеном ще в 1892 р., коли вивчав досвід викладання гімнастичних і атлетичних дисциплін у навчальних закладах Швеції, Данії, Німеччини, Бельгії і Франції. У своїй книзі *“Тілесні вправи у Франції”* О. Бутовський подає коштовну інформацію для російської громадськості про зародження і розвиток шкільного спорту у Франції, почерпнуту з робіт Кубертена і при особистих зустрічах з ним.

Слід зазначити, що в перших офіційних бюлетенях МОК не було ніякої інформації стосовно Міжнародного олімпійського комітету як організації. Єдиним виявленим документом є складений і відредагований Кубертеном текст про порядок діяльності МОК, що надалі в докладному викладі з'явився у версії статуту Міжнародного олімпійського комітету, датованого 1908 р.

Для розширення членства в МОК була розроблена своєрідна, але далеко не демократична система самопоповнення його складу, відповідно до якої нові кандидати не делегуються своєю країною, а обираються самим МОК. Ця система зберігається і дотепер.

Конгрес закінчився тріумфально. Під час заключного засідання 23 червня 1894 р. було вимовлено багато промов, записи яких, на жаль, не збереглися. Промова ж Кубертена дійшла до нас у письмовому вигляді. От що він сказав: *“Ми представники міжнародного спорту і ми одногосно проголосували за відродження ідеї, якій більш двох тисяч років. Ця ідея змушує частіше битися серця людей, стимулюючи найбільш шляхетні і життєві інстинкти... Деякі прихильники старої школи голосили, що ми провели наше засідання в самому серці Сорбони. Вони знали добре, що ми бунтарі і що ми на наших засіданнях дійдемо до того, що зруйнуємо структуру їхньої застарілої філософії. Це правда, джентльмени! Ми - заколотники, і от чому представники преси, що завжди підтримували шляхетні революції, зрозуміли нас і допомогли нам, за що я сердечно дякую їм. Я прошу пробачення, джентльмени, за мою риторичку і за те, що я підняв вас до таких величких висот. Якщо я буду продовжувати, то шампанське може випаруватися, залишивши нудьгу. Тому я знову пропоную тост. Я піднімаю мій келих за олімпійську ідею, що, подібно променю всемогутнього сонця, простромила імлу століть, щоб опромінити переддень ХХ століття радістю і надією”*.

Відповідно до Хартії, прийнятої конгресом, на МОК поклалися наступні задачі:

1. Забезпечення регулярного проведення Ігор.
2. Турбота про те, щоб Ігри були все більш гідними їхньої славної історії і високих ідеалів.
3. Заохочення росту числа організацій, що сприяють проведенню змагань спортсменів-аматорів.
4. Керівництво аматорським спортивним рухом і сприяння поглибленню дружби між спортсменами.

На думку істориків спорту, МОК протягом перших років свого існування працював не дуже активно. От що писав про це П'єр де Кубертен у 1934 р. у листі американському історику Біллові Генрі: *“Важко собі представити, як повільно створювався МОК. Він практично не приступав до активних дій аж до початку ХХ століття. Його члени були друзями, що збиралися навколо мене з усією своєю байдужністю і приємними посмішками. Якщо судити із суспільної думки, то взагалі нічого не відбулося”*. Далі Кубертен визнає, що в цей період часу розвиток олімпізму був штучним.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Спроби відновлення Олімпійських ігор у XVII-XIX століттях.
2. Археологічні розкопки Олімпії та їх значення для відродження Олімпійських ігор.
3. Передумови відродження Олімпійських ігор сучасності.
4. Діяльність та роль П'єра де Кубертена у відродженні сучасних Олімпійських ігор.
5. Міжнародний Атлетичний конгрес 1894 року та його значення

4. ІГРИ ОЛІМПІАД (ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА)

4.1. Перший період Ігор Олімпіад (1896 - 1912 р.р.)

Перший етап – I–V Олімпійські ігри – 1896 – 1912 роки, охоплює перші роки сучасного олімпійського руху, який в цей період характеризується відносно невеликою популярністю як самого міжнародного олімпійського руху та і Олімпійських ігор. Ідея їх проведення кожні чотири роки з великими труднощами прокладала собі дорогу. Тому МОК приурочував Олімпійські ігри до Всесвітніх промислових та сільськогосподарських виставок.

Невдачливе проведення Ігор 1900 року у Парижі та 1904 року у Сент-Луїсу, відродило ідею проведення змагань у Греції. НОК цієї країни при підтримці П'єра де Кубертена у 1906 році виступив з ідеєю проведення додаткових Ігор, які пізніше отримали назву – проміжних. Вони повинні були дати новий стимул розвитку олімпійського руху. Такі проміжні Ігри відбулися з 22 квітня по 2 травня за участю 884 спортсменів з 20 країн. Однак у подальшому вони більше не проводилися.

Та ні участь у програмі змагань жінок, ні проведення у цей період великої кількості сесій та конгресів, ні активна творчість Кубертена, не змогли компенсувати недостатню привабливість Ігор, програма котрих була нестабільною та сильно розтягнутою. А з багатьох видів спорту на перших порах були відсутні єдині міжнародні правила.

Тим не менш цей період олімпійського руху відіграв велику роль у розвитку міжнародного спорту, збільшенню його авторитету, як однієї з найбільш важливих сфер громадської діяльності, розвитку масового спорту та фізкультурного виховання населення.

Під впливом олімпійського руху почали створюватися різноманітні міжнародні об'єднання та національні федерації: *Міжнародна федерація футбольних асоціацій – ФІФА у 1904 році; Міжнародна федерація плавання – ФІНА у 1908 році; Міжнародна легкоатлетична федерація – ІААФ у 1912 році та інші.* А також було розглянуто питання про співпрацю між МОК, НОК та міжнародними спортивними федераціями.

У ці ж роки були розроблені єдині міжнародні правила змагань з різних видів спорту, введена реєстрація світових та олімпійських рекордів, уніфіковані вимоги до спортивних споруд. Почала інтенсивно розвиватися система підготовки спортсменів, що спонукало покращенню спортивної техніки, підвищенню ефективності фізичної та тактичної підготовки. МОК

затвердила свій прапор, та офіційні мови, якими стали – французька, англійська та німецька.

Ігри I Олімпіади Афіни (Греція) 1896 рік (6 квітня – 15 квітня)

Виступало 311 спортсмена з 13 країн, розіграли 43 комплектів нагороди у 9 видах спорту.

Рішення Паризького конгресу 1894 року про проведення перших Ігор сучасності у 1896 році в Афінах було схвально прийнято більшістю населення Греції. Однак адміністрація Афін та грецький уряд скептично поставився до цього, адже вони були не в змозі повністю фінансувати всі затрати на проведення Олімпіади. За таких умов свої послуги МОК у проведенні Ігор запропонувала Угорщина, яка саме мала відзначати тисячоліття заснування держави.

На перші Ігри сучасності приїхали представники 13 країн – Австралії, Австрії, Болгарії, Великої Британії, Данії, Німеччини, США, Угорщини, Франції, Чилі, Швейцарії, Швеції та Греції. Дві третини від загальної кількості спортсменів виставили господарі Ігор – команда Греції. За команду Німеччини виступали 21 атлет, за Францію – 19, США – 14, Угорщини – 12. Крім американців на Іграх було тільки два представника країн, що знаходяться за межами Європи. Це австралієць Едвін Флек, котрий знаходився проїздом у Лондоні та вирішив приймати участь у змаганнях, та один чилієць, який невідомо як потрапив у Грецію.

В програму Олімпіади увійшли змагання з класичної боротьби, велоспорту, гімнастики, легкої атлетиці, плаванню, стрільбі, тенісу, важкої атлетики та фехтуванню. Планувались також змагання з греблі, та через відсутність учасників вони не відбулися. Згідно античній традиції, Ігри почали легкоатлети.

Незважаючи на те, що у Міжнародному олімпійському комітеті, був представник росії – генерал Олексій Бутовський, спортсмени росії не прийняли участі у перших Іграх сучасності. Причина у відсутності коштів. Тільки декілька чоловік на свій страх і ризик самотужки відправилися з Одеси, проте вони змогли дістатися лише до Константинополю, та були вимушені повернутися назад.

Першим олімпійським чемпіоном сучасності став американський спортсмен *Джеймс Коннолі*, який переміг у потрійному стрибку з

результатом на 13 метрів 72 сантиметр. Цікаво, що поки він виборював на грецькій землі найвищу нагороду, вдома його відраховували з університету, бо офіційного дозволу на перерву в навчанні він не мав. Лише через кілька років, коли Коннолі став відомим письменником, суворі професори змінили гнів на милість, обравши його почесним доктором Гарварда. золота на цих Іграх він виборов також срібну медаль в стрибках у висоту, та бронзу в стрибках у довжину. Поїхав Коннолі і на Ігри у Парижі, де цього разу здобув срібну медаль у потрійному стрибку.

На змаганнях велосипедистів відзначився француз *Поль Массон*, який отримав потрійну перемогу на треку у гонках на 2000, 10000 та 333,3 метрів.

10 квітня став кульмінацією Олімпіади. 24 атлети подали заявки для участі у марафонському забігу, і тільки четверо з них були іноземцями. Через 2386 років після битви з персами коло міста Марафон Греція знову чекала звістки про перемогу. Цим переможцем став грецький листоноша, а за іншими даними водонос, з селища Маруссі, що знаходиться близько Афін – *Спіридон Луїс*, який зупинявся в одному з селищ випити вина, піднесеного дядею. Кубок він отримав з рук французького філолога Мішеля Бреалю, саме завдяки наполегливості якого марафонський біг був включений до програми Ігор.

Луїс став першим в олімпійській історії спортсменом, якому були надані самі високі почесні. Подейкують, що йому начебто пропонували навіть пост міністра, від якого, щоправда він відмовився. А невідомий грецький бізнесмен виділив національному герою цілих 25 тисяч франків – величезну за тих часів суму. У 1936 році Луїс, як почесний гість, був запрошений до Берліну де його особисто привітав Гітлер. Помер Луїс у 1940 році нікому невідомою людиною, і тільки через багато років на його могилі з'явилася мармурова плита з п'ятьма кільцями. А в наш час, його ім'я носить новий сучасний стадіон в грецькій столиці.

У змаганнях гімнастів першими були представники Німеччини, а їх лідери *Герман Вайнгертнер, Альфред Флатов та Карл Шуман* вибороли по три золоті нагороди. Крім того останній виграв ще й змагання борців, ставши чотирьох разовим чемпіоном Ігор. В цих же змаганнях приймав участь наймолодший спортсмен за всю історію Олімпіад – грек *Дімітрас Лундрас*. На той момент йому було тільки 10 років та 218 днів. Та незважаючи на це він став бронзовим призером.

Ще одним героєм Ігор став молодий угорський плавець *Альфред Хайош*, який переміг на дистанціях 100 метрів та 1200 метрів у відкритому морі, де під час самих змагань погода видалась дуже прохолодною, а температура води досягала лише 13 градусів. Як свідчив вже після перемоги угорець, що головна думка в нього була не як перемогти, а як не потонути, адже невідомо було, що буде, якщо ногу схопить судома. Цікава подія сталася під час церемонії нагородження. На запитання короля, який був вражений його виступом: *«Де він та навчився плавати?»*, угорець дуже просто відповів: *«У воді, Ваша величність»*.

Та Хайош був не тільки чудовим плавцем, а займався ще й гімнастикою, легкою атлетикою, футболом. Причому в останньому виді спорту входив навіть до складу збірної Угорщини. А після закінчення спортивної кар'єри став чудовим архітектором, проектуючи, крім іншого, спортивні об'єкти. Так, наприклад він спроектував у рідному Будапешті перший у світі критий басейн, а на схилі років був запрошений консультувати будівництво найбільш відомого стадіону Угорщини – «Непштадіону». У 1924 році Хайош знову приймає участь у Олімпійських іграх, де завойовує срібну нагороду у конкурсі мистецтв за розроблений їм проект стадіону. Крім того він був і чудовим журналістом, деякий час очолюючи першу на Батьківщині газету, тематика якої була повністю присвячена спорту.

На цій Олімпіаді відбувся і перший футбольний матч. На Ігри завітала збірна команда Данії, яка на той час була однією з найбільш потужних команд світу. Тому у показовому матчі вона з легкістю, з рахунком 15-0 переграла збірну Афін, яка представляла господаря змагань – Грецію. Втім за деяких інших джерел в Іграх приймало участь три команди. Крім згаданих у турнірі виступала й команда з іншого міста Греції – Салоніки.

Пізніше на 40-му конгресі ФІФА у 1976 році, матч який відбувся у Афінах був офіційно визнаний першим матчем за звання Олімпійського чемпіона. А збірна Данії першим Олімпійським чемпіоном з футболу.

Результатом Ігор у Греції стало: відродження олімпійського руху сучасності; об'єднання різних країн; розвиток спорту. Після успішного проведення перших Олімпійських Ігор Греція мала надію, що і подальші Олімпіади будуть проходити в Афінах. Однак МОК вирішив придати Іграм інтернаціональний характер та проводити їх по черзі у різних країнах та на різних континентах.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 20 (11, 7, 2) нагород, другими були олімпійці Греції – 46 (10, 17, 19), третіми Німеччини – 13 (6, 5, 2) нагороди.

Ігри II Олімпіади Париж (Франція) 1900 рік (14 травня – 28 жовтня)

Виступало 1330 спортсмена з 21 країни, розіграли 95 комплектів нагород у 20 видах спорту.

Ці Ігри, право проведення яких за заслуги перед олімпійським рухом П'єра де Кубертена вирішено було провести у французькій столиці, проходили одночасно з Всесвітньою виставкою. Директор якої Альфред Пікард вважав спорт безкорисним заняттям, і спочатку був проти їх проведення. Маючи безліч власних проблем виставком не хотів навіть слухати ні про які спортивні змагання. І тільки після довгих уговорів спортивними функціонерами вони погодилися включити до програми виставки олімпійські змагання.

Все це суттєво зашкодило проведенню Олімпіади на достатньо високому рівні. Організаційний комітет майже не використовував слово «Олімпійський», тому багато змагань так і називались «Міжнародним чемпіонатом» або «Конкурсом Виставки», а багато спортсменів навіть не знали, що вони приймають участь в Олімпійських іграх.

Ні на одній Олімпіаді змагання не були так розкидані по всьому місту та так віддалені один від одного. Змагання проходили не тільки у Парижі, а також навколо французької столиці. Фехтування у садах Тюільрі, плавання у річці Сені, теніс – на острові Пюто, легкоатлетичні змагання у Булонському лісі, гімнастика – у Венсенському лісі і таке інше. Не було офіційно проведено ні церемонії відкриття, ні параду закриття Ігор, а дати початку та закінчення Олімпіад є досить умовними, тому що в це період у програму Виставки включались різноманітні змагання.

Тільки на цих Іграх проводилися змагання з таких екзотичних видів спорту, як крокет, крікет, баська пелота, перетягування канату, поло на конях, плавання з перешкодами на 200 метрів, підводне плавання на 60 метрів та деякі інші. Ці Ігри вважаються самими довгими та найгіршими за всю історію олімпійського руху. Так, наприклад, деякі переможці отримували свої нагороди лише через декілька років по поші.

Вперши на Іграх прийняли участь такі країни як – Бельгія, Богемія, Іспанія, Італія, Куба, Канада, Нідерландів, Норвегії, Гаїті та Індії, яка стала першою

азійською державою на Олімпіадах. Найбільш чисельну команду, як і чотири роки тому, виставили господарі змагань – на цей раз команда Франції.

Вперши в Олімпіадах приймали участь жінки, які розіграли першість у змаганнях з гольфу та тенісу. А першою олімпійською чемпіонкою сучасності стала англійка тенісистка *Шейла Купер*, яка крім того у парі зі своїм співвітчизником *Реджинальдом Дохерті* стала першою і у змаганнях змішаного парного розряду. Взагалі обидва брати Дохерті стали на цих Іграх дворазовими чемпіонами, вигравши разом турнір у парі, а *Лоуренс Дохерті* став чемпіоном і в одиночному турнірі.

Змагання легкоатлетів завершилися з великою перевагою спортсменів США. Так у змаганнях з бігу по дві золоті – 200 метрів та 400 метрів з бар'єрами, та дві срібні нагороди і одну бронзу виборів *Джон Тьюксбері*. Інший американець *Ірвін Бакстер* виграв дві золоті нагороди у стрибках з жердиною та у висоту а також три срібні нагороди. Він увійшов в історію завдяки застосуванню нового способу подолання планки «ножицями». Всі три рази коли він був другий переможцем ставав його співвітчизник *Рей Юрі*, котрий переміг у стрибках з місця у довжину та висоту, а також у потрійному стрибку.

Кращим спортсменом Олімпіади визнано ще одного представника Сполучених Штатів *Елвіна Крейнцилейна*, який став першим в історії, хто завоював чотири золоті нагороди на одній Олімпіаді з легкої атлетики, три з бігу на 60 метрів, та 110 та 200 метрів з бар'єрами, а також у стрибках в довжину, всього – 4 (4,0,0). Цікаво, що народився майбутній чемпіон Ігор у столиці Австрії – Відні, та у трирічному віці переїхав з батьками до Америки. Мріючи стати зубним доктором, Елвін вступає до Університету, де і заохочується до занять легкою атлетикою. Його коронною дистанцією був біг з бар'єрами, де він першим застосував нову техніку бігу, яка дозволила йому втрачати менше часу на подолання перешкоди. На жаль після Ігор 1900 року він залишив легкоатлетичну доріжку, і сконцентрувався на лікарській практиці в німецькому Дюссельдорфі. Та згодом не витримав та повернувся у спорт в якості тренера. Спочатку він тренував легкоатлетичну команду Пенсільванського університету, а потім його було запрошено тренувати легкоатлетів збірної Німеччини. Щоправда з останньою йому завадила займатися Перша світова війна, яка розпочалася невдовзі.

Несправедливо завершилися змагання з марафону. Справа в тому, що багатьом навіть не була відома траса змагань. Тому коли лідер забігу швед **Ернст Фаст** наблизився до поліцейського, що слідкував за порядком на трасі, той через помилку вказав йому неправильний напрям руху. Так Фаст, добряче поблукавши вулицями Парижу, дістався до фінішу тільки третім. А перемогу здобув француз **Мішель Теато**.

Трикратним чемпіоном Ігор став швейцарський стрілок з пістолету та гвинтівки **Конрад Штеелі**. У спортивній новинці цих Ігор, змаганнях з перетягування канату перемогла збірна команда складена зі спортсменів Швеції та Данії. Ще одним екзотичним видом на цих Олімпійських іграх стала стрільба по живим голубам. Так переможець у цій вправі бельгієць **Леон де Лунден** тільки у фіналі застрелив 21 голуба.

У футбольному турнірі збірні країн цього разу представляли клубні команди. Спочатку французький **«Клуб Франсе»** переграв команду Брюссельського вільного франкомовного університету, а потім поступився англійському **«Антон Парку»**, який і став чемпіоном.

Попри справедливую критику, Олімпіада у Парижі відзначалася значно вищими технічними результатами ніж попередня. Відчувалося, що у всіх країнах почали більш серйозно ставитися до підготовки атлетів, досконалішими стала спортивні знаряддя, майданчики, техніка виконання рухів.

У командному заліку першою фінішувала збірна Франції – 95 (26, 36, 33) нагород, другими були олімпійці США – 51 (20, 15, 16), третіми Великої Британії – 37 (17, 8, 12) нагороди.

Ігри III Олімпіади Сент-Луїс (США) 1904 рік (1 липня – 23 листопада)

Виступало 651 спортсмена з 12 країни, розіграли 94 комплектів нагород у 18 видах спорту.

Це були, можливо сказати американські Ігри. США отримали право на проведення Олімпіади, як нагороду за успішний виступ спортсменів цієї країни на двох попередніх Олімпіадах. Крім того сам Кубертен вважав, що після Греції та Франції, найкраща кандидатура для популяризації олімпійського руху саме Сполучені Штати. Проте спочатку право проведення Олімпіади було доручено Чикаго. Та влада Сент-Луїсу перенесла Всесвітню

виставку, яка повинна була пройти у 1903 році, на один рік, та заявила про намір провести свої спортивні змагання під егідою «Легкоатлетичного аматорського союзу», які могли затьмарити Олімпійські ігри. Так МОК був змушений перенести Ігри у Сент-Луїс, та знову приурочити їх до Всесвітньої виставки.

Через це організатори повторили всі помилки своїх попередників. Ігри були посунуті на другий план та розтягнулися на п'ять місяців. Через великі відстань та вартість проїзду на Олімпіаді були відсутні багато спортсменів з інших континентів, передусім з Європи. Тільки 53 чоловіка представляли не американський континент. А відразу у десяти видах спорту змагалися лише представники США та Канади. Відсторонився від проведення Ігор і Кубертен.

Єдиною країною, що вперше прибула на Олімпіаду стала ПАР. На цих Іграх стали вперше нагороджувати трьох кращих спортсменів – золотою, срібною та бронзовою медаллю, а не двох як на попередніх змаганнях.

До програми Ігор вперше додалися змагання з боксу, лакросу, стрибкам у воду. У легкоатлетів вперше були проведені змагання з десятиборства. Повернулися в олімпійську сім'ю такі змагання як боротьба та важка атлетика, проте не відбулися змагання з баської пелоти, крокету, парусному спорту, стрільби, поло. Вперше були проведені показові змагання з баскетболу та водного поло. Жінки змагалися тільки у стрільбі з луку.

На цих Іграх було показано ряд видатних результатів у легкій атлетиці. Так було встановлено шістнадцять олімпійських рекордів, два з яких перевершували світові. А рекорд американця *Арчі Хана* у бігу на 200 метрів – 21,6 секунди протримався аж до 1932 року. Крім того Хан переміг у Сент-Луїсі ще на дистанціях 60 та 100 метрів. Три дистанції виграв також інший американець *Джеймс Лайтбоді* – 800 та 1500 метрів. а також 2500 метрів з перешкодами. Герой попередніх Ігор *Рей Юрі* – «людина-гума», як його нарекли журналісти, знову виборов три золоті нагороди у всіх видах стрибків з місця. Американець *Гаррі Хіллман* виграв біг на 400 та 200 метрів і 400 метрів з бар'єрами. Вперши в історії спорту за команду США виступав негритянський атлет *Джордж Пудж*, який зайняв третє місце у бар'єрному бігу на 200 та 400 метрів. А у перших змаганнях з десятиборства переміг ірландець **Том Келі**.

Скандалом завершилися змагання з марафону. Чемпіоном став американець *Томас Хікс*, хоча він прийшов до фінішу тільки другим після

іншого американця **Фреда Лорца**. Та згодом Лорц був дискваліфікований, так як частину шляху він проїхав на автомобілі. Та і це ще було не все. Пізніше тренер Хікса **Шарль Люк** розповів, що його підопічний прийшов першим тільки за допомоги допінгу. На останніх кілометрах два рази Хікс губив свідомість, і два рази доктор давав йому випити коньяк з додаванням кокаїну та стрихніну у якості стимулятора. Проте медаль Хіксу залишили.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 209 (70,75,64) нагород, другими були олімпійці Куби – 10 (5, 2, 3), третіми Німеччини – 13 (4, 4, 5) нагороди.

Ігри IV Олімпіади Лондон (Велика Британія) 1908 рік (27 квітня – 31 жовтня)

Виступало 2034 спортсмена з 22 країни, розіграли 110 комплектів нагород у 22 видах спорту.

Ці Ігри планувалося провести у Римі, котрий отримав на це право у 1904 році. Однак проти цього виступив прем'єр-міністр Італії Джованні Джолітті. Під тиском Мілану та Туріну він оголосив про необхідність рішення багатьох інших державних проблем та відсутності коштів на підготовку до Ігор. Крім того у 1906 році поблизу Неаполя сталося виверження вулкану Везувій, що визвало ще більші бюджетні витрати. Тому італійці були вимушені відмовитися від проведення Олімпіади.

Так МОК став перед проблемою швидкої заміни міста проведення Ігор. Представники комітету зустрілися з Уільямом Гренфеллом, першим головою Британської олімпійської асоціації та королем Едуардом VII під час проведення у Афінах проміжних Ігор, та отримали від них згоду, що столицею наступної Олімпіади стане Лондон.

Незважаючи на супротив Кубертена, через малу кількість часу на підготовку до Ігор, організатори вирішили провести їх паралельно з Франко-Британською виставкою. За кошти дирекції виставки у продовж року був збудований сучасний стадіон «Вайт Сіті», трибуни якого вміщували 70 000 глядачів. Зручність цього стадіону полягала в тому, що на його території були розташовані плавальний басейн довжиною 100 метрів і шириною 15 метрів, а також арена для змагання з боротьби. На цьому ж стадіоні проходили змагання з велоспорту, для чого коло бігової доріжки довжиною третину милі проклали цементну.

Через наявність у Лондоні катку зі штучним льодом, було вирішено вперше провести і змагання з зимового виду спорту – фігурного катання на ковзанах.

Збільшилась і програма Ігор. До видів спорту у яких проходили змагання на попередній Олімпіаді додалися – хокей на траві, кульова та стендова стрільба, жьо-де-пом та рєкетс – різновиди тенісу у залах, водно-моторний спорт, водне поло. Повернулися у програму Ігор – регбі, парусний спорт, кінне поло. Вперше був проведений офіційний футбольний турнір. Порівняно з попередніми Іграми були відсутні змагання з важкої атлетики та гольфу.

Через те, що все більше спортсменів мали бажання приймати участь у Олімпійських іграх вперше були проведені кваліфікаційні змагання. Також вперше під час церемонії відкриття команди йшли під своїми прапорами та одягнені у різні костюми. Єдиний хто йшов без прапора був представник Фінляндії, так як виступати під своїм прапором йому заборонили у Росії, а нести прапор імперії він відмовився. Проходячи повз королівської ложі, атлети піднімали прапор на честь короля Едуарда VII. Єдиний хто відмовився був представник США, так як організатори через неухважність замість американського та шведського прапорів вивісили знамена Китаю та Японії, що не приймали участі у Іграх. Розквитався монарх з ними на церемонії нагородження, відмовившись приймати у ній участь.

На цих Олімпійських іграх було встановлено 13 олімпійських рекордів з яких шість було у плаванні. Видатних успіхів для тих років добились американці **Френсіс Айронс** у стрибках у довжину – 7,48 метрів та **Ральф Роуз** в штовханні ядра – 14,21 метра, а також англієць **Тімоті Єхерн** в потрійному стрибку – 14,92 метра. Американський легкоатлет **Мелвін Шеннард** завоював дві золоті нагороди на дистанціях 800 та 1500 метрів, встановивши на першій дистанції світовий, а на другій олімпійський рекорди. Третю золоту нагороду він отримав у складі естафетної команди США. **Рей Юрі**, неперевершений майстер стрибків з місця, який на двох попередніх Іграх виборов шість золотих нагород, додав на цих змаганнях ще дві, всього – 8 (8,0,0). Дві золоті нагороди у метанні диску – класичним та грецьким стилем, також золото у 1904 році, з новими олімпійськими рекордами та одну бронзову у стрибках з місця завоював американець **Мартін Шерідан**.

Вперше на цих Іграх за команду Швеції, яка зайняла перше місце у стрільбі по мішені «бігучий олень», виступили відомі надалі стрілки **Оскар Сван**, два

золота, та його син Альфред. Це перший випадок на Олімпіаді, коли батько та син стали олімпійськими чемпіонами.

Саме з цих Ігор футбольні змагання набули статусу офіційних. Було прийнято рішення, що у змаганнях можуть брати участь лише національні збірні команди і тільки по одній від країни (єдиним виключенням стала участь двох збірних від Франції на Іграх 1908 року, як знак поваги до батьківщини П'єра де Кубертена). Також у якості формату змагань була введена «Олімпійська система» з раундами в один матч на вибування, принцип розсіювання при жеребкуванні та рішення, а також, що брати участь у турнірі мають право лише гравці – аматори.

У фіналі першого такого офіційного турніру збірна Великої Британії з рахунком 2-0 переграла команду Данії.

У фіналі змагань з хокею на траві, який також вперше проводився на Олімпіадах, збірна Великої Британії, що була складена з англійців, перемогла іншу збірну Великої Британії, складені з ірландців.

Ще однією новинкою цих Ігор стало те, що вперше у пресі з'явилася таблиця підрахунку очок, що здобули спортсмени різних країн.

У командному заліку першою фінішувала збірна Великої Британії – 147 (57,50,40) нагород, другими були олімпійці США – 47 (23,12,12), третіми Швеції – 25 (8,6,11) нагороди.

Ігри V Олімпіади Стокгольм (Швеція) 1912 рік (5 травня – 27 липня)

Виступало 2541 спортсмена з 28 країни, розіграли 103 комплектів нагороди у 18 видах спорту.

Заявку на проведення Олімпійських ігор Швеція подавала ще на першій сесії МОК. Проте її довго не задовольняли. І тільки у 1904 році Стокгольм був обраний столицею Ігор 1912 року. Вся Швеція готувалася до цієї події. Оргкомітет очолив майбутній президент МОК Зігфрід Едстрем. Йому допомагали уряд та громадськість. Навіть король Швеції Густав V віддав під забудову олімпійськими об'єктами десять гектарів своїх володінь. Новозбудований стадіон мав сидячі місця для тридцяти тисяч глядачів. Проте при його будівництві була змінена лінія віражів бігової доріжки, в результаті чого її довжина скоротилась до 380 метрів, замість потрібних 400.

Вперше на цій Олімпіаді були застосовані фотофініш та електронний годинник. Тим не менш під час проведення та після Ігор були багато критичних зауважень на адресу господарів через їх покровительство своїм

спортсменам. Так, наприклад, у розпал змагання зі стрільби пішов сильний дощ, і атлети повинні були виступати під потоками води. Але для шведів швидко збудували спеціальний навіс, куди не пускали представників інших команд. У змаганнях борців організатори зводили у пари сильніших атлетів, і якщо вони не виявляли між собою переможця, обом зараховували поразку. А у пари до шведів призначали завідомо слабших суперників. Звісно при такому порядку шведи мали більше шансів для завоювання медалей.

Вперше на Ігри прислали своїх представників такі країни як – Єгипет, Португалія, Люксембург, Сербія, Японія, Ісландія. Проте виникла загроза в участі у Іграх представників Фінляндії та Чехії. Справа у тому, що ці країни не були незалежними, і уряди Росії та Австрії заперечували проти їх участі у Іграх самостійними командами. Та після довгих уговорів ці збірні виступили на Олімпіаді. Єдине, в чому поступились перед Росією – замість великого прапора Фінляндії був використаний маленький прапорець.

Вперше у практику проведення змагань сучасних Олімпійських ігор за ініціативою Кубертена до програми були включені змагання з конкурсу мистецтв – архітектури, живопису, скульптури, літератури та музики. Сам ініціатор брав участь у номінації література під псевдонімом. А його «Ода спорту» була відмічена золотою нагородою. Тільки під час Ігор у Стокгольмі були проведені змагання з штовхання ядра та метання диску правою та лівою рукою, а зараховувалась сума цих результатів. Після Ігор у Парижі знову були проведені змагання зі стрільби по голубам. Проводились показові виступи з ісландської боротьби гліма та матч з бейсболу між командами США та Швеції.

Серед офіційних змагань у Стокгольмі вперши були проведені змагання з п'ятиборства та у плаванні серед жінок. Проте на відміну від попередніх Ігор не били присутні бокс, вільна боротьба, важка атлетика, фігурне катання, хокей на траві та стрільба з луку. Самим представницьким видом спорту була легка атлетика.

Саме у Стокгольмі вперши до програми Ігор включили змагання, які зараз вважаються одними з класичних – біг на 5000 та 10000 метрів, а також естафети 4x100 та 4x400 метрів.

Найбільш успішним на Олімпіаді став фінський бігун *Ханнес Колехмайнен*, що завоював три золоті нагороди у бігу на 5000 та 10000 метрів і кросі на 12000 метрів. Цікаво, що починав Колехмайнен свою спортивну кар'єру з лиж. А змагатися на перших порах йому довелося зі трьома своїми

старшими братами, які і заохотили у нього бажання займатися легкою атлетикою. Програючи на перших порах братам у марафонському бігу, він вирішив перекваліфікуватись, та вже у двадцять років став переможцем в змаганнях у Петербурзі на дистанціях 1500 та 5000 метрів. З тих пір він став одним з кращих стаєрів Європи.

На цих Іграх найбільш драматично склався його двобій на дистанції 5000 метрів з французом Жаном Буєном, який невдовзі загинув на полях Першої світової війни, а у Стокгольмі у попередньому забігу встановив світовий рекорд. У фінальному забігу випередивши всіх суперників майже на коло, вони десять разів по черзі виходили в лідери. Та зрештою переможцем, з новим світовим рекордом, став фінський спортсмен, що випередив свого суперника на лічені сантиметри.

Можливо фін виграв би і більше золотих нагород, та кращі його спортивні роки припали на світову війну, під час якої Колехмайнен мешкав та тренувався у США. І це принесло свої плоди. На Іграх 1920 року в марафонській дистанції Колехмайнен виборов свою четверту золоту медаль. Поїхав він і на наступні Олімпійські ігри, де знову мав намір виступити у марафоні, та пошкодивши ногу, був вимушений зійти з дистанції, всього – 5 (4,1,0).

Та головним героєм та одночасно невдахою Ігор було визнано американського спортсмена *Джима Торпа*, який походив з бідної індіанської родини. Він виборов золоті медалі, зі значною перевагою над суперниками, у найбільш важких видах програми – п'ятиборстві та десятиборстві. Вручаючи спортсменові лавровий вінок, король Швеції сказав, що вважає його найбільш великим атлетом усіх часів. А по приїзді додому з ним зустрівся президент США, який нагородив його державною відзнакою. На честь Торпа було назване його рідне місто.

Та не пройшло й року, як у пресі з'явилася інформація, що за два роки до Олімпіади Торп грав у бейсбол у складі якоїсь полу професійної команди і отримував за це гроші – 60 доларів на місяць, що порушує статус аматора. Відразу три члени виконавчого бюро Аматорського атлетичного союзу США – ААЮ, від імені Олімпійського комітету США звернулась з листом до Олімпійського комітету Швеції, де повідомлялось о дискваліфікації Торпа як професіонала та прохали переглянути порядок зайнятих місць у змаганнях де він приймав участь. У своєму бажанні принизити індіанського спортсмена діячі НОК США пішли навіть на те, щоб позбавити свою країну двох золотих

нагород. На превеликий жаль з цим вердиктом погодився і МОК, який у травні 1913 року анулював результати виступу Торпа та відібрав у нього золоті медалі.

Щоправда слід віддати належне багатьом спортсменам, які протестували тоді проти такого рішення МОК. А швед Хуго Вісландер, який виборов друге місце у десятиборстві, навідріз відмовився поміняти свою срібну нагороду на золоту. Та тільки у 1973 році, через шістьдесят років після тих подій, була встановлена справедливість. Торпа амністували а медалі повернули. Щоправда лише його родичам, адже самого великого спортсмена вже давно не було у живих.

Другий офіційний футбольний турнір знову виграла збірна Великої Британії, яка як і чотири роки тому у фіналі переграла команду Данії.

Під час церемонії нагородження крім медалей були вручені також двадцять перехідних призів: за перемогу у фехтуванні на шаблях – приз міста Будапешт; за перемогу у індивідуальних змаганнях з гімнастики – приз міста Прага; за перемогу у п'ятиборстві – приз шведського короля; за перемогу у десятиборстві – приз російського імператора і так далі. Це були останні Ігри коли для нагородження використовувалися медалі з чистого золота. У подальшу нагороди були зроблені з позолоченого срібла. А після церемонії закриття Ігор відбувся заключний прийом, на який були запрошені всі спортсмени, тренери та офіційні представники команд.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 63 (25, 19, 19) нагород, другими були олімпійці Швеції – 65 (24, 24, 17), третіми Великої Британії – 41 (10, 15, 16) нагороди.

Ігри VI Олімпіади Берлін (Німеччина) 1916 рік (не відбулися). Проведення наступних VI Олімпійських ігор у 1916 році було доручено Берліну. Та новий стадіон у Грюнвальді марно чекав учасників змагань. Вже у серпні 1914 року почалася Перша світова війна, яка зробила неможливим проведення спортивних змагань.

Питання та задання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику першого етапу сучасних Олімпійських ігор.*
- 2. Де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх.*
- 3. Розкажіть про підготовку та проведення перших Ігор сучасності.*

4. *На яких Іграх вперше був проведений парад відкриття спортсменів, що йшли під прапорами своєї країни?*
5. *На яких Іграх вперше був проведений офіційний футбольний турнір, і хто став його переможцем?*
6. *На якій Олімпіаді був вперше застосований фотофініш та електронний годинник?*
7. *З якої причини не відбулися VI Олімпійські ігри 1916 року в Берліні?*

4.2. Другий період Ігор Олімпіад (1920 - 1948 р.р.)

Другий етап – VII – XIV Олімпійські ігри – 1920–1948 роки, цей період охоплює проміжок між світовими війнами, та перші три післявоєнні роки. Характеризується політичними, економічними та моральними потрясіннями, які прямим чином відобразилися і на Олімпійському спорті. Так через Першу світову війну не була проведена Олімпіада 1916 року. А на Ігри 1920 та 1924 років не були допущені Німеччина та її союзники. Ситуація змінилась тільки зі вступом німців до Ліги Націй.

Особливо драматичні події склалися коло Берлінської Олімпіади 1936 року. У зв'язку з приходом до влади нацистів та їхньої расової політики, представники країн Західної Європи та США спробували провести альтернативні ігри, у каталонській Барселоні. В липні 1936 року в це місто прибуло більше як двадцять команд з різних країн. Та заколот фашистів під орудою генерала Франциско Франко в Іспанії напередодні відкриття Народної олімпіади, 18 липня, завадив її проведенню.

Невдовзі через Другу світову війну, що розпочалася згодом, не були також проведені ігри XII та XIII Олімпіад, 1940 та 1944 років.

Тим не менш незважаючи на складну міжнародну ситуацію у цей період, наприклад фактичний бойкот олімпійських змагань Радянською Росією, була упорядкована діяльність виконкому МОК, його рішення почали публікуватись у спеціальному бюлетені. Прийняті міри з координації діяльності МОК, НОК та міжнародних федерацій, які багато в чому визначили вдосконалення програм Ігор. Була упорядкована програма виступів, система нагородження переможців.

На Олімпіаді 1920 року вперше пролунала олімпійська присяга. Розроблена система підготовки наступних Ігор, почала втілюватися практика проведення тренувальних зборів та сумісне поселення спортсменів в

олімпійському селищі. До програми Ігор поступово було введено багато видів змагань для жінок.

Разом з тим виникли гострі проблеми у зв'язку з питанням аматорства. МОК та і не знайшов єдиного підходу до цієї проблеми, що не завадило йому виключити з програми змагань бейсболу, регбі, тенісу. Виникали питання і відносно участі у Олімпійських іграх футболу. Незважаючи на всі проблеми в цей період розвитку олімпійського спорту, він продемонстрував зростаючий авторитет олімпійського руху, зацікавленість в його розвитку та використання його результатів, особливо політичних, у різних країнах світу.

Ігри VII Олімпіади Антверпен (Бельгія) 1920 рік (29 квітня – 12 вересня)

Виступало 2607 спортсменів з 29 країн, розіграли 156 комплектів нагород у 22 видах спорту.

Тільки у 1920 році спортсмени знову змогли зібратися для участі в олімпійських змаганнях. Та не все було так просто. Справа в тому, що спочатку право на проведення VII Олімпійських ігор було надано угорському Будапешту. Але через вплив країн які перемогли у Першій світовій війні, перш за все Великої Британії та Франції, Ігри були перенесені у бельгійський Антверпен. Головна мета такого переносу була відсунути від олімпійського руху країни, що на думку переможців, розв'язали бійню – Німеччину, Австрію, Угорщину. Так ці країни навіть не отримали запрошення для участі у змаганнях. Через те, що Польща та Радянська росія ще вели між собою бойові дії, вони також не приймали участі в Олімпіаді.

Зате вперше прийняли участь в олімпійських змаганнях представники Аргентини, Бразилії, Чехословаччини, Югославії, Нової Зеландії та навіть Монако. Взагалі на цій Олімпіаді було багато такого, про що можна було сказати «вперше». Наприклад, вперше над стадіоном було піднято олімпійський прапор з п'ятьма переплетеними кільцями. Вперше під час параду в небо злетіли тисячі голубів, які символізували мир між країнами.

Вперше учасники Ігор давали олімпійську присягу. Її слова написав особисто Кубертен ще у 1913 році, та запропонував відродити традицію, яка існувала ще у стародавній Греції. У Антверпені вперше клятву проголосив бельгійський фехтувальник **Віктор Буан**. Також вперше на цих Іграх пролунав олімпійський девіз: **«Швидше, вище, сильніше»** запропонований французьким священником Анрі Дідоном.

Вперше у Бельгії була народжена традиція безкоштовно пускати на змагання інвалідів та школярів. Ця ідея належить королю Бельгії Альберту I. Йому сподобалась церемонія відкриття, та він був здивований малою кількістю глядачів, що деякою мірою викликали високі ціни на квитки. Самі змагання також оглядали кожного разу не більше шести тисяч вболівальників.

Офіційне відкриття Ігор відбулося 14 серпня, а закриття 29 серпня. Однак змагання з деяких видів спорту проводились як до відкриття Олімпіади, так і після її закриття. Так на цих Іграх на штучному льоду відбулися змагання з зимових видів спорту – фігурному катанні та вперше хокею з шайбою, що проходили ще у квітні. Змагання стрільків та яхтсменів – у липні, футболістів – у серпні та вересні.

Гарно виступила у Антверпені легкоатлетична команда Фінляндії, яка після революції 1917 року в Росії вперше виступала справді самостійною збірною, та майже на рівних змагалася з американцями. Героєм Ігор став фінський спортсмен *Пааво Нурмі*, який завоював три золоті – 10000 метрів та кросі особисті та командні змагання, а також срібло на дистанції 5000 метрів. У американців відзначився 20-ти річний *Чарльз Педдок*, перемігши у бігу на 100 метрів та естафеті 4x100 метрів. Також дві золоті нагороди, на дистанціях 800 та 1500 метрів, виборов англієць *Альберт Хілл*.

У змаганнях пловців відзначилась американка *Етельда Бляйбтри*, що стала триразовою олімпійською чемпіонкою, з трьома світовими рекордами, на дистанціях 100 та 300 метрів вільним стилем та у естафеті. У чоловіків кращим став американець *Дюк Каханамоку*, який був за походженням гавайцем. Він другий раз поспіль завоював золото на дистанції 100 метрів вільним стилем, де через непорозуміння йому довелося двічі виграти фінальний заплив. А також він виборов ще одне золото у естафеті 4x200 метрів вільним стилем, де він став срібним у 1912 році. Виступив Каханамоку на стометрівці і у 1924 році, та на цей раз став володарем срібної нагороди, програвши всього одну секунду своєму співвітчизнику Джонні Вейсмюллеру, всього – 5 (3,2,0). Саме цього видатного плавця вважають «батьком» серфінга, в якому він декілька разів ставав чемпіоном світу.

Два золоті у змаганнях з академічної греблі, у одиночці та двійці парній, виграв американець *Джек Келлі*. Цей спортсмен відомий ще й тим, що його донька *Грейс Келлі* в майбутньому стала відомою американською

кіноактрисою, а потім дружиною князя Монако Рен'є III, та матір'ю теперішнього князя цієї країни Альбера II.

Видатного результату добився італійський фехтувальник **Недо Наді**. Він єдиний, хто виборов п'ять золотих нагород у всіх видах змагань – у індивідуальних видах з рапіри та шаблі та у командних змаганнях з рапіри, шаблі та шпаги. З урахуванням Ігор 1912 року, всього – 6 (6,0,0).

Одна з найбільш визначних тенісисток французька **Сюзан Ленглен**, чийм ім'ям зараз названі корти у Парижі, завоювала титул олімпійської чемпіонки, програв у десяти сетах всього чотири гейми. Крім того вона здобула золото у змішаному розряді зі іншим французом **Максом Декюжі**, та бронзу у парі.

Гучний скандал стався під час вирішального матчу футбольного турніру між збірними Бельгії та Чехословаччини. За рахунку 2-0 на користь бельгійців, слов'янська збірна залишила поле. Причиною такого рішення стало, на думку чехів, необ'єктивне суддівство головного арбітра матчу, котрий спочатку вилучив одного з гравців чехів, а потім і капітана команди, який вимагав призначити іншого суддю. Оргкомітет Олімпіади дискваліфікував збірну Чехословаччини, та залишив її без срібних нагород за відмову переграти матч. Бельгія була, проголошена чемпіоном, а за срібні та бронзові нагороди був проведений додатковий турнір. За його підсумками срібними стали іспанці, а бронзові нагороди виборола збірна Нідерландів.

В цілому Ігри VII Олімпіади дали декілька видатних досягнень, та велику кількість посередніх результатів. Що було зрозуміло після подій 1914–1918 років.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 95 (41,27,27) нагород, другими були олімпійці Швеції – 64 (19,20,25), третіми Великої Британії – 43 (15,15,13) нагороди.

Ігри VIII Олімпіади Париж (Франція) 1924 рік (4 травня – 27 липня)

Виступало 3092 спортсмена з 44 країн, розіграли 126 комплектів нагород у 19 видах спорту.

У 1924 році виповнилося 30 років сучасному олімпійському руху. Тому відмічаючи великі заслуги у цьому питанні Кубертена, було прийнято рішення провести наступні Ігри на його батьківщині у Парижі. Так столиця Франції стала першим містом якому МОК довірив проведення Олімпіади вдруге. Підготовка до змагань почалася своєчасно і досить масштабною. Особливе

сподівання організаторів було на будівництво нового стадіону «Коломбо», який вмщував шістдесят тисяч глядачів, та включав у себе комплекс споруд для різних видів спорту. А навколо нього розташувались будиночки для учасників змагань. Так було покладено початок олімпійським селищам, у яких спортсменам ніхто не заважав відпочивати та готуватися до наступних стартів. До речі, саме на цьому стадіоні у 1938 році відбувся фінальний матч III чемпіонату світу з футболу.

На відміну від 1900 року, цього разу організація Ігор була відмінною. Вперше в Олімпіаді прийняли участь представники Ірландії, Польщі, Румунії, Мексики, Уругваю, Філіппін, Еквадору. Як і чотири роки тому не приймали участі у змаганнях німці. Хоча цього разу оргкомітет і мав бажання їх запросити, та злякавшись публічної відмови французи прийняли формулу, що не в змозі забезпечити безпеку для спортсменів Німеччини. Через політичний та економічний бойкот були відсутні на Іграх і атлети з Радянської росії.

Програма Ігор була практично такою ж, як і у Антверпені, за виключенням стрільби з луку, хокею на траві та зимових видів спорту. Останні через те, що на початку цього року в Шамоні були проведені змагання «міжнародного спортивного тижня» з зимових видів спорту, які потім переросли у зимові Олімпіади. Самі Ігри були відкриті 5 липня президентом Французької республіки *Гастоном Думергом*. На них було показано багато відмінних результатів, встановлено вісім світових та чотирнадцять олімпійських рекордів.

Знову відзначилися фінські легкоатлети, які виступили ще краще, ніж на попередніх Іграх. Героєм, як чотири роки тому став *Пааво Нурмі*. Цього разу він завоював п'ять золотих нагород. Особливо слід відзначити його виграш на дистанціях 5000 та 1500 метрів. Справа в тому, що ці дві дисципліни проходили у один день. Крім них він виграв змагання з кросу у індивідуальному та командному виді, а також командний біг на 3000 метрів. В успішному виступі підтримав його співвітчизник *Віллі Рітола*, який виборов чотири золоті нагороди на дистанціях – 10000 метрів та 3000 метрів з перешкодами, а також у командному бігу на 3000 метрів та командному кросі. Крім того він виграв дві срібні нагороди – бігу на 5000 метрів та і індивідуальному кросі. Серед американців відзначились, виборовши по два золоті – *Кларенс Хаусер* у штовханні ядра та метанні диску, та *Харольд Осборн* у стрибках у висоту та десятиборстві. Цікавий випадок стався з

англійцем *Еріком Ліделлом*. Після того як він переміг на дистанції 400 метрів, всі чекали на його успіх і на самій престижній дистанції 100 метрів. Проте в останній момент спортсмен знімає себе із змагань, оскільки старт припадає на вихідний день, тому студент богословського факультету відмовляється від роботи.

Ще одним героєм цих Ігор став пловець *Джонні Вейсмюллер*. І якщо до успіхів Нурмі вже звикли, то поява талановитого американця призвела до фурору. На цих Іграх він здобув три золоті нагороди на найбільш престижних дистанціях 100 та 400 метрів та естафеті 4x200 метрів вільним стилем. Між цими змаганнями Вейсмюллер встигає ще й виступати за ватерпольну команду США, де він був провідним гравцем, та вибороти з нею бронзову нагороду. Дивлячись на його блискучі виступи, навіть неможливо було собі уявити, що цей атлет до одинадцяти років зовсім не вмів плавати. А займатися цим видом спорту почав лише за порадою лікаря. Згодом потрапивши до олімпійської команди США, він за спеціальною програмою цілий рік займався у басейні у повній самотності, тренуючи окремо спочатку ноги, а потім руки. До того ж його тренер Уільям Бахрах вміло дозував навантаження, підводячи свого підопічного у найкращій формі саме до початку змагань. В подальшому саме в нього вчилися цьому методу інші провідні тренери.

Дві бронзові нагороди у стрільбі виграв представник відомої шведської династії Альфред Сван. Таким чином вони з батьком стали володарями шести золотих, чотирьох срібних та п'яти бронзових нагород. Завершили виступи на цієї Олімпіаді, і два відомі норвезькі стрілки – одне золото виграв *Ейнар Ліберг*, який перемагав ще у 1908 році, всього – 7 (4,2,1), та дві перемоги здобув *Оле Лілло-Ольсен*, всього – 6 (5,1,0). Відзначився також на Іграх і представник господарів, фехтувальник *Роже Дюкре*. Він виборов п'ять нагород, три з яких були золотими – індивідуальні змагання з рапіри та командні з рапіри і шпаги. У змаганнях боксерів майже не всі відмовляли битися з американцем *Джеком Філдсом*. Справа в тому, що за місяць до Олімпіади йому виповнилося тільки шістнадцять років, і ніхто не бажав бити дитину. Та несподівано він виграв змагання, перемігши навіть призерів попередніх Ігор.

Саме на цій Олімпіаді відкрився новий етап у розвитку світового футболу. Адже саме в Парижі було покладено початок зустрічам команд Європи та Південної Америки – континентів, де футбол дістав найбільшого

розповсюдження, розвитку та сили. Першою командою яка перетнула океан для участі у таких масштабних змаганнях, як олімпійський футбольний турнір стала збірна Уругваю. Футболісти цієї невеликої країни призвели на Іграх справжній фурор, ставши Олімпійськими чемпіонами та перемігши майже всіх своїх суперників з великим рахунком.

Через проблему аматорства на цій Олімпіаді в останній раз проводилися змагання з великого тенісу та регбі. І ті, і інші виграли американські спортсмени.

Взагалі ці Ігри увійшли до історії як такі, що стабілізували систему та програму проведення змагань, вони стали відповідати загальним вимогам. Крім того Паризька Олімпіада стала однією з найбільш відвідуваних. У цілому за перебігом подій спостерігало більш як 600 000 глядачів.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 99 (45,27,27) нагород, другими були олімпійці Фінляндії – 37 (14,13,10), третіми Франції – 37 (13,15,11) нагороди.

Ігри ІХ Олімпіади Амстердам (Нідерланди) 1928 рік (17 травня – 12 серпня)

Виступало 3014 спортсмена з 46 країн, розіграли 109 комплектів нагород у 16 видах спорту.

Амстердам став єдиним містом, який висунув свою кандидатури на проведення наступних Олімпійських ігор. Це були перші Ігри у підготовці до яких не брав участь П'єр де Кубертен. Адже після Олімпіади у Парижі він подав у відставку з поста президента МОК.

Саме у цей час на противагу Олімпійським іграм Радянський Союз, якого до цих змагань не запрошували, повним ходом розгорнув проведення так званих робітничих Спартакіад які проходили за підтримки Комінтерну. Заохочувалось створення робітничих спортивних клубів у різних країнах, а їхні змагання перетворювались на демонстрацію ідей пролетарського інтернаціоналізму. І треба визнати, що в тих Спартакіадах брала участь велика кількість справді талановитих спортсменів, які показували досить високі результати. Багато з них пізніше приймали участь і в Олімпійських іграх.

На цих Іграх зародились традиції, які потім не порушувалась. На головній башті амстердамського стадіону вперше в історії Олімпіад спалахнув

олімпійський вогонь, який запалили за допомогою дзеркал від променів сонця. А на параді церемонії відкриття попереду крокувала делегація Греції, Батьківщини Олімпійських ігор. Взагалі, якщо не рахувати кількох випадків, то можна сказати, що ця Олімпіада була однією з найбільш тихих та мирних. Оглядачі відмічали, що цього разу на спортивних аренах не вирували такі пристрасті, як у попередні роки.

Після шістнадцятилітньої перерви вийшла на олімпійський старт команда Німеччини. Крім неї вперше участь у змаганнях прийняли такі країни як – Ямайка, Мальта, Панама, Латвія, Литва, Родезія (теперішні Замбія та Зімбабве).

На цих Олімпійських Іграх була досить суттєво розширена жіноча програма. Вони вперше змагалися у таких видах легкої атлетики як – біг на 800 метрів, естафета 4x100 метрів, стрибки у висоту, метання диску. Також вперше пройшли змагання з жіночої гімнастики, де перемогу святкували представниці Нідерландів.

Вцілому ця Олімпіада не виявила явного героя. Триумфатор двох попередніх Ігор фін **Пааво Нурмі** став дворазовим срібним призером та переміг на дистанції 10000 метрів, всього – 12 (9,3,0). Його суперник **Віллі Рітола** зумів обійти Нурмі та стати першим на дистанції 5000 метрів, а також другим на дистанції 1000 метрів, всього – 8 (5,3,0).

Це були останні старты видатних фінських легкоатлетів. Цікаво, що ніхто з журналістів не міг взяти інтерв'ю у **Нурмі**. Його називали «великим мовчуном». Та президент Фінляндії Урко Кекконен, який вважався другом спортсменів та був колись непоганим журналістом, запросив Нурмі на вечерю, заховавши під стіл диктофон. На другий день цю бесіду опублікували всі газети. Проте, незважаючи на такий негарний вчинок, спортсмен та президент залишились товаришами.

Несподівано завершилися змагання з марафону, на яких переміг представник Франції, маленький алжирець **Бугера Єль Уафі**. Дві золоті нагороди у найбільш престижних видах легкої атлетики бігу на 100 та 200 метрів, здобув канадієць **Персі Уїльямс**. У жінок перше золото в історії на 100 метрівці виборола американка **Бетті Робінсон**. Зі світовими рекордами виграли свої змагання у метанні диску полька **Халіна Конопацька**, та на дистанції 800 метрів німкеня **Ліна Радке**. Остання через крок після фінішу знепритомніла, через що цю дисципліну, яка вважалася надто складною,

надовго позбавили олімпійського статусу. Прикрість сталася і під час забігу на 3000 метрів з перешкодами. Через неухважність суддів спортсмени пробігли на одне коло більше, ніж потрібно.

У змаганнях з плавання суперечка велась між шведом *Арне Боргом*, що переміг на дистанції 1500 метрів вільним стилем, та американцем *Джонні Вейсмюллером*, який цього разу виступав на двох дистанціях – 100 метрів вільним стилем та естафеті 4x200 метрів, де два рази став олімпійським чемпіоном, всього – 6 (5,0,1). У 1932 році це видатний спортсмен почав зніматися у кіно, граючи роль всесвітньо відомого Тарзана на протязі більш як десяти років. Роль у цьому фільму зробила його багатим та знаменитим.

По дві золоті нагороди на цих Іграх здобули у кінному спорі німецький барон *Карл фон Ланген*, та у шосейних перегонах, індивідуальна та командна першість, данець *Хенрі Хансен*. Перше золото для країни, що сходить приніс у потрібному стрибку *Мікіо Ода*.

У змаганнях з вітрильного спорту відзначилася коронована особа, норвезький кронпринц *Олаф*, який у складі команди виграв золоту нагороду. Через кілька років він став королем Норвегії.

Ці змагання стали першими у тріумфальному виступі індійських хокеїстів на траві. Взявши вперше у своїй історії участь в Олімпійських іграх, збірна цієї країни впевнено перемогла всіх конкурентів. Чемпіонами футбольного турніру, як і чотири роки тому, виграла збірна Уругваю, перемігши у фіналі з двох матчів, перший закінчився у нічию, команду Аргентини. Вже через два роки ці ж збірні, причому з тим же результатом, розіграли звання перших чемпіонів світу.

Серед підсумків Ігор слід відзначити скасування світових чемпіонатів літніх видів спорту в рік проведення Олімпіад.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 56 (22,18,16) нагород, другими були олімпійці Німеччини – 31 (10,7,14), третіми Фінляндії – 25 (8,8,9) нагороди.

Ігри X Олімпіади Лос-Анджелес (США) 1932 рік (30 липня – 14 серпня)

Виступало 1332 спортсмена з 37 країн, розіграли 117 комплектів нагород у 17 видах спорту.

На початку 1930 років з економічних причин у Європі впав інтерес до Олімпійських ігор. Тому Сполучені Штати Америки виявилися єдиними, хто

виявив бажання провести Олімпіаду 1932 року. Оскільки Ігри відбулися у розпал Великої депресії, багато країн та спортсменів виявились не в змозі сплатити за поїздку до Лос-Анджелесу. Більшість європейських країн вирішили послати до Америки тільки тих спортсменів, на успішний виступ яких можна було розраховувати. А деякі держави, взагалі не прислали свої делегації. Тож більше половини з тих хто приймав участь у попередній Олімпіаді, не були присутніми на цих змаганнях. А самі Ігри, за кількістю учасників були у два-три рази менші ніж 1928 року. Проте були і новачки – збірні Китаю та Колумбії.

Треба зауважити, що організатори зробили усе можливе, щоб не повторилися ганебні випадки, які мали місце під стартів у Сент-Луїсу. Так ця Олімпіада, на відміну від попередніх, вперше тривала лише чотирнадцять днів. Та саме на цих Іграх під час нагородження спортсмени вперше встали на подіум.

Особливої турботи дістали і учасники змагань. Вперше учасників спортсменів розселили в олімпійському селищі, яке розташували за двадцять кілометрів від центру міста. Там було все необхідне для тренувань та відпочинку. А щоб не дошкуляли вболівальники та кореспонденти його огородили дротяною сіткою і виставили по периметру поліцейських.

Та оскільки у Лос-Анджелесі не було повноцінного стадіону, його роль зіграв швидко збудований «Меморіал Колізей», що містив більш як 100000 глядачів. На ньому відбувалися змагання легкоатлетів. А місця для інших видів спорту були розкидані по різних точках каліфорнійського узбережжя. Ще одним неприємним фактом стала відсутність на Олімпійських іграх президента США – Герберта Гувера. Він став першим головою держави, що не відвідав змагання, які проводились у його країні.

Програма Ігор мало чим відрізнялася від попередньої. Тільки замість футболу, що не мав популярності в Америці, були включені змагання зі стрільби. У більшості видів на цій Олімпіаді були показані високі результати. Було встановлено 90 олімпійських рекордів, 18 з яких перевершували світові.

Змагання на дистанції 10000 метрів закінчились перемогою поляка **Януша Кусочинського**, який почав займатися легкою атлетикою тільки у вісімнадцять років. На жаль через травму отриману у цьому забігу він не зміг прийняти участь у змаганнях на дистанції 5000 метрів. Через травму не зміг він взяти участь і у Олімпіаді 1936 року. А виступити на Іграх 1940 року йому завадила

вже світова війна. Будучи капралом запасу **Кусочинський** приймав участь у бойових діях, та був поранений. І вже у 1940 році, його заарештувало гестапо, та невдовзі він був розстріляний під Варшавою як борець за незалежність Польщі.

У змаганнях з бігу на 800 метрів, де переміг англієць **Том Хемпсон**, спортсмени розвинули таку швидкість, що всі три призера перевершили світовий рекорд. У ходьбі на 50 км переміг ще один англієць 39 літній **Томас Грин**, який став найстаршим олімпійським чемпіоном в історії легкої атлетики. В метанні списа фін **Матті Ярвінен**, успадкував славу свого батька, який тріумфував на проміжних Іграх 1906 року, метнувши снаряд майже на 73 метри. Згодом у фінській столиці на стадіоні було зведено вежу, яка дорівнювала цьому результату. А його рекорд не могли побити ще довгі двадцять років.

Зіркою першої величини серед жінок було визнано різносторонню американку **Мілдред Дідріксон**. Вона чудово грала у бейсбол та баскетбол. А ще перед початком Ігор виграла командну першість США з легкої атлетики самотужки представляючи збірну Далласу. На самій Олімпіаді Дідріксон стала переможницею з бігу на 80 метрів з бар'єрами та метання спису, встановив два світові рекорди. А в секторі для стрибків у висоту стався рідкий випадок. І **Дідріксон** і її подруга по команді **Джин Шилі** показали однаковий результат – 1,65 метри, що дорівнював світовому рекорду. І двічі олімпійська чемпіонка погодилась на срібну нагороду. Після Ігор спортсменка віддалася своєму новому захопленню – грою у гольф, де також досягла неабияких висот.

Ще однією з героїв Ігор стала польська спортсменка **Станіслава Валасевич**, що перемогла на стометрівці з новим світовим рекордом. Тільки у 1980 році, коли вона загинула у автомобільній катастрофі, виявилось, що вона була чоловіком.

У змаганнях пловців виблискувала американка **Хелен Медісон**, яка виборола три золоті нагороди – 100, 400 метрів та естафету 4x100 метрів вільним стилем, скрізь зі світовими рекордами. У чоловіків сенсацією було визнано виступ японських пловців, які виграли п'ять з шести золотих нагород. Крім того примітним був їхній вік. Так переможцю на дистанції 100 метрів вільним стилем **Ясуйи Мізакі** було лише п'ятнадцять років, а переможцю на дистанції 1500 метрів вільним стилем **Кусуо Китamura** – тільки чотирнадцять.

Золоту нагороду у змаганнях з фехтування серед жінок виграла австралійка **Еллен Мюллер-Прайс**, який належить один з рекордів спортивного довголіття. Це був її перший виступ, а останній раз вона приймала участь у Олімпійських іграх 1956 року в Мельбурні, коли їй виповнилося 43 роки.

Вдруге поспіль турнір з хокею на траві виграла збірна Індії. А футбольний турнір через непопулярність його в Америці, та започаткування чемпіонатів світу, цього разу не проводився.

Провівши Олімпіаду на досить непоганому рівні, американці тим не менше не впорались зі збереженням олімпійського духу, встановлення дружніх стосунків між представниками різних країн. Нерідкими були випадки виявлення презирства до прапорів деяких країн, а дехто зі спортсменів виявляв відкрити неповагу, не встаючи навіть при виконанні національних гімнів.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 103 (41,32,30) нагород, другими були олімпійці Італії – 36 (12,12,12), третіми Франції – 19 (10,5,4) нагороди.

Ігри XI Олімпіади Берлін (Німеччина) 1936 рік (1 серпня – 16 серпня)

Виступало 4066 спортсмена з 49 країн, розіграли 130 комплектів нагород у 19 видах спорту.

У конкурсі одинадцяти міст, переміг Берлін. Це рішення було прийнято ще у 1932 році, за рік до приходу до влади нацистів, які відразу на ділі вирішили доказати всьому світу правильність своєї расової теорії. Тому у всіх засобах інформації та підручниках історії ця Олімпіада подається як така, що пройшла під знаком фашистської свастики.

Перший скандал виник через тиждень після їх приходу до влади. Гітлер своїм указом відсунув голову оргкомітету Ігор **Теодора Левальда**, адже він був євреєм. І хоч у подальшому МОК неодноразово офіційно звертався до керівництва Німеччини з вимогою виконувати принципи Олімпійської Хартії, та неодноразово отримував запевнення, які потім не виконувались, про їх дотримання, перенести Олімпіаду у іншу країну керівники олімпійського руху так і не наважились.

Навіть спроба окремих країн Західної Європи та США провести альтернативні Ігри у каталонській Барселоні, через фашистський заколот, не увінчалась успіхом.

Проте зі спортивної точки зору Ігри пройшли на високому рівні. Було показано цілу низьку досить високих результатів. Відкриття Олімпіади, де особисто приймав участь канцлер Німеччини Адольф Гітлер, вперше транслювалось по телебаченню у прямому ефірі. На той час Німеччина одна з перших країн у Європі яка мала вже власне телебачення. На олімпійському стадіоні працювали три камери позастудійної дії, а телевізійний сигнал приймали у спеціально обладнаних телевізійних залах та на великих екранах по всій території Німеччини. Трансляцію забезпечували 140 телевізійних, та радіокоментаторів. Це були перші Ігри показані за допомогою телебачення.

Ще однією новинкою цих Ігор стала естафета олімпійського вогню, який був доставлений з Олімпії бігунами, що передавали його як естафетну палку. Автором та засновником традиції естафети, а також ідеї запалення факелу в Греції вважається *Карл Діем*, спортивний чиновник з Німеччини, та генеральний секретар оргкомітету Ігор. Весь час над стадіоном кружляв аеростат «Гінденбург» з білим олімпійським прапором. На бортах повітряної кулі чітко була видна свастика.

Чи не найбільш яскраво була висвітлена ця Олімпіада і у кіно. Заслуга цьому належить виданому німецькому кінорежисеру Лені Ріфеншталь, для якої змагання стали матеріалом для створення шедевру з пропаганди – фільму «Олімпія».

Вперше на Ігри прибули спортсмени Афганістану, Перу, Болівії, Коста-Ріки, Ліхтенштейну, Бермудських островів.

Найбільш багато чисельну команду виставили представники господарів – 406 чоловік. Вони приймали участь у всіх видах програми та вирішили за будь-яку ціну зайняти перше місце у командному заліку. Через це у програму Ігор були включені види спорту, які мали широке розповсюдження у Німеччині – гандбол, гребля на байдарках і каное, відновлені змагання з жіночої гімнастики. Був організований конкурс мистецтв, на якому більшість нагород, п'ять з дев'яти, були присуджені спортсменам з Німеччини. Також вперше був проведений і офіційний баскетбольний турнір.

Незважаючи на расову теорію у команді США з легкої атлетики десять негрів зайняли шість перших, три других та два третіх місця. А кращим спортсменом Ігор визнано чорношкірого американського спринтера *Джессі Оуенса*, який переміг на дистанціях 100 та 200 метрів, у естафеті 4x100 метрів та у стрибках у довжину, де він переграв німецьку надію Луца Лонга, всього –

4 (4,0,0). Існує міф, що після перемог **Оуенса**, Гітлер відмовився потискати руку американцю. Проте офіційний протокол того часу не мав на увазі представлення атлетів канцлеру, та і сам Оуенс у подальшому заперечував своє знаходження у присутності фюрера.

Феноменального на той час результату досяг у стрибках у висоту інший чорношкірий американець **Корнеліус Джонсон** – 2,03 метри. А рекорд японського марафонця **Кімен Сона**, не могли подолати майже тридцять років.

У змаганнях борців на цій Олімпіаді трапився випадок, який дуже рідко зустрічається. Естонський важковаговик **Крістьян Палаусалу** переміг у змаганнях з двох видів боротьби – вільної та класичної. Дворазовий чемпіон Лос-Анджелеса швед **Івар Юханссон**, який тоді також переміг у цих двох видах боротьби, тільки у більш легких вагових категоріях, виграв своє третє золото у Берліні в класичному стилі. Цікаво, що чотири роки тому для того щоб вибороти друге золото, на цей раз у класичному стилі, йому прийшлося схуднути відразу на п'ять кілограмів, що швед успішно і зробив, просидівши декілька часів у бані.

За збірну Німеччини у змаганнях з вільної боротьби виступав **Вернер Зеслебіндер**, переможець ще робітничої олімпіади у Москві. Всі чекали його перемоги і на Олімпіаді, проте він посів тільки четверте місце. А після змагань зізнався, що не хотів вигравати медаль для Гітлера та нациської Німеччини. Пізніше він приймав участь в опорі диктатурі, та загинув в одному з концтаборів.

Стрибки з трампліна у воду виграла тринадцятилітня американка **Маджорі Гестрінг**, яка стала самою молодшою олімпійською чемпіонкою. У змаганнях з греблі встановив рекорд англієць **Джек Бересфорд**. Це була його п'ята Олімпіада, і на всіх він вигравав хоча б одну нагороду – золото у 1924 році в одиночці, і у 1932 році на четвірці; срібло у 1920 році в одиночці, та 1928 році у вісімці. Додав він золото і на цих Іграх у двійці. Угорський ватерполіст **Олівер Хеллссі** виграв свою третю медаль, незважаючи на те, що у нього не було однієї ноги, яку він втратив під час автомобільної катастрофи.

Усе золото у кінному спорті виграли представники Німеччини. А по дві золоті нагороди вибороли – **Хайнц Поллай, Людвіг Стаббендорф та Курт Хассе**. Цікава подія відбулася у кінному триборстві. Від одного зі спортсменів втік кінь, і він три години бігав за нею, намагаючись її спіймати. Врешті за свій подвиг атлет отримав штраф у 18000 очок, що є олімпійським рекордом.

Три золоті нагороди дістав французький велосипедист **Робер Шарпантьє** – шосейна гонка у командній та індивідуальній першості, та гонка переслідування на 4000 метрів. Два золота виборів австрійський байдарочник **Грегор Храдецькі** – байдарка одиночка на дистанції 1000 та 10000 метрів. Три нагороди виграв італійський фехтувальник **Джорджіо Гаудіні**, дві з яких золоті – у командній та індивідуальній першості рапіристів, та одна срібна – у команді заблистів, всього – 9 (3,4,2).

Футбольний турнір, який повернувся на Олімпійські ігри, та став перевіркою найближчого резерву, під керівництвом дворазового чемпіона світу 1934 та 1938 років – **Віторіо Поццо**, виграла збірна Італії. Та перемога збірної Італії й досі деякими фахівцями ставиться під сумніви. Адже на їх думку італійці під виглядом студентів, випускали гравців провідних професійних клубів.

У першому баскетбольному турнірі перемогла команда США, де був присутнім та отримав золоту нагороду як винахідник цього виду спорту – **Джеймс Нейсміт**. У гандбольному турнірі першою стала команда господарів – Німеччина. Збірна Індії втретє поспіль здобула перемогу з змаганнях з хокею на траві.

Незважаючи на високі спортивні результати та широке представництво спортсменів, Олімпійські ігри проходили у гнітючій атмосфері мілітаризму. Цей факт визнав і МОК. Через три роки почалася Друга світова війна, яка винищила цвіт молоді різних країн.

У командному заліку першою фінішувала збірна Німеччини – 89 (33,26,30) нагород, другими були олімпійці США – 56 (24,20,12), третіми Угорщини – 16 (10,1,5) нагороди.

Ігри XII Олімпіади Токіо (Японія) 1940 рік (не відбулися). Спочатку Ігри було доручено провести Токіо. Та після нападу в 1937 році Японії на Китай, МОК переніс Олімпіаду у Гельсінкі. Проте і там Ігри не відбулися. Першого вересня 1939 року розпочалася Друга світова війна, яка винищила цвіт молоді різних країн. Тоді здавалося відродження олімпійського руху майже неможливе.

Ігри XIII Олімпіади Лондон (Велика Британія) 1944 рік (не відбулися). Після того, як стало зрозуміло що Друга світова війна наближається до завершення, МОК мав надію провести Олімпійські ігри у Лондоні в 1944 р. Проте місто через постійні бомбардування було дуже зруйновано, та жило

умовах жорсткої економії. Тому провести Ігри виявилось не в змозі. І тільки через три роки, після завершення бойових дій, у столиці Великої Британії зібралися кращі атлети з тих, що залишились у живих.

Ігри XIV Олімпіади Лондон (Велика Британія) 1948 рік (29 липня – 14 серпня)

Виступало 4099 спортсменів з 59 країн, розіграли 136 комплектів нагород у 17 видах спорту.

Дванадцять років не запалювався олімпійський вогонь. І як тільки був здобути мир, Міжнародний олімпійський комітет прийняв рішення провести чергову Олімпіаду. Вибір пав на столицю Великої Британії – Лондон, який з великих столиць найменше постраждав під час бойових дій, а також признаючи заслуги Великої Британії в перемозі у війні.

Після Другої світової війни та перерозподілу кордонів на карті з'явилося чимало нових незалежних держав. Так незважаючи на післявоєнні складності Ігри зібрали багато країн, які вперше приймали участь в Олімпіаді – Бірма, Венесуела, Гвіана, Іран, Ірак, Ліван, Пакистан, Пуерто-Ріко, Сінгапур, Сирія, Тринідад, Цейлон, Південна Корея, Ямайка. Проте Німеччина та Японія, які на думку багатьох розв'язали війну, не отримали запрошення для участі у змаганнях.

Враховуючи величезні заслуги Радянського Союзу в перемозі, надалі ігнорувати цю країну було вже неможливо. У свою чергу й в СРСР усвідомили роль і значення міжнародних спортивних змагань та міжнародних спортивних організацій. Все більше радянських спортсменів виїжджає на змагання за кордон. І це вже були не зустрічі робітничих колективів, а змагання на рівні чемпіонатів та кубків світу та Європи.

Проте на Олімпійські ігри у Лондон представники СРСР ще не поїхали. Адже занадто мало часу пройшло після закінчення найбільш кровавої війни у історії людства. І хоч радянські атлети вже тоді показували досить пристойні результати, і мали всі шанси успішно виступити на Іграх, мова про залікування ран та ліквідацію руїн ще не були зайвими.

Програма Олімпіади майже не відзначалася від програми Ігор 1936 року. Не проводились лише змагання з гандболу, зате вперше у змагання з греблі на байдарках приймали участь жінки. Рівень спортивних результатів не був високий. У більшості видів програми вони були приблизно на довоєнному

рівні. Адже багато країн не змогли послати добре підготовлені команди, так як на війні загинуло багато молодих талановитих людей. А найсильнішими на цієї Олімпіаді були ті, хто найменше постраждав під час війни – американці та нейтральні шведи.

Столиця Олімпійських Ігор була не у найкращому стані. Зруйнований німецькою авіацією Лондон ще не позбувся згарищ. Не вистачало палива, продовольства. Англійці економили на всьому, навіть на Олімпіаді. Щоправда, спортивні об'єкти вдалося своєчасно привести у готовність, а олімпійське селище влаштувати у колишніх армійських кошарах. Так на славнозвісному стадіоні «Вемблі» за присутності короля Георга VI пройшла церемонія відкриття перших післявоєнних Ігор.

Найбільшу увагу, як завжди привернули до себе змагання легкоатлетів. Одним з героїв Ігор став вісімнадцятирічний американець **Роберт Матіас**, який виграв змагання у десятиборстві та став самим молодим чемпіоном Олімпіади у цій дисципліні.

Відзначився і талановитий чех **Еміль Затонек** ставши першим на дистанції 10000 метрів та другим на 5000 метрів. Цей талановитий спортсмен був ще й людиною з великим серцем. Коли у 1968 році, для припинення супротиву чеського народу у Прагу були введені радянські війська, **Затонек**, тоді вже полковник чехословацької армії, разом з іншими знаменитостями підписав лист протесту, який було адресовано світовій громадськості. Через це він був позбавлений всіх звань та пільг, а його ім'я зникло зі сторінок спортивної преси. І тільки з падінням комуністичного устрою, у 1991 році, **Затонек** був реабілітований.

Кращою спортсменкою Ігор була визнана представниці Нідерландів **Франсіна Бланкерс-Кун**, яка завоювала чотири золоті нагороди – 100 та 2000 метрів, 80 метрів з бар'єрами та естафету 4x100 метрів, всього – (4.0,0). Її досягнення справді унікально, адже незадовго перед Олімпіадою вона народила другу дитину.

Та на цьому сенсації не закінчились. Три медалі, дві з яких були золотими – у метанні диску та штовханні ядра та бронзу у стрибках у висоту, виграла французенка **Мішлін Остермайер**, яка була справжньою піаністкою та лауреатом міжнародних конкурсів. А займатися спортом вона почала тільки декілька місяців тому. Слід відзначити і її чудовий гумор, коли після однієї з перемоги вона заявила, що багаточасові вправи на фортепіано можуть

замінити довгі тренування з метання диску, оскільки чудово розминають пальці, що дозволяє впевнено та точніше тримати спортивний снаряд.

Непогано на цих Іграх виступили і угорські атлети. Особливо у їх складі слід відзначити боксера *Ласло Палла*, який до цього лише три роки займався професійним боксом, а прийшов в секцію боксу, для того, щоб зуміти захистити себе у постійних вуличних сутичках. Тим не менш він на довгі роки став королем у середній ваговій категорії. В фіналі він по очках переграв англійського моряка *Джорджа Райта*, який був майже на голову вище угорця.

Не меншою славою укрит себе стрілець *Карой Такач*. Відомий вболівальникам ще з довоєнної пори, він з'явився на Олімпіаді маючи замість правої руки, яку втратив під час війни, порожній рукав. Та стріляючи лівою рукою і перейшовши на більш легкий вид зброї, він стає чемпіоном з новим олімпійським рекордом. Через чотири роки Такач успішно захистив своє чемпіонське звання, ставши першим дворазовим олімпійським чемпіоном у стрільбі зі швидкострільного пістолету.

Два золоті у змаганнях з шаблі, в індивідуальному та командному виді, здобув ще один видатний угорець *Аладар Геревич*. На час лондонської Олімпіади йому було вже 38 років, а олімпійським чемпіоном він ставав ще у 1932 та 1936 роках. І нарешті відзначилась на Іграх і угорка *Ілона Елек*, яка була першою ще на Олімпіаді у Берліні. У Лондоні вона підтвердила, що залишається кращою рапіристкою у світі, став єдиною жінкою яка перемогла на олімпійських іграх через дванадцять років.

Поклали початок своїй великій колекції олімпійських на цих Олімпійських іграх шведський байдарочник *Герт Фредрікссон*, який переміг на байдарці одиночці на дистанціях 1000 та 10000 метрів фінішним спуртом, та данський яхтсмен *Пауль Єлвстрьом*, який став переможцем у класі швертботів одиночок.

У турнірі футболістів перемогу здобули представники збірної Швеції, яка напевно мала тоді кращу збірну у своїй історії. Баскетбольний турнір, не маючи гідних конкурентів, впевнено виграла команда США. Залишився старий чемпіон і у змаганнях з хокею на траві, де війна не завадила вкотре виграти збірній Індії.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 84 (38,27,19) нагород, другими були олімпійці Швеції – 44 (16,11,17), третіми Франції – 29 (10,6,13) нагороди.

Питання та задання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику другого етапу сучасних Олімпійських ігор.*
- 2. Де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх?*
- 3. Охарактеризуйте ситуацію, що склалася напередодні, та під час проведення Ігор у Берліні 1936 року.*
- 4. опишіть через які причини на другому етапі сучасних олімпійських Ігор не приймали участь спортсмени Радянського Союзу.*

4.3. Третій період Ігор Олімпіад (1952 – 1988 р.р.)

Третій етап – XV–XXIV Олімпійські ігри – 1952–1988 роки, охоплює майже сорокалітній період, для якого характерним є протистояння двох політичних систем. Після виходу на олімпійську арену Радянського Союзу та інших соціалістичних країн гостро стало питання чи зможе олімпійський спорт бути ареною світової співпраці протилежних політичних систем. Чи зможуть мирно між собою існувати представники соціалістичних та капіталістичних країн а також країн, що розвиваються.

Таким чином з початку 1950-х років діяльність МОК була пов'язана з вирішенням суперечок та конфліктів, в основі яких були протиріччя політичного характеру. Так розподіл після Другої світової війни деяких країн – Китаю, Кореї, Німеччини, поставило питання про легітимність їхньої участі в Олімпійських іграх.

Наступною проблемою у цей період стала політика расової дискримінації – апартеїд, що став державною політикою у Південно-Африканській Республіці. Через це МОК вимушений був прийняти у 1964 році рішення про дискваліфікацію спортсменів ПАР від участі у Олімпійських іграх.

Не менш складною проблемою на цьому етапі стали бойкоти Олімпійських ігор та окремі спроби і дії використовувати Олімпіади для досягнення політичних цілей. Так в знак протесту проти вводу військ в Угорщину в 1956 році, відмовились від участі у Олімпійських іграх ряд країн Західної Європи – Нідерланди, Іспанія, Швеція. Ще більшого розмаху набули бойкоти Ігор 1980

року у Москві, через ввід радянських військ у Афганістан, США та їхніми союзниками, і відповідь СРСР та інших соціалістичних країн бойкотом Ігор 1984 року у Лос-Анджелесі.

В цей же період стався і найбільш трагічний випадок за всю сучасну історію проведення Олімпійських ігор. Під час Олімпіади у Мюнхені в 1972 році, ісламські терористи з організації «Чорний вересень», захопили у заручники групу ізраїльських спортсменів. Під час невдалої спроби їх звільнення, загинуло одинадцять чоловік.

До честі МОК, ні у одному з випадків бойкоту Олімпійських ігор, він не дозволив собі змінити своє рішення, та добивався проведення змагань в тих містах де вони були заплановані. А негативний вплив політичних конфліктів на світовий олімпійський рух змусило МОК прийняти рішення – «проти будь-якого втручання у спорт з політичних, расових та релігійних мотивів, проти втручання, що шкодить вільному обміну між спортсменами та офіційними представниками». Це рішення підтримали майже всі міжнародні федерації.

Важною тенденцією розвитку олімпійського руху у цей період стало розповсюдження олімпійського спорту у країнах Африки, Азії та Латинської Америки. Майже кожні Ігри були пов'язані зі збільшенням країн, що приймають участь у Олімпіадах з цих регіонів. Ріст популярності, залучення все більшого числа країн, безумовно позитивно вплинуло на олімпійський рух, як у політичному, так і у спортивному відношенні.

Ігри XV Олімпіади Гельсінкі (Фінляндія) 1952 рік (19 липня – 3 серпня)

Виступало 4925 спортсмена із 69 країн, розіграли 149 комплектів нагород у 17 видах спорту.

Вже у 1950 році Радянський союз був повноправним членом 22 міжнародних спортивних об'єднань. Того ж року організаційний комітет Гельсінської Олімпіади прислав у Москву офіційне запрошення приймати участь у Олімпійських іграх. Все це дало можливість 23 квітня 1951 року створити Національний олімпійський комітет СРСР, та відразу направити телеграму президенту МОК з проханням включити радянських спортсменів у виступ на наступній Олімпіаді. Вже сьомого травня того ж року на сесії у Відні НОК СРСР увійшов до складу МОК, а у жовтні прийнято рішення про допуск спортсменів Радянського союзу до участі в Олімпійських іграх 1952 року у

Гельсінкі. Так виступ у олімпійський рух спортсменів СРСР ознаменував новий етап в історії розвитку Олімпійських ігор. Це стали перші Ігри, що пройшли під знаком протистояння двох політичних систем.

Крім Радянського Союзу ці Ігри стали першими і для цілої низки країн так званого третього світу, які саме у цей період почали масово приїздити на різноманітні спортивні змагання – Гана, Гватемала, Багамські острови, Гонконг, Індонезія, Нігерія, Таїланд, В'єтнам. Ця Олімпіада також стала першою для Ізраїлю, країни, яку створили тільки у 1948, та ФРН яка вперше виступила на Іграх окремою командою. Справа в тому, що МОК вимагав, щоб спортсмени двох німецьких країн виступали єдиною збірною. НДР відмовився, і від імені Німеччини виступала тільки команда Заходу.

Фінляндія, яка майже не постраждала у Другій світовій війні, відповідально поставилася до проведення Ігор. Адже вперше у спортивних змагання мали виступати разом переможці та переможені, а також представники двох різних ідеологій, що ставали на шлях «холодної війни». Так спортсмени соціалістичних країн були поселені у селищі Отаніємі, яке назвали «Схід», а капіталістичних – у Кеппюле – «Захід». Зазнав реконструкції олімпійський стадіон, який був готовий прийняти олімпійців ще у 1940 році. Так перед його входом гостей зустрічала бронзова скульптура, прижиттєвий пам'ятник, уславленого фінського стаєра **Пааво Нурмі**. Модернізовано було і інші споруди. Честь відкриття Ігор було надано президенту фінської республіки **Юхо Паасікві**. А честь запалення вогню надано відомим легкоатлетам **Пааво Нурмі та Ханнесу Колехмайнену**.

Радянському Союзу всіх хвилювало питання, чи витримають наші спортсмени конкуренцію з американцями та представниками інших капіталістичних країн. Керівники делегації знали, що у разі поразки їм не зносити голови. Тому до збірних дійсно відбирали найкращих, які третирувались вдень і вночі.

Перша в історії радянського спорту золота олімпійська нагорода була вручена 20 липня металниці молота з Москви **Ніні Ромашковій**. Ця чудова легкоатлетка народилася в одному з глухих поселень в уральських краях, куди було заслано її батьків. Пізніше Ромашкова, яка після одруження стала Пономарьовою, ще виступала ще на трьох Олімпіадах. І якщо її виступ у 1956 році, через травму, слід визнати не дуже вдалим – тільки третє місце, то у Римі вона виборола свою другу золоту олімпійську нагороду. І тільки 1964 року

спортсменка залишилась без нагород. Ще одне золото для радянської команди виборола у штовханні ядра **Галина Зибіна**.

Героєм Ігор став чеський бігун **Еміль Затопек**, який здобув три золоті нагороди на дистанціях 5000 і 10000 метрів та марафоні, всього – 5 (4,1,0). А справді несподіваною стала його перемога в марафоні, дистанцію якого на цій Олімпіаді Затопек подолав вперше в житті. Стала чемпіонкою і його дружина **Дана Затопкова**, яка виграла змагання у метанні спису. У десятиборстві повторив свій успіх лондонської Олімпіади американець **Роберт Матіас**. Здобув свою першу перемогу у потрійному стрибку, встановивши світовий рекорд, бразилець **Адемір Феррейра да Сільва**. Через чотири роки він знову був першим з олімпійським рекордом.

За іншими джерелами першим радянським олімпійським чемпіоном став важкоатлет **Іван Удодов**. У сімнадцять років він потрапив у концтабір Бухенвальд. На час свого визволення він не міг навіть самотійно пересуватися. І тільки у 1947 році за порадою медиків, з метою укріплення здоров'я Удодов почав займатися важкою атлетикою.

По дві золоті нагороди виграли: у стрибках у воду з трампліну та вишки американка **Патріція Мак Кормік**, у плаванні американець **Форд Конно** – на дистанції 1500 метрів вільним стилем та естафеті 4x200 метрів, та у фехтуванні в індивідуальному та командному виді з шаблі угорець **Пал Ковач**. У рапіристів в індивідуальній та командній першості тріумфував француз **Крістіан д'Оріоль**. У змаганнях боксерів другу свою золоту нагороду здобув угорець **Ласло Палп**. Запам'ятався його фінальний двобій зі спортсменом з ПАР, під час якого він п'ять разів посилав свого суперника у нокдаун.

Чудово виступила радянські гімнасти. Дві золоті, в тому числі командну першість, та п'ять срібних медалей отримала абсолютна чемпіонка Ігор харків'янка **Марія Горохівська**, а ще одна українка **Надія Бочарова** завоювала два золота у складі команди та на колоді, а також два срібла. У чоловіків героєм олімпіади став львів'янин **Віктор Чукарін**, що виграв чотири золоті – абсолютну першість, командні змагання, вправи на коні та опорний стрибок, та дві срібні нагороди. По два золота – у складі команди та на кільцях, і два срібла повіз додому і **Грант Шигинян**.

Вперше футбольний турнір виграв представник соціалістичної країни – збірна Угорщини, яка через рік розгромила збірну Англії, а у 1954 році стала другою на чемпіонаті світу. А запам'ятався футбольний турнір тим, що за його

лаштунками, ніби то за незадовільні результати – програш одній восьмій принциповим суперникам збірній Югославії, був розформований кращий клуб Радянського Союзу – «ЦДКА» Москва. А деяких гравців та тренера позбавили звання заслужених майстрів спорту. І тільки згодом справедливість була відновлена.

У баскетбольному турнірі, як і на попередніх змаганнях перемогли американці. На цих Іграх вперше в історії зустрілися радянські та американські баскетболісти. І хоч перевага останніх ще була суттєвою, відчувалося що у лиці наших гравців вони скоро отримають гідного суперника. Змагання з хокею на траві вкотре виграла збірна Індії.

Вцілому виступ Радянської команди на цих Іграх можна вважати вдалим. Адже незважаючи на відсутність досвіду та рани які ще не загоїлись після війни, збірна зайняла почесне друге місце у командному заліку. Ігри у Гельсінкі увійшли в історію такими, що не були закриті. Справа в тому, що тодішній президент МОК швед Зігфريد Едстрем на церемонії закриття після промови забув закінчити її словами, що записані у Хартії: *«Оголошую Ігри XV Олімпіади закритими»*.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 76 (40,19,17) нагород, другими були олімпійці СРСР – 71 (22,30,19), третіми Угорщини – 42 (16,10,16) нагороди.

Ігри XVI Олімпіади Мельбурн (Австралія) 1956 рік (22 листопада – 8 грудня)

Виступало 3184 спортсмена із 68 країн, розіграли 145 комплектів нагород у 17 видах спорту.

Рішення про проведення наступних Олімпійських ігор у Мельбурні викликало багато суперечок і відкритих протестів. Особливо різке невдоволення виявляли представники американського континенту – Сан-Франциско, Мехіко, Детройту, Чикаго, Філадельфії та інших, які теж претендували на проведення Ігор. Крім того викликало занепокоєння віддаленість материка, дорожнеча квитків авіаційних і пароплавних компаній, що вимусило деякі країни зменшити свої делегації, та примхи австралійського клімату, пов'язаного перш за все з відмінністю у Північній та Південній півкулі пір року. Саме через це Ігри у Мельбурні було відтерміновано у часі.

Суттєве значення мали і політичні мотиви. Так незадовго до відкриття Ігор, у жовтні 1956 року, спалахнуло повстання в угорській столиці, яке було подавлене радянськими танками. А також події на Близькому Сході, військовій акції Великої Британії, Франції та Ізраїлю проти Єгипту. Через ці події ряд країн – Нідерланди, Іспанія, Швейцарія, Ірак, вирішили за краще не присилати свої збірні для участі у змаганнях. Також через участь у Іграх самостійною командою спортсменів острову Тайвань, який китайці вважали своєю територією, останні теж бойкотували Олімпіаду.

Крім того були питання і так би мовити місцевого характеру. Через те, що у Австралії, щоб запобігти епідеміям, діяв закон по якому в країну можна було ввозити коней тільки після шестимісячного карантину, МОК прийняв рішення перенести змагання з кінного спорту. Вони пройшли з 11 по 17 липня у Стокгольмі, задовго до офіційної церемонії відкриття. Це дозволило Іграм 1956 року стати єдиними, які пройшли у двох країнах.

Вперше на Іграх приймали участь такі країни як – Кенія, Ліберія, Малайзія, Уганда, Фіджі, Ефіопії. В перший раз на Олімпіади виступили об'єднаною збіркою дві німецькі країни, які змагалися під олімпійським прапором. На деякі хитрість пішла Радянська команда. Прибувши на поїзді до Владивостоку, вона пробула там деякий час, для того щоб звикнути до часового поясу. Після чого на теплоході вся команда відправилася до далекої Австралії. Незважаючи на це проблеми з акліматизацією давали про себе знати. Одні скаржилися на безсоння, інші на сонливість. У ветеранів нили рани, молодь скаржилась на нудоту та головний біль. Та все це не завадило спортсменам СРСР виступити на Іграх більш як достойно, і вперше в історії стати переможцями командної першості.

Одним з героїв Ігор визнано українця **Володимира Куца**, який виборов дві золоті медалі на стаєрських дистанціях – 5000 та 10000 метрів, встановивши на них олімпійські рекорди. Ще три радянських легкоатлети виграли золоті нагороди, також встановивши олімпійський рекорд: у метанні спису представниця Риги **Інесса Яунземе**; у штовхання ядра лєнінградка **Тамара Тишкевич**; у ходьбі на 20 км москвич **Леонід Спирін**.

Та найбільшу кількість золотих нагород, одинадцять, у змаганнях легкоатлетів здобули американці. А їх лідер **Роберт Морроу** став володарем трьох медалей вищого гатунку на дистанціях – 100 і 200 метрів, а також у естафеті 4x100 метрів. Повторили своє досягнення чемпіони попередніх Ігор

у штовханні ядра **Перрі О'Брайен**, та у стрибках з жердиною **Роберт Ричардс**, який знову покращив світовий рекорд – 4,56 метри.

Марафонський біг виграв француз алжирського походження **Ален Мімун**, який виступав на своїх вже третіх Іграх, а на двох попередніх він незмінно був другим, на 5000 та двічі на 10000 метрів. Приймав він участь і у справжніх бойових діях, воюючи під час світової війни у Північній Африці.

У змаганнях з ходьби на 50 км золота нагорода дісталася «нічийному» спортсменові **Норману Ріду**. Справа в тому, що свого часу він приїхав з Великої Британії до Нової Зеландії на заробітки, і ледь вблагав оргкомітет включити його до стартового протоколу змагань. Водночас він запевнив, що і надалі буде виступати за збірну своєї нової Батьківщини. Після фінішу, поки лікарі приводили Нормана до тями, лікували англійці. Та як тільки він зміг говорити і давати інтерв'ю, радісні емоції переповнили вже новозеландців.

Та справжньою героїнею для господарів стала **Бетті Катберт**, яка виграла три золоті нагороди на дистанціях 100 та 200 метрів і у естафеті 4x100 метрів. Підтримала подругу **Ширлі де ла Ханті**, яка крім перемоги у естафеті, здобула золото, як і у 1952 році, на дистанції 80 метрів з бар'єрами.

У змаганнях з кінного спорту в себе на Батьківщині відзначився іменитий швед **Хенрі Сен Сір**, який як і чотири роки тому став дворазовим олімпійським чемпіоном, у командному та індивідуальному виїзду. Для нього це була вже четверта, з 1936 року, Олімпіада. Брав участь швед і у Іграх 1960 року, всього – 4 (4,0,0). Також два золоті у конкурі у командних та індивідуальних змаганнях виборов і німець **Ханс-Гюнтер Вінклер**.

На третій своїй Олімпіаді переміг французький рапірист **Крістіан д'Оріоль**, всього – 6 (4,2,0). Причому на двох останніх Іграх він перемагав у індивідуальній першості. По дві золоті нагороди, у командній та індивідуальній першості, здобули італійський шпажист **Карло Павезі**, та угорський шабліст **Рудольф Карпати**.

У змаганнях пловців не було рівних австралійці **Даун Фрезер**, два золоті – 100 метрів та естафета 4x100 метрів вільним стилем та срібло. Знову як і у Гельсінкі у стрибках з трампліну не було рівних американці **Патріції Мак Кормік**, що виборола дві золоті нагороди, всього – 4 (4,0,0). Ватерпольний турнір був затьмарений бійкою, що виникла під час матчу фінального турніру між командами СРСР та майбутніми чемпіонами – угорцями.

Першим радянським чемпіоном з боксу став **Володимир Сафронов**. Угорець **Ласло Папп** першим серед боксерів виграв третю Олімпіаду поспіль. Крім того за видатні заслуги, та оцінивши лояльність спортсмена, який повернувся на Батьківщину, незважаючи на радянські танки в Будапешті, комуністичні керівники, вперши в історії соціалістичного табору, дозволили йому стати професіоналом. Та незважаючи на те, що за часів свого професійного виступу Папп жодного разу не зазнав поразки, чемпіоном світу йому стати не судилося.

Знову чудово виступили радянські гімнасти, які виграли як командну так і особисту першість і серед чоловіків серед жінок. Під час цих змагань за одну годину одинадцять разів піднімався радянський прапор та грався радянський гімн, що стало рекордом в історії Олімпіад. В другий раз абсолютним чемпіоном Ігор, що є рекордом для чоловіків з колишнього СРСР, став **Віктор Чукарін**, здобувши крім цього ще перемогу у командній першості та на брусах, а також по одній срібній та бронзовій нагороді, всього – 11 (7,3,1). Не відставали від нього і інші. Так **Валентин Муратов** здобув три золоті – команда, вільні вправи, опорний стрибок та срібну нагороду, всього – 5 (4,1,0). Українець **Борис Шахлін** та **Альберт Азарян** вибороли по два золоті. Першим японським гімнастом, володарем золота, став у вправах на перекладені **Такасі Оно**. Та справді неперевершено на Іграх виступила київська студентка **Лариса Латиніна**, яка стала абсолютною чемпіонкою Ігор, та виборола всього шість нагород, з яких чотири були вищого ґатунку, крім абсолютної першості, золото у складі команди, а також за вільні вправи та опорний стрибок. Гідну конкуренцію нашим склали угорки, а їх лідер **Агнеш Келеті**, також виборола у окремих вправах шість нагород, чотири з яких були вищого ґатунку – бруса, колода, вільні вправи, та вільні вправи у групі. Келеті виграла золото ще у 1952 році, а після цієї Олімпіади попросила політичного притулку в Австралії, пізніше емігрувавши до Ізраїлю, всього – 10 (5,3,2).

Успішний виступ наших спортсменів в день закриття Ігор закріпили футболісти, які у напруженому фінальному матчі виграли у команди Югославії, та вперши в історії завоювали золоті нагороди. І хоч склад учасників був не досить представницьким гравці отримали великі почесті.

Змагання баскетбольного турніру на цей раз з великою перевагою виграли американці. Шостий раз поспіль золото у змаганнях з хокею на траві виграла збірна Індії.

Гучним політичним резонансом стало те, що після завершення Ігор у зв'язку з вводом радянських військ у Будапешт 56 угорських спортсменів відмовились повертатися на Батьківщину.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 98 (37,29,32) нагород, другими були олімпійці США – 74 (32,25,17), третіми Австралії – 35 (13,8,14) нагороди.

Ігри XVII Олімпіади Рим (Італія) 1960 рік (25 серпня – 11 вересня)

Виступало 5348 спортсмена із 83 країн, розіграли 150 комплектів нагород у 17 видах спорту.

У 394 році міланський єпископ Амбруазу зумів переконати імператора Феодосія I, що Олімпійські ігри є головним джерелом язичества і їх варто придати анафемі. А також в тому, що вони стали гальмом для подальшого поширення християнства, зміцнення влади імператора та церкви.

1566 років потому, а точніше 24 серпня 1960 року, у Римі напередодні відкриття XVII Олімпійських ігор на площі святого Петра тисячі віруючих спортсменів і глядачів прийшли до величного кафедрального собору послухати проповідь глави католицької церкви, присвячену початку Олімпійських ігор сучасності. Папа назвав спорт провідником ідей миру і дружби, бажав атлетам успіхів у спортивних змаганнях. Так через майже як 2200 років після підкорення римлянами Греції, Олімпійські ігри повернулися до Риму.

Ці Ігри увійшли в історію своєю прекрасною організацією, де було встановлено 74 олімпійські рекорди, 27 з яких перевершували світові. Італійська столиця за підтримки усієї країни добре підготувалася до зустрічі спортсменів. Були приведені до належного рівня спортивні споруди, траси, олімпійське селище.

Оргкомітету за допомогою громадськості вдалося домогтися, щоб частина Ігор проходила у спорудах, історія яких органічно пов'язана з історією світової культури. Так у древніх термах Каракалли змагалися гімнасти, базиліка де Максенція була надана борцям, старою Аппієвою дорогою бігали марафонці, шлях яких пролягав до знаменитого Колізею. Саме у такий спосіб організаторам вдалося втілити у життя задум Кубертена про використання для олімпійських цілей знаменитих історичних споруд.

Єдине, що не вдалося організаторам, це справжня тропічна спека під час змагань. Церемонія відкриття відбулася на стадіоні «Форо італіко». Вперше на Іграх були представлені такі збірні як – Марокко, Судан, Туніс, Сан-Марино.

Сенсаційно завершилися змагання з легкої атлетики у чоловіків. На сучасній американській дистанції 100 метрів перемогу з олімпійським рекордом святкував німець **Армін Харі**, який невдовзі став першою людиною на землі, яка пробігла сто метрів рівно за 10 секунд. Перемогою об'єднаної команди Німеччини завершилась і естафета 4x100 метрів, а Харі став дворазовим олімпійським чемпіоном. Проте американці відігралися у жіночому спринті, де триразовою переможцем стала темношкіра **Вільма Рудольф** на дистанціях 100 та 200 метрів, а також у естафеті 4x100 метрів. Ця визначна американка в дитячі роки вона ледве не залишилася інвалідом, захворівши на поліомієліт, та до одинадцяти років пересувалася виключно на милицях. Була вона і відомим борцем за права негрівського населення США, адже у 50-60-ті роки ХХ століття расизм процвітав в цій країні.

Відзначилась і ленинградка **Тамара Пресс**. Ставши другою у метанні диску, де перемогу здобула **Ніна Ромашкова**, вона зуміла перемогти у штовханні ядра. У бігу на 1000 метрів переможну естафету від Володимира Куца прийняв москвич **Петро Болотников**, який крім того, як і його попередник професійно спортом почав займатися у армії, в групі радянських військ у НДР. А на цих Іграх, незважаючи на спеку, він виграв чудовим фінішним спуртом, коли майже на останніх метрах дистанції обійшов своїх суперників. Виступав чудовий стаєр ще на двох Олімпіадах, та у 1956 році він ще був у тіні свого попередника, а у 1964 році виступити краще завадила травма. Не зміг **Болотников** перемогти і на дистанції 5000 метрів, де тріумфував новозеландець **Хальберг Мюррей**, у якого була висохлою ліва рука. У змаганнях скороходів на 20 км переміг наш земляк **Володимир Голубничий**. А у марафоні спортсмен з Ефіопії **Абебе Бікіла**, який, що цікаво виступав босим, та на Батьківщині був солдатом ефіопської гвардії, де охороняв імператора Хайле Сілассіе.

Одним з кращих спортсменів Ігор визнано саму сильну людину планети важкоатлета **Юрія Власова**, який встановив олімпійські рекорди для атлетів найбільш важкої ваги у всіх трьох вправах, а також у їхній сумі. Крім того у товчку та сумі – 537,5 кг, його рекорди були одночасно і світовими. Також радянський важкоатлет вразив організаторів своїм інтелектом. Мало того, що

на поміст він завжди виходив в окулярах, так він ще чудово орієнтувався у музиці, мистецтві, літературі. Згодом Власов і сам став письменником, написавши декілька книг, в тому числі і художніх. А у юнацькі роки, з одинадцяти до вісімнадцяти, Власов вчився у суворовському училищі, де і залучився до занять спортом, та закінчив його відзнакою. Після чого, за рік до Олімпіади, з золотою медаллю закінчив Військово-повітряну академію імені Жуковського. Підтримав почин Власова і ще один видатний радянський штангіст, бувший водолаз – *Аркадій Воробйов*, який у категорії до 90 кілограмів, після бронзи Гельсінкі, двічі поспіль вигравав золоті нагороди. Цікаво, що саме Власов протягнув руку допомоги Воробйову у 1959 році, коли після важкої травми останнього, на ньому майже всі поставили хрест.

Абсолютним чемпіоном стає киянин *Борис Шахлін*. Крім того він виграє ще три золоті – кінь, бруса та опорний стрибок, дві срібні та бронзову нагороду у окремих видах та у складі команди. Та на жаль командну першість виграла японці, лідер яких *Такасі Оно* здобуває також два золоті – кінь та перекладена у окремих дисциплінах. Зате вдало виступають наші жінки, яке віддали лише одне золото. Тріумфувала тут, як і чотири роки тому *Лариса Латиніна*, яка стала абсолютною чемпіонкою, та завоювала перше місце у складі команди і у вільних вправах. Також на її рахунку ще дві срібні та бронзова нагорода. Підтримала її і інша представниця України *Поліна Астахова*, яка стала дворазовою чемпіонкою Ігор – команда та бруса.

У велосипедному спорті сенсацію призвів радянський велогонщик *Віктор Капітонов*, який переміг у індивідуальній шосейній гонці, перегравши господарів та фаворитів – італійців, та особливо їх лідера *Лівіо Трапе*, з яким вони відірвалися від всього пелетону. На самому фініші сталася дивна річ. Коли закінчувалося передостаннє коло Капітонов зробив різкий ривок, та переможно викинув догори руки. Тим часом італієць спокійно поїхав далі. І тільки зрозумівши свою помилку радянський гонщик продовжив змагання, неймовірним напруження сил наздогнавши, та на останніх метрах на півколеса випередивши суперника. І тільки перемога італійців, в тому числі і Трапе, у командній гонці, трохи зменшила гіркоту його поразки. До речі Капітонов відзначився і там, ставши разом з командою бронзовим призером. На наступних Іграх він вже не виступав, бо присвятив себе науці та тренерській діяльності. А його учень Сергій Сухорученков, повторив успіх свого вчителя під час Олімпіади у Москві в 1980 році.

Незважаючи на велику кількість видатних представників кінного спорту першу золоту нагороду в історії для радянської збірної виборів московський офіцер **Сергій Філатов**. Першу золоту нагороду вибороли і наші яхтсмени. У неаполітанському заливі кращими у класі «Зірковий» стали москвичі **Тимир Пінегін та Федір Шутков**. Крім них на четвертій своїй Олімпіаді у класі «Фін» переміг данець **Пауль Ельвстрем**, всього – 4 (4.0,0). Змагання яхтсменів у класі «Дракон» виграв майбутній **Кассіус Клей** король Греції Костянтин II, якому тоді виповнилося тільки двадцять років. А його старша сестра, майбутня королева Іспанії Софія, виступала за Грецію у команді з парусного спорту. Два золота у стрибках з трампліну та вишки виграла німкеня **Інгрід Кремер**.

Вперше отримав перемогу на великому турнірі майбутній чемпіон світу в найбільш важкій вазі серед професіоналів, після вступу у 1964 році у секту чорних мусульман більш відомий як Мохаммед Алі. Цікаво, що римську Олімпіаду він виграв у вазі до 81 кг. Особливо фахівці відмічали його блискавичну реакцію, котру він натренував ще у дитинстві, коли за його проханням менший брат з невеликої відстані жбурляв в нього каміння. Будучи на протязі восьми років майже непереможним, він у 1968 році відмовився приймати участь у військових діях, що вели Сполучені Штати у В'єтнамі, за що був позбавлений звання чемпіона світу та дискваліфікований. Крім того йому грозило тюремне ув'язнення та великий штраф. Та все ж таки Алі вдалося повернути своє добре ім'я, а згодом і звання абсолютного чемпіона світу, яким він володів тричі, що і досі є неперевершеним рекордом. В останні роки Алі має на хворобу Паркінсона, що проявляється у невпевненій ході, тремтінні рук, без зв'язному мовленні. Та американці не забувають свого кумира, який до речі запалював олімпійський вогонь під час відкриття Ігор 1996 року в Атланті.

Серед радянських боксерів тріумфував тільки боєць щонайлегшої ваги, москвич **Олег Григор'єв**, який під час фінального двобою відправивши у нокаут італійця Примо Дзампаріні, не дозволив йому впасти через канати.

Повторив свій успіх попередніх Ігор гребець **В'ячеслав Іванов**, що завоював золото у одиночці. Два золота виборола у греблі на байдарках москвичка **Антоніна Середіна**. Та найбільш видатним у змаганнях веслярів став швед **Герт Фредрікссон**, який у змаганнях на байдарках і каное на четвертих своїх Іграх в 41 рік завоював шосте золото, всього – 8 (6,1,1).

Фредріксон був настільки популярним, що навіть папа римський Іоанн ХХІІІ, який дивився з вікна своєї літньої резиденції за змаганнями гребців на озері Альбано, спеціально відмічав в програмі час його виступу.

Цікаво проходили змагання у фехтувальному залі. Так вперше в історії індивідуальний турнір на рапірах виграв представник СРСР **Віктор Ждановіч**, який у фінальних двобоях не тільки не програв жодної зустрічі, та завдав поразки всім визначним фехтувальникам того часу. Змагання з шаблі виграв угорець **Рудольф Карпати**, який за чотири Олімпіади виграв дві індивідуальні золоті нагороди, і чотири командні, всього – 6 (6,0,0). Не менш вражаючим був і виступ іншого угорського шабліста **Аладара Геревича**, який з 1932 року здобув вже десятку свою нагороду. І хоч більшість його медалей була у командній шаблі, його спортивне довголіття вражає, всього – 10 (7,1,2). Також слід відзначити і третього угорця **Пала Ковача**, що з 1936 року виборов сьому нагороду, всього – 7 (6,0,1). Та напевно найбільш визначним фехтувальником сучасності слід вважати італійця **Едуардо Манджаротті**, який є володарем найбільшої колекції нагород у цьому виді спорту.

Виступаючи на Олімпійських іграх з 1936 року, він спромігся у змаганнях зі шпаги та рапіри виграти тринадцять нагород різного ґатунку. Поповнив італієць свою колекцію і на цих Іграх, виборовши золото у командній шпазі та срібло у командній рапірі, всього – 13 (6,5,2).

У футбольному турнірі, після трьох поспіль поразок у фіналах, нарешті здобула перемогу збірна Югославії. У баскетбольному турнірі знову не було рівних американцям. А у змаганнях з хокею на траві цього разу першою стала збірна Пакистану, яка у фіналі переграла попередніх чемпіонів команду Індії.

У яскраве спортивне свято вилилася церемонія закриття Олімпійських ігор на «Стадіо Олімпіко». Дев'яносто тисяч глядачів, що зібралися на стадіоні бурними оплесками вітали прапороносців з державними прапорами країн, що приймали участь у Олімпіаді. Збірна СРСР у третій раз приймала участь у літніх Олімпійських іграх, і знову стала першою не тільки за кількістю медалей у цілому, а і по кількості нагород різного достоїнства окремо.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 103 (43,29,31) нагород, другими були олімпійці США – 71 (34,21,16), третіми Італії – 36 (13,10,13) нагороди.

Ігри XVIII Олімпіади Токіо (Японія) 1964 рік (10 жовтня –24 жовтня)

Виступало 5140 спортсменів із 93 країн, розіграли 163 комплектів нагород у 19 видах спорту.

Це були перші Ігри на азійському континенті. Столиця Японії була обрана для проведення Олімпіади ще 1940 року. Та через входження японських військ у Китай, Ігри спочатку були перенесені до Гельсінкі, а потім і взагалі скасовані. Тому Японія довго і ретельно готувалася до своєї першої Олімпіади. Було поставлено завдання зробити її найбільш доступною, привабливою, дешевою. У політичному аспекті ставилося завдання показати роль і значення японської нації у світі, піднести авторитет країни після програної Другої світової війни, привернути увагу до новітніх технологій, з якими саме на той час японці почали виходити у світ.

Старанно вивчався досвід країн, де вже проводилися не тільки Олімпійські ігри, але й інші великі міжнародні змагання останніх років. Вивчався навіть досвід проведення Спартакіади народів СРСР у Москві. Були побудовані сучасні спортивні бази, готелі, транспортні артерії, комунікації зв'язку. Та найбільшу увагу Оргкомітет приділив будівництву спортивних об'єктів, в основу архітектурної ідеї яких ставилась задача раціонального використання їх після завершення змагань.

Перед самою Олімпіадою по країні прокотилися могутні демонстрації спрямовані на ліквідацію американської військової бази, де за задумом повинне було вирости олімпійське селище. Завдяки цьому Оргкомітет отримав у своє розпорядження кілька п'ятиповерхових будинків та багато інших будівель, де вже було все необхідне для тренувань і відпочинку спортсменів.

На останньому етапі олімпійський вогонь проніс нікому не відомий *Юсінорі Сакаї*. Цієї честі він був удостоєний завдяки тому, що народився в день вибуху американської атомної бомби над Хіросімою 6 серпня 1945 року. Його поява на стадіоні зі смолоскипом означала, що Хіросіма не повинна ніколи повторитися. Відкрив Ігри сам японський імператор Хірохіто, а під час церемонії лунала промова Кубертена, записана на плівку ще у 1936 році.

В олімпійське товариство влилась нова велика кількість країн – Алжир, Кот-Д'Івуар, Камерун, Конго, Малі, Нігер, Сенегал, Чад, Домініканська республіка, Монголія, Непал, Танзанія. За проведення расової дискримінації МОК відсторонив від участі у Іграх спортсменів Південно-Африканської Республіки. Була розширена і олімпійська програма. Вперше пройшли

змагання з чоловічого та жіночого волейболу та дзюдо. Вцілому Олімпіада пройшла на високому рівні, було встановлено 77 олімпійських рекордів, 35 з яких перевершували світові.

Так для зручності бігова доріжка стадіону була вкрита спеціальним розчином з домішкою керамічної крихти, через яку швидко у землю спливала вода, що було дуже важливо для дощового Токіо. Дві золоті нагороди, після перемоги у Римі на 800 метрівці, на дистанціях 800 та 1500 метрів, здобув новозеландець **Пітер Снелл**. Цікаво розгорталася боротьба у марафонській дисципліні. Як і чотири роки тому переміг ефіоп **Абебе Бікіла**, що сталося вперше в історії. Мав намір **Бікіла** виступити і на наступних Іграх та втретє підкорити цю дистанцію. Однак невдовзі після Токіо він потрапив у автомобільну катастрофу та став інвалідом. Будучи прикутим до коляски Бікіла захоплюється стрільбою з лука та їде на міжнародні змагання інвалідів, де дістає великої популярності. Але хвороба долає його, і вже через два роки він помре. Та це більш трагічно склалася доля бронзового призера марафону японця **Кокічи Цубурая**, який на самому фініші у присутності імператора поступився другим місцем англійцю. Через деякий час преса повідомила про його смерть. За чутками він не витримав позору та зробив собі характері. Як і бразилець **Феррейра** вдруге поспіль на Олімпіаді у потрібному стрибку переміг поляк **Юзеф Шмідт**.

Серед радянських легкоатлетів відзначилися сестри **Пресс**, які поповнили свою колекцію золотих олімпійських нагород. Після золота та срібла 1960 року, дві перемоги у метанні диску та штовханні ядра виборола **Тамара Пресс**, а після перемоги на 80 метрів з бар'єрами у Римі, золото у п'ятиборстві здобула **Ірина Пресс**.

Справжнім героєм легкоатлетичних змагань став стрибун у висоту українець **Валерій Брумел**. Завоювавши у Римі срібну нагороду, та не змігши стати чемпіоном тільки за кількістю спроб, він від змагань до змагань поліпшував свої результати ставши за цей проміжок часу шість разів рекордсменом світу, і приїхав до Японії з однієї ціллю – бути олімпійським чемпіоном. І незважаючи на те, що Брумел пройшов свій пик форми, у запеклій боротьбі з американцем Джоном Томасом, він досягає своєї мрії. На жаль це був останній успіх видатного атлета на великих змаганнях. Обожнюючи швидку їзду на мотоциклі він невдовзі після Ігор потрапляє у автомобільну аварію. Щоб зберегти ногу, Брумелю прийшлося перенести 30

операцій. А завдяки препарату відомого лікаря Гаврило Ілізарова, йому вдається повернутися до сектору стрибків у висоту. Проте високих результатів він вже не досягав, та згодом зайнявся літературною діяльністю.

Унікальне досягнення в академічному веслуванні здобув представник СРСР *В'ячеслав Іванов*, який втретє поспіль переміг у змаганнях одиночок. Цей спортсмен почав займатися греблею, тому, що дуже хотів стати боксером, та прийшов у гребну секцію, де він вважав його руки зробиляться найбільш сильними. Цікава була і його тактика виступів та тренувань. Він починав гонку начебто даючи супернику фору, а потім слідував різкий ривок, під час якого він розвивав фантастичну швидкість. А коли під час тренувань тренери збільшили навантаження, сподіваючись і на покращення результатів, вони навпаки суттєво знизились. Міг Іванов виступити і на четвертій своїй Олімпіаді, і досить ймовірно стати ще раз олімпійським чемпіоном, адже напередодні він виграв передолімпійську регату. Та через непорозуміння з тренером, який переконав Спорткомітет у його нездатності, на Іграх виступив інший спортсмен, який до речі не зміг вийти навіть у фінал.

Ще одне золото для нашої команди виборола на байдарці в одиночці *Людмила Пінаєва*, яка потім ще на двох Олімпіадах здобуде дві перемоги. Слід відзначити і угорського ватерполіста *Дежо Гьярматі*, який виграв свою п'яту підряд олімпійську нагороду – золото у 1952, 1956 та 1964 роках, срібло у 1948 та бронзу у 1960 році. Цей результат є досі неперевершеним.

Та справжньою героїнею водних доріжок стала школярка з Севастополя *Галина Прозуменщикова*, яка на дистанції 200 метрів брасом виграла перше в історії золото у плаванні для Радянського Союзу. Серед інших плавців слід відзначити американця *Дональда Шолландера*, який став чотириразовим чемпіоном Ігор – 100 та 400 метрів і естафети 4x100 та 4x200 метрів вільним стилем. А також австралійку *Даун Фрезер*, що перемогла на своїй третій Олімпіаді на дистанції 100 метрів вільним стилем, та стала першою жінкою яка здобула вісім олімпійських нагород – по чотири золотих та срібних. До речі за рік до цих змагань вона потрапила у автомобільну катастрофу в якій загину її мати, а сама вона отримала цілу низку травм.

Найбільша сенсація Олімпіади сталася на важкоатлетичному помості. Незаперечний фаворит змагань у найбільш важкій ваговій категорії, чемпіон попередніх Ігор, та неодноразовий рекордсмен світу, Юрій Власов програв українському спортсмену *Леоніду Жаботинському*. Суперники досить довго

йшли нога в ногу, і тільки у вирішальній спробі українець, встановивши світовий рекорд у поштовху – 217,5 кг, стає недосяжним для свого суперника.

Не менш вдало виступили і наші борці та боксери. Так особливо слід відзначити борця вільного стилю **Олександра Медвіда**, який виграв першу з трьох своїх олімпійських золотих нагород. А також боксерів **Бориса Лагутіна**. З ним на цих Іграх стався цікавий випадок. Коли через постійні порушення правил був дискваліфікований один з його суперників – аргентинець Хосе Чіріно, то він так образився, що поліз з кулаками на самого суддю. І тільки захист **Лагутіна**, вгамував пристрасного латиноамериканця. А також бувшого суворовця **Валерія Попенченко**, який був визнаний кращим боксером олімпійського турніру. Цей боксер, завдяки своїй відмінній реакції, використовував тактику тримаючи руки не у класичній стійці, а опущеними вниз. Ведучи оборону лівою рукою, права застосовувалась, як таємна зброя, якою він у вирішальний момент, завдяки такій стійці, наносив потужний удар. Змагання у найбільш важкій вазі виграв відомий у подальшому професіонал, американець **Джо Фрезер**.

Порушили наші спортсмени і гегемонію французьких та італійських шпажистів. Чемпіоном тут став українець **Григорій Кресс**, що стало першою перемогою радянських шпажистів на Олімпіадах.

На жаль не так вдало, як на попередніх Іграх виступили наші гімнасти. Тільки жінки змогли виграти командну першість. Перемогу в командній першості здобув японець **Такасі Оно**, всього – 13 (5,4,4). А кращим гімнастом Олімпіади став інший японець **Юкіо Ендо**, що виграв абсолютну та командну першість, і став чемпіоном у змаганнях на брусах та срібним у вільних вправах. Тим не менш вигравши декілька золотих нагород у індивідуальних видах, на цій Олімпіаді завершила свої виступи ціла плеяда видатних українських гімнастів: **Борис Шахлін**, золото на перекладені, всього – 13 (7,4,2); **Юрій Титов**, всього – 9 (1,5,3); **Поліна Астахова**, два золота у командній першості та на брусах, всього – 10 (5,2,3); **Лариса Латиніна**, два золота у команді та у вільних вправах, всього – 18 (9,5,4). Остання і досі володіє рекордом за загальною кількістю нагород на Олімпійських іграх. Ну а героїнею Ігор стала чешка **Віра Чеславська**, яка крім золота у багатоборстві, та срібла у складі команди, перемогла у змаганнях з опорного стрибка та на колоді.

Футбольний турнір вдруге у своїй історії виграла збірна Угорщини. Вкотре не зустріли суперників на баскетбольному майданчику збірна Сполучених Штатів. У дебютних волейбольних змаганнях тріумфували у жінок збірна господарів, яка у фіналі переграла радянську команду, та у чоловіків збірна СРСР, якій стати першою не завадила одна поразка на турнірі. У змаганнях з хокею на траві збірна Індії повернула собі звання олімпійських чемпіонів, перегравши цього разу у фіналі представників Пакистану.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 90 (36,26,28) нагород, другими були олімпійці СРСР – 96 (30,31,35), третіми Японії – 29 (16,5,8) нагороди.

Ігри XIX Олімпіади Мехіко (Мексика) 1968 рік (12 жовтня – 27 жовтня)

Виступало 5530 спортсмена з 112 країн, розіграли 172 комплектів нагород у 20 видах спорту.

Ці Ігри стали першими які відбулися в Латинській Америці. Олімпіада Мехіко запам'яталася як арена для громадського протесту мексиканської молоді, так і міжнародних активістів боротьби за права людини, особливо за права небілих рас. Так за десять днів до початку змагань мексиканські студенти влаштували масові протести та при підтримці профспілок країни вивели на Площу трьох культур у центрі міста п'ятнадцять тисяч чоловік. Влада країни ввела у столицю війська, призвела масові арешти та застосувала силу для розгону демонстрантів. У результаті по офіційним даним загинуло четверо людей, а за даними самих студентів від двохсот до декількох тисяч. Проте ніяких санкцій не прослідувало, МОК визнав всі події внутрішньою справою Мексики.

Ще однією проблемою стала проблема високогір'я. Адже висота Мехіко над рівнем моря дорівнювала 2240 метрів. Тому були побоювання, що зайва фізична напруга може бути небезпечною для здоров'я спортсменів. Проте єдине, що було змінено, це план підготовки команд до Олімпійських ігор, які вибирали зони високогір'я, що знаходились у різних куточках світу – Памір, Кавказ, Гімалаї, Альпи та інші. А деякі збірні, для того щоб краще пройти акліматизацію, ще й приїхали до місця змагань якомога раніше.

Відкриття Ігор відбулося 12 жовтня. Саме у цей день 1492 року на американську землю вперше ступив першовідкривач американського

континенту Христофор Колумб. За його маршрутом вирішено було пронести естафету олімпійського вогню, честь запалення якого вперше в історії було доручено жінці – *Енрикеті Басиліо*.

Вперше на Олімпіаду прислали свої команди – Парагвай, Гондурас, Нікарагуа, Сальвадор, Барбадос, Кувейт, Центральноафриканська республіка. Вперши окремими командами виступали дві німецькі збірні – НДР та ФРН.

Вкрай невдало на цих Іграх виступили наші легкоатлети, тільки в деяких видах здобувши перемоги. Так на своїй третій Олімпіаді у ходьбі на 20 км переміг українець *Володимир Голубничий*. Велику допомогу йому в цьому надав його друг і одвічний суперник *Микола Смага*, який коли Голубничий проскочив поворот та пройшов зайві двісті метрів, буквально на своєму горбу знову вивів його у лідери.

Також серед радянських легкоатлетів слід відзначити *Віктора Санєєва*, який виграв перше своє золото у потрійному стрибку встановивши світовий рекорд – 17,39 метри. До речі рекорд у цьому виді змагань, по черзі випереджаючи один одного італієць, бразилець та наш спортсмен, покращували п'ять разів. А майбутній чемпіон, який починав свою славу кар'єру в Абхазії на узбережжі Чорного моря, взагалі міг не потрапити на цю Олімпіаду, адже незадовго перед тим він отримав важку травму, яка ще й дала ускладнення – почав розвиватися артроз стопи. І тільки через декілька місяців, завдяки мужності Санєєва, хвороба відступила.

Та подією Олімпіади став стрибок у довжину Американця *Боба Бімона*, який здійснив стрибок, як тоді говорили у ХХІ століття – 8,90 метри. Достатньо сказати, що він перевершив світовий рекорд відразу на 55 сантиметрів, а другого призера Ігор випередив на 71 сантиметр. Крім того, електронний устрій на самій Олімпіаді був розрахований лише на 8,60 метри. Тому його результат довелося вимірювати звичайною рулеткою. Цікаво, що сам Бімон не до того, ні після і близько не зміг підійти до свого ж таки рекорду.

Але не тільки Бімон став знаменитим у американців після цієї Олімпіади. Так змагання з бігу на 100 метрів виграв *Джим Хайнс*, який вперши в історії пробіг цю дистанцію скоріше ніж за 10 секунд – 9,9 секунди. Став він першим і у естафеті.

Не набагато відстав від звершень Бімона і інший представник Сполучених Штатів *Ричард Фосбері*, який вперше застосував новий спосіб подолання планки, спиною уперед. І хоч світовий рекорд Брумеля встояв, саме Фосбері

став новим олімпійським чемпіоном, а його спосіб приніс йому всесвітню славу. Відтоді таке подолання планки, яке отримало назву «фосбері-флоп», використовують всі спортсмени. Ну а сам Фосбері чудовим образом повторив долю Бімона. Ні до цих Ігор, ні після, він вже не показував видатних результатів.

На четвертих своїх Іграх, в античному виді спорту, здобув четверту золоту нагороду видатний металник диску *Альфред Ортер*, всього – 4 (4,0,0). Цікаво, що цей спортсмен зайнявся метанням лише за рік до своєї першої олімпійської перемоги, а до цього з успіхом грав у бейсбол та американський футбол. А всі свої перемоги він здобував не будучи фаворитом змагань, адже кожного разу у нього в суперниках були більш визначні спортсмени. Після отримання четвертого золота він повідомив журналістам, що щасливий від того, що має золото на кожного члена своєї родини – його самого, дружини та двох дочок.

Відзначились американці і у скандальному сенсі. Під час церемонії нагородження з бігу на 200 метрів, переможець змагань *Том Сміт* та бронзовий призер *Джон Карлос* на п'єдесталі пошани підняли вгору руки в чорних рукавичках, а на їх спортивних костюмах не було емблеми країни, честь якої вони захищали. Так вони продемонстрували світові прагнення негрів до єдності в боротьбі проти расизму. У цей же день рішенням керівництва американської делегації вони були вигнані з олімпійського селища.

Вперше в історії всі призові місця на дистанціях 5000 та 10000 метрів виграли представники Африки. А чемпіонами стали тунісець *Мохаммед Гаммуді* та кенієць *Нафталі Тему* відповідно. На своїх п'ятих Іграх нарешті здобула перемогу в метанні диску румунка *Лія Маноліу*.

У змаганнях з вітрильного спорту перше своє золото виграв киянин *Валентин Манкін*. На других своїх Іграх виборола золото у греблі на байдарках і каное лєнінградка *Людмила Пінаєва*. Та найбільше відзначився тут сумчанин *Олександр Шапаренко*, який став другим у змаганнях байдарочників одиночок, та разом з *Володимиром Вороніним* чемпіоном у складі байдарок двійок.

У змаганнях з плавання слід виділити американку *Деббі Мейер*, що перемогла на дистанціях 200, 400 та 800 метрів вільним стилем та стала першою жінкою, яка завоювала три золота на одній Олімпіаді. Та східного

німця **Роланда Маттеса**, що став дворазовим олімпійським чемпіоном на дистанціях 100 та 200 метрів у плаванні на спині. Герой попередніх Ігор американець **Дон Шолландер** додав до своїх чотирьох золотих нагород золото в естафеті 4x200 метрів вільним стилем та срібло, всього – 6 (5,1,0).

Друге поспіль золото з олімпійських змагань привезли мінський борець вільного стилю **Олександр Медвідь**, та штангіст з Запоріжжя **Леонід Жаботинський**. Таким же успіхом відзначився і боксер **Борис Лагутін**, який виступав на третій своїй Олімпіаді, незважаючи на те, що спочатку керівники радянського спорту не хотіли брати такого вікового спортсмена, 30 років, на Ігри. І якщо у Римі він став тільки третім, то два інші олімпійські старты Лагутін впевнено виграв. Крім постійних тренувань цей боксер їздив у сосновий бір, де годинами колов дрова на складі, тренуючи таким чином руки. Також у змаганнях боксерів слід відзначити перемогу ще одного відомого у майбутнього чемпіона світу в найбільш важкій вазі – американця **Джорджа Формена**, який відразу після Ігор перейшов у професіонали та невдовзі відправив у нокаут чемпіона попередніх токійської Олімпіади.

Фехтувальниця на рапірах **Олена Белова** виборола дві золоті нагороди індивідуальних та командних змаганнях. Свої золоті нагороди вона виграла незважаючи на те, що невдовзі перед змаганнями, підсковзнувшись на мокрій доріжці порвала м'язи стегна, і кожний різкий випад завдавав їй нестерпної болі. Ця видатна радянська фехтувальниця, яка завжди виступала нібито на справжній дуелі, була учасницею ще трьох Олімпіад, де виборола два командних золоті – 1972 та 1976 роки, а також індивідуальну бронзу у 1976, та командне срібло у 1980 році, всього – 6 (4,1,1).

Першу перемогу здобув у кінному спорті **Іван Кізімов**. До речі на шляху до Мехіко наша кінна команда трохи не загинула. А все через коня **Кізімова – Іхора**, який під час авіа перельоту так нервував, що трохи не спровокував авіакатастрофу.

Почали потроху здавати свої позиції наші гімнасти. Так у чоловіків героєм Ігор став японець **Савао Като**, який виграв три золоті, абсолютну та командну першість та змагання з вільних вправ, та дві бронзові нагороди. Втретє поспіль став чемпіоном у складі команди **Юкіо Ендо**, всього – 7 (5,2,0). Слід відзначити і сімейну родину Вороніних, які повезли додому три золоті нагороди – дві чоловік **Михайло Воронін** у окремих видах змагань – опорний стрибок та перекидана, та одну дружина **Зінаїда Вороніна** за перемогу у

складі команди. Крім того Михайло став ще й другим у абсолютній першості, лише 0,05 бали поступившись японцю.

Футбольний турнір вдруге поспіль, та втретє в історії виграла збірна Угорщини. Такий результат і досі є рекордом у офіційних футбольних змаганнях на Олімпійських іграх. Втім фінальний матч, де мадяри зустрілися зі збірною Болгарії, закінчився грандіозним скандалом. Болгари відкрили рахунок, та угорці наприкінці першого тайму відповіли відразу двома м'ячами. Другий з яких у викликав різке невдоволення болгар діями суддів, що стало причиною вилучення відразу трьох їхніх гравців. Після цього долю матчу було майже вирішено і у другому таймі збірна Угорщини забила ще два рази. Підсумок фіналу викликав велике невдоволення у керівників Болгарії, що трохи не стало причиною розриву дипломатичних стосунків між країнами.

У баскетбольному турнірі знову не було рівних американцям, а наша збірна посіла тільки третє місце, пропустивши вперед ще й команду Югославії. Проте відігралися наші у змаганнях волейболістів, де у напружених змаганнях стали переможцями як чоловіча, так і жіноча збірні. А у змаганнях з хокею на траві звання чемпіонів повернула собі збірна Пакистану.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 107 (45,28,34) нагород, другими були олімпійці СРСР – 91 (29,32,30), третіми Японії – 25 (11,7,7) нагороди.

Ігри XX Олімпіади Мюнхен (Німеччина) 1972 рік (26 серпня – 10 вересня

Виступало 7170 спортсмена з 121 країн, розіграли 195 комплектів нагород у 23 видах спорту.

Мюнхен, столиця землі Баварія, став другим, після Берліну, німецьким містом яке прийняло літні Олімпійські ігри. Та не у всіх такий вибір викликав схвалення. Для багатьох це місто, столиця пива, асоціювалося з такими поняттями, як нацизм, фашизм, агресія. Незважаючи на те, що Оргкомітет працював у такій непростій ситуації, він терпляче і наполегливо, за планом вів роботу зі спорудження необхідних об'єктів, автомагістралей, комунікацій. Так саме до Ігор вперше у місті було збудовано метро, реконструйовано центр, значно виросла кількість місць у гостинцях, практично заново була створена система під'їзних путей. Новий комплекс спортивних споруд включав у себе, олімпійське селище на 10–15 тисяч мешканців, палац спорту на 15 тисяч місць,

басейн на 10 тисяч місць, велотрек на 13 тисяч місць та інші спортивні зали та майданчики.

Гордістю організаторів став збудований спеціально до Ігор новий олімпійський стадіон на 80 тисяч місць с незвичайним перекриттям, яке було схоже на павутиння. Цей стадіон через два роки приймав фінал чемпіонату світу з футболу, та на довгі роки став домівкою для відомого німецького клубу «Баварія». Також слід відзначити і широке оснащення Олімпіади новітніми засобами електронно-обчислювальної техніки, та широке використання телебачення, завдяки якому Ігри побачило більш одного мільярду глядачів на всіх континентах. Вперше на Ігри прибули атлети Албанії, КНДР, Габону, Лесото, Малаві, Саудівської Аравії, Того, Сомалі.

Та були і негативні події. 5 вересня відбулася найбільша трагедія в історії олімпійського спорту. Терористи палестинської організації «Чорний вересень» у 4 години 30 хвилин проникли у павільйон №31 олімпійського селища, де у якості заручників захопили групу ізраїльських спортсменів. У відповідь на запізнілі та непродумані дії поліції, терористи відкрили вогонь, внаслідок чого загинуло одинадцять спортсменів. Але незважаючи на пролиту кров, було прийнято рішення провести змагання до кінця.

У змаганнях легкоатлетів на спринтерських дистанціях 100 та 200 метрів несподівано першим, порушивши заокеанську гегемонію, став українець **Валерій Борзов**. І якщо 100 метрівку він виграв за великої переваги, то у змаганнях на 200 метрів Борзов переміг тільки завдяки своєму знаменитому фінішному спурту. Третю медаль, срібло, на цих Іграх Борзов виборов у естафеті 4x100 метрів. Можливо став би і першим, та отримавши на останньому етапі паличку лише четвертим, не встиг обійти американців.

Не менш відчутного удару отримали американці і у змаганнях з жіночого спринту, де змагання на дистанціях 100 та 200 метрів виграла **Рената Штехер** з НДР, додавши срібло у естафеті. У шістнадцять років **Ульріка Мейфарч** з ФРН виграла змагання зі стрибків у висоту. Через дванадцять років, на Іграх у Лос-Анджелесі, вона повторить своє досягнення. Змагання з десятиборства з новим світовим рекордом, вперше виграв представник СРСР одесит **Микола Авілов**. Це був лише третій випадок в історії, коли американці пограли цю дисципліну. Другу золоту нагороду у потрійному стрибку виграв **Віктор Сансєв**. Тричі стартувала на дистанції 1500 метрів **Людмила Брагіна** з Краснодару, і тричі вона перевершувала світовий рекорд.

Дві золоті нагороди виборів наслідник слави великих фінських стаєрів, поліцейський **Лассе Віранен**, який переміг в бігу на тих же дистанціях, що і його відомі попередники 5000 та 10000 метрів. Причому на другій дистанції він став переможцем з новим світовим рекордом, незважаючи на те, що впав. Вперше у бар'єрному бігу з світовим рекордом переміг представник Африки **Джон Акій-Буа**, що представляв Уганду. Біг на 3000 метрів з перешкодами, а також срібло на 1500 метрів виграв інший африканець, чемпіон попередніх Ігор на 1500 метрів **Кінчоге Кейно** з Кенії. Нарешті на своїх четвертих Іграх зумів вибороти золото в індивідуальній першості відомих угорський п'ятиборець **Андраш Бальцо**. До цієї перемоги він йшов цілих дванадцять років. Ставши двічі олімпійським чемпіоном, у 1960 та 1968 роках, у складі команди, Андраш ніяк не міг виграти індивідуальну першість – четвертий у 1960 році, та другий у 1968 році, причому цього разу програв на вирішальному етапі, кросі, всього одну секунду шведу **Бьорну Ферму**. А Олімпіаду 1964 року йому прийшлося через дискваліфікацію взагалі пропустити. Незадовго до Ігор він був затриманий, разом з товаришем, на таможні за спробу не задекларованого провозу декількох часів з Швейцарії, для подальшого їх продажу. Втім і ця перемога деякими фахівцями ставиться під сумнів, адже він двічі вистрелив в один поворот мішені, що не помітили судді. Ставши також другим у складі команди, Бальцо завершив свої виступи на Олімпійських іграх, всього – 5 (3,2,0).

Звання найсильнішої людини планети добув радянський штангіст **Василь Алексєєв**. У змаганнях борців слід відзначити борців вільного стилю мінчанина **Олександра Медвіда**, який здобув свою третю перемогу.

У змаганнях гімнастів знову кращими були японські гімнасти. Герой попередніх Ігор **Савао Като** став триразовим олімпійським чемпіоном, вигравши абсолютну першість та командну першість і ставши першим на брусах. Завершив свої виступи на третій Олімпіаді ще один японець **Акінорі Накайма**, який у командних змаганнях та на окремих снарядах здобув десять нагород, всього – 10 (6,2,2). Зате порадували жінки. Абсолютною чемпіонкою Ігор стала представниця Ростову **Людмила Турищева**. Яка наприкінці чудово виступила у вільних вправах, що дозволило їй обійти німкеню з НДР **Карен Янц**. Деякою втіхою для останньої стали два золоті, які були завойовані у опорному стрибку та на брусах. Ще одне золото Турищева завоювала у складі

команди, де разом з нею виступала білоруска **Ольга Корбут**, яка виборола ще дві золоті нагороди у окремих видах змагань – на колоді та вільних вправах.

Феноменального успіху у змаганнях плавців добився американець **Марк Спітц**. Ставши дворазовим чемпіоном попередніх Ігор у естафетах, та вигравши по одній срібній та бронзовій нагороді, на цієї Олімпіаді він виграв сім золотих нагород – 100 та 200 метрів вільним стилем, 100 та 200 метрів батерфляєм, та у трьох естафетах 4x100 та 4x200 метрів вільним стилем, та 4x100 метрів, всього – 11 (9,1,1). Знову два золота у плаванні на спині виграв спортсмен з НДР **Роланд Маттес**. Вигравши ще срібло та бронзу у естафетах, та ставши бронзовим призером на наступних Іграх, всього – 8 (4,2,2). У жінок відзначилася австралійка **Шейн Гоулд**, яка стала триразовою чемпіонкою Ігор кожного разу перевершуючи світовий рекорд – 200 та 400 вільним стилем та 400 метрів комбінованим.

Вдало виступили наші ватерполісти які вперше в історії вибороли золоті нагороди. Одним з лідером тої команди був киянин Олексій Баркалов, що на двох Олімпіадах закинув у ворота суперників 24 м'ячі. На своїх третіх Іграх золото у змаганнях з байдарки виграла **Людмила Пінаєва**. На другій Олімпіаді на байдарці одиночці переміг сумчанин **Олександр Шапаренко**. Також на других Іграх переміг яхтсмен **Валентин Манкін**. Чемпіон попередніх Ігор у кінному спорті **Іван Кізімов**, та цей раз став першим у складі команди, де його партнером була інша відома наїзниця **Олена Петушкова**.

Футбольний турнір виграла збірна Польщі, яка здолала головних своїх суперників, збірну СРСР у півфіналі, та команду Угорщини у фіналі. Через два роки, поляки цим же складом стали третіми на чемпіонаті світу.

На змаганнях волейболістів продовжилась суперечка радянських та японських майстрів. І якщо у жінок наші змогли перемогти у фіналі своїх суперниць, то чоловіки не змогли потрапити до вирішального матчу, програвши у півфіналі команді НДР. А перемогу здобула збірна Японії. У перших, після 1936 року, змаганнях гандболістів перемогу святкувала збірна Югославії. Змагання з хокею на траві, після довгої перерви, завершилися перемогою представників Європи – команди ФРН, яка у фіналі здолала збірну Пакистану.

Найбільша сенсація сталася під час баскетбольного турніру. Уперше в історії Олімпійських ігор золоті медалі завоювали радянська команда, лідерами якої були: **Сергій Белов, Олександр Белов, Іван Едешко, Геннадій**

Вольнов, Михайло Коркія, Модест Паулаускас, Алжан Жармухамедов та два українця – **Сергій Коваленко і Анатолій Поливода**. У фінальному матчі з американцями боротьба йшла очко в очко. І коли пролунала фінальна сирена рахунок виявився 50-49 на користь американців. Та наші тренери змогли довести суддям, що ще грати три секунди, за які радянські баскетболісти зуміли провести результативну атаку 51-50. Доречі американці так і не визнали результат цього матчу, та відмовились отримувати срібні нагороди, які і до сьогодні знаходяться в сейфі МОК у Лозанні.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 99 (50,27,22) нагород, другими були олімпійці США – 94 (33,31,30), третіми НДР – 66 (20,23,23) нагороди.

Ігри XXI Олімпіади Монреаль (Канада) 1976 рік (17 липня – 1 серпня)

Виступало 6028 спортсмена з 92 країн, розіграли 198 комплектів нагород у 21 видах спорту.

На право проведення Олімпіади 1976 року претендували Лос-Анджелес, Монреаль та Москва, причому остання вважалася явним фаворитом. Радянські керівники були так впевнені у перемозі, що навіть випустили заяву ТАСС, яка пізніше була відкликана, за дві години до офіційного оголошення результатів голосування. Та у другому раунді всі представники які голосували за американське місто, що вже не приймало участі у змаганнях, віддали свої голоси канадцям. Так через небезпеку розв'язування холодної війни та політичних потрясінь, вибір був зроблений на користь третьої сторони. Невдовзі ці побоювання підтвердились.

Тим не менш саме на цих Іграх була започаткована хибна традиція бойкотів Олімпіад, які припинилися тільки у 1992 році, через політичні мотиви. Так ще перед змаганнями Олімпійський комітет Нігерії неодноразово подавав протест проти участі у Олімпіаді спортсменів Нової Зеландії. Справа в тому, що незважаючи на існуючий бойкот расистів, команда новозеландських регбістів – «усі чорне», поїхала в ПАР і провела ряд зустрічей з білою командою цієї країни. Та Оргкомітет за підтримки МОК не позбавив Нову Зеландію олімпійського мандата, аргументуючи це тим, що регбі не є олімпійським видом спорту. Тоді на підтримку протесту ряд африканських та

азійських збірних – Алжиру, Гани, Єгипту, Ірану, Марокко, Нігеру, Камеруну та інші, залишили олімпійське селище.

Також Канада стала першою країною, яка не допустила до участі у змаганнях члена МОК. Під тиском Китаю, що вважав Тайвань неіснуючою державою, спортсмени цього острова були позбавлені права приймати участь у змаганнях. А пам'ятаючи про сумні події Мюнхену, організатори цього разу приділили підвищену увагу розробці системи безпеки.

Та незважаючи на всі проблеми, точно в призначений час, королева Великої Британії Єлизавета II, яка формально є головою країни, оголосила про відкриття Ігор. Цікаво, що її донька, принцеса Анна, приймала участь у змаганнях з кінного спорту. Вперше при передачі олімпійського вогню була застосована новинка. Він був доставлений з Греції за допомогою супутника.

Справжнім тріумфом радянських важкоатлетів завершилися змагання штангістів, які з восьми вагових категорій, де були заявлені радянські атлети вибороли сім золотих та одну срібну медаль. Та непевне результати не були настільки гарними, якби не вживання допінгу рядом атлетів з Польщі та Болгарії, у яких були відібрані їхні золоті медалі.

Наш важковаговик *Василь Алексєєв* вдруге поспіль відзначився золотою нагородою. Цікаво, що цей спортсмен, на відміну від багатьох інших, готувався до змагань не використовуючи допомогу тренера. Застосовував він і нові методи тренувань. Так, наприклад він трохи не першим з важкоатлетів займався у воді, піднімаючи штангу зі дна річки. А також Алексєєв під час тренувань суттєво зменшив вагу штанги, збільшивши кількість підходів. Все це дозволило йому покращувати рекорд світу вісімдесят разів. Виступив Алексєєв і на Олімпіаді у Москві, де щоправда не зміг підняти і початкову вагу.

Змагання боксерів завершилися перевагою кубинських майстрів шкіряної рукавички. А їх лідер *Теофіло Стівенсон*, став вдруге чемпіоном Ігор у найбільш важкій ваговій категорії. Героями у змаганнях борців стали *Іван Яригін*, що став вдруге олімпійським чемпіоном – у вільній боротьбі, та здобув право нести прапор країни на церемонії закриття. Міг Яригін виступити і на своїй третій Олімпіаді, адже він пройшов кваліфікацію і мав право виступити на Іграх у Москві, де цілком можливо став би триразовим олімпійським чемпіоном. Та в останню мить Іван добровільно поступився місцем в збірній українцю Іллі Мате, якому програв рік тому на Спартакіаді народів СРСР.

Зрештою такий хід повністю себе виправдав, адже саме Мате став олімпійським чемпіоном Москви. А Іван Яригін, ще довго працював на користь вітчизняної боротьби, спочатку головним тренером збірної Союзу, а з 1993 року – президентом Федерації спортивної боротьби Росії. На жаль в 1997 році видатний борець загинув у автомобільній катастрофі. Саме таку смерть нагадала йому в юнацькі роки одна гадалка, через що Яригін все своє життя не любив їздити машинами. Та, як кажуть, від долі не втечеш. А також важковаговики **Олександр Колчинський** – у класичному стилі та **Сергій Новиков** – у змаганнях дзюдоїстів.

У змаганнях легкоатлетів всі три ступені п'єдесталу пошани у метанні молота вибороли радянські атлети, а чемпіоном став киянин **Юрій Сєдих**. На третій Олімпіаді поспіль золото у потрійному стрибку здобув представник Тбілісі **Віктор Санєєв**, ставши таким чином єдиним спортсменом в історії Олімпіад, хто зміг виграти цю дисципліну тричі. Справжнім тріумфом для франкомовної Канади завершилися змагання з бігу на 110 метрів з бар'єрами, де вперше в історії переміг француз **Гі Дрю**. На жаль, незважаючи на досить пристойну підготовку, не зовсім вдало виступив герой попередніх Ігор Валерій Борзов. Справа в тому, що до нього було вже надто багато прикуто уваги як зі сторони діаспори, так і зі сторони радянських спецслужб. Все це виводило його з рівноваги, що дозволило йому вибороти тільки дві бронзові нагороди у бігу на 100 метрів та у естафеті, всього – 5 (2,1,2). Вперше в історії Олімпіад дві перемоги на дистанціях 800 та 1500 метрів здобула лєнінградка **Тетяна Казанкіна**, яка свої перемоги виграла фірмовим фінішним спуртом.

Два золота виборов кубинець **Альберто Хуанторен**, що тріумфував з бігу на 400 та 800 метрів. Відзначився і герой попередніх Ігор фін **Лассе Віранен**, який як і у Мюнхені переміг на дистанціях 5000 та 10000 метрів, причому і цього разу на другій дистанції сталася невелика пригода, коли після фінішу до нього прорвалися два співвітчизника і на руках пронесли його майже 300 метрів. Та це було не все, адже Віранен вирішив ще й виграти марафон. Але на цій дистанції він зайняв тільки шосте місце, всього – 4 (4,0,0). На своїх п'ятих Іграх виступав відомий скороход **Володимир Голубничий**. На жаль після чотирьох нагород, цього разу він посів лише сьоме місце, всього – 4 (2,1,1).

У змаганнях зі стрибків у воду відзначився італієць *Клаус Дібіазі*, котрий після срібла 1964 року, на трьох поспіль Олімпіадах, в тому числі у Монреалі, виборював золото.

Героєм гімнастичного помосту стала п'ятнадцятирічна румунка *Надя Команечі*, яка першою в історії отримала за гімнастичну вправу на брусах найвищий бал – 10,0. А один з виконаних нею елементів тепер носить її ім'я. Це дозволило їй стати абсолютною чемпіонкою Ігор. Крім того вона виграла ще два золоті – у вправах на брусах та колоді, срібло і бронзу у індивідуальних видах. Три золоті, у командному виді, опорному стрибку та у вільних вправах, а також срібло у абсолютній першості здобула її головна суперниця радянська гімнастка *Неллі Кім*. Чемпіонкою у команді стала переможниця попередніх Ігор *Людмила Турищева*. Отримавши також два срібла у індивідуальних видах, та бронзу у абсолютній першості, вона завершила свої виступи на третій Олімпіаді, всього – 9 (4,3,2). А невдовзі після Олімпіади, у 1977 році, Турищева стала мешканцем Києва, куди вона переїхала одружившись з іншим героєм попередніх Ігор Валерієм Борзовим, з яким вона познайомилась саме у Монреалі. У чоловіків абсолютну першість виграв студент з Володимиром *Микола Андріанов*. Завоювавши також ще три золоті – вільні вправи, кільця та опорний стрибок, два срібла та бронзу на окремих снарядах він став найбільш титулованим спортсменом Олімпіади. Двома золотими, одна з котрих за перемогу у командній першості, а друга за перемогу на брусах, а також сріблом у абсолютній першості завершив свої виступи видатний японець *Савао Като*, всього – 12 (8,3,1). Втретє чемпіоном у команді став ще один японець *Міцуо Цукахара*, всього – 9 (5,1,3).

Незважаючи на успіхи на європейській арені футболістів київського «Динамо», які склали кістяк збірної, радянські футболісти знову не змогли потрапити навіть до фіналу футбольного турніру, зайнявши як і чотири роки тому третє місце. А перемогу святкувала збірна НДР. Подвійний успіх святкували наші гандболісти. До перемоги жінок, які вперше прийняли участь у олімпійських змаганнях, додався і успіх наших чоловіків. До речі склад жіночої збірної більш як на половину був з гравців київського «Спартака», однієї з кращих команд світу того часу. На жаль не змогли відстояти своє чемпіонське звання наші баскетболісти, які програли у матчі за вихід у фінал команді Югославії, та зайняли тільки третє місце. А чемпіонами знову стали американці. Зате відзначилися наші баскетболістки, які на відміну від

чоловіків стали чемпіонами достроково. Вони виграли перший олімпійський турнір в історії. Невдало виступили і радянські волейболісти, які стали тільки срібними призерами, а перемогу святкували збірна Польщі у чоловіків, та збірна Японії у жінок. Змагання з водного поло вкотре виграла збірна Угорщини. А у змаганнях з хокею на траві збірна Нової Зеландії переграла у фіналі команду Австралії.

Ця Олімпіада була однією з найбільш дорогих в історії. Вона коштувала організаторам п'ять мільярдів доларів (по теперішнім цінам близько двадцяти мільярдів), і місто розраховувалось за неї аж до 2006 року. До речі Канада на цих Іграх не виборола жодної золотої нагороди, що також є своєрідним рекордом. Не дуже великі доходи від Ігор та велика перевага спортсменів соціалістичних країн, друге місце атлетів НДР, знову спровокували пресу підняти питання «аматорства», яке ще на початку століття Кубертен назвав «мумією, що постійно відроджується».

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 125 (49,41,35) нагород, другими були олімпійці НДР – 90 (40,25,25), третіми США – 94 (34,35,25) нагороди.

Ігри XXII Олімпіади Москва (СРСР) 1980 рік (19 липня – 3 серпня)

Виступало 5503 спортсмена з 81 країн, розіграли 203 комплектів нагород у 21 видах спорту.

Ці олімпійські змагання стали єдиними літніми Іграми, що пройшли у соціалістичній країні. Після прийняття рішення про проведення Олімпіади 1980 року в Москві, уряд Радянського Союзу зі всією відповідальністю поставився до її підготовки. За короткий термін були збудовані або реконструйовані всі необхідні спортивні споруди, які завдяки закордонним фірмам були оснащені самими сучасними технічними засобами.

Проте не все пройшло, як кажуть чисто. Так на будівлю спортивних об'єктів була зігнана велика кількість солдат та будівників майже зі всієї країни. Що у свою чергу позначилося на економіці держави. Були й недобудови, та велика кількість зловживань. Тим не менш вже за рік до початку Ігор Москва була у змозі приймати великі змагання. Генеральною репетицією стали влітку 1979 року фінальні змагання VII Спартакіади народів СРСР, у яких прийняли участь більш як 10000 спортсменів зі всіх п'яти континентів.

Подією Ігор став бойкот країн Західного світу московської Олімпіади. Під офіційною причиною, якою став ввід у грудні 1979 року радянських військ в Афганістан хоча проекти бойкоту Ігор обговорювалися значно раніше і швидше за все потрібен був лише привід, президент США Джимі Картер, призвав перенести Олімпіаду в інше місто. А після відмови МОК, закликав світове співтовариство бойкотувати Ігри. В результаті чого спортсмени таких країн як США, Канада, Японія, ФРН, Італія та інших не змогли приймати участь у змаганнях. Для них у Філадельфії відбулися альтернативні Ігри – «Дзвін свободи». Ради справедливості слід зазначити, що не всі країни піддалися тиску Сполучених Штатів. Так Франція відмовилась бойкотувати Олімпіаду, а НОК Великої Британії, незважаючи на тиск уряду, направив на змагання своїх спортсменів. Виступали на Іграх під олімпійським прапором і деякі інші представники Західних держав.

Під час проведення змагань сталася й сумна подія. 25 липня у Москві помер один з символів епохи, актор Володимир Висоцький. Незважаючи на те, що про це майже не було повідомлень, хоронити свого кумира прийшла майже вся столиця.

Ряд змагань з олімпійської програми було проведено у інших містах СРСР. Так попередні стадії футбольного турніру крім Москви проводилися у Києві, Ленінграді та Мінську. А парусна регата відбулася у Фінській затоці, поблизу Таллінна. За присутності керівника СРСР Леоніда Брежнєва, відомий радянський баскетболіст *Сергій Белов* – чемпіон 1972 року та тричі бронзовий призер 1968, 1976 та 1980 років, запалив олімпійський вогонь, і Ігри стали вважатися відкритими.

За роки участі в Олімпійських іграх радянським пловцям – чоловікам не вдавалося завоювати жодної золотої нагороди. І нарешті у Москві на дистанції 200 метрів батерфляєм першим це зробив *Сергій Фесенко*, який став ще й другим на 400 метрів комплексним плаванням. Та справжнім героєм став ленінградець *Володимир Сальников*, який здобув три золоті нагороди, вигравши дистанції 400 та 1500 метрів, причому був першим у світі хто вплив з 15 хвилин на марафонській дистанції, а також естафету 4x200 метрів.

Змагання з жіночого плавання завершилися переконливою перемогою східнонімецьких плавчих. Так *Барбара Краузе* – 100 та 200 метрів і естафета 4x100 метрів вільним стилем та *Ріка Райніш* – 100 та 200 метрів на спині і комбінована естафета 4x100 метрів, стали триразовими олімпійськими

чемпіонками. При цьому Краузе першу дистанцію виграла зі світовим рекордом. П'ять нагород, з яких дві золоті – 400 метрів та естафета 4x100 метрів вільним стилем, два срібла та бронзу виграла **Інес Дірс**. А ще однією триразовою чемпіонкою, щоправда двічі у естафетах – 4x100 вільним стилем та комбінованій а також 100 метрів батерфляєм і срібло виборола **Карен Метчук**.

Першою у кінному спорті стала австрійка **Елізабет Тойрер**, яка приїхала на Олімпіаду літаком разом зі своїм конем крадькома від австрійської національної федерації, яка підтримала бойкот Ігор. Цікаво, що пілотував літак її співвітчизник, триразовий чемпіон змагань Формули – 1 **Нікі Лауда**. Під час групової шосейної гонки велосипедистів відзначився представник СРСР **Сергій Сухорученков**, який здійснив відрив від загальної групи майже з середини дистанції, і так і фінішував у гордій одинці, що дуже рідко зустрічається у цьому виді спорту.

У змаганнях фехтувальників відзначились **Володимир Смирнов**, який вперше після 1960 року приніс перемогу збірній СРСР у фехтуванні на рапірах, та шабліст **Віктор Кривоносов**, який як і чотири роки тому став дворазовим олімпійським чемпіоном, перемігши у індивідуальних та командних змаганнях, всього – 4 (4,0,0). Особливо цікавою було його прізвище, яке наче відразу наганяло остраху на суперників. На четвертих своїх Іграх виборів індивідуальну бронзу та золото у складі команди **Віктор Сидяк**, всього – 6 (4,1,1).

Киянин **Олександр Колчинський** увійшов до історії класичної боротьби, як такий, що захистив свій титул найсильнішого на двох Олімпіадах поспіль. Не меншого успіху досягли у змаганнях з вільної боротьби і брати-близнюки **Бєлоглазови**. **Сергій Бєлоглазов** став чемпіоном у найлегшій вазі, а його брат **Анатолій Бєлоглазов** у напівлегкій. Змагання боксерів завершилися переконливою перемогою кубинців. А у найбільш важкій вазі третю поспіль перемогу отримав **Теофіло Стівенсон**. Напевне він міг стати і чотириразовим чемпіоном Олімпіад, адже і у 1984 році Стівенсон був ще у строю, а у 1986 році став чемпіоном світу, та безглуздий бойкот Олімпіади не дозволив йому це зробити. Вкотре радянські важковаговики були першими у найбільш важкій ваговій категорії, де тріумфував **Султан Рахманов**.

Найкращим серед байдарочників слід вважати байдарочника мінчанина **Володимира Парфеновича**, який тричі, на одиночці 500 метрів та обидві

дистанції разом з **Сергієм Чухраєм** у двійці, піднімався на вищій щабель п'єдесталу пошани, чого не було у історії Олімпіад. На четвертих своїх Іграх впевнену перемогу здобув яхтсмен **Валентин Манкін**, всього – 4 (3,1,0).

Найбільш рекордними виявилися змагання легкоатлетів, які будь-що бажали довести, що відсутність американців не позначилася на якості боротьби. Як і на попередній Олімпіаді не було рівних металюнику молота **Юрію Сєдих**. На четвертих своїх Іграх у потрійному стрибку виступив **Віктор Санєєв**, який на жаль цього разу не зміг вибороти своє вже четверте золото, залишившись другим, всього – 4 (3,1,0). А чемпіоном став естонець **Як Уудумяє**. Після дубля у Монреалі, та незважаючи на народження дитини на дистанції 1500 метрів знову перемогла **Тетяна Казанкіна**, а дистанцію 800 метрів виграла **Тетяна Олізаренко**. Перемогою німкені **Марити Кох** завершився біг на дистанцію 400 метрів. Її рекорд на цій дистанції встановлений у 1985 році не побитий до сир пір. У складі команди вона стала ще другою в естафеті. Дві перемоги на дистанціях 400 метрів та у естафеті 4x200 метрів отримав **Віктор Маркін**. Останню перемогу у змаганнях з жіночого п'ятиборства виграла **Надія Ткаченко**. У чоловіків завдяки **Анатолію Старостіну**, який тріумфував і у індивідуальних змаганнях, представники СРСР святкували перемогу і у командній першості. Два золота на стаєрських дистанціях 5000 та 10000 метрів здобув ефіоп **Мірус Іфтер**. Другим в історії олімпійського спорту, хто два рази поспіль виграв марафонську дистанцію став німець з НДР **Вальдемар Церпінські**.

У змаганнях гімнастів, за відсутності японців, командну та абсолютну першість впевнено виграла представники СРСР. Лідером у чоловіків став лєнінградець **Олександр Дитятин**, який крім особистої та командної першості здобув ще золото у змаганнях на кільцях, чотири срібних та бронзову нагороду. За дві Олімпіади, всього – 10 (3,6,1). Крім того він здобув унікальне досягнення, вперше в історії вигравши медалі у всіх видах програми. Герой попередніх Ігор **Микола Андріанов** виборов на цих змаганнях два золота – команда та опорний стрибок, а також два срібла, одне з яких у багатоборстві і бронзу, всього – 15 (7,5,3). У жінок командну і особисту першість виграла росіянка **Олена Давидова**. Два золота у команді та вільних вправах виборола інша представниці СРСР **Ніллі Кім**, всього – 6 (5,1,0). Також два золота у окремих видах на колоді і вільних вправах та два срібла у абсолютній та командній першості виборола героїня попередніх Ігор румунка **Надя**

Команечі, всього – 9 (5,3,1). Хоча і цього разу відома гімнастка до останнього претендувала на золото в абсолютній першості. І тільки, на думку румунських тренерів, які навіть подавали протест на упереджене суддівство, не дозволило їй тріумфувати вдруге поспіль. Після цієї Олімпіади **Команечі** залишила спорт, та невдовзі виїхала до комуністичної Румунії до США.

Футбольний турнір вперше виграла збірна Чехословаччини. А наша команда зайняла третій раз поспіль третє місце, програвши у півфіналі команді НДР. Невдало виступили і радянські баскетболісти, які теж не змогли пройти до фіналу, поступившись у півфіналі італійцям, які чудово відіграли у захисті. Та це не допомогло їм виграти турнір. За відсутності американців переможцем вперше стала збірна Югославії. Зате вдруге поспіль перемогу святкували наші баскетболісти, яка знову без поразок пройшла весь турнір. Також гарно виступили і волейболісти СРСР, які спромоглися перемогти як у чоловічому, так і у жіночому турнірі. Доля гандбольних нагород вирішувалась у протистоянні збірних СРСР та НДР. І якщо у жінок наші відстояли своє чемпіонське звання, то у чоловіків перемогу здобули представники Східної Німеччини. Повторили свій золотий успіх Мюнхена і наші ватерполісти, ставши дворазовими олімпійськими чемпіонами. Повернули собі звання олімпійських чемпіонів у хокеї на траві збірна Індії. А перші такі олімпійські змагання у жінок виграла команда Зімбабве.

Незважаючи на відсутність багатьох провідних атлетів, рівень спортивної боротьби на Іграх був досить високим. Було встановлено 74 олімпійські рекорди, 36 з яких перевершували світові. Під час церемонії закриття відбулися всі процедури, крім підняття прапора та виконання гімну США – країни, що мала приймати наступні Олімпійські ігри. А найбільш яскравою подією став запуск у небо величезного плюшевого ведмедя, талісмана Ігор.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 195 (80,69,46) нагород, другими були олімпійці НДР –126 (47,37,42), третіми Болгарії – 41 (8,16,17) нагороди.

Ігри XXIII Олімпіади Лос-Анджелес (США) 1984 рік (28 липня – 12 серпня)

Виступало 6829 спортсмена з 140 країн, розіграли 221 комплектів нагород у 23 видах спорту. Лос-Анджелес став третім містом де літні Олімпійські ігри проводилися другий раз. Проте як і попереджав прем'єр-міністр Франції

Раймон Барр, бойкот московської Олімпіади Західними країнами, обернеться таким же бойкотом Ігор у Лос-Анджелесі соціалістичним табором.

І справді 8 травня, коли спортсмени були можна сказати на валізах, НОК СРСР виступив із заявою про неможливість брати участь у змаганнях через «попрання американською владою Олімпійської хартії», а саме через відмову організаторів Олімпіади представити гарантії безпеки спортсменам СРСР та інших країн Варшавського договору. Далі гірше. Під тиском радянського уряду ряд соціалістичних країн – НДР, Польща, Чехословаччина, Болгарія, Угорщина, Куба та інші також відмовляються брати участь у змаганнях. І хоч на Іграх у Лос-Анджелесі виступало значно більше атлетів та країн ніж на попередній Олімпіаді, всі країни, що відмовилися від участі були лідерами олімпійського руху того часу, що в значній мірі знизило спортивний рівень змагань. Про це свідчить і кількість світових рекордів – одинадцять, що значно менше ніж чотири роки тому. Як і чотири роки тому, бойкотуючи країни організували своє змагання «Дружба», що пройшли майже в той же час у Москві.

Тим не менш, незважаючи на те, що Лос-Анджелес був обраний столицею Ігор на безальтернативній основі, незадовго перед голосуванням єдиний конкурент Тегеран зняв свою кандидатуру, оргкомітет вперше за багато років зумів не тільки зробити Ігри прибутковими, а й забезпечив їх високу організацію та чудову інформацію.

Цікавим був талісман на цих Іграх, став символ Сполучених Штатів білоголовий орлан Сем. Ім'я Сем носить також інший символ США – дядя Сем, у якого орлан запозичив циліндр, розфарбований у кольори американського прапора. Справили враження на глядачів і італійські велосипедисти, що вперше виступали у командній шосейній гонці на велосипедах з дисковими колесами.

Вперше на Олімпійських іграх були присутні синхронне плавання та художня гімнастика. За відсутності на Іграх представників соціалістичних країн, законодавців мод у цьому виді спорту, перемогу здобула маловідома канадка *Лорі Фанг*.

Та справжнім героєм Ігор став американський легкоатлет *Карл Льюїс*, який повторив досягнення іншого чудового негритянського атлета *Джессі Оуенса*, ставши як і кумир чотириразовим чемпіоном змагань – 100 та 200 метрів, естафета 4x100 метрів та стрибки у довжину. До речі *Льюїс* кваліфікувався ще

на Ігри у Москві, та бойкот завадив йому прийняти в них участь. У бігу на 400 метрів з бар'єрами, як і у 1976 році, переміг його співвітчизник *Едвін Мозес*, який на цих Іграх проголошував олімпійську клятву. Відзначились і два британця, які стали вдруге поспіль олімпійськими чемпіонами. Змагання у десятиборстві, з кращим результатом ніж чотири роки тому, виграв *Дейлі Томсон*. А *Себастьян Коу* повністю повторив, золото на 1500 метрів та срібло на 800 метрів, своє московське досягнення. У жінок відзначилися американки *Валері Бриско-Хукс*, що виграла три золоті нагороди – 200 та 400 метрів, та *Евелін Ешфорт*, яка виграла 100 метрівку, разом з подругами вони перемогли і у естафеті 4x100 метрів.

Перший серед професіоналів футбольний турнір виграла збірна Франції, яка за відсутності соціалістичних країн, що бойкотували ці Ігри, у фіналі переграла фаворитів команду Бразилії. Гостротою відзначалися змагання баскетболістів. Так чемпіони попередніх Ігор збірна Югославії опинилась лише на третьому місці. У фіналі американці впевнено переграли команду Іспанії, яка вперши досягла подібного успіху. У складі переможців засвітився мабуть найбільш видатний баскетболіст ХХ століття Майкл Джордан. Такого ж успіху добилися і американські баскетболістки. Зате команда Югославії відігралася у гандбольних змаганнях, добившись подвійного успіху, як у чоловіків, так і у жінок. Підтримали співвітчизників і майстри водного поло. І тільки волейбольний турнір та турнір з хокею на траві виграла різні збірні. На волейбольних змаганнях у чоловіків тріумфувала збірна господарів, а у жінок команда Китаю. А у хокейних – у чоловіків збірна Пакистану, а у жінок – збірна Нідерландів.

Все ж таки слід зауважити, що бойкоти двох останніх Олімпіад не сприяли авторитету олімпійського руху у світі, позначившись на подальшій долі багатьох спортсменів, що перебували по обидва боки ідеологічних барикад. Адже від барикад ніхто не виграв, а постраждали були, бо для багатьох спортсменів це був єдиний шанс виступити на турнірі такого рівня.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 174 (83,61,30) нагород, другими були олімпійці Румунії – 53 (20,16,17), третіми ФРН – (17,19,23) нагороди.

Ігри XXIV Олімпіади Сеул (Південна Корея) 1988 рік (17 вересня – 2 жовтня)

Виступало 8465 спортсменів з 159 країн, розіграли 263 комплектів нагород у 27 видах спорту.

З нетерпінням очікувала спортивна громадськість усього світу ці Олімпійські ігри. Адже вперше через дванадцять років на старт повинні були вийти всі найсильніші спортсмени СРСР, США, Німеччини, Японії, Китаю та інших держав. Та на превеликий жаль і цього разу не обійшлося без бойкоту, щоправда не такого масштабного. Дізнавшись про рішення МОК провести Олімпіаду в Сеулі, НОК іншої Кореї, Північної запропонував змагання з деяких видів спорту провести у себе. А діставши відмову, оголосив про бойкот, який підтримали деякі країни де ще залишився сильний дух комунізму – Куба, Нікарагуа, Ефіопія. І хоч це і стало неприємністю, та цього разу бойкот не набув такого розмаху, як на деяких попередніх Іграх.

Проте проблема виникла там де її не чекали. Буквально перед початком Олімпіади, через сутички студентів та робітників з поліцією, вулиці Сеула почали нагадувати поле для бою. Лунали вибухи гранат, не вщухала стрілянина, зводилися барикади. З великими труднощами уряду вдалося заспокоїти протестуючих.

Не дрімали і Корейські політики. Взявши за приклад Японію 1964 року, вони зробили все можливе, щоб не тільки провести Олімпіаду на належному рівні, а й завдяки цій події перетворити свою країну в одну з провідних держав світу. Так під час підготовки нового, більш привабливого сучасного вигляду набув Сеул, зникли вікові трущоби, з'явилися сучасні об'єкти, в тому числі спортивні. Все це забезпечило проведення Олімпіади на високому рівні. Знаменна подія відбулася під час церемонії відкриття. Факел з олімпійським вогнем запалював 76-ти річний Сон Гі Джон, переможець олімпійського марафону 1936 року у складі збірної Японії. На тих Іграх він не тільки виступав за збірну не своєї Батьківщини, а й ще й під японським ім'ям, оскільки на той час Корея була під владою самураїв.

Вкотре була збільшена програма Ігор, до якої увійшли великий та настільний теніс. Так великий теніс був представлений ще на перших Олімпіадах. Однак після 1924 року конфлікт, що виник між професійним та аматорським спортом, на дозволив кращим гравцям приймати участь в Олімпіадах. Тільки через 64 роки теніс повернувся в олімпійську сім'ю. А

першими чемпіонами після великої перерви стали у жінок представниця ФРН – **Штеффі Граф**, та **Мірослав Мечіж** з Чехословаччини у чоловіків.

Вдало на цих Іграх виступили наші велосипедисти у змаганнях на треку. Так перемогу у спринті здобула естонка **Еріка Салумяе**, а у гіті на один кілометр українець **Олександр Кириченко**, який став першим незважаючи на проколоте колесо. Сприяв успіх радянським спортсменам і командній гонці переслідування, де у складі команди особливо слід відзначити **В'ячеслава Єкімова та Гінтаутаса Умараса**, що став дворазовим чемпіоном, вигравши також індивідуальну гонку переслідування на чотири кілометри.

Справжньою подією Олімпіади став фінальний забіг на 100 метрів. Весь світ без перебільшення чекав на дуель американця **Карла Льюїса** та канадця **Бена Джонсона**. І справді, час останнього, який переміг з новим світовим рекордом – 9,79 секунди, вражав. Адже вперши в історії людства сто метрів пробігли скоріше ніж за 9,8. Та все закінчилось грандіозним скандалом. На наступний день виявилось, що Джонсон вживав допінг. Переможцем було оголошено, що ще здобув перемогу у стрибках в довжину, **Карла Льюїса**, який прийшов другим. А Джонсона було позбавлено нагороди та дискваліфіковано. Цей випадок вважається найбільшим допінговим скандалом за всю історію Олімпіад.

Футбольний турнір на цій Олімпіаді вважається найбільш цікавим та представницьким за всю історію Ігор. Один перелік учасників фінального турніру – Бразилія, Італія, Західна Німеччина, Аргентина свідчить про те, що ведучі футбольні країни світу цього разу з відповідальністю поставилися до Олімпійського турніру. Тим приємніше і несподівано він завершився перемогою Радянської збірної. Перегравши у вирішальних матчах команди Італії та в додатковий час з рахунком 2-1 у фіналі Бразилію, збірна СРСР вдруге в своїй історії стала олімпійським чемпіоном. Головними героями тієї команди були кияни: головний тренер – **Анатолій Бишовець**, та кращий гравець турніру – **Олексій Михайличенко**.

Ще однією сенсацією став виграш у чоловіків радянських баскетболістів. Тренер Олександр Гомельський зібрав мабуть найбільш потужну збірну в історії нашого баскетболу, де були представлені прибалти – **Арвідас Сабоніс, Вальдемарус Хомічус, Рімас Куртінайтіс, Шарунас Марчульоніс, Тійт Сокк**, українці – **Олександр Білостінний, Валерій Горобов, Олександр Волков**. І ця команда, на відміну від 1972 року, переконливо переграла

півфіналі американців, та у фіналі збірну Югославії. У жінок американки відстояли честь родоначальників цієї гри.

Ще одну несподіванку приніс жіночий турнір гандболістів, де збірна господарів Південної Кореї на жаль здолала фаворита, команду СРСР, яка була майже повністю складена з українських гравців. Честь радянського гандболу, переконливою перемогою підтримали чоловіки. Навпаки сталося у змаганнях волейболістів. Тут першими були наші жінки, а чоловіки поступилися у фіналі збірній США. Ватерпольний турнір вдруге поспіль виграла збірна Югославії. У змаганнях з хокею на траві перемогу у чоловіків здобула збірна Великої Британії, а у жінок – команда Австралії.

Значимість Сеульської Олімпіади не обмежується лише її спортивним змістом. Вона відіграла неабияку роль у підтримці високих гуманістичних та загальнолюдських цінностей. Ці Ігри перевершили найоптимістичніші прогнози, продемонструвавши світові зразки мирного співіснування і співпраці, та заклали міцний фундамент для успішного проведення всіх наступних Олімпіад. У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 132 (55,31,46) нагород, другими були олімпійці НДР 102 (37,35,30), третіми США – 94 (36,31,27) нагороди.

Питання та завдання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику третього етапу сучасних Олімпійських ігор.*
- 2. Де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх.*
- 3. Охарактеризуйте причини бойкоту Олімпійських ігор в цей період.*
- 4. опишіть чим закінчилося в цей період протиборство соціалістичної та капіталістичної систем у спорті.*

4.4. Четвертий період Олімпійського руху сучасності (Ігри XXV – XXXII Олімпіади (1992–2021 р.р.))

Четвертий етап – XXV–XXX Олімпійські ігри – 1992–2008 роки, з розпадом СРСР у 1991 році закінчилась ера холодної війни, рухнула берлінська стіна, змінились політичні режими у Східній Європі, об'єдналась Німеччина. Саме з Ігор 1992 року в Барселоні завершився період майже сорокалітнього протистояння соціалістичних та капіталістичних систем. Олімпіади стали більш масовими та спокійними в політичному сенсі. Осудила світова спортивна громадськість також і бойкоти Ігор. На мапі світу з

розпадом СРСР, Югославії, Чехословаччини, з'явилась велика кількість нових країн, завдяки чому різко зросла кількість команд, що ведуть боротьбу за олімпійські нагороди. Та політичне протистояння і напруга повністю не зникли. Країни, що розвиваються висувають з своїх лав нових лідерів. Так останнім часом провідну роль на олімпійській арені грає Китай, який претендує на роль нового світового спортивного лідера.

В ці роки олімпійський спорт все далі віддаляється від ідеалів класичного олімпізму. Різко виросла, перш за все за рахунок телебачення та реклами, комерціалізація спорту, що сприяло росту доходів від Ігор, як організаторів, так і спортсменів. Це в свою чергу підвищило інтерес до Олімпіад видатних спортсменів-професіоналів, які з легкої руки президента МОК Хуана Антоніо Самаранча все частіше почали залучатися до змагань на Олімпійських іграх. Особливо слід відзначити появу на олімпійських майданчиках баскетболістів НБА, хокеїстів НХЛ, фігуристів, тенісистів, велогонщиків та інших, які в свою чергу зробили ці види спорту набагато більш привабливими, як для глядачів, так і для тих, що розповсюджують рекламу.

Проте далеко не всі Олімпіади, перш за все через велику коштовність спортивних та інших об'єктів не те, щоб приносили прибуток, а хоча б самоокупались. Так на думку багатьох експертів не в останню чергу саме через великий об'єм витрат під час Ігор 2004 року, Грецію спіткала економічна криза.

Незважаючи на те, що у цей період наче б то була вирішена проблема апартеїду, а спортсмени ПАР через тридцять років були повернуті в олімпійську сім'ю, гостро стало інше велике питання – приймання допінгу. Цілий ряд визначних спортсменів були спіймані на його вживанні.

Та при всіх протиріччях сучасного етапу розвитку олімпійського спорту, є багато підстав стверджувати, що міжнародний олімпійський рух знайшов своє місце у системі світових цінностей, і це дозволяє з оптимізмом дивитися у майбутнє.

Ігри XXV Олімпіади Барселона (Іспанія) 1992 рік (25 липня – 9 серпня)

Виступало 9356 спортсмена з 169 країн, розіграли 257 комплектів нагород у 32 видах спорту.

Барселона, рідне місто тодішнього президента МОК Хуана Антоніо Самаранча, чотири рази (1924, 1936, 1940, 1972) безуспішно претендувала на проведення Олімпійських ігор. Найбільшу образу каталонці накопичили на фашистський режим Берліну, який, як вони вважали, підступними маневрами вихопив у них право проведення Олімпіади 1936 року. На противагу цим Іграм та на поклик Комінтерну до Барселони, на так звану народну олімпіаду, прибуло близько двох тисяч спортсменів. Проте атлети не встигли взяти старт, бо в Іспанії спалахнув анти республіканський путч. Таким чином тільки з п'ятої спроби каталонці отримали це почесне право.

Крім того ці Ігри багато в чому посприяли відновленню національної свідомості каталонців, які після багаторічного правління Франко, трохи не втратили свою самобутню культура та мову. Адже за довгі роки, коли Іспанія існувала під керівництвом диктатора, суттєво утискалися національні традиції та ідентичність багатьох народів, що мешкають в цій країні. Відновлення та розвиток всього цього і стало одною з головних турбот уряду Каталонії.

Після успішного проведення Ігор у Сеулі різко зріс у світі авторитет міжнародного олімпійського руху, що дозволило вийти з затяжної кризи, яка почалася ще з бойкоту африканськими країнами Олімпіади 1976 року. Саме після Сеулу спроби використати спорт як засіб політичного шантажу стали настільки непопулярні, що вже не могли бути використаними без втрати авторитету для його ініціаторів. Так ця Олімпіада стала трохи не першою в історії, де не було ніяких бойкотів, а на самих Іграх прийняли участь всі члени МОК, за винятком хіба що Афганістану.

Повернулися в олімпійську сім'ю, після дванадцятирічної перерви спортсмени Куби. Після ліквідації апартеїду дозволили приймати участь у змаганнях, вперши з 1964 року, і атлетам ПАР. Об'єднання Німеччини, дозволило цій країні вперши з 1960 року виступити єдиною командою.

Розпад СРСР, навпаки, дав незалежність багатьом новим країнам. Проте в Барселоні, оскільки не були пройдені всі формальності пов'язані зі створенням НОК та поданням заявок для участі в Іграх, всі вони за спеціальним рішенням МОК виступали об'єднаною командою – СНД. На честь переможців – у командних видах спорту піднімався олімпійський прапор та лунав олімпійський гімн, а у індивідуальних видах, тієї країни яку представляв спортсмен. І тільки прибалтійські країни – Литва, Латвія та Естонія відновили своє членство у МОК, яке вони мали ще до Другої світової війни, та виступили

самостійними командами. Окремими збірними виступали і деякі країни бувшої Югославії – Хорватія, Словенія, Боснія.

Місто належним чином підготувалося до прийому спортсменів. Всі найголовніші сучасні спортивні споруди містилися біля одного з трьох головних пагорбів міста – Монтжуїк, де на головному стадіоні пройшла красочка церемонія відкриття, основним лейтмотивом якої стали подвиги легендарного Геракла, який вважається засновником Барселони. Цікавим було і запалювання олімпійського вогню, який палаючою стрілою з центру стадіону запалив *Антоніо Ребольо*, іспанський параолімпійський стрілок з луку. На жаль не вдалося здійснити всі плани організаторів. Так головна музична тема – пісня «Барселона», яка була записана за п'ять років до Ігор відомими співаками *Монсеррат Кабальє та Фредді Меркурі*, і яку вони планували виконати разом, через смерть останнього лунала тільки у запису. У програмі Ігор дебютували бадмінтон, бейсбол та жіноче дзюдо.

Першим українським спортсменом на честь якого на Олімпійських іграх підняли національний прапор та виконали національний гімн став борець легкої вагової категорії класичного стилю *Олег Кучеренко*, що впевнено переграв всіх своїх суперників. Відзначився у цьому виді боротьби у найбільш важкій вазі і росіянин *Олександр Карелін*, який достроково переміг усіх суперників, та став дворазовим чемпіоном Ігор. Такого ж успіху у важкій атлетиці досяг переможець попередньої Олімпіади білорус *Олександр Курловіч*, що вдруге став чемпіоном у найбільш важкій ваговій категорії. Змагання боксерів пройшли за великої переваги кубинських атлетів, які виграли сім з дванадцяти золотих нагород. В складі цієї команди свою першу перемогу здобув *Фелікс Савон*, Приз найбільш технічного боксера турніру здобув важковаговик *Роберто Баладо*. На жаль цей талановитий боксер через два роки загинув у автокатастрофі в Гавані.

Героєм Ігор став гімнаст з Білорусії *Віталій Щербо*, котрий завоював шість нагород вищої проби. Спочатку він виграв командну та абсолютну першість, а потім встановив унікальне досягнення здобувши за один день чотири золота на окремих снарядах – кінь, кільця, бруса та опорний стрибок. Виступав Віталій і через чотири роки, де виборов чотири бронзові нагороди, всього – 10 (6,0,4). Багато хто вважав саме цього спортсмена найбільш геніальним гімнастом ХХ століття. Та на жаль через недостатню увагу керівників країни, які не забезпечили його потрібними умовами для тренувань,

а також деяку розхлябаність самого Віталія, особливо прихильність до куріння сигар та вживання дорогої горілки, не дозволили розкрити до кінця весь цей потенціал. Зараз Віталій Щербо мешкає з сім'єю у США, де відкрив свою гімнастичну школу.

У змаганнях жінок по два золота вибороли українки **Тетяна Гуцу** – абсолютну першість та командну, та **Тетяна Лисенко** – крім команди, ще змагання на колоді. Якусь конкуренція їм намагалася скласти лише румунка **Лавінія Мілошовіч**, що виграла також два золота у окремих вправах – вільні вправи та опорний стрибок. Підтвердила силу радянської художньої гімнастики українка **Олександра Тимошенко**, яка після бронзи Сеула здобула золото.

Сенсаційно завершилися у легкій атлетиці змагання зі стрибків з жердиною. Неодноразовий рекордсмен світу українець Сергій Бубка через травму не зміг подолати навіть початкову висоту. А чемпіоном став росіянин **Максим Тарасов**. Змагання зі стрибків у висоту виграв рекордсмен світу кубинець **Хав'єр Сотомайор**, який пропускав попередні Ігри через безглуздий бойкот своєї країни. У змаганнях на королівській дистанції 100 метрів, всі очікували легкої перемоги американців. Проте перемогу святкував володар срібної нагороди Сеула, англієць **Лінфорд Крісті**. Тріумфатор тих змагань **Карл Льюїс**, в третій раз був першим у стрибках в довжину, та виграв золото у командній естафеті 4x100 метрів. Слід відзначити і ще одного американця – **Кевіна Янга**, який виграв змагання на 400 метрів з бар'єрами з новим світовим рекордом, ставши першим, хто пробіг цю дистанцію скоріше ніж за 47 секунд. Після срібла 1988 року, своє перше золото у метанні спису виграв славнозвісний чех **Ян Железний**. У жінок в стрибках у довжину відзначилася німкеня **Хайхе Дрехслер**, якій тільки два сантиметри програла українка Інесса Кравець. Четверте своє золото, з яких три здобуто у естафеті 4x100 метрів, і тільки 1984 року перемога була ще й на дистанції 100 метрів, здобула американка **Евелін Ешфорд**, всього – 5 (4,1,0). Трохи гірше ніж на попередніх Іграх виступила українка **Ольга Бризгіна**, яка на дистанції 400 метрів на цей раз стала другою, поступившись на самому фініші французькій **Марі-Жоже Перек**. Зате у естафеті 4x400 метрів, вона завдяки своєму досвіду допомогла команді знову стати олімпійським чемпіоном, всього – 4 (3,1,0). У забігу на 10000 метрів перемогла ефіопка **Дерарту Тулу**, яка стала першою чорношкірою африканкою, чемпіонкою Ігор. Срібною призеркою тут стала

біла південноафриканка Елана Мейер. Після фінішу спортсменки обнявшись пробігли коло пошани, демонструючи примирення між чорною Африкою та білими мешканцями ПАР. На третіх Іграх відзначилася у змаганні з семиборства, срібло Лос-Анджелеса та золото Сеула, американка *Джекі Джойнер-Керсі*. Вона вдруге поспіль стала олімпійською чемпіонкою у цій дисципліні. У своєму другому виді, стрибках у довжину, цього разу спортсменка стала бронзовою призеркою. Виступила Джекі і на своїх четвертих Іграх. Та на цей раз вона змогла завоювати тільки бронзу у стрибках в довжину, всього – 6 (3,1,2).

У веслуванні на байдарках черговим золотом з 1980 року відзначилася німкеня *Біргіт Фішер*. Болгарин *Микола Бухалов* виграв два золоті нагороди на каное одинці на дистанціях 500 та 1000 метрів. Чергові свої золоті нагороди у академічному веслуванні отримали румунка *Елізабет Ліпе* та англієць *Стівен Редгрейв*.

Справжньою подією Ігор стає приїзд на змагання збірної Сполучених Штатів Америки, майже цілком зібраної з видатних майстрів кращої ліги світу – НБА. Отримавши назву від журналістів – «дрім тім», або команда мрії, ця збірна складена з таких гравців як – Майкл Джордан, Меджик Джонсон, Ларрі Бьорд, Чарльз Барклі, Джон Стоктон, Скотті Піппен, Клайд Дрекслер, Девід Рлбінсон, Карл Меллоун, Патрік Юїнг, Кріс Муллін, переконливо виграла чемпіонське звання, перегравши всіх своїх суперників. Зате збірна об'єднаної команди взяла реванш у американців у змаганнях з жіночого баскетболу, здобувши перше місце. У гандболі відстояли свої чемпіонські звання сеульської Олімпіади збірна Південної Кореї у жінок та збірна СНД у чоловіків. Зате повністю змінилися тріумфатори волейбольного та ватерпольного турніру. У волейболі кращими стали збірна Бразилії у чоловіків, та збірна Куби у жінок, які у фінальному матчі здолали переможців попередніх Ігор команду СНД.

У змаганнях з водного поло досить несподівано тріумфували італійці. Змагання з хокею на траві виграла збірна Німеччини у чоловіків, та збірна Іспанії у жінок.

У командному заліку першою фінішувала збірна СНД – 112 (45,38,29) нагород, другими були олімпійці США – 108 (37,34,37), третіми Німеччини – 82 (33,21,28) нагороди.

Ігри XXVI Олімпіади Атланта (США) 1996 рік (19 липня – 4 серпня)

Виступало 10320 спортсмена з 197 країн, розіграли 271 комплектів нагород у 26 видах спорту.

Оскільки Ігри проводилися у рік століття першої Олімпіади сучасності, майже ніхто не сумнівався, що і цього разу як і сто років тому, право проведення спортивного фестивалю нададуть грецькій столиці. Проте тогочасне керівництво МОК, і перш за все його президент, віддали пріоритет Атланті, незважаючи на те, що це американське місто вважалося аутсайдером перегонів. Адже воно знаходиться у штаті Джорджія, яке підтримувало конфедератів Півдня під час Громадянської війни, що погано впливало на його імідж. Саме про ті події ще наприкінці 1930-их років уславлена американська письменниця Маргарет Мітчел написала свій роман «Завіяні вітром», який зробив місто Атланта відомим на весь світ. А головною причиною такого вибору були більш високі прибутки, що запропонували американські організатори.

Вцілому Ігри пройшли на високому рівні. Якщо в Барселоні говорили, що вона не гумова і вводили квоти на учасників та види змагань, то про Атланту говорили, що вона здатна прийняти і не таку кількість людей одночасно. Гігантоманія цих Ігор стала її характерною ознакою. Вражали розміри житлового, промислового та спортивного будівництва регіону, суми вкладених коштів. Хоча було і немало нарікань. Особливою критикою були відмічені проблеми з організацією руху на дорогах та некомпетентність волонтерів. Та найбільш суттєвим став випадок 27 липня, коли хвора людина протестуючи проти абортів заклала бомбу в нічному клубі. В результаті вибуху одна людина загинула, ще одна померла від серцевого нападу, а більш як сто чоловік отримали незначні ушкодження.

Тим не менш саме ця Олімпіада стала першою, на якій збірна команда України вперше виступила на літніх Іграх повністю самостійною командою. На сесії МОК було прийнято рішення про визнання НОК одинадцяти колишніх республік СРСР, серед яких звісно була і наша збірна.

Яскраво пройшла і церемонія відкриття, де головними темами були історія Атланти, американського Півдня, а також століття олімпійського руху. Право запалювання олімпійського вогню надали найбільш визначному боксеру ХХ століття *Мохамеду Алі*. Щиро вітали і 97-літнього Леона Штукера, чемпіона ще Олімпіади 1924 року. Цікаво, що на цих Іграх талісманом вперше було

обрано не якась жива істота, а вигадана лялька «Іззі», яка на жаль не стала дуже популярною у любителів сувенірів. Вперше були проведені змагання з софтболу (різновидність бейсболу), пляжному волейболу та жіночому футболу.

Перше золото для незалежної України на літніх Олімпіадах виборів борець класичного стилю **В'ячеслав Олійник**. У цьому ж таки стилі боротьби видатного успіху досяг і відомий росіянин **Олександр Карелін**, який виграв ці змагання втретє поспіль. Такого ж успіху досяг у важкій атлетиці турок **Наїм Сулейманов**, який став єдиним важкоатлетом – триразовим олімпійським чемпіоном. Непогано виступили на цих Іграх і боксери колишнього СРСР. Так чемпіоном у найбільш важкій вазі став українець **Володимир Кличко**, котрий був заявлений для участі у змаганнях в останній момент, замінивши свого брата Віталія. Слід відзначити і кубинця **Фелікса Савона**, який став чемпіоном Ігор вдруге поспіль.

Героями гімнастичного помосту також стали вихідці з колишнього СРСР. У жінок абсолютною чемпіонкою змагань стала українка **Лілія Подкопаєва**, яка крім тої перемоги відзначилась ще золотою, за вільні вправи, та срібною нагородою у індивідуальній програмі. Слід відзначити і першу в історії перемогу у командній першості жіночої збірної США, та мужній вчинок одного з лідерів тої команди **Келлі Страг**, яка у фінальних змаганнях виступала з важкою травмою. Цей подвиг ще довго обговорювався у пресі. У змаганнях з художньої гімнастики вкотре підтвердила славу вітчизняної школи українка **Катерина Серебрянська**, яка виграла індивідуальну першість.

На цю Олімпіаду вперше були допущені професійні велосипедисти. Завдяки цьому індивідуальну гонку виграв один з найбільш видатних представників цього виду спорту, п'ятиразовий чемпіон найбільш престижної гонки світу «Тур де Франс» – іспанець **Мігель Індурайн**. Інший відомий професіонал американець **Андре Агассі** став переможцем тенісного турніру. Слід відзначити і китаянку **Ден Япін**, яка у змаганнях з настільного тенісу вдруге поспіль зробила дубль у індивідуальних та парних змаганнях, всього – 4 (4,0,0). Визначне досягнення здобув американський волейболіст **Карч Кірай**, який після перемог у складі волейбольної команди на Іграх 1984 та 1988 років, став і чемпіоном Олімпіади з пляжного волейболу, що є своєрідним рекордом.

Укомандному заліку першою фінішувала збірна США– 101 (44,32,25) нагород, другими були олімпійці Росії – 63 (26,21,16), третіми Німеччини – 65 (20,18,27) нагороди. Збірна України посіла дев'яте місце – 23 (9,2,12).

Ігри XXVIII Олімпіади Афіни (Греція) 2004 рік (13 серпня –29 серпня)

Виступало 10625 спортсмена з 201 країни, розіграли 301 комплектів нагород у 28 видах спорту.

Греки мали надію на те, що їхня країна отримає право на проведення Олімпіади ще у 1996 році. Саме тоді відзначалося сторіччя олімпійських Ігор сучасності. Проте Міжнародний олімпійський комітет, стурбований пошуком коштів, віддав пальму першості американській Атланті, яка забезпечила потрібну суму коштів. Та згодом під тиском громадськості думка МОК змінилася, і перші Ігри нового тисячоліття було вирішено провести саме у столиці Еллади.

Незважаючи на те, що Грецію з цього приводу охопила невимовна радість, керівництво країни розуміло, що Афіни не готові до прийняття такої кількості гостей. Проте завдяки енергійному оргкомітету та уряду Греції за шість років столиця майбутніх Ігор суттєво змінилася. Були збудовані нові сучасні спортивні споруди, басейни, майданчики, готелі. Був заново реконструйований олімпійський стадіон, який був збудований у 1982 році спеціально для чемпіонату світу з легкої атлетики, та носив ім'я героя першої Олімпіади сучасності – марафонця Спілідона Луїса. Особлива увага була приділена безпеці Ігор. Опасаючись терактів вулиці столиці додатково патрулювали тисячі поліцейських.

Зрозуміло, що всі ці заходи коштували грошей. За деякими даними на проведення Олімпіади було витрачено близько восьми мільярдів євро, що стало невід'ємною ношею для грецької економіки. Більше того такі величезні об'єкти після Ігор стали непотрібні такій невеликій країні, як Греція, адже на них майже нема кому займатися, а їх утримання також суттєво б'є по кишені держави.

Тим не менш самі Ігри пройшли на досить високому рівні. Яскравою була і церемонія відкриття, під час однієї з частин якої пройшла театралізована вистава на полі, що представляло собою велике водяне озеро, а друга у повітрі на висоті майже сорока метрів, де за допомогою тросів пропливали зображення античних героїв. Змагання зі стрільби з луку були проведені на

тому ж самому стадіоні, де проводились Олімпійські ігри 1896 року, а деякі види легкої атлетики пройшли на античному стадіоні в Олімпії.

Відмітились Ігри і черговими допінговими скандалами. Ще до офіційної церемонії відкриття її першими жертвами стали два елітних грецьких спортсмена – *Константінос Кентеріс*, чемпіон попередніх Ігор в бігу на 200 метрів, а також чемпіон світу та Європи на цій дистанції *та Катерина Тану*, срібна призерка Олімпіади 2000 року та чемпіонату світу на дистанції 100 метрів. Вони самовільно покинули олімпійське селище, що було зафіксовано інспекторами допінг-контролю, котрі прибули за ними для взяття проб. І хоч пізніше спортсмени пояснювали свою відсутність потраплянням у ДТП, розслідування довело, що воно було інспіроване. Вся ця пригода змусила атлетів, не чекаючи висновків дисциплінарної комісії, самотужки відмовитись від участі у змаганнях. «Відзначилась» і росіянка *Ірина Коржаненко*, що стала переможницею у штовханні ядра. Однак за результатами допінг-проби було встановлено, що вона приймала заборонений препарат. Звісно її перше місце було анульоване, а сама вона було дискваліфікована по життєво, оскільки це було вже друге її порушення. Втім олімпійське золото Коржаненко і досі не повернула до МОК.

Анекдотичний випадок в кінному спорті стався з німцем *Людгером Беербаумом*. Перемігши у індивідуальній першості з подолання перешкод ще у 1992 році, він потім ставав тричі поспіль чемпіоном у команді. Виграв він командну першість і у Афінах, та трохи згодом у крові його коня знайшли заборонені препарати, і спортсмен був дискваліфікований, всього – 4 (4,0,0). Вперши подвійну перемогу, одиночний та парний розряд, у тенісі отримав чілієць *Ніклас Массу*.

Після великої перерви, більш як сімдесят років, перемогу у футбольному турнірі святкували представники Південної Америки – збірна Аргентини, яка переграла у вирішальних матчах команди Італії та Парагваю. Збірна цієї країни не просто вперши стала олімпійським чемпіоном, а й стала єдиним чемпіоном, що виграв всі матчі турніру, не пропустивши у свої ворота жодного м'яча. У жінок після 1996 року, повернула собі першість команда США.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 102 (36,39,27) нагород, другими були олімпійці Китаю – 63 (32,17,14), третіми Росії – 92 (27,27,38) нагороди. Збірна України посіла дванадцяте місце – 23 (9,5,9).

Ігри XXIX Олімпіади Пекін (Китай) 2008 рік (8 серпня – 24 серпня)

Виступало 11099 спортсмена з 204 країн, розіграли 302 комплектів нагород у 28 видах спорту.

Перемога Пекіна дозволила провести треті Ігри в історії Олімпіад на азійському континенті, що за словами китайських керівників свідчило про визнання міжнародним співтовариством громадської стабільності, соціального прогресу та економічного процвітання Китаю. І китайці гідно підготувалися до змагань. Спеціально до Олімпіади у Пекіні було зведено 37 спортивних об'єктів, шість з яких знаходились за межами столиці. Всі ці споруди були готові прийняти учасників змагань вже 28 червня 2008 року, коли у Пекіні відбулося святкування з нагоди завершення будівництва національного стадіону «Пташине гніздо» – яке стало головною спортивною ареною Ігор. Суттєво були покращені і транспортні мережі – розширена система метрополітену, збудований новий термінал в аеропорті, що дозволило йому стати одним з найбільших у світі, збільшена кількість громадського транспорту, реконструйований залізничний вокзал.

Гості Олімпіади, спортсмени та журналісти пересувались по Пекіну на 5000 автомобілях, від концерну «Фольксваген», з низьким рівнем споживання палива та викидом в атмосферу. Більше того, з 20 липня по 20 вересня, у Пекіні були введені обмеження на використання особистого транспорту: по парним дням був дозволений виїзд тільки машин номер яких закінчувався на парну цифру, а по непарним – навпаки. Це дозволило приблизно наполовину скоротити кількість автомобілів на вулиці.

Цікаво проходила і естафета олімпійського вогню, яка була найдовшою за всю історію, та проходила по всім континентам, за виключенням Антарктиди, а на останньому етапі по китайським містам «Великого шовкового шляху», що мало символізувати давні зв'язки Китаю з іншим світом. Реалізували організатори, за допомогою спеціального підйомника, і плани підняття олімпійського вогню на найбільшу вершину планети – Еверест.

Ще під час запалювання олімпійського вогню в Олімпії, а потім і під час естафети, в Лондоні, Парижі та Сан-Франциско, церемонія неодноразово супроводжувалась акціями протесту прихильників незалежності Тибету, які були не згодні з наданням Китаю право проведення Олімпійських ігор, та намагалися потушити факел.

Та все це, а також війна, яка в день відкриття несподівано розпочалася між Росією та Грузією, не завадило провести Ігри на високому рівні. Церемонія відкриття пройшла 8 числа 8 місяця 2008 року в 8 годин вечора місцевого часу. Справа в тому, що цифра вісім вважається у Китаї такою, що приносить щастя. Головним мотивом церемонії була театралізована вистава, що була присвячена розвитку китайської цивілізації від давніх часів до наших днів. Незвично пройшов і парад країн-учасниць змагань. Всі вони йшли, крім Греції та господарів, в порядку кількості рис в першому з китайських ієрогліфів. Так збірна Австралії, яка звичайно їде одною з перших, на цих Іграх йшла в самому кінці, адже перший ієрогліф у її китайській назві складає шістнадцять рис.

Незвичним був і талісман Ігор, котрим стали «Діти вдачі», які згідно китайській філософії відповідно зображують рибу, велику панду, олімпійський вогонь, тибетську антилопу та ластівку. І якщо по порядку промовити перші склади кожного з них, то вийде фраза, яка у перекладі з китайської означає «Пекін вітає вас».

Також ці Ігри стали першими, транслявання яких проводилось у форматі телебачення високої точності, і зібрало більш, як чотири мільярди глядачів. Відзначилась Олімпіада і поки, що самою дорогою золотою медаллю, вартість якої по цінам того року була 216 доларів США. На самій Олімпіаді вперши були проведенні показові змагання з ушу, на яких отримали право виступити окремою командою спортсмени Макао, які у основній програмі приймали участь у складі збірної Китаю.

Ну а саме цікаве, це те, як організатори потурбувалися про гостей Ігор. На час проведення Олімпіади всі ресторани міста виключили з свого меню традиційні блюда з собак.

Героєм номер один цих Ігор став американський плавець *Майкл Фелпс*, який досяг феноменального успіху, виступивши на тих же дистанціях, що і чотири роки тому, та вигравши вісім золотих нагород у всіх змаганнях на яких стартував – 200 метрів вільним стилем, батерфляєм та комплексним плаванням, 100 метрів батерфляєм, 400 метрів комплексом.

Футбольний турнір вдруге поспіль виграла чоловіча збірна Аргентини. І хоч цього разу її перемога не була такою вражаючою, як чотири роки тому, вони зуміли у фіналі, вигравши з рахунком 1-0, взяти реванш за 1996 рік у команди Нігерії. А їхній лідер Ліонель Мессі на цьому турнірі вперши показав, що є не тільки кращим гравцем сучасного футболу, а й претендує на те, щоб

вважатися одним з кращих гравців за всю історію цього виду спорту. У жінок вдруге поспіль, та третій раз взагалі, перемогу святкувала збірна США.

Ця Олімпіада запам'ятається перш за все тим, що вперше в історії Ігор командну першість виграла азійська збірна – збірна Китаю, яка за останні три Олімпіади поступово піднімалася вгору, третя, друга, і нарешті перемога, що зробила цю країну одним з лідерів світового олімпійського руху.

У командному заліку першою фінішувала збірна Китаю – 100 (51,21,28) нагород, другими були олімпійці США – 110 (36,38,36), третіми Росії – 73 (23,21,29) нагороди. Збірна України посіла одинадцяте місце – 27 (7,5,15).

Ігри XXX Олімпіади Лондон (Велика Британія) 2012 рік (27 липня – 12 серпня)

Виступало 10 957 спортсменів з 204 країн, розіграли 302 комплектів нагород у 26 видах спорту.

Ювілейні, тридцяті Олімпійські ігри пройшли у столиці Великої Британії – Лондоні, який тільки у четвертому раунді зміг переграти свого головного конкурента – Париж. Таким чином, саме місто на Темзі, а не французька столиця, стало першим у якому Олімпійські ігри відбулися в третій раз. Великою мірою цьому посприяв тодішній прем'єр-міністр Тоні Блер, який був єдиним головою уряду, хто представляв заявку своєї країни на сесії МОК у Сінгапурі.

Втім вже на наступний день після оголошення переможця – 7 липня 2005 року, у британській столиці відбулося декілька терористичних актів. В результаті чотирьох вибухів у Лондонському метрополітені загинуло 52 людини та близько 700 отримали поранення. Особливий резонанс справі придало те, що ісламськими терористами-смертниками виявилися громадяни Об'єднаного Королівства. Більш того, троє з чотирьох народились та вирости у Великій Британії, навчалися у британських школах. За свідченнями оглядачів на такий вчинок їх спонукала дія уряду на Близькому Сході та участь британської армії у іракській кампанії. Цей терористичний акт, який приніс найбільшу кількість жертв у Лондоні з часів Другої світової війни, майже на добу паралізував систему громадянського транспорту та унеможливив роботу мобільного зв'язку. Через два тижні, 21 липня, відбулася нова спроба терактів. На щастя цього разу бомби не вибухнули.

Звісно такі події спонукали британський уряд на безпрецедентні міри безпеки. Для цього було задіяні близько 40 тисяч чоловік, включаючи 14 тисяч поліцейських та 17 тисяч військовослужбовців. Крім того у цілях безпеки була використана військова техніка, включаючи сучасний зенітно-ракетний комплекс «Рапіра», а взагалі бюджет безпеки цих Ігор склав близько 585 мільйонів фунтів стерлінгів.

Та незважаючи на проблеми із загрозою тероризму Олімпіада 2012 року пройшла на дуже високому рівні. Так для змагань на Іграх використовувалися як спеціально збудовані, так і вже існуючі споруди, а також тимчасові об'єкти, деякі з яких були розміщені у таких відомих місцях, як Гайд-парк та Площа параду кінної гвардії. Втім головні спортивні споруди розташувалися в межах Великого Лондону, та були поділені на три зони: олімпійська (олімпійський стадіон, водний центр, велотрек, баскетбольна арена, олімпійське селище та інші); річної зони, на сході міста протягом річки Темзи (бокс, фехтування, настільний теніс, важка атлетика, боротьба, гімнастика, кінний спорт, стрільба та інші); та центральна зона, у центрі та на заході міста (футбол, теніс, вело шосе, волейбол та інші). Крім того у п'яти містах Великої Британії пройшли деякі матчі попереднього етапу футбольного турніру. Найбільш відомий з яких – славнозвісний «Олд Траффорд» у Манчестері. Всі ці об'єкти були збудовані за останнім словом техніки. Так сталевий дах водного центру важить 3200 тон, а його три басейни, де проводилися змагання з плавання та стрибків у воду, утримує близько 10 мільйонів води.

Та найбільше враження справив, спеціально збудований для Ігор, новий сучасний багатофункціональний олімпійський стадіон у Стретфордї, на сході Лондону. Проект розрахований на 80 000 місць, що відразу зробило його третім по розмірам у країні. Але відразу по завершенні змагань, на ньому пройшли церемонії відкриття, закриття та змагання з легкої атлетики, його планують зменшити до 25 000 місць та зробити домом для атлетів, що має поєднувати комунікативну та освітню функцію.

До речі не тільки олімпійський стадіон після Ігор повинен зменшити кількість глядачів, що можуть за змаганнями. У цілях економії така ж доля спіткає майже всі спортивні об'єкти.

Цікавими виявилися і талісмани Ігор. Ними стали дві краплі сталі з Болтона на ім'я Венлок і Мандевіль. Ці назви вони отримали на честь міста Мач-Венлок, де пройшли перші у Британії змагання схожі на Олімпійські, та Сток-

Мандевіль, де зародилися Параолімпійські ігри. В обох талісманів по одному оку, на якому намальовані логопати Ігор, на Венлоці – Олімпіади, на Мандевілі – Параолімпіади.

Ще однією особливістю цих змагань стали олімпійські нагороди, яку виявилися найбільш великими в історії Ігор. Змінилася і програма змагань. Через два дні після обрання Лондона місцем проведення наступної Олімпіади, МОК прийняв рішення виключити з програми бейсбол та софтбол. Замість них пропонувалося додати гольф, карате, регбі-7, роликовий спорт та сквош. Однак не один з цих видів спорту не отримав необхідної кількості голосів. Втім деякі зміни все-таки відбулися. На цій Олімпіаді вперше пройшли змагання з жіночого боксу, які виявляли сильнішого у трьох вагових категоріях (до 51, 60 та 75 кг).

Яскраво пройшла і церемонія відкриття XXX Олімпіади. Вистава, що мала назву «Дивні острови» була присвячена NHS – організації, що забезпечує медичними послугами громадян Великої Британії, незалежно від їх фінансових можливостей, а також епізодам з британської літератури. По завершенні церемонії виступив один з найбільш видатних британських музикантів Пол Маккарті.

Самі ж Ігри, вже в другий раз після Монреалю 1976 року, відкрила королева Великої Британії Єлизавета II. Серед гостей було чимало президентів своїх країн та інших видатних осіб. Втім не обійшлося і без скандалів. Так демонстративно відмовився від запрошення президент Аргентини. Адже саме в цей рік відмічалось тридцятиліття військового конфлікту через Фолькленські (Мальвінські) острови. Іншого президента, Білорусії, через санкції Євросоюзу, не допустили на Олімпіаду вже самі організатори. На що Олександр Лукашенко зробив заяву що: «Олімпіади завжди супроводжувалися брудним політиканством, а зразком згоди є Міжнародний фестиваль «Слов'янський базар», який напередодні пройшов у Білорусії.

Були скандали і іншого толку. Так грецьку легкоатлетку Параскеві Папахрісту, не допустили до змагань через її расистські висловлення. Її жарт про те, що у Греції так багато мігрантів з Африки, що комахи з Західного Нілу можуть їсти домашню страву, коштував спортсменці олімпійської путівки.

На самій же Олімпіаді у легкоатлетичній програмі знову, як і чотири роки тому, зіркою номер один став спринтер з Ямайки *Усейн Болт*. Як і чотири роки тому він переміг на дистанції 100 та 200 метрів, а також у складі команди

у естафеті 4x100 метрів, та став шестиразовим олімпійським чемпіоном, всього – 6 (6,0,0). Після останньої своєї перемоги Болт в ультимативній формі почав вимагати від представників ЗМІ називати його «живою легендою», інакше він не буде давати інтерв'ю. А також у прямому ефірі був показаний спір Болта з одним з суддів, який відібрав в нього естафетну паличку та бажав залишити в себе у якості сувеніра. Втім пізніше Болт все ж таки отримав її в подарунок.

Героєм у змаганнях борців став узбецький борець вільного стилю **Артур Таймазов**, який у найбільш важкій ваговій категорії, спочатку став срібним призером Сіднею, на наступних трьох Олімпіадах здобував золото, і таким чином став одним з найбільш титулованих борців в історії, всього – 4 (3,1,0). Цікаво, що на цих же Іграх свої треті золоті нагороди у вільній боротьбі отримали японки **Саорі Єсіді**, всього – 3 (3,0,0) та **Кіюфі Іме**, всього – 3 (3,0,0). У змаганнях з класичної боротьби відзначився кубинець **Міхайн Лонес**, який теж у найбільш важкій ваговій категорії переміг вдруге після Пекіну. У змаганнях боксерів найбільшу пам'ять вболівальникам залишили українці **Василь Ломаченко**, який у чудовому стилі переміг на других Іграх поспіль, та **Олександр Усик**, який після перемоги станцював гопак. Втім для господарів був і ще один герой. У найбільш важкій ваговій категорії британець **Єнтоні Джошуа** переміг чемпіона попередніх Ігор італійця **Роберто Каммарелле**. Хоча його перемога і не виглядає досить справедливою. Адже у фіналі обидва суперника набрали однакову кількість очок, і перемогу британцю присудили тільки за додатковим рішенням суддів. І ще одного українця слід відмітити у змаганнях з важкої атлетики, де вперше за багато років наш представник, **Олексій Торохтій**, здобув золото.

У командному заліку, повернувши собі звання переможців, першою фінішувала збірна США – 104 (46,29,29) нагород, другими були олімпійці Китаю – 88 (38,27,23), третіми Великої Британії – 65 (29,17,19) нагороди. Збірна Росії цього разу зайняла лише четверте місце, вперше не потрапивши до призової трійки – 82 (24,26,32). А команда України посіла чотирнадцяте місце – 20 (6,5,9).

**Ігри XXXI Олімпіади Ріо-де-Жанейро (Бразилія, Південна Америка)
2016 рік (5 серпня – 21 серпня)**

10 500 атлетів з 206 країн світу протягом 17 днів розігрували 306 комплектів нагород у 42 олімпійських дисциплінах. Це були перші Ігри, які пройшли у Південній Америці за всю 120-річну історію сучасних Олімпійських ігор. Місто-господар Олімпійських ігор-2016 визначили на сесії МОК у Копенгагені 2 жовтня 2009 року. Крім Ріо-де-Жанейро, у фіналі за проведення Олімпіади змагалися Мадрид, Токіо та Чикаго. Заявки також подали, але в остаточний перелік претендентів не були включені Баку, Доха, Прага.

Українські спортсмени – учасники Олімпійських ігор 2016 – виключно ті українські спортсмени, що брали участь у змаганнях чи перебували у заявці на найпрестижніших спортивних змаганнях — літніх Олімпійських іграх 2016 року, та мають безпосередній стосунок до України, зокрема власне представники України, а також спортсмени, що представляли інші збірні до прийняття українського громадянства чи після того, як стали громадянами інших держав, уродженці України, що представляли інші національні команди на час участі в Олімпійських іграх, що відбуваються у Ріо-де-Жанейро, Бразилія з 3 по 21 серпня 2016 року, вихованці українського спорту, що народилися поза межами України та уродженці України, що представляли інші національні команди на час участі на цій Олімпіаді, а також етнічні українці та особи українського походження (українськими спортсменами їх можна вважати лише певною мірою, у дуже широкому значенні), що народилися поза межами України та представляли інші збірні.

Українська команда налічувала 206 спортсменів, які змагалися у 27 видах спорту. Волинську область представляли випускники факультету фізичної культури, спорту та здоров'я Яна Беломоїна (дисципліна крос-кантрі), Марія Повх (веслування на байдарках-одиночках), Тетяна Коб (бокс), Надія Боровська (ходьба 20 км), Валентина Мирончук (ходьба 20 км), Ірина Климець (метання молота), Іван Банзерук (ходьба 50 км).

Традиційно під час церемонії відкриття відбувається парад команд-учасниць. Прапороносцем нашої команди олімпійці обрали найдосвідченішого спортсмена – Миколу Мільчева.

У командному заліку лідирували США – 121 (46,37,38) нагород, друге місце у Великій Британії – 67 (27,23,17), третім став Китай – 70 (26,18,26) нагороди. Збірна України посіла сорок четверте місце – 19 (1,6,12).

В активі олімпійської збірної команди в Ріо 11 нагород. Збірна України завоювала 11 медалей (2, 5, 4).

Ігри XXXII Олімпіади Токіо (Японія) 2021 рік (21 липня – 8 серпня)

Все, що запам'ятається назавжди, показали японці на 32-х літніх Олімпійських іграх, на Олімпіаді, якої ще не було в історії спортивних олімпійських змагань. Через пандемію ковіду Олімпійський комітет вперше в історії олімпіад ухвалив рішення перенести термін проведення Олімпійських ігор. Так і сталось: 32-і Олімпійські ігри відбулись з річним запізненням, не у 2020 році, а роком пізніше – 2021 році. При цьому вперше назва ігор «Токіо – 2020» не відповідала даті їх фактичного проведення.

На стадіонах і у спортивних залах в Токіо за всіма стандартами Олімпіади змагались спортсмени, їх від усієї душі, як тільки могли підтримувати «свої» родичі, знайомі, болільники по всьому світі. От тільки підтримували здаля. Вперше спортсмени боролись за перемогу при порожніх трибунах, зали і стадіони світилились пусткою.

Та й у вільний час вперше учасники Олімпіади не розглядали красу одного з найбільших міст світу (понад 13 мільйонів жителів), а намагались не виходити з готелю, адже вперше в місті проведення Олімпійських ігор з огляду на пандемію був запроваджений надзвичайний стан.

В Олімпійських іграх в Токіо взяли участь понад 11 тисяч спортсменів. Найчисельнішими були збірні США, Японії й Австралії. При цьому вперше, як повідомляють ЗМІ, в Олімпіаді взяла участь збірна 29 біженців з різних країн світу, цим кроком організатори прагнули звернути увагу на велику й актуальну проблему – «масштаб кризи біженців».

За кількістю виграних нагород, зокрема, золотих медалей, найбільше здобули США (39), на другому місці Китай (38), третю сходинку посіла Японія (27), Чехія на 18-ому місці. Україна зайняла 44 місце (1 золота, 6 срібних, 12 бронзовних медалей), випередивши при цьому своїх сусідів – Словаччину, Білорусь, Румунію, а також країни колишнього радянського блоку – Білорусь, Казахстан, Туркменістан, Киргитстан, Азербайджан, Литву та Естонію.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 113 (39,41,33) нагород, другими були олімпійці Китаю – 88 (38,32,18), третіми Японія – 58 (27,14,17) нагороди. Збірна України посіла сорок четверте місце – 19 (1,6,12).

На закритті літніх Олімпійських ігор пролунав гімн Японії – за текстом найкоротший на світі. Лунали тайко (японський ударний інструмент), дівчата в кімоно кланялись, прощаючись з учасниками параду. Так відкрилась дорога до літніх Олімпійських ігор в Парижі (2024 року), тільки цього разу вперше в історії час між ними вимірюватиметься не чотирма, а всього трьома роками.

Питання та завдання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику четвертого періоду Олімпійських ігор сучасності.*
- 2. Де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх.*
- 3. Охарактеризуйте комерціалізацію та професіоналізм олімпійського руху в цей період.*
- 4. Дайте коротку характеристику виступів збірної України на Олімпійських іграх самостійною командою.*
- 5. Чому Ігри XXXII Олімпіади були перенесені?*

5. ХРОНОЛОГІЯ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ЗИМОВИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР (1924 – 2023 р.р.)

5.1. Історія виникнення зимових Олімпійських ігор

Зимові Олімпійські ігри не мають такої багатой історії, як Ігри Олімпіад, але на сьогодні вони також користуються величезною популярністю. Ідея проведення зимових Олімпійських ігор неодноразово обговорювалась у МОК ще на початку ХХ століття. Однак втіленню цієї ідеї в життя протидіяли представники Скандинавських країн, які вважали достатнім для популяризації зимових видів спорту проведення Північних ігор, що регулярно відбувались з 1901 року. Ігнорувати думку скандинавів було неможливо, оскільки на початку ХХ століття спортсмени цих країн були найсильнішими в світі практично з усіх зимових видів спорту.

Ще одним аргументом було те, що зимові Олімпійські ігри не мали давніх традицій, і до них неможливо було застосовувати термін «олімпійські». Серед

причин, що гальмували період початку зимових Олімпійських ігор була й слабка матеріальна база багатьох країн.

Вперше змагання з фігурного катання на ковзанах були включені в програму Олімпіади у 1908 році у Лондоні, де спортсмени змагалися у чотирьох видах програми. Проте суперництво було слабе, тому що, у кожному виді було усього від 3 до 9 учасників. Другий раз у програмі Олімпіад зимові види спорту з'явилися у 1920 році рід час ігор у Антверпені, коли разом зі змаганнями фігуристів, три види та до шістнадцяти учасників у кожному, був проведений досить представницький турнір по хокею з шайбою. Перемогу у змаганні, де було представлено сім збірних, святкували канадці.

В решті решт був знайдений варіант сумісництва Північних ігор з іграми Олімпіад. На сесії МОК у 1922 році було прийнято рішення про проведення «міжнародного спортивного тижня з приводу 8-ї Олімпіади». Змагання відбулися з 25 січня по 4 лютого 1924 року у французькому Шамоні. За кількістю учасників та популярністю вони перевершили всі зимові змагання, проведені у світі раніше. Це дало можливість МОК у 1925 році прийняти рішення про регулярне проведення зимових Олімпійських ігор, а змагання 1924 року були класифіковані як перші зимові Олімпійські ігри.

5.2. Етапи проведення зимових Олімпійських ігор

1. 1924 – 1936 роки – програма Ігор відзначається стабільністю, включаючи змагання з бобслею, лижного спорту (гонки, стрибки з трампліну та двоборство), швидкісний біг на ковзанах, фігурне катання, хокей з шайбою. Та вже у 1936 році виникло перше протиріччя між Північними країнами з одного боку та Німеччиною, Австрією, Швейцарією та Францією з другого, з питання про включення до зимових Олімпіад гірськолижних дисциплін. Справа в тому, що Північні країни забезпечували собі перевагу у командній першості за рахунок лижних дисциплін, і противилися включенню нових гірськолижних програм, у яких якраз були сильні представники альпійських країн. В кінці кінців МОК прийняв компромісне рішення, у програму Ігор 1936 року були включені як гірськолижне двоборство, так і лижна естафета.

2. **1948 – 1956 – з 1948 року** програма Ігор вже суттєво збільшується. Відразу з'являються п'ять нових дисциплін, чотири з яких гірськолижні. У цей період значно розширилась в Іграх і участь жінок, які змагалися вже у шести дисциплінах.
3. **1960 – 1988 роки** – програма Ігор збільшується ще більш суттєво. На зимових Олімпіадах з'являється біатлон, а також чотири жіночих дисципліни у ковзанярському спорті, де до цього змагалися лише чоловіки. 1964 року на Іграх вперше були проведені змагання з санного спорту.
4. **1992 – 2010 роки** – інтенсивна комерціалізація, та перш за все зв'язок з телебаченням, сприяло появі не тільки збільшенню кількості видів, наприклад змагання з жіночого хокею, а й появі нових видів спорту, серед яких особливо слід виділити – керлінг, фрістайл, шорт-трек.

Якщо говорити про спортивну сторону питання, то слід виділити два великих етапи:

1. **1924 – 1952 роки** – коли у зимових Олімпійських іграх перемагали в основному представники Північної Європи – Норвегія, Швеція, Фінляндія, конкуренція яким складала країни Північної Америки – США, Канади, а також в окремих видах змагань, представники центральної Європи – Німеччина, Австрія, Швейцарія, Франція, Італія.
2. **1956 – 2010 роки** – з появою на Іграх СРСР та інших соціалістичних країн, перш за все атлетів НДР з 1968 року, представники саме цих держав задавали тон на зимових Олімпіадах. В подальшому, на початку 1990-х років з розпадом Радянського Союзу та об'єднанням Німеччини, боротьба серед збірних значно загострюється.

Однією з тенденцій розвитку зимових Олімпійських ігор у цей період є різке збільшення кількості країн – учасниць, перш за все за рахунок Південних країн – Гватемала, Болівія, Чилі, Ліван, Марокко та інші. Однак збільшення кількості країн на зимових Олімпіадах значно випереджає кількість країн, що реально включаються у боротьбу за нагороди.

Принциповою відмінністю для розвитку окремих видів спорту є: природні умови країн, народні та спортивні традиції, наявність матеріально – технічної бази. Дійсно за всю історію зимових Олімпіад у окремих видах спорту тон задавали: Норвегія, Швеція, Фінляндія – у лижних перегонах; Німеччина (НДР), Австрія, СРСР (Росія) – у біатлоні; Австрія, Швейцарія, Франція, США, Італія – у гірськолижних дисциплінах; Нідерланди, США, Норвегія – у

ковзанярському спорту; Німеччина (НДР), Австрія, Швейцарія, США – у санному спорті та бобслеї; СРСР (Росія), США, Канада, Велика Британія – у фігурному катанні; Канада, СРСР (Росія), Чехословаччина (Чехія) – у хокею з шайбою.

І хоч останнім часом в силу різноманітних причин, цілеспрямованої підготовки талановитих спортсменів та розвиток штучної матеріальної бази, монополія окремих країн у досягненнях в тих чи інших видах спорту, порушується все частіше, загальна тенденція зберігається.

Тим не менш про популярність зимових Олімпійських ігор свідчить суттєва зміна їх програми, порівняно з 1924 роком. За цей час кількість країн, що приймають участь у іграх зросла з 16 до 82, кількість видів спорту з 7 до 15, кількість розіграних нагород з 14 до 86, а кількість спортсменів, які приймали участь у зимових Олімпіадах з 293 до 2574.

5.3. Хронологія проведення зимових олімпійських ігор

5.3.1. I зимові Олімпійські ігри Шамоні (Франція) 1924 рік (25 січня – 4 лютого)

Виступало 293 спортсмена з 16 країн, розіграли 14 комплектів нагород у 9 видах спорту.

Вибір Шамоні для проведення «міжнародного спортивного тижня» був зумовлений перш за все тим, що він вважався історичною столицею гірськолижного спорту. І побувати тут мали бажання, не тільки із-за Монблана – найбільшої вершини Західної Європи 4807 метрів, а й через унікальну можливість, що дає ця долина.

Після довгих роздумів та без кінчених коливань на ці Ігри прибули всі кращі спортсмени з північних країн – Норвегії, Фінляндії, Швеції, які у той час були законодавцями мод у зимових видах спорту. А також атлети з Австрії, Бельгії, Великої Британії, Угорщини, Італії, Канади, Латвії, Польщі, США, Чехословаччини, Франції, Швейцарії, та Югославії. Серед майже 300 атлетів, що прийняли участь у змаганнях було і 13 жінок. У програму Ігор увійшли: бобслей, лижний спорт (перегони, стрибки з трампліну, двоборство), швидкісний біг на ковзанах, фігурне катання, хокей з шайбою.

Перша золота нагорода в історії зимових Олімпіад дісталася американцю **Чарльзу Джутроу**, що переміг на дистанції 500 метрів у швидкісному бігу на

ковзанах. Всі інші нагороди у цьому виді спорту дісталися представникам Фінляндії та Норвегії.

Героєм змагань став фінський ковзаняр **Клас Тунберг**, який здобув золоті нагороди на дистанціях 1500, 5000 метрів та у багатоборстві, яке складалося з суми всіх дисциплін, та проводилося на цих Іграх в першій та останній раз. Це золото він здобув завдяки не тільки перемогах на двох дистанціях, а також виборовши срібло та бронзу на двох інших.

Особливістю цього спортсмена було те, що він мабуть першим з представників зимових видів спорту почав підтримувати форму і влітку, замінивши льодяну доріжку біговою.

У лижному спорті тріумфували представники Норвегії, а кращий з них **Турлейф Хауге**, здобув три золоті – 18, 50 кілометрів та двоборство. Це був справжній фанатик лиж. Для тренувань він робив великі переходи, багато працював над технікою біга, відзначався мужністю та стійкістю духа. Саме він був капітаном збірної Норвегії, яка тріумфувала на Іграх з великим відривом. Виборов він і одну бронзову нагороду у стрибках з трампліну.

Та останньою нагородою сталася незвичайна пригода. Справа в тому, що через помилку суддів, які зарахували Хауге більше очок, чим він заробив, бронза повинна була належати іншому спортсмену – Андерсу Хаугену з США. Справедливість була встановлена тільки у 1974 році, коли Хауге вже давно не було в живих, а медаль 86-ти літньому американцю повернула його донька.

Змагання у фігурному катанні вирізнялися гострою суперечкою, де найбільш вдалим виявилися спортсмени з Австрії, які перемогли у двох видах. А **Херма Планк – Сабо** виграла змагання у жінок. Канадці отримали впевнену перемогу у хокейному турнірі.

У командному заліку першою фінішувала збірна Норвегії – 18 (4,7,7) нагород, другими були олімпійці Фінляндії – 9 (4,3,2), третіми Австрії – 3 (2,1,0) нагороди.

5.3.2. II зимові Олімпійські ігри Санкт-Моріц (Швейцарія)

1928 рік (11 лютого – 19 лютого)

Виступало 491 спортсмена з 25 країн, розіграли 13 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Другі зимові Олімпійські ігри відбули у швейцарському курортному містечку. На відміну від попередніх Ігор, цього разу вибір проводився на конкурсній основі. Спочатку на проведення Олімпіади також претендували голландці, та згодом вони відмовилися бо були не впевнені у відповідних кліматичних умовах.

Серед дебютантів Ігор опинились представники Німеччини, Нідерландів, Румунії, Литви, Естонії а також посланці з інших континентів – Японії, Аргентини, Мексики.

У змаганнях лижників сильнішою, як і чотири роки тому, була збірна Норвегії, котра перемогла у трьох з чотирьох золотих нагород. А їх лідер **Юхан Греттумсбротен** виборов дві золоті медалі у гонці на 18 кілометрів на лижному двоборстві. На думку спеціалістів тільки значна відлига допомогла лижникам зі Швеції перемогти у гонці на 50 кілометрів.

Клас Тунберг з Фінляндії знову був кращим у ковзанярському бігу на дистанціях 500 та 1500 метрів. Міг він прийняти участь і у Олімпіаді 1932 року, та через незгоду з організаторами, що вирішили замінити традиційний старт, загальним стартом, Тунберг, як і багато інших спортсменів, відмовились від участі у Іграх, всього – 7 (5,1,1).

Незважаючи на те, що спортсмени Швейцарії мали можливість добре вивчити домашню трасу, на якій проводилися змагання зі скелетону, їм не вдалося завоювати хоча б одну медаль. Сильнішими у змаганнях на швидкісних санях виявилися атлети США. Вони ж були першими і у змаганнях бобслеїстів.

Змагання бобслеїстів достойні особливої уваги, адже у складі чоловіків переможців опинилася жінка. Студентка **Ніон Токкер** відправлялася у Швейцарію вчитися, а зовсім не приймати участь у Олімпіаді. Та після кількох тренувань вирішила займатися цим видом спорту, і як результат, стала Олімпійською чемпіонкою.

Змагання фігуристів-чоловіків завершилися перемогою шведа **Гілліса Графстрьома**. Цей видатний спортсмен втретє поспіль, після 1920 та 1924 років, став олімпійським чемпіоном, причому кожного разу керівники шведського спорту в останню мить вмовляли його прийняти участь у змаганнях. Адже Графстрьом був художником від фігурного катання, і

виходив на лід в основному заради естетичного задоволення. А примушувати себе до виснажливої боротьби, навіть заради медалей вищого ґатунку, було не в його стилі. Крім того, більшу частину свого життя він проводив поза межами Швеції, адже йому подобалося жити в інших країнах. Міг швед і в четверте стати олімпійським чемпіоном, приїхавши у ранзі фаворита і на Олімпіаду 1932 року. Та штовхнувшись під час тренувань з американським фоторепортером, який дуже хотів зняти його зблизька, він пошкодив коліно, та у підсумку зайняв тільки друге місце, всього – 4 (3,1,0).

Серед жінок своє перше золото виборола норвежка *Соня Хені*, яка за рік до цього стала чемпіонкою світу, а перший раз вона з'явилась на Іграх, та зайняла останнє місце ще у 1924 році, коли її виповнилося тільки дванадцять.

Хокейний турнір, не пропустивши жодної шайби, виграла команда Канади. Щоправда на Олімпіаді була відсутня збірна США. Та після повернення чемпіонів на батьківщину, американці запропонували провести зустріч з досить сильною командою Бостонського університету, який і здобув перемогу з рахунком 1-0. Це був перший програш канадців на міжнародній арені.

У командному заліку перемогу святкувала збірна Норвегії – 15 (5,5,5), другими стали американці – 6 (2,2,2), третіми Швеція – 5 (2,2,1).

5.3.3. III зимові Олімпійські ігри Лейк – Плесід (США) 1932 рік (4 лютого – 15 лютого)

Виступало 307 спортсменів з 17 країн, розіграли 14 комплектів нагород у 7 видах спорту.

Вперши зимові Олімпійські ігри перетнули океан, і були проведені за межами Європи. В подальшому аналізуючи ці Ігри історики дійшли висновку, що їх організація трохи не вбила саму ідею проведення Білих олімпіад. Адже довіряти проведенню Ігор Америці, коли сама країна ще не відійшла після великої депресії, було дуже авантюрною ідеєю.

Так кількість учасників ледве перевершила кількість спортсменів на перших Іграх, що у свою чергу відбилося не могло не відобразитися як на кількості змагань, де з програми Ігор був виключений скелетон, так і на

кількісному складі суперників у кожному з турнірів. Так, наприклад у хокейному турнірі виступало лише чотири збірні.

Майже половина – 150, всіх учасників Олімпіади представляло США та Канаду. Проте з країн, де зимові види спорту популярні на Ігри через кризу та велику відстань, приїхали малочисельні делегації.

Через нові правила проведення ковзанярських змагань по американським правилам зі спільного старту, всі золоті нагороди у цих змаганнях отримали представники США.

У лижних перегонах, незважаючи на теплу погоду, не було рівним представникам скандинавських країн. Норвегія та Швеція вибороли по два золоті, Фінляндія – три. Третю золоту нагороду, після 1928 року, у лижному двоборстві здобув норвежець **Юхан Греттумсбротен**.

У фігурному катанні на своїх других Іграх перемогла норвежка **Соня Хені**. Змагання хокеїстів в котрий раз виграла збірна Канади.

У заліку перемогла збірна США – 12 (6,4,2), другими стали спортсмени Норвегії – 10 (3,4,3), третіми Швеції – 3 (1,2,0).

5.3.4. IV зимові Олімпійські ігри Гарміш–Партенкірхен (Німеччина) 1936 рік (6 лютого – 16 лютого)

Виступало 756 спортсменів з 28 країн, розіграли 17 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Ця зимова Олімпіада виявилася однією з самих скандальних за всю історію. Ігри проходили у країні у атмосфері фашизму, що стало свідченням деякої капітуляції МОК. Адаже у Німеччині згідно прийнятим «Нюрнберзьким законам» євреї оголошувались людьми більш низької раси.

Слід зауважити, що у цей рік у Німеччині проходили і літні Олімпійські ігри. Відбулося це тому, що Франція відмовилась приймати у себе Білі ігри. Знаходячись у важкому становищі МОК згодився на пропозицію Гітлера і довірив його країні провести другу Олімпіаду за один рік.

Тим не менш ці Ігри відіграли помітну роль у розвитку зимових видів спорту. Вперше з'явилися у програмі Ігор змагання з гірськолижних дисциплін. Завдяки чому також суттєво розширилась присутність у змаганнях і жінок.

Другі золоті нагороди на цих Іграх здобули: у стрибках з трампліну норвежець **Біргер Рууд**. Це спортсмен відомий тим, що разом зі своїм батьком та двома братами, теж відомими стрибунами, вперши розробили особливий стиль стрибків з трампліну, що дозволяв суттєво збільшити його дальність: відштовхуючись від трампліну вони махали руками, а потім нахиливши корпус уперед, майже лягали на лижі, зменшуючи силу спротиву вітру. Можливо Рууд став би і триразовим чемпіоном Олімпіад, та у 1939 році розпочалася Друга світова війна. Норвегія була окупована німецькими військами, а самого спортсмена, за відмову приймати участь у показових спортивних виступах, було заарештовано і він декілька років провів у концтаборі. Та навіть це його не зламало. У 1948 році він приїздить на свої треті Ігри, де на цей раз займає друге місце.

У фігурному катанні друге золото поспіль виграв австрієць **Карл Шефер**. А норвезька фігуристка **Соня Хені** стала чемпіонкою втретє поспіль, всього – 3 (3,0,0). Ця спортсменка і досі володіє рекордом у жіночому фігурному катанні, адже вона єдина хто виступаючи на чотирьох Олімпіадах є триразовою олімпійською чемпіонкою. А мистецтву катання вона вчилася у тому числі і дивлячись за виступами відомих балерин того часу. Цікаво, що крім чудових виступів на льодяній арені, шість підряд виграних чемпіонатів світу, вона ще й стала відомою кіноактрисою. До речі це трохи не завадило їй виступити на цій Олімпіаді, адже знімаючись у кіно, вона демонструвала і свою техніку катання на льоду, отримуючи за це гроші. І тільки погроза всієї збірної Норвегії знятися зі змагань, у разі її дискваліфікації, примусила МОК відступити. Після Ігор 1936 року Соня Хені подалася до Америки у Голлівуд, де ще знялася в одинадцяти картинах, в тому числі і у відомій «Серенаді сонячної долини» з джазовим ансамблем Глена Міллера. Згодом вона організувала і перший у світі балет на льоду, з яким гастролювала по всьому світові.

Ще одним героєм Ігор став норвезький ковзаняр **Івар Баллангуд**, який зумів перемогти на трьох дистанціях – 500, 5000 і 10000 метрів, та стати другим на 1500 метрів. Здобувши ще золото у 1928 році та срібло у 1932 році, він став на той час одним з найбільш титулованих спортсменів, що виступали на зимових Олімпійських іграх, усього – 6 (4,2,0).

У гірськолижному двоєборстві перемогли представники Німеччини, у лижних перегонах золоті нагороди поділили спортсмени Швеції та Фінляндії.

Найбільшою несподіванкою на цих іграх стала перемога хокеїстів Великої Британії, які щоправда були здебільшого у минулому канадцами, у фінальному матчі над засновниками цього виду спорту.

Командну першість виграла збірна Норвегії – 15 (7,5,3), друге місце за спортсменами Німеччини – 6 (3,3,0), третє Швеції – 7 (2,2,3).

5.3.5. V зимові Олімпійські ігри Санкт–Моріц (Швейцарія) 1948 рік (30 січня – 8 лютого)

Виступало 713 спортсменів з 28 країн, розіграли 22 комплектів нагород у 9 видах спорту.

Друга світова війна не дозволила провести ігри у 1940 та 1944 році. Тому наступного разу атлети зібралися на зимові змагання у рамках Олімпіади тільки через три роки після закінчення найбільш кровавої війни історії людства. Ця Олімпіада відбувалася невдовзі після закінчення боїв, тому найти місце де б змогли проводитися ігри було непростим ділом.

Спочатку її було запропоновано провести Великій Британії, у якій того ж року відбувалися літні Ігри та не відбувалися сухопутні бойові дії. Проте вони відмовилися. А з двох інших кандидатів, перемога була віддана Санкт–Моріцу, у якого на відміну від швецького Фалуна, була в наявності гірськолижна траса. Вперше на цих Іграх були встановлені точні швейцарські часи та хронометри, що дозволило з точністю фіксувати результати переможців та призерів.

У лижних перегонах перемогу здобули спортсмени Швеції, серед яких відзначився **Мартін Лундстрьом**, що виборов два золоті у естафеті та у гонці на 18 кілометрів.

У змаганнях зі стрибків з трампліну та у ковзанярському спорту не було рівних норвезьким атлетам. А чемпіон ігор 1932 та 1936 років у стрибках з трампліну норвежець **Біргер Рууд** завоював срібло.

Героєм ігор став французький гірськолижник **Анрі Орейє**, що отримав два золоті у швидкісному спуску та двоборстві, а також бронзу у слаломі.

У змаганнях фігуристів відзначився американець **Річард Баттон**, який вперш в історії виконав стрибок у три оберти.

Трохи не відбулася сенсація у змаганнях хокеїстів. Тільки за рахунок кращої різниці шайб, фінал закінчився з рахунком 0-0, канадці випередили збірну Чехословаччини.

Збірна Норвегії, котра сильно постраждала під час Другої світової війни, не змогла виставити на ці Ігри потужну збірну та змушена була поділити перше місце у командному заліку.

Командну першість виграли збірні Швеції – 10 (4,3,3) та Норвегії – 10 (4,3,3), третіми стали олімпійці Швейцарії – 9 (3,4,2).

5.3.6. VI зимові Олімпійські ігри Осло (Норвегія)

1952 рік (14 лютого – 25 лютого)

Виступало 732 спортсменів з 30 країн, розіграли 22 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Вперше зимові Олімпійські ігри відбувалися на у курортному містечку, а у столиці європейської країни. Більш того цією країною була Норвегія – держава, де більшість зимових видів спорту є практично національними, що приваблює велику кількість глядачів.

До Олімпіади готувалася вся країна. До початку змагань був збудований новий зимовий стадіон, трамплін та нова сучасна траса для бобслею. Маршрут факельної естафети почався ще за полярним колом та пройшов майже всю країну, а запалив його у чаші стадіону *Егіл Хансен*, онук легендарного полярного дослідника *Фрітьофа Хансена*. Вперше були проведені лижні перегони для жінок, а гірськолижники вперше провели змагання у трьох видах.

У лижних перегонах велику перевагу мали представники Норвегії та Фінляндії, що вибороли по три золоті нагороди. Фін *Вейко Хакулінен* переміг у двох видах – 50 км та естафеті 4x10 км.

Три золоті нагороди – 5000, 10000 та 1500 метрів. Сенсаційно обидва золота у бобслеїстів, у обох змаганнях приймав участь *Андреас Естлер*, завоювали спортсмени ФРН, які вперше приймали участь у зимових Олімпіадах самостійною командою.

Чергову перемогу здобули хокеїсти Канади. У фігурному катанні виступив самий молодий учасник в історії зимових Олімпіад француз *Ален Жилетті*, котрому на той час було 12 років та 5 місяців. А переможцем, як і чотири роки тому став американець *Річард Баттон*.

На цих Іграх, в якості показових виступів, в перший і поки останній раз був розіграний турнір з хокею з м'ячем – бенді. У змаганнях приймали участь команди Норвегії, Фінляндії та Швеції, а перемогу святкували останні.

Спортсмени нашої країни ще не були присутніми на іграх, проте президент Олімпійського комітету СРСР Костянтин Андріанов прибув у Осло для участі у черговій сесії МОК, що дало змогу передрікати скору участь Радянських спортсменів у зимових Олімпійських іграх.

У командному заліку перемогла збірна Норвегії – 16 (7,3,6), другими стали спортсмени США – 11 (4,6,1), третіми Фінляндії – 9 (3,4,2).

5.3.7. VII зимові Олімпійські ігри Кортіна – д'Ампецо (Італія)

1956 рік (26 січня – 5 лютого)

Виступало 924 спортсменів із 33 країн, розіграли 24 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Кортіна – д'Ампецо вже у 1920 – 1930 роках був відомим центром зимового спорту. У цей час тут проводилися чемпіонати світу з лижного та гірськолижного спорту. Тим не менш до початку Олімпійських ігор був збудований сучасний стадіон з чотирьох ярусними трибунами, новий 80-ти метровий трамплін, один з кращих у світі, підготовлена високо гірська швидкісна доріжка, яка дозволяла ковзанярарозвивати недоступну раніше швидкість.

Була змінена і програма Ігор. Замість гонки на 18 км, провели змагання на 15 та 30 км, а також жіночу естафету 3x5 км. Італійська лижниця *Джуліана Мануїцо* стала першою, що принесла присягу під час відкриття зимових Ігор. У складі об'єднаної німецької команди на Іграх дебютували представники НДР.

Вперше на зимові Ігри прибули спортсмени СРСР, що відразу змінило відношення сил у загальнокомандній боротьбі. Перше золото у скарбничку нашої команди принесла у лижних перегонах на 10 км *Любов Козирева*. У чоловіків, як і у 1952 році, перемогли норвежець *Хальгер Брендан* – на 15 км друге золото, та фін *Вейко Хакулінен* – на 30 км третє золото. Та найбільшу колекцію нагород зібрав швед *Сікстен Ернберг*, який крім перемоги на дистанції 50 км, здобув два срібла – 15 та 30 км, а також бронзу в естафеті.

У гірськолижному спорті не було рівних австрійцю *Антоні Зайлеру*, який переміг у всіх трьох дисциплінах – швидкісному спуску, слаломі та слаломі-

гіганті. У бобслеї, двійка, перемогли італійці. А один з них *Джакомо Понті* у 47 років став найстаршим чемпіоном зимових Ігор.

Сенсацією у змаганнях ковзанярів став виступ *Євгена Грішина*. Цей видатний спортсмен трохи не загинув у роки Другої світової війни, коли хлопчиком у рідній Тулі катаючись на ковзанах, потрапив під наліт німецької авіації, і йому ледь не ампутували ногу. Ще він довго ніяк не міг вибрати між ковзанами та велоспортом, де теж мав досить непогані результати. А на цій Олімпіаді, де ковзанярі змагалися на великій льодині з біговими доріжками, він виборов дві золоті нагороди, причому обидві вперше в історії зі світовими рекордами, на дистанціях 500 та 1500 метрів.

Друге золото йому прийшлося поділити зі своїм товаришем по команді *Юрієм Михайловим*, який показав однаковий з ним час.

У стрибках з трампліна, використавши новий спосіб стрибка, переміг фін *Анті Хюварінен*. А у змаганнях фігуристів відзначилася американка *Тенлі Олбрайт*, що перемогла з травмою коліна. Більше того, у дитинстві вона перенесла важку хворобу – поліомієліт, яка трохи не зробила її інвалідом.

Перша ж поява на Олімпійських іграх Радянських хокеїстів принесла їм золоті нагороди. Більше того, вони виграли всі сім матчів. Лідерами збірної були: *Микола Пучков, Іван Тригубов, Микола Сологубов, Олексій Гуришев, Віктор Шувалов, Валентин Кузін, Євген Бабіч та Всеволод Бобров*. Останній, крім того, був визнаний кращим гравцем турніру, та успішно грав як у футбол, так і у хокей. Він два рази був капітаном збірних Радянського Союзу, що виступали на Олімпійських іграх: у 1952 році – футбольної, та у 1956 році – хокейної. А майже непереможні до цього канадці посіли тільки третє місце.

У командній першості відразу перемогла збірна СРСР – 16 (7,3,6), другими стали олімпійці Австрії – 11 (4,3,4), третіми Фінляндії – 7 (3,3,1).

5.3.8. VIII зимові Олімпійські ігри Скво – Веллі (США)

1960 рік (18 лютого – 28 лютого)

Виступало 665 спортсменів з 31 країни, розіграли 29 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Другий раз господарями зимових Олімпійських ігор стали Сполучені Штати Америки. Скво – Веллі невеликий гірськолижний курорт, що знаходиться між штатами Невада та Каліфорнія. Вперше в історії Ігри були

проведені на високогір'ї – 1889 метрів на рівнем моря, а спортсменів розмістили в олімпійському селищі. Церемонію відкриття готував сам Уолт Дісней.

Незважаючи на те, що у цілому організатори непогано підготувалися до Олімпіади не обійшлося без накладок. Так не були проведені змагання з бобслею, тому що на будову траси не вистачило грошей.

Вперше на цих Іграх були поведені змагання з жіночого ковзанярського спорту та біатлону, у якому першим чемпіоном став швед **Клас Лестандер**.

Цікаво пройшла лижна естафета у чоловіків. Фін **Вейко Хакулінен** стартував пізніше норвежця на 20 секунд, та зумів обійти його та випередити, менше ніж на секунду. Результат був неявним, тому організатори попросили телевізійників показати запис заїзду. Так виникла ідея відео повторів, без яких у подальшому не обходилися не одні змагання. А чудовий фінський гонщик **Вейко Хакулінен** поповнив на цих іграх свою колекцію усіма видами нагород, усього – 6 (4,1,1).

Чудово виступили радянські ковзанярі. Знову дві золоті нагороди на тих же дистанціях здобув **Євген Грішин** – 500 та 1500 метрів, і знову другу медаль йому довелося ділити, на цей раз з норвежцем **Раулом Осом**. Ну а після закриття Олімпіади були проведені змагання скороходів світу на побиття рекордів. І Євген Грішин пробіг дистанцію 500 метрів з новим світовим рекордом – 39,6 секунди. Виступав він і у 1964 році, де виборов срібло на своїх улюблених 500 метрах, а також на Іграх в Греноблі 1968 році, де став четвертим на тій же дистанції. Та цьому було пояснення, адже за рік до Ігор він переніс складну операцію на нозі, всього – 5 (4,1,0).

Дві перемоги здобула і **Лідія Скоблікова** – 1500 та 3000 метрів. У фігурному катанні переміг американець **Девід Дженкінс**, який підтримав свого брата **Алана Дженкінса**, що завоював золото у 1956 році.

Хокейний турнір, залишив позаду збірні Канади та СРСР, несподівано виграли американці.

У командному заліку перемогу отримала збірна СРСР – 21 (7,5,9), другою була об'єднана команда Німеччини – 8 (4,3,1), третю США – 10 (3,4,3).

5.3.9. IX зимові Олімпійські ігри Інсбрук (Австрія) 1964 рік (29 січня – 9 лютого)

Виступало 1111 спортсменів з 37 країни, розіграли 34 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Олімпійські ігри, що відбувалися у провінції Тіроль, набули величезного розмаху. Вперше на зимові ігри приїхало більше як тисяча атлетів, та більше мільйона глядачів. А завдяки телебаченню за ходом змагань спостерігало біля мільярда вболівальників. На високому рівні була технічна сторона питання. Не пощастило тільки з погодою. Вперше за 60 років у Австрії була сама тепла зима. Тому спеціальним службам та солдатам австрійської армії довелося перемістити 15 кубометрів снігу на спортивні траси Олімпіади.

Вперше були проведені змагання із санного спорту, де два золота здобули у складі об'єднаної команди спортсмени НДР. А першим чемпіоном ігор став німець *Томас Кьоллер*.

Шведський лижник *Сікстен Ернберг* до золотих нагород 1956 року та 1960 року – золото на 30 км та срібло на 15 км, додав ще дві перемоги – 50 км та естафету і бронзу на 15 км, усього – 9 (4,3,2). Особливістю цього спортсмена було те, що він, через тренування до самопожертвування, вирізнявся великою витривалістю. Адже, за його власними словами, він не любив дні, що проходили без тренувань. Лісоруб за професією, Ернберг завжди займався наодинці на лоні природи, а збори шведської команди вважав, за відпочинок.

Також два золота на дистанціях 15 та 30 км, виборів фін *Йєро Мянтуранта*. У жінок всі три золоті нагороди завоювала представниця Радянського союзу *Клавдія Боярських*.

Героєм Ігор стала ковзанярка з СРСР *Лідія Скобликова*, яка перемогла у всіх чотирьох, причому в трьох з них зі рекордами, видах програми, усього – 6 (6,0,0).

У гірськолижному спорті перемогли французькі сестри: *Кристіна Гуатшель* – перша у слаломі та друга у гігантському слаломі, та *Марієль Гуатшель* – навпаки.

Перше золото у фігурному катанні для радянської збірної принесла пара *Людмила Белоусова та Олег Протопопов*.

Впевнено повернули собі звання найсильніших радянські хокеїсти, що призвели сильне враження, не програвши жодного разу, та закинувши у ворота суперників 73 шайби. Це була мабуть найсильніша збірна СРСР з хокею за всі часи. Вона дала світові таких визначних хокеїстів, як – *Віктор Коноваленко, Олександр Рагулін, Віктор Кузькин, Віталій Давидов, Костянтин Локтев,*

Веніамін Александров, Анатолій Фірсов, Олександр Альметов, Євген Майоров, Борис Майоров, В'ячеслав Старшинов, Віктор Якушев та інші.

У командній першості перемогла збірна СРСР – 25 (11,8,6), другою була збірна Австрії – 12 (4,5,3), третьою Норвегії – 15 (3,6,6).

5.3.10. X зимові Олімпійські ігри Гренобль (Франція) 1968 рік (6 лютого – 18 лютого)

Виступало 1158 спортсменів з 37 країни, розіграли 35 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Ювілейні десяти зимові Ігри відбулися у Франції, як знак поваги до країни, що багато зробила для відродження Олімпійського руху сучасності. Ця Олімпіада увійшла в історію, як перша на якій проводився тести на допінг, також гендерні тести для жінок. Ці Ігри вперши транслювалися у цвітному світі, а також вперши мали неофіційний талісман – гірськолижник Шус.

На цих Іграх вперши окремими командами виступили збірні НДР та ФРН. А радянська команда виступила найбільш невдало, вперши з дебюту на зимових Іграх не перемігши у командній першості.

Тим не менше у стрибках з трампліну сенсаційно переміг радянський спортсмен **Володимир Белоусов**. У лижних перегонах по дві золоті нагороди вибороли норвежці **Оле Єллефсетер та Харальд Греннінген**, з яких по одній у естафеті. А італієць **Франко Нонес**, який виграв гонку на 30 км, став першим зимовим чемпіоном з південної країни. У жінок два золота та срібло у естафеті здобула швецька лижниця **Тойні Густавссон**.

Вперше на зимових Іграх була проведена естафета біатлоністів, де перемогу святкувала збірна СРСР, а її лідер **Олександр Тіхонов**, виграв також срібло у гонці на 20 км.

Не обійшлося без скандалу у жіночих змаганнях саночників. Спортсменки НДР, які завоювали перше місце, були дискваліфіковані, коли виявилось, що вони користувались забороненим прийомом – підігрівали полоззя своїх саней. Перемогу присудили італійці **Єрике Лехнер**.

Другу Олімпіаду поспіль виграли радянські фігуристи **Людмила Белоусова та Олег Протопопов**. Після того, як їм не дали змоги виступити на своїй четвертій Олімпіаді у Саппоро, та зважаючи на інші утиски, вони прийняли рішення під час гастролей у Швейцарії не повертатися додому, а попрохали політичного притулку, що призвело до спроби стерти пам'ять про них у

Радянському союзу. І тільки з крахом комунізму, вони змогли побувати на Батьківщині. У жінок з великим відривом перемогла американка **Пеггі Флемінг**. Свою третю перемогу отримали хокеїсти СРСР, котрі виступали майже тим же складом, що і чотири роки тому.

У командній першості перемогла збірна Норвегії – 14 (6,6,2), другими стали спортсмени СРСР – 13 (5,5,3), третіми Австрії – 11 (3,4,4).

5.3.11. XI зимові Олімпійські ігри Саппоро (Японія) 1972 рік (3 лютого – 13 лютого)

Виступало 1012 спортсменів із 35 країни, розіграли 35 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Вперше зимові Олімпійські ігри відбулися на азійському континенті за межами Європи та Північної Америки. Саппоро повинен був проводити Ігри ще у 1940 році, та Друга світова війна, яка згодом розпочалася, завадила цьому проекту.

Незадовго перед початком Ігор на острові Хоккайдо вибухнув скандал, пов'язаний з професійним статусом деяких спортсменів – олімпійців. Президент МОК американець Брендедж, який був ярим прихильником того щоб у Олімпіадах виступали лише аматори, вимагав відсторонити від участі у змаганнях близько 40 гірськолижників, які буцім то мали рекламні контракти. Більшість з них таки виступила на Іграх, дискваліфікували тільки кращого гірськолижника тих часів австрійця Карла Шранца, що дозволив використовувати своє фото у рекламі кофе, та отримавши за це за плітками 50000 доларів.

Не зіграла на Олімпіаді і канадська хокейна збірна, що бойкотувала всі міжнародні змагання з 1969 року у знак протесту проти того, що команда СРСР та інші збірні Східної Європи були зібрані з професійних гравців.

Героєм Ігор став голландський ковзаняр **Ард Схенк**, який переміг на дистанціях 1500, 5000 та 10000 метрів і став після цього на Батьківщині національним героєм.

Лаври героя Ігор йому довелось ділити з радянською лижницею **Галиною Кулаковою**, що також стала триразовою олімпійською чемпіонкою – 5 та 10 км і естафети. Ця лижниця, яка перші кроки робила у рідній Удмуртії, могла стати олімпійською чемпіонкою, ще чотири роки тому, коли на дистанції п'ять

кілометрів тільки через своє падіння за 500 метрів до фінішу, поступилася першим місцем шведці *Тойні Густавссон*, виборовши срібну медаль.

Взагалі лижники СРСР успішно виступили на цих Олімпійських іграх. Прапороносець нашої збірної *В'ячеслав Веденін*, який став другим у гонці на 50 кілометрів у 1968 році, цього разу здобув два золоті на дистанціях 30 км та у естафеті і одну бронзу. Особлива його заслуга у естафетній перемозі, коли він, виступаючи на останньому етапі, відіграв у лідируючого норвежця цілу хвилину. На жаль знову не підкорилася Веденіну, його улюблена дистанція 50 кілометрів, де він виборов тільки бронзу, всього – 4 (2,1,1). Тим не менш, Веденін став першим радянським лижником, що переміг на Олімпійських іграх у індивідуальних перегонах. Та й у естафетах було не набагато краще, де для збірної СРСР тільки дебютна гонка 1956 року, виявилася золотою.

У змаганнях з фігурного катання першу свою нагороду виборола велика *Ірина Родніна*, яка виступала у парі з *Олексієм Улановим*.

Підопічні *Анатолія Тарасова* та *Аркадія Чернишова* впевнено перемогли у хокейному турнірі, давши світу нову плеяду визначних гравців – *Владислав Третьяк, Геннадій Циганков, Володимир Лутченко, Олександр Рагулін, Віталій Давидов, Віктор Кузькін, Валерій Васильєв, Валерій Харламов, Володимир Вікулов, Олександр Мальцев, Анатолій Фірсов* – який став триразовим олімпійським чемпіоном, *Юрій Блінов, Олександр Якушев, Володимир Петров, Борис Михайлов, Євген Зімін, Володимир Шадрін*.

Командну першість виграла збірна СРСР – 16 (8,5,3), другими стали спортсмени НДР – 14 (4,3,7), третіми Швейцарії – 10 (4,3,3).

5.3.12. XII зимові Олімпійські ігри Інсбрук (Австрія) 1976 рік (4 лютого – 15 лютого)

Виступало 1064 спортсменів з 37 країн, розіграли 37 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Спочатку організацію наступних Олімпійських ігор було доручено американському Денверу, що знаходиться у штаті Колорадо. Однак через потрійне збільшення розходів, категоричну незгоду з цим місцевих мешканців, та активні протести захисників оточуючого середовища, призвели до того, що власті відмовилися від проведення найбільших зимових змагань за чотири роки. А серед декількох інших кандидатур МОК обрав австрійський

Інсбрук, який нещодавно вже проводив зимову Олімпіаду і чудово з нею впорався. Подальші події показали, що і цього разу господарі зробили все, що від них залежало, щоб Ігри пройшли на височайшому рівні. У честь цього на церемонії відкриття були запалені не один, а два олімпійських вогні.

Ці Ігри стали самими успішними для команди СРСР, які виграли загальнокомандну першість з найбільшим відривом за всю історію.

Вперше у програму зимових Олімпійських ігор були включені змагання зі спортивних танців на льоду, де перемогу здобули радянські спортсмени **Людмила Белоусова та Олександр Горшков**. Саме завдяки цій парі, її новаторству та натхненному катанню, наприклад саме вони почали вперше використовувати під час виступів народну музику різних країн світу, дозволило цьому видові фігурного катання стали олімпійським видом спорту. Свою другу золоту нагороду у фігурному катанні завоювала **Ірина Родніна**, на цей раз з новим партнером – **Олександром Зайцевим**.

Непогано виступили радянські ковзанярі, серед яких особливо слід визначити **Тетяну Аверіну**, яка виборола дві золоті – 1000 метрів з олімпійським рекордом, 3000 метрів, та дві бронзові нагороди, а також **Евгена Кулікова**, перемігшого на дистанції 500 метрів. Цікаво, що американка **Шейла Янг**, завоювавши на цих Іграх три нагороди різного гатунку – золото, срібло та бронзу, того ж року стала чемпіонкою світу з велоспорту.

Успішними Ігри вийшли і для радянських лижників. **Раїса Сметаніна** виборола два золота – 10 км та естафета, а **Галина Кулакова** – золото у естафеті та бронзу. У чоловіків гонку на 30 км несподівано виграв **Сергій Савельєв**. Взагалі ще стала перша дистанція за історію Олімпійських ігор, коли у призері не потрапив жоден представник скандинавських країн – Швеції, Норвегії або Фінляндії. У лижному двоборстві повторив свій успіх чотирьохрічної давнини спортсмен з НДР **Ульріх Велінг**.

У хокейному турнірі, де не було цього разу не тільки канадців, а також шведів, за перемогу боролися збірні СРСР та ЧССР. У заключному поєдинку, незважаючи на те, що чехи повели 2-0, збірна СРСР зуміли зібратися та виграти матч а з ним і турнір. Це був вже четвертий поспіль успіх радянських хокеїстів на Олімпіаді. А сам матч вважається одним з найбільш цікавих, зіграних на Іграх. До героїв попередньої Олімпіади додалися – **Сергій Бабінов, Володимир Шадрін, Віктор Шалімов та Сергій Капустін**.

Командну першість виграла збірна СРСР – 27 (13,6,8), другими стали спортсмени НДР – 19 (7,5,7), третіми США – 10 (3,3,4).

5.3.13. XIII зимові Олімпійські ігри Лейк – Плесід (США)

1980 рік (13 лютого – 24 лютого)

Виступало 1077 спортсменів з 37 країни, розіграли 37 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Другий раз зимові Олімпійські ігри пройшли у американському курорті, що знаходиться неподалік від Канади. По суті у нього не було конкурентів. Висував свою кандидатуру ще й Ванкувер, та незадовго до голосування вони зняли свою кандидатуру. Ігри були організовані не кращим чином. Уряд США не виділив достатньо коштів, і як слід деякі об'єкти виявились не збудованими до початку змагань, виникли труднощі з транспортом та комунікаціями. А спортсменів розмістили у новому приміщенні тюрми. Зате для того, щоб на проведення змагань не впливали погодні умови, вперше використовували штучний сніг.

У лижних перегонах відзначився **Микола Зімятов** з СРСР, який виборов три золота на дистанціях 30 та 50 км і естафету. Причому гонку на 30 кілометрів він виграв незважаючи на те, що перед самим стартом пішов густий сніг, що було не до вподоби радянським лижникам, які полюбили тверду лижню. Гонка на 15 км запам'яталась фінішем на якому швед **Томас Вассберг** лише на одну соту секунди обійшов фіна Юху Міето. У жінок третє золото після ігор 1976 року, на дистанції 5 км виграла **Раїса Сметаніна**. Завершила свої виступи на четвертій Олімпіаді, сріблом у естафеті **Галина Кулакова**, всього – 8 (4,2,2).

Першу радянську нагороду у санному спорті, і відразу золоту, здобула **Віра Зозуля**. А шведський бобслеїст **Карл-Єрік Єрікссон** став першим, хто виступив на шостих Олімпійських іграх. По два золота у слаломі та циганському слаломі вибороли швед **Інгемар Стенмарк** та представниця Ліхтенштейну **Ханні Венцель**. Остання стала представницею самої маленької країни, яка завоювала олімпійське золото.

Справжня сенсація відбулася у хокейному турнірі, де майже непереможна до цього збірна СРСР, поступилася першим місцем команді Сполучених Штатів Америки. яка була зібрана зі студентів американських коледжів.

У командному заліку перемогла збірна СРСР – 22 (10,6,6), другими стали олімпійці НДР – 23 (9,7,7), третіми США – 12 (6,4,2).

5.3.14. XIV зимові Олімпійські ігри Сараєво (Югославія) 1984 рік (8 лютого – 23 лютого)

Виступало 1272 спортсменів з 49 країни, розіграли 39 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Зимові Ігри у Сараєво – столиці сучасної Боснії та Герцеговини, стали єдиними, що відбулися у соціалістичній країні. Приймаюча сторона поразила всіх своєю гостинністю. Для того щоб забезпечити комфорт спортсменам, офіційним лицям та вболівальникам, працювало більш як 10000 волонтерів. Перед початком Ігор були побоювання, що під час змагань не буде достатньої кількості снігу. Та після церемонії відкриття у олімпійській столиці пройшла така хурделиця, що наприклад, старт змагань з гірськолижного спорту відкладався на протязі чотирьох днів.

Виникли питання і відносно аматорського статусу деяких спортсменів. Так від участі у Олімпійських іграх були відсторонені два гірськолижника, звинувачених в отриманні грошей за участь у ряді змагань, та п'ять хокеїстів, що були задіяні у матчах професійної ліги – НХЛ. Важливо, що у якості демонстративного виду вперше були проведені лижні перегони для людей з обмеженими можливостями.

Під час проведення ігор помер керівник СРСР Юрій Андропов. Тому деякі змагання через траур не транслювалися по радянському телебаченню. Збірна СРСР виступила на цих іграх менш вдало, ніж на попередніх, програвши командну першість атлетам НДР.

Сенсацію створив у ковзанярському спорті **Ігор Малков**, ставши першим представником Радянського союзу, що переміг на дистанції 10000 метрів. Дві золоті нагороди виборов канадець **Гастан Буше**. У жіночих змаганнях бал правили представниці НДР, які виграли всі чотири дисципліни. А їх лідер **Карін Єнке**, стала переможцем на дистанціях – та 3000 метрів.

Хокейна збірна СРСР зуміла реабілітуватися за попередню невдачу. Перегравши у вирішальному матчі свого принципіального суперника збірну Чехословаччини з рахунком 2-0.

У командному заліку перемогла збірна НДР – 24 (9,9,6), другими стали спортсмени СРСР – 25 (6,10,9), третіми США – 8 (4,4,0).

5.3.15. XV зимові Олімпійські ігри Калгарі (Канада)

1988 рік (13 лютого – 28 лютого)

Виступало 1423 спортсменів з 57 країни, розіграли 46 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Після невдалих спроб попередніх років Канада нарешті отримала право провести у себе зимові Ігри. Оргкомітет при підтримці місцевих мешканців зробив усе можливе для того, щоб Олімпіада пройшла на високому рівні. Були реконструйовані та збудовані стадіони, лижні, гірськолижні траси та бобслейні траси, відкрито новий Міжнародний центр телерадіомовлення. Проте погода внесла свої корективи. Справа у тому, що у цю пору року у цій місцевості майже завжди зберігається плюсова температура з сильним вітром. І цей рік не став виключенням. Тому змагання з деяких видів спорту, стрибки з трампліну, бобслей, гірськолижний спорт, постійно переносились.

У лижному двоєборстві стрибкова та гоночна частина, вперши в історії, були проведені в один день.

Програма Ігор була суттєво розширилася. До неї додали командні змагання у стрибках з трампліну та лижному двоєборстві, супер гігант та комбінацію у гірських лижах.

Змагання хокеїстів у котрий раз виграла радянська команда, де наряду з чемпіонами попередніх ігор відзначилися – **Олексій Гусаров, Ігор Кравчук, Ілля Бякін, Валерій Каменський, В'ячеслав Биков, Олександр Могільний, Анатолій Семьонов, Сергій Светлов та Сергій Яшин.**

У командному заліку перемогла збірна СРСР – 29 (11,9,9), другими стали спортсмени НДР – 25 (9,10,6), третіми Швейцарії – 15 (5,5,5).

5.3.16. XVI зимові Олімпійські ігри Альбервіль (Франція)

1992 (8 лютого – 23 лютого)

Виступало 1801 спортсменів з 64 країни, розіграли 57 комплектів нагород у 12 видах спорту.

Третій раз зимові Ігри пройшли у Франції, і в третій раз у альпійському курорті. Щоправда назвати це місто олімпійською столицею буде не зовсім правильно – там було розіграна тільки приблизно третина нагород. Інші об'єкти були розкидані по найближчим містечкам та селам. Одним з керівників оргкомітету став легендарний гірськолижник Жан-Клод Кілі, герой

попередньої зимової Олімпіади у Франції. А олімпійський вогонь запалював легендарний французький футболіст, теперішній президент УЕФА, Мішель Платіні.

На цих олімпійських Іграх приймала участь вже не СРСР, який перестав існувати, а об'єднана команда Співдружності Незалежних Країн – СНД, що виступала під олімпійським прапором, та на честь перемог її атлетів виконували олімпійський гімн. Перед Іграми виникло багато проблем з формуванням команди, її фінансуванням та забезпеченням. Тим не менш, делегація відправилася на Олімпіаду і виступила там досить непогано. Німеччина, вперши після об'єднання, виступила єдиною командою.

Програма Ігор продовжувала розширятися. Вперши проводилися змагання з жіночого біатлону, фрістайлу, шорт-треку. У лижних перегонах з'явилась нова дисципліна – дуатлон, або гонка переслідування за системою Гундарсена.

Представники СНД *Ірина Мішкутьюнок та Артур Дмитрієв*, а також *Марина Климова та Сергій Пономаренко* здобули золото у змаганнях спортивних пар та танцях на льоду відповідно. Їх почин підтримав одесит *Віктор Петренко*. І тільки у змаганнях жінок перемогла американка *Кристі Ямагучі*.

Незважаючи на масовий від'їзд кращих хокеїстів за кордон збірна СНД змогла у восьмий раз стати чемпіоном Олімпійських ігор, перегравши у фіналі канадців. Серед нових зірок збірної слід відзначити – *Михайло Шталенков, Даріус Каспарайтіс, Дмитро Міронов, Дмитро Юшкевич, Олексій Житнік, Володимир Малахов, Сергій Зубов, Андрій Коваленко, Євген Давидов, Олексій Ковальов, Олексій Жамнов, В'ячеслав Биков, Андрій Хомутов*.

У командному заліку перемогла збірна Німеччини – 26 (10,10,6), другими стали спортсмени СНД – 23 (9,6,8), третіми Норвегії – 20 (9,6,5).

5.3.17. XVII зимові Олімпійські ігри Ліллекхаммер (Норвегія) 1994 рік (12 лютого – 27 лютого)

Виступало 1737 спортсменів з 67 країни, розіграли 61 комплектів нагород у 12 видах спорту.

У 1991 році на сесії МОК, з ціллю придання зимовим Олімпіадам більш високого та самостійного статусу, було прийнято рішення про розведення по строках зимових та літніх Олімпійських ігор. Так Олімпіада у Ліллекхаммері була проведена усього через два роки після попередніх Ігор, та стала першою

після переходу на новий олімпійський цикл. Взагалі ця Олімпіада була визнана фахівцями кращою у історії Ігор і по організації, і по духу, і по настрою. Так, достатньо сказати, що на честь поваги олімпійського руху, олімпійський вогонь запаливав кронпринц Норвегії.

Ця Олімпіада стала першою для незалежної України, а також для багатьох інших нових держав, що представляли колишній Радянський союз – Росії, Білорусії, Вірменії, Молдови, Грузії, Казахстану та інших. У числі «справжніх» дебютантів опинилася така країна як Ізраїль.

Перед початком Ігор, для того щоб представники не самих снігових країн не приїздили непідготовленими до справжньої боротьби, вперше були введені кваліфікаційні нормативи. Це призвело до того, що різко поменшало на Іграх представників Африки.

Велика увага була прикута до змагань фігуристів. Справа в тому, що з цієї Олімпіади дозволялося брати участь у змаганнях професіоналам, що дало змогу повернутися на Ігри багатьом попереднім чемпіонам. Проте тільки російській парі вдалося відстояти свої золоті нагороди. У змаганнях жінок перше, і поки останнє золото на зимових іграх для України принесла **Оксана Баюл**.

Драматично склалися змагання для російських хокеїстів. Вони не тільки не змогли здобути перемогу, а й взагалі вперше у історії не потрапили до числа призерів. Перемогу тут вперше святкувала збірна Швеції.

У командному заліку перемогла збірна Росії – 23 (11,8,4), другими була команда Норвегії – 26 (10,11,5), третіми Німеччини – 24 (9,7,8). Збірна України зайняла тринадцяте місце – 2 (1,0,1).

5.3.18. XVIII зимові Олімпійські ігри Нагано (Японія)

1998 рік (7 лютого – 22 лютого)

Виступало 2176 спортсменів з 72 країни, розіграли 68 комплектів нагород у 14 видах спорту.

Учасникам цих Олімпійських ігор вона запам'яталися перш за все непередбачуваністю та не завжди підходящою для такого випадку погодою – від зяжних дощів і гроз до сніжних хуртовин і густого туману. А одного разу трапився, хоч і невеликий, та все ж таки землетрус. Капризи погоди не одного разу змушували організаторів скасовувати та переносити змагання, впливали на результат.

Програма змагань знову була збільшена порівняно з попередніми Іграми. Через багато років на Олімпійські ігри знову повернулися змагання керлінгу. Крім того олімпійський статус отримав сноуборд. Та найбільш зміни цього разу стосувалися хокею. На цих Іграх вперше проводили змагання з жіночого хокею, а також вперше на Олімпіаді дозволили виступати професіоналам – НХЛ.

У командному заліку перемогла збірна Німеччина – 29 (12,9,8), другими були спортсмени Норвегії – 25 (10,10,5), третіми росії – 18 (9,6,3). Збірна України зайняла вісімнадцяте місце – 1 (0,1,0).

5.3.19. XIX зимові Олімпійські ігри Солт–Лейк–Сіті (США) 2002 рік (8 лютого – 24 лютого)

Виступало 2399 спортсменів з 77 країни, розіграли 78 комплектів нагороду 15 видах спорту.

Після оголошення переможця на проведення наступних зимових Олімпійських ігор у пресі з'явилися повідомлення о підкупі деяких членів МОК, щоб забезпечити перемогу американського кандидата. У результаті були поставлені під сумніви справедливості отримання прав на проведення і деяких попередніх Олімпіад, та стали більш жорсткими правила для майбутніх заявок. А десять членів МОК, та голови заявочного комітету були змушені залишити свої посади.

Великий вплив на організацію та проведення перших Ігор ХХІ століття оказали події 11 вересня 2001 року. Під час самих Ігор були прийняті підвищені міри безпеки, якою займалася поліція, армія, національна гвардія а також агенти ФБР.

Знову програму Ігор було розширено. До олімпійської сім'ї повернувся скелетон, жінки почали змагатися у бобслеї, добавлені нові гонки у біатлоні. До речі на ці Олімпійські ігри вперши були виготовлені різні нагороди для різних видів спорту. Іншою особливістю цих Ігор є те, що золоті медалі завоювали представники рекордної кількості країн – 18. Взагалі ці Ігри увійшли у історію як найбільш скандальні.

У командному заліку перемогла збірна Норвегії – 25 (13,5,7), другими стали спортсмени Німеччини – 36 (12,16,8), третіми США – 34 (10,13,11), команда Росії зайняла тільки п'яте місце – 13 (5,4,4), Україна цього разу залишилась без нагород.

5.3.20. XX зимові Олімпійські ігри Турин (Італія)

2006 рік (10 лютого – 26 лютого)

Виступало 2508 спортсменів з 80 країни, розіграли 84 комплектів нагород у 15 видах спорту.

Турин, столиця італійської провінції П'ємонт, на той час став самим великим містом де відбувалися зимові Олімпійські ігри. До змагань було збудовано 65 нових площадок, стадіонів, створена транспортна інфраструктура – до Олімпіади з нуля був збудований та відкритий метрополітен, спортивні селища для атлетів та журналістів. І цього разу програма Ігор збільшилась, за рахунок командного спринту у лижних перегонах, масового старту у біатлоні, кросу у сноуборді та гонки переслідування у ковзанярському спорті.

Церемонія відкриття відбулася на стадіоні «Стадіо комунаре», на якому грали свої матчі футбольні клуби Турину – «Ювентус» та «Торіно». Право запалювати олімпійський вогонь надали дворазовій чемпіонці Стефанії Бельмондо.

У командному заліку перемогу здобула збірна Німеччини – 29 (11,12,6), друге місце зайняла команда США – 25 (9,9,7), третє Австрія – 23 (9,7,7). Збірна Росії зайняла четверте місце – 22 (8,6,8), Україна була двадцять п'ятою – 2 (0,0,2).

5.3.21. XXI зимові Олімпійські ігри Ванкувер (Канада)

2010 рік (12 лютого – 28 лютого)

Виступало 2574 спортсменів з 82 країни, розіграли 86 комплектів нагород у 15 видах спорту.

Це друге канадське місто, яке прийняло зимову Олімпіаду. Більше того воно стало найбільшим за кількістю мешканців та найтеплішим з усіх попередників. Канадці добре підготувалися до проведення Ігор, були збудовані нові сучасні ковзанярські, лижні та гірськолижні стадіони та траси. Вперше у історії вирішальні матчі хокейного турніру відбувалися на майданчику професійного клубу НХЛ – «Ванкувер Кенакс». Для безперервної трансляції Ігор була створена складна ІТ-інфраструктура, що об'єднувала спортивних об'єктів, три центри обробки даних та тестову лабораторію.

12 лютого стався трагічний випадок з грузинським саночником Нодаром Кумаріташвілі, який під час тренувального заїзду на крутому повороті не впорався з управлінням та на швидкості 144 км/годину вилетів з траси та вдарився о металеву опору. Травма виявилася смертельною. На церемонії відкриття Олімпійських ігор збірна Грузії вийшла на парад з траурними пов'язками, а після виконання гімну Ігор була оголошена хвилина мовчання.

На церемонії запалення олімпійського вогню, у якому повинен був брати участь відомий хокеїст Уейн Гретцкі та ще четверо спортсменів, не спрацювала автоматика, котра повинна була підняти з під полу один з елементів чаші вогню. Тому сама церемонія була дещо затягнута.

У змаганнях з гірських лиж, які декілька разів переносились через теплу погоду, не один чемпіон попередніх ігор не зміг знову стати Олімпійським чемпіоном. А єдина хто виграв дві золоті нагороди стала німкеня **Марія Ріш** – комбінація та слалом.

Також єдиною, хто виграв дві золоті нагороди у змаганнях ковзанярів тала представниця Чехії **Мартина Саблікова** – 3000 та 5000 метрів. Змагання на дистанції 500 метрів були відкладені через поломку машини що заливає лід.

Змагання з фігурного катання виявилися вкрай невдалими для спортсменів з Європи, котрі не змогли виграти жодної медалі вищого гатунку.

У командному заліку перемогла збірна Канади – 26 (14,7,5), другими стали спортсмени Німеччини – 30 (10,13,7), третє збірна США – 37 (9,15,13). Збірна Росії зайняла тільки одинадцяте місце – 15 (3,5,7), Україна цього разу залишилась без нагород.

5.3.22. XXII зимові Олімпійські ігри Сочі (Росія)

2014 рік (07 лютого – 23 лютого)

1 березня 2010 року на церемонії закриття Олімпіади-2010 президент МОК Жак Рогге передав Олімпійський прапор меру Сочі Анатолію Пахомову. Пролунав гімн росії у виконанні Московського державного академічного камерного хору (диригент Володимир Мінін), і над стадіоном столиці Олімпіади-2010 був піднятий прапор росії. Після цього почалося урочисте представлення Сочі – столиці **Олімпіади-2014**. Вступна частина відкрилася символічним Тунгуським метеоритом, який з'явився у рік, коли російська імперія вперше була представлена на Олімпійських іграх.

За результатами розслідування *ВАДА* (Всесвітнє антидопінгове агентство) – другі змагання міжнародного рівня (після олімпіади 1980 року у Москві), в яких всупереч загальноприйнятим правилам спортивних змагань було застосовано систему допінгу на державному рівні.

Столицю Олімпіади обрали під час 119-ї сесії МОК в місті Гватемала, столиці Гватемали 4 липня 2007 року. На території росії Олімпійські ігри пройшли вдруге (до цього в Москві 1980 року пройшли XXII літні Олімпійські ігри), і вперше – зимові Ігри.

Після закінчення Олімпійських ігор на тих же об'єктах проведено зимові Паралімпійські ігри 2014.

43 спортсмени представляли Україну на XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі. Список із 39 атлетів було затверджено Виконавчим комітетом Національного олімпійського комітету України на засіданні 22 січня 2014.

23 січня 2014 стало відомо, що склад олімпійської збірної України поповнився ще трьома спортсменами.

30 січня 2014 за підсумками проходження олімпійської акредитації стало відомо, що Україна отримала ще одну ліцензію на участь в Іграх. Таким чином, остаточний склад збірної України склав 43 спортсмени.

Українські спортсмени виступали в 9 із 15 видів спорту, а саме: у біатлоні (11 спортсменів), фігурному катанні (6 спортсменів), санному спорті (6 спортсменів), фрістайлі (6 спортсменів), лижних перегонах (8 спортсменів), гірськолижному спорті (2 спортсмени), сноубордингу (2 спортсмени), лижному двоєборстві та шорт-треку (по 1 спортсмену).

Частина української делегації спортсменів покинула Сочі і відмовилась від участі в Олімпіаді на знак протесту проти кровопролиття в Україні.

У командному заліку Україна посіла 20 місце – 2 (1,0,1).

5.3.23. XXIII зимові Олімпійські ігри Пхьончхан (Південна Корея) 2018 рік (09 лютого – 25 лютого)

6 липня 2011 в Дурбані виконком МОК обрав місцем проведення зимової Олімпіади-2018 південнокорейський Пхьончхан. Країна-господарка турніру визначилася вже в першому раунді голосування, оскільки Пхьончхан одержав більшість голосів: за південнокорейське місто проголосували 54 члени виконкому МОК з 95. Пхьончхан тричі поспіль претендував на організацію зимової Олімпіади, два попередні рази це право отримали Ванкувер і Сочі.

До програми офіційних змагань зимових Олімпійських ігор 2018 р. увійшли 15 дисциплін із семи видів спорту. Протягом 17 днів буде розіграно 102 комплекти олімпійських нагород. Міжнародний олімпійський комітет прийняв рішення про включення до програми XXIII зимових Олімпійських ігор чотирьох нових дисциплін: біг-ейр у сноуборді, масс-старт у ковзанярському спорті, дабл-мікст у керлінгу, командні змагання в гірськолижному спорті. Водночас із олімпійської програми вилучені змагання з паралельного слалому у сноубордингу.

Національні олімпійські комітети отримали запрошення на участь національних команд у XXIII зимових Олімпійських іграх. На зимовому олімпійському святі очікується участь понад 2500 спортсменів із близько 90 країн світу.

Українські спортсмени представляли країну у таких видах спорту: біатлон, гірськолижний спорт, санний спорт, фігурне катання, лижні перегони, фристайл, лижне двоборство, сноуборд, скелетон. Загалом 32 учасники, 9 видів спорту

У зв'язку з існуванням у росії державної системи підтримки допінгу, російським спортсменам на Олімпіаді було заборонено використовувати російську символіку, прапор та гімн. При цьому вболівальникам на трибунах цього не заборонялося. Покарання було розкритиковане як фейкове, оскільки воно за фактом не накладувало жодних обмежень на участь росіян.

Приводом для цього стали численні викриті ще на Олімпіаді-2014 в Сочі випадки використання російськими спортсменами допінгу. За ними стався скандальний документальний фільм німецького режисера Х. Зепельта, призначене WADA розслідування та доповідь Річарда Макларена, а також власне визнання та речові докази втікача на Захід головного «хіміка» та офіційного голови Антидопінгової лабораторії Росії Григорія Родченкова. Розслідування довело існування таємної державної програми допінгу, яку підтримували НОК РФ, ФСБ, російський уряд та лабораторія РУСАДА.

На засіданні виконкому МОК, яке відбулося в Лозанні 5 грудня 2017, було прийнято рішення дискваліфікувати Олімпійський комітет Росії, призупинити в МОК членство президента Олімпійського комітету Росії Олександра Жукова, довічно відсторонити віцепрем'єра РФ Віталія Мутка і колишнього заступника міністра спорту РФ Нагорного від відвідування Олімпіад. Крім

того МОК наклав на Олімпійський комітет Росії штраф у розмірі 15 мільйонів доларів для відшкодування витрат МОК на розслідування.

У командному заліку перемогла Норвегія 39 (14,14,11), друге місце виборола Німеччина – 31(14,10,7), третє Канада – 29 (11,8,10). Україна посіла 21 місце 1 (1,0,0).

5.3.24. XXIV зимові Олімпійські ігри Пекін (КНР) 2022 рік (04 лютого – 20 лютого)

Виступало 2897 спортсменів, розіграли 109 комплектів нагород, у 7 видах спорту, 15 дисциплін.

31 липня 2015 року на сесії Міжнародного олімпійського комітету в Куала-Лумпур Томас Бах оголосив, що містом, яке прийме зимові Олімпійські ігри 2022 року, стане Пекін. Пекін став першим містом, яке приймало і літні, і зимові Олімпійські ігри. Місто також стало другою столицею, яка приймала зимові Олімпійські ігри, за 70 років після норвезького Осло в 1952 році.

США оголосили про дипломатичний бойкот зимових Олімпійських ігор 2022 року в Китаї. На Ігри не приїде офіційна або дипломатична делегація США^{[8][9]}. Проте бойкот не стосується самих збірних: спортсменів, тренерів та інших членів команд. До бойкоту зимових Олімпійських ігор 2022 також приєднались Канада, Австралія та Велика Британія. Кожна з перерахованих країн назвала причиною бойкоту порушення прав людини в Китаї. Зокрема, вказують на «геноцид і злочини проти людства, скоєні Китаєм у Сінцзян-Уйгурському регіоні». КНР звинувачують у геноциді й нехтуванні правами уйгурського народу та інших етнічних і релігійних меншин^{[10][9]}.

Проведення змагань з 15 зимових видів спорту було оголошено в рамках зимових Олімпійських ігор 2018 року. Вісім видів належать до льодових: бобслей, керлінг, ковзанярський спорт, санний спорт, скелетон, фігурне катання, хокей із шайбою і шорт-трек, а решта до лижних змагань: біатлон, гірськолижний спорт, лижне двоборство, лижні перегони, сноубординг, стрибки з трампліна та фристайл.

У командному заліку перемогла Норвегія 37 (16,8,13), друге місце виборола Німеччина – 27 (12,10,5), третє Китай – 15 (9,4,2). Україна посіла 25 місце 1 (0,1,0).

Наступні зимові Олімпійські Ігри відбудуться у 2026 році від 6 лютого до 22 лютого в італійських містах Мілан і Кортіна-д'Ампеццо. До програми Олімпійських ігор-2026 увійшов також новий вид спорту - скі-альпінізм. А загалом вісім нових дисциплін – це: *скелетон: змішані командні змагання; скі-альпінізм: чоловічий спринт, жіночий спринт та змішана естафета; санний спорт: жіночі змагання у санях-двійках; лижний спорт: чоловічий та жіночий парний могул у фристайлі; стрибки з трампліна: жіночий великий трамплін.*

Питання та завдання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику історії виникнення зимових Олімпіад.*
- 2. Охарактеризуйте етапи проведення зимових Олімпійських ігор.*
- 3. Опишіть досягнення найбільш видатних чемпіонів на зимових Олімпіадах.*
- 4. Розкрийте суть виступів на зимових Іграх радянських та українських спортсменів.*

6. МІЖНАРОДНА ОЛІМПІЙСЬКА СИСТЕМА

Принципи олімпійського спорту, його структуру та основи діяльності були розроблені ще наприкінці ХІХ століття П'єром де Кубертеном та його однодумцями і у головних рисах збереглися до наших часів, що свідчить про їх обґрунтованість та життєздатність. І це цілком природно, оскільки в основу олімпійського спорту Кубертен заклав принесені ним з Давньої Греції ідеологію та устремління, які базуються на таких фундаментальних принципах олімпізму, як культурні, етичні, гуманістичні цінності та використання спорту як засобу гармонійного розвитку людини.

У той же час зміни, що відбувалися у світі, потребували постійного вдосконалення Міжнародної олімпійської системи, приведення її вимог до вимог сучасного світу та спорту вищих досягнень.

Таким чином на теперішній час в Олімпійській хартії – головному документу олімпійського руху, що була прийнята у 1894 році на Міжнародному атлетичному конгресі, викладено основні принципи олімпізму, правила та офіційні роз'яснення МОК та правові основи олімпійського спорту. Вона керує організацією та функціонуванням олімпійського руху, встановлює умови проведення та святкування Олімпійських ігор.

В Олімпійській хартії існують основні *принципи олімпізму*:

- врівноваженість якостей тіла, волі, розуму;
- поєднання спорту з культурою та освітою;
- дотримання способу життя, який ґрунтується на радощах, здобутих власними зусиллями;
- поважання загальних основних етичних засад;
- гармонійний розвиток людини;
- сприяння утвердженню мирного суспільства;
- поважання людської гідності;
- розбудова мирного, кращого світу завдяки вихованню молоді засобами спорту;
- заняття спортом без будь-яких дискримінацій;
- взаєморозуміння в душі дружби і чесної гри.

Олімпізм представляє політичну, гуманістичну та філософсько-педагогічну концепцію життя, що об'єднує в єдине ціле тіло, волю та розум, та таким, що об'єднує спорт, культуру і освіту, а також прагне до такого способу життя, який спонукає до занять фізичними вправами. Метою олімпізму є становлення спорту на службу гармонійного розвитку людини, та сприяє створенню мирного суспільства, яке піклується про збереження людської гідності.

Олімпійський рух бере початок у сучасному олімпізмі та під керівництвом МОК об'єднує організації та спортсменів, що керуються Олімпійською хартією. Критерієм приналежності до олімпійського руху є визнання Міжнародного олімпійського комітету. А вершиною його діяльності є об'єднання спортсменів на головному спортивному святі – *Олімпійських іграх*.

Ціль олімпійського руху – сприяти будівництву мирного та кращого світу, засобами виховання молоді та заняттям спортом всіх бажаючих, без будь якої

дискримінації, а організація та керівництво спортом повинні контролюватися незалежними спортивними організаціями.

Будь-яка форма дискримінації у відношенні до країни чи окремої людини – расового, релігійного чи політичного характеру або по половому признаку – несумісна з приналежністю до олімпійського руху. Приналежність до олімпійського руху потребує обов'язкового виконання положень Олімпійської хартії та визнання МОК.

Крім передмови та розділу присвяченого основним принципам олімпізму Олімпійська хартія включає в себе:

Олімпійський рух – викладені склад та загальна організація олімпійського руху, задачі, функції та роль МОК, визначена причетність спортивних організацій до олімпійського руху, їх визнання МОК, структура Олімпійського конгресу, показані цілі та задача програми «Олімпійська солідарність», визначені поняття «*Олімпійські ігри*», роз'яснені права на Олімпійські ігри та олімпійську власність, уточнені головні олімпійські терміни. Особливо підкреслюється, що *Олімпійські ігри* – це змагання не країн, а спортсменів в індивідуальних та командних видах спорту. А самі спортсмени на Ігри відбираються відповідними Національними олімпійськими комітетами, заявки на яких були затверджені МОК;

Міжнародний олімпійський комітет – дається роз'яснення його юридичного статусу, членстві, включно питання комплектування МОК та обов'язках його членів, викладені міри та санкції, які можуть бути застосовані сесією МОК, виконкомом МОК або Дисциплінарним комітетом МОК у разі порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу, або іншого нормативного акта у відношенні будь-якого зі членів МОК, організаційній структурі: сесія, конгрес, виконком, президент – їхніх процедурних питань та обов'язках. Вказано, що офіційними мовами МОК є англійська та французька, та відмічено, що на сесіях МОК повинен бути забезпечений синхронний переклад на англійську, французьку, німецьку, іспанську, російську та арабську мови;

Міжнародні спортивні федерації – опис ролі МСФ у олімпійському русі, їх місії та умови визнання МОК;

Національні олімпійські комітети – матеріали про місії та ролі НОК, їх склад, назви, права, обов'язки та атрибутику;

Олімпійські ігри – включає питання пов’язані з проведенням та участю в Олімпійських іграх, їх організація та адміністрування, програма, «Протокол», «Арбітраж». Особливо відмічається строки і порядок проведення Ігор, вибори міста-організатора, задачі оргкомітету та порядок його діяльності, функції Координаційної комісії МОК по Олімпійським іграм, також взаємодія між МОК, оргкомітетами Ігор, міжнародними спортивними федераціями та національними олімпійськими комітетами, питання, що пов’язані з організацією Олімпійського селища.

Взагалі Міжнародна олімпійська система включає в себе *Міжнародний олімпійський комітет (МОК), Міжнародні спортивні федерації (МСФ), Національні олімпійські комітети (НОК), регіональні олімпійські комітети (РОК), організаційні комітети з проведення Олімпійських ігор (ОКОІ), національні асоціації, клуби та особи, що до них належать, та особливо спортсмени, а також судді, рефері, тренери та інші офіційні особи і технічні спеціалісти.* До Олімпійської системи можуть належати й інші організації, якщо вони сприяють Олімпійському рухові та визнаються МОК, а також різні не урядові організації, що пов’язані зі спортом та діючі на міжнародному рівні.

Протягом свого розвитку міжнародна Олімпійська система набула досить складної багаторівневої структури, що включає в себе велику кількість організацій, які виконують визначені функції в системі олімпійського спорту. Виділяють два основних напрями з чітко розподіленими функціями: перший пов’язаний з діяльністю національних олімпійських комітетів або організацій, які виконують їх роль на всіх рівнях олімпійського спорту; другий базується на діяльності міжнародних спортивних федерацій які займаються розвитком різноманітних видів спорту.

Олімпійський спорт

1 напрям – МОК – НОК – Асоціація НОК (АНОК); Асоціація НОК Африки (АНОКА); Панамериканська спортивна організація (ОДЕПА); Олімпійська рада Азії (ОРА); НОК Океанії (ОНОК); Асоціація європейських НОК (АЄНОК).

2 напрям – МСФ – Регіональні федерації з міжнародних видів спорту – Генеральна асоціація міжнародних спортивних федерацій (АГФІС); Асоціація міжнародних федерацій при МОК (АРІСФ); Асоціація міжнародних

Олімпійських федерацій з літніх видів спорту (АСОІФ); Асоціація міжнародних олімпійських асоціацій з зимових видів спорту (АІВФ).

Однак це лише загальна схема, що характеризує структуру міжнародної олімпійської системи. В практиці олімпійського спорту ситуація набагато складніша. Олімпійська система з її структурою є частиною міжнародної системи, та пов'язана з нею через спільні інтереси. Сфери діяльності її перетинаються з діяльністю різноманітних міжнародних організацій – ООН, ЮНЕСКО та інших. Взаємодія з ними дає змогу міжнародній олімпійській системі оперативно реагувати на ту політичну ситуацію, що склалася. А також укріплювати організаційну, матеріально – технічну та фінансову сторону олімпійського спорту.

Втім вся історія сучасного олімпійського спорту показує, що успішність діяльності Міжнародної олімпійської системи у великій мірі залежить від її автономності – самостійності у прийнятті рішень, незалежності від політичних, економічних та інших впливів.

Тим не менш сучасний олімпійський спорт знаходиться у складному положенні. З одного боку він намагається бути самостійним і всіма способами намагається відстояти цю позицію, а з іншого розвиток олімпійського спорту його успіхи у той чи іншій країні залежать від можливостей та діяльності держави, а також різноманітних комерційних структур.

Та все ж таки Міжнародна олімпійська система постійно розвиваючись, сприяє більш широкому розповсюдженню олімпійського спорту у світі, впливає на появу нових видів спорту та спортивних дисциплін, а також створенню нових спортивних організацій. Велику роль при цьому мають і особливості розвитку спорту у різних регіонах світу, що проявляється, впершу чергу, в особливих характерних рисах розповсюджених окремих видів у цих регіонах.

6.1. Міжнародний олімпійський комітет та основи його діяльності

Міжнародний олімпійський комітет – найвищий керівний орган Олімпійського руху у світі, володіє всіма правами на Олімпійські ігри. Створений 23 червня 1894 року у Парижі під час першого всесвітнього конгресу. Це постійно діюча неурядова організація, створена не для набуття прибутку, у формі асоціації, зі статусом юридичної особи та наступністю влади.

З 1915 року штаб-квартира МОК розміщується у швейцарській Лозанні, на вулиці Плас дю Пале – Палацової площі.

Цікава історія цього поселення. Коли у 1894 році створився МОК, було прийняте правило, згідно якому його резиденція повинна була на протязі чотирьох років знаходитися у місті проведення наступних Ігор. Так і було до 1916 року. Право проведення Олімпійських ігор того року було надано Німеччині. А у Швейцарії, поблизу Лозанни де він мав великий маєток, жив давній соратник Кубертена – Годфруа де Блоне, член МОК з 1899 року, та ініціатор створення Швейцарського олімпійського комітету. Коли розпочалася Перша світова війна, він запропонував допомогу у розміщенні архіву МОК. І коли Кубертен, як патріот пішов на фронт, Блоне тимчасово виконував роль президента. Так штаб - квартира опинилась у Лозанні. У 1916 році Кубертен створює тут Олімпійський інститут, а у 1918 році він і сам переїздить у Лозанну на постійне місце проживання.

Однак ніхто з подальших президентів не жив постійно у Лозанні, аж поки президентом МОК не став у 1980 році Хуан Антоніо Самаранч. Оселившись у цьому місті, він значно розширив сферу діяльності МОК, та отримав від міської влади дозвіл на будівництво споруди, яка повинна була стати новою штаб – квартирою МОК. Ця будівля була готова до експлуатації у 1986 році.

Тоді ж змінилися і відносини між муніципалітетом Лозанни та МОК. Федеральна рада Швейцарії визнала МОК юридичною особою на території своєї країни, а потім надала йому статус міжнародної організації. У лютому 1983 року була підписана угода, що визначає їхні взаємини.

Відповідно до Олімпійської хартії МОК має наступні цілі та задачі:

- стимулювати координацію, організацію й розвиток спорту та спортивних організацій;
- співпраця з компетентними громадськими та приватними організаціями з метою поставити спорт на службу людству;
- забезпечення регулярного проведення Олімпійських ігор;
- боротьба з будь-якими формами дискримінації в Олімпійському русі;
- підтримка дотримання спортивної етики;
- сприяння духу чесної гри та викорінення насильства; боротьба з допінгом у спорті; забезпечення безпеки та здоров'я спортсменів;
- протистояння політичним та комерційним зловживанням у спорті;

- підтримка міжнародної Олімпійської академії (МОА);
- підтримка інших організацій, діяльність яких присвячена олімпійській освіті.

Згідно своєму уставу МОК сам обирає своїх нових членів з числа осіб, що досягли 18-ти річного віку, та які на його думку є більш достойні цієї посади, як шанувальники спорту. Всі вони є фізичними особами, а їх загальна кількість не повинна перевершувати 115 чоловік. Крім того вони повинні мати відповідну кваліфікацію, бути громадянами своєї країни, у якої існує визнаний НОК, та володіти однією з офіційних мов – французькою чи англійською.

Окремим правилом закріплено, що більшість членів МОК повинні складати ті, членство яких не пов'язано з будь-якою офіційною функцією або посадою (їх загальна кількість не повинна перевершувати 70 чоловік, причому повинно бути не більш, як один представник від країни), діючих спортсменів (не більше 15 чоловік), президентів міжнародних спортивних федерацій, або осіб, що займають керівні посади у МСФ (не більше 15 чоловік), президентів національних олімпійських комітетів (не більше 15 чоловік).

Пропонувати кандидатури для виборів у члени МОК мають право діючі члени МОК, міжнародні спортивні федерації чи асоціації МСФ, національні олімпійські комітети, всесвітні чи континентальні асоціації НОК та інші організації, визнані МОК. Обрати новим членом МОК має право тільки сесія, голосування на якій проводиться таємно, а рішення приймається більшістю голосів. Під час церемонії, присвяченій прийому в МОК її нових членів, кожний з них підтверджує свою згоду виконувати обов'язки члена, та складає клятву.

Члени МОК є його представниками у своїх країнах, а не делегатами цих країн. Особливо підкреслюється, що члени МОК не можуть приймати від урядів, організацій або інших сторін будь-яких доручень або посад, які зв'язували або заважали би їм у свободі дій чи незалежності при голосуванні. Кожний член МОК обирається на восьмирічний строк, та може бути переобраний на один або декілька додаткових строків.

Як правило у перший період діяльності МОК у його склад обиралось по одному члену від країни, однак в подальшому від тих країн де проводились Олімпійські ігри мали змогу обиратися по дві людини. По досягненню 75-ти річного віку член МОК зобов'язаний піти у відставку.

Такий принцип поповнення МОК свого складу, закладений ще ініціатором відродження олімпійського руху П'єром де Кубертенем, і існуючий дотепер, повинен захистити МОК від утиску з боку державного апарату, та забезпечити його незалежність.

Цікаво, що прикладами для організаційної структури МОК зокрема були: католицька церква, Орден мальтійських лицарів, Французька академія. Схожу структуру має і Міжнародний комітет Червоного Хреста.

Перші 50 років діяльності МОК велику увагу при обранні нових членів звертав на аристократичне походження. Така присутність аристократів повинна була забезпечувати Комітету високу соціальну позицію. Однак у міру досягнення і зміцнення свого авторитету МОК почав відходити від політики просування аристократів, змінюючи їх на представників інших станів.

Обов'язки членів МОК: забезпечення представництва МОК у своїй країні; участь у роботі комісії МОК; допомога розвитку Олімпійського руху у своїй країні; контроль за реалізацією програми МОК на місцях; не менше одного разу на рік інформувати президента МОК о ході розвитку олімпійського руху та його потребах у своїй країні; в той же час інформувати президента про події, що можуть заважати дотриманню Олімпійської хартії або іншим чином відбитися на Олімпійському русі; виконання завдання президента, включаючи, при необхідності, представництво МОК в іншій країні.

Члени МОК, що йдуть у відставку мінімум після 10 років роботи, стають почесними членами. Вони продовжують діяльність як представники МОК, та зберігають свій статус без змін, а єдине, що вони втрачають – це право голосу.

Основними органами МОК є сесія, виконком, президент та конгрес.

Сесія – загальні збори, проводиться не рідше рази на рік. Позачергова сесія може скликатися за ініціативою президента або за письмовою вимогою не менш, як третини членів МОК. Сесія є верховним органом, її рішення кінцеві.

Вона має наступні повноваження: приймає та вносить поправки до Олімпійської хартії; за пропозицією виконкому обирати та затверджувати членів та почесних членів МОК; обирає президента, віце-президента та всіх членів виконкому МОК; приймає рішення про вибір місця проведення наступних Олімпійських ігор; обирає місто де буде проводитися наступна сесія МОК; кожного року затверджувати бюджет, витрати МОК та звіти комісій; призначати аудитора МОК; приймати рішення про визнання або позбавляти визнання національних олімпійських комітетів, їх асоціацій,

міжнародних спортивних федерацій та інших організацій; приймати рішення про зміни у програмі Олімпійських ігор та інших питаннях пов'язаних з Олімпійською хартією.

Необхідний кворум на сесії МОК складає половина усіх членів плюс один, кожний з присутніх має один голос, а рішення приймаються простою більшістю. Однак для змін у головні положення олімпізму та Олімпійської хартії обов'язкова присутність не менше двох третин членів МОК.

Між сесіями рішення приймає виконком. До його складу входить 15 членів: *президент, 4 віце-президента та 10 інших членів*. Всі вони обираються на сесії таємним голосуванням. Строк мандатів кожного з членів виконкому, крім президента, складає чотири роки. Крім того кожний з них може обиратися на два строки підряд, після чого знову може бути обраним через два роки.

До функцій виконкому входять: спостерігати за дотриманням Олімпійської хартії; відповідальність за адміністративну роботу МОК; складає фінансові звіти МОК; надає сесії МОК звіти відносно змін в Олімпійській хартії; встановлює та курирує процедуру допуску та обрання кандидатур для організації Олімпійських ігор; складає повістку дня для сесії МОК; за пропозицією президента призначає або звільняє генерального директора МОК; слідкує за збереженням протоколів, звітів та архівів МОК; приймає та видає кодекси, акти, директиви, підручники, інструкції; організує, не менш одного разу у два роки, зібрання з міжнародними спортивними федераціями та національними олімпійськими комітетами; розробляє та присуджує почесні знаки МОК; а також має інші права та обов'язки котрі за Олімпійською хартією не передані сесії МОК та президенту.

Президент обирається з членів МОК таємним голосуванням на 8-ми річний період та може повторно обиратися ще на наступні 4-річчя. Він головує на всіх заходах МОК та може, у випадку якщо сесія або виконком не можуть це зробити, діяти і приймати рішення від імені МОК, яке повинно бути терміново передане на затвердження відповідного органу. Якщо президент не може виконувати свої обов'язки, його замінює старший віце-президент, який обирається на чотири роки.

Також президент, коли вважає за необхідне, створює комісії або робочі групи для вивчення специфіки того чи іншого питання. Крім того також існують постійні та створені на деякий час комісії та робочі групи, котрі вивчають дорученні їм питання та виносять їх на розгляд виконкому з

наступним затвердженням сесією МОК. Комісії призначаються Президентом МОК. Деякі з них існують багато років, інші формуються для рішення якогось тимчасового питання. Інколи вони з'єднуються одна з іншою або роз'єднуються на дві-три, деякі припиняють своє існування, а деякі з'являються знову і таке інше.

Серед головних слід визначити: комісія з культури та олімпійській освіті; комісія спортсменів; комісія з етики; комісія з номінації, тобто висування кандидатів; комісія «Жінки та спорт»; фінансова комісія; робоча група з нагородження; юридична комісія; координаційні комісії з наступних Олімпіад; комісія з маркетингу; комісія з преси; комісія з олімпійської програми; комісія з радіо та телебачення; комісія з олімпійської солідарності; комісія «Спорт та право»; комісія «Спорт та оточуюче середовище»; комісія «Спорт для всіх»; комісія з олімпійської філателії, нумізматиці та предметам колекціонування; комісія з міжнародних зв'язків; комісія з телевізійних та інтернетівських прав; медична комісія.

МОК заснований у 1984 році, з 1994 року він є незалежним. Для вирішення суперечок у сфері спорту, МОК був створений Арбітражний суд. Звертатися до Арбітражного суду можуть спортсмени, спортивні федерації, клуби, спонсори, телекомпанії та інші. Рішення Арбітражного суду, головний офіс якого знаходиться у Лозанні, еквівалентні рішення звичайного суду, а його перевага, в тому, що він складається з експертів зі спортивних законів, а процедура прийняття рішення є простою, швидкою та недорогою.

Олімпійські конгреси проводяться раз на 8 років за рішенням МОК та його президента. Для обговорення на конгрес виносяться найактуальніші проблеми Олімпійського руху, що визначають перспективи його розвитку. Діяльність конгресів, у яких приймають участь представники трьох головних партнерів по олімпійському руху – МОК, НОК та МСФ, носить консультативний характер.

За всю історію сучасного олімпійського руху було проведено 13 конгресів: I – 1894 рік у Парижі; II – 1897 рік у Гаврі (Франція); III – 1905 рік у Брюсселі; IV – 1906 рік у Парижі; V – 1913 рік у Лозанні; VI – 1914 рік у Парижі; VII – 1921 рік у Лозанні; VIII – 1925 рік у Празі; IX – 1930 рік у Берліні; X – 1973 рік у Варні; XI – 1981 рік у Баден-Бадені (Німеччина); XII – 1994 рік у Парижі; XIII – 2009 рік у Копенгагені (Данія).

6.2. Міжнародні спортивні федерації

Згідно Олімпійської хартії, в цілях сприяння олімпійському руху, МОК визнає в якості міжнародних спортивних федерацій – МСФ, міжнародні неурядові організації, які керують одним або кількома видами спорту на всесвітньому рівні та включають до свого складу організації, що керують цими видами на національному рівні. Що стосується МСФ, то їх устава, порядки та діяльність повинні визнавати Олімпійську хартію й відповідати вимогам. Виходячи з чого, кожна МСФ зберігає свою самостійність та автономію у керуванні своїм видом спорту.

Слід зауважити, що деякі міжнародні федерації з олімпійських видів спорту офіційно сформувались раніше МОК. Наприкінці XIX століття у зв'язку з пробудження масового інтересу до спорту почали проводитися міжнародні змагання з різних видів спорту серед спортсменів європейських країн та США. Найбільшу популярність здобули змагання з велосипедного спорту, легкої атлетиці, гімнастиці, конькобіжному спорту, боксу, тенісу.

Однак вже під час перших міжнародних зустрічей, організатори змагань, спортсмени та тренери дійшли висновку в тому, що відсутність єдиних правил та норм, які регламентують проведення змагань, гальмує розвиток інтернаціональних спортивних зв'язків. Це стало поштовхом до формування міжнародних об'єднань по різних видам спорту. Першим таким об'єднанням стала у 1881 році стала Міжнародна федерація гімнастики. У 1892 році був створений Міжнародний союз ковзанярів та Міжнародна федерація теслярських товариств.

Так вже наприкінці XIX століття деякі міжнародні спортивні об'єднання провели роботу по упорядкуванню системи міжнародних змагань, та співставленню результатів показаних на них. Слід зазначити, що ще в останній чверті XIX століття проходила велика кількість неофіційних змагань, господарі яких намагались придати їм статут чемпіонатів світу та Європи. Деякі, як турнір з тенісу, що проводиться з 1877 року в англійському Уїмблдоні, стали традиційними, але більшість з них проходили з конфліктами, спорами, без чітких, узгоджених правил. Часто господарі творили свавілля, як у суддівстві, так і в організації, що не сприяло зростанню авторитету спорту.

Поступово був зроблений вивід, що спортивну цінність можуть мати тільки ті світові змагання, правила і умови проведення яких, задалегідь

узгоджуються на міжнародних форумах. Таким чином проведення чемпіонатів світу та Європи в окремих видах спорту почало переходити у ведення створених міжнародних спортивних федерацій. І вже у 1891 році в Гамбурзі був проведений перший офіційний чемпіонат Європи з фігурного катання на ковзанах. У Відні в 1892 році пройшов чемпіонат Європи зі швидкісного бігу на ковзанах, а через рік, у 1893 році в Амстердамі, чемпіонат світу з цього виду спорту та інші. Поступово такі змагання стали нормою у світовому спортивному житті.

Створення Міжнародного олімпійського комітету та проведення перших Олімпійських ігор стимулювало організацію Міжнародних спортивних федерацій. З 1900 по 1913 рік було створено декілька міжнародних спортивних федерацій: *Міжнародний союз велосипедистів у 1900 році; Міжнародна федерація футбольних асоціацій у 1904 році; Міжнародна федерація автомобільного спорту у 1904 році; міжнародний союз стрілецького спорту у 1907 році; Міжнародний союз парусного спорту у 1907 році; Міжнародна федерація хокею на льоду у 1908 році; Міжнародна любительська федерація плавання у 1908 році; Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація у 1912 році; Міжнародна федерація фехтування.*

При проведенні декількох перших Олімпійських ігор сучасності, Міжнародні спортивні федерації ще не приймали участі в формуванні програми змагань, правил та суддівства. Вся відповідальність за вирішення цих питань лягала на спортивні організації країн – організаторів Ігор. Однак після того, як у 1908 році під час Олімпіади у Лондоні виникли розбіжності між представниками США та Великої Британії, багато членів МОК виказали думку, що національні спортивні органи повинні бути позбавлені права на формування програми Олімпійських ігор.

1914 році в Парижі відбулася зустріч членів МОК з представниками міжнародних спортивних федерацій. Саме на ній МОК передав право МСФ контролю за відповідними видами спорту, що входять у програму Олімпійських ігор. МСФ уніфікував правила окремих видів спорту, що зробило можливим розвиток міжнародного спортивного обміну.

В наш час налічується біля сотні Міжнародних спортивних федерацій, більшість з яких є олімпійськими.

Сьогодні Олімпійська хартія визначає роль МСФ в олімпійському русі:

- розробляти та забезпечувати, у відповідності з духом олімпізму, виконання правил змагань свого виду спорту;
- забезпечувати розвиток свого виду спорту у світі;
- сприяти реалізації цілей, закладених у Олімпійській хартії;
- висловлювати свою думку з приводу кандидатур на організацію Олімпійських ігор, особливо, що стосується технічних аспектів місць проведення змагань з відповідних видів спорту;
- встановлювати свої критерії допуску до змагань на Олімпійські ігри та представляти їх на затвердження МОК;
- брати на себе відповідальність за технічний контроль та керівництво своїми видами спорту на Олімпійських іграх;
- технічно забезпечувати спортсменів.

Крім того, як складова частина міжнародної Олімпійської системи МСФ можуть вносити пропозиції МОК по вдосконаленню Олімпійської хартії та Олімпійського руху; приймати участь в підготовці Олімпійських конгресів та діяльності різних комісій МОК.

Найбільш значимою організацією світового масштабу, яка об'єднує різні міжнародні федерації (як з олімпійських, так і не олімпійських видів спорту) є створена у 1967 році генеральна Асоціація інтернаціональних федерацій. У 1976 році вона була перетворена в *Генеральну асоціацію міжнародних спортивних федерацій – АГФІС* (англ. *Global Association of International Sports Federations, GAISF*), зі штаб-квартирою у Лозанні.

Це найбільша з міжнародних спортивних організацій, до складу якої входить 101 міжнародна організація.

На 2021 членами АРІСФ є 43 міжнародні спортивні федерації: автомобільного спорту; айсштоку; альпінізму; американського футболу; баскської пелоти; бейсболу та софтболу; більярдного спорту; боулінгу; бочче; бриджу; воднолижного спорту та вейкбоардінгу; водно-моторного спорту; карате; кікбоксингу; корфболу; крикету; лакросу; летючого диску (фрізбі); мотоциклетного спорту; сетболу; пенкаку; перетягування каната; підводного спорту; повітряних видів спорту; поло; ракетболу; ролерського спорту; самбо; серфінгу; сквошу; скі-альпінізму; спортивних танців; спортивного орієнтування; спортивного рятування на воді; спортивного скелелазіння; сумо; тайського боксу; університетського спорту; ушу; флорболу; хокею з м'ячем; чирлідінгу; шахів.

Крім АГФІС існує ще три об'єднання МСФ. Це – Асоціація міжнародних федерацій визнаних МОК (АРІСФ); Асоціація міжнародних олімпійських федерацій з літніх видів спорту (АСОІФ); Асоціація міжнародних олімпійських федерацій з зимових видів спорту (АІВФ). Існує думка, що ці об'єднання були спеціально створені за бажанням МОК, щоб ослабити вплив АГФІС.

Тим не менш АГФІС розповсюджує технічну документацію та надає консультативну допомогу, збирає інформаційні бюлетні, устави та регламенти федерацій, що входять до її складу, координують термін проведення великих міжнародних змагань, календар яких регулярно публікується. Завдяки АГФІС міжнародні федерації мають можливість виступати єдиним фронтом, зберігаючи свою автономію по відношенню до МОК та урядовим об'єднанням, розвиває співпрацю з іншими міжнародними організаціями.

Вищим керівним органом АГФІС є Генеральна Асамблея, яка раз на рік збирається у травні. Її політику здійснює Рада, яка обирається кожні чотири роки. Вона складається з президента, трьох віце-президентів та трьох делегованих представників, один з яких представляє Асоціацію з літніх олімпійських федерацій, другий – Асоціацію зимових олімпійських федерацій, третій – Асоціацію визнаних МОК міжнародних федерацій та інших спортивних організацій.

6.3. Національні олімпійські комітети

Національний олімпійський комітет – НОК, як керівний орган олімпійського руху в країні, разом з МОК та МСФ, є однією з найважливіших структур у системі олімпійського спорту. Без визнання НОК країни Міжнародним олімпійським комітетом спортсмени даної країни не можуть брати участь у Олімпійських іграх. Першими НОК, які були визнані МОК ще наприкінці ХІХ століття, при підготовці до Олімпійських ігор у Афінах, стали у 1894 році НОК – Греції та Франції. Через рік, у 1895 році були визнані НОК Угорщини, Австрії та Австралії. У 1896 році – НОК Чилі.

З тих часів кількість створених НОК постійно зростає. І на сьогоднішній день МОК визнано 205 Національних олімпійських комітетів, що є більше ніж кількість членів Організації об'єднаних націй. Це пов'язано тим, що МОК визнає не тільки незалежні держави, а й деякі території з іншим статусом, що

не є формально незалежними. Так ще до Першої світової війни на території Австро-Угорщини, що була єдиною країною, діяли окремо НОК Австрії, Угорщини та Богемії (Чехії).

У кількості збільшення національних олімпійських комітетів виділяють чотири етапи: перший – кінець XIX початок XX століття, коли були визнані більшість національних комітетів країн Європи та Південної Америки; другий – двадцяти-тридцять роки XX століття, коли МОК були визнані велика кількість країн Латинської Америки; третій – шістдесяті-сімдесяті роки XX століття, коли визнання отримала переважна більшість країн Азії та Африки; четвертий – початок дев'яностих років XX, коли з розпадом Радянського Союзу та Югославії, членство у МОК отримала велика кількість нових країн.

Згідно Олімпійській хартії – головною метою НОК є розвиток та захист Олімпійського руху в своїх країнах. *Крім того роллю НОК є:*

- пропаганда на національному рівні, у рамках спортивної діяльності, головних принципів олімпізму, та розповсюдження його в навчальних програмах з фізичної культури та спорту у школах та вузах, а також слідкувати за інститутами, котрі присвячують себе олімпійському вихованню, тобто слідкують за створенням та діяльністю національних олімпійських академій, олімпійських музеїв та культурних програм, пов'язаних з олімпійським рухом;
- слідкувати за дотриманням Олімпійської хартії в своїх країнах;
- сприяти розвитку спорту вищих досягнень та масового спорту;
- сприяти підготовці спортивних кадрів, організовуючи навчальні курси;
- боротися з проявом будь-яких форм дискримінацій на насильства у спорті;
- приймати та використовувати Всесвітній антидопінговий кодекс.

Національні олімпійські комітети мають виключні права представляти свої країни на Олімпійських іграх, більше того зобов'язані приймати участь в Олімпійських іграх, посилаючи туди своїх спортсменів, а також континентальних, регіональних та інших іграх і змаганнях, що проводяться під егідою МОК. Мають повноваження обирати місто, яке може подати заявку на організацію Олімпійських ігор у своїх країнах. НОК повинен зберігати автономію та протистояти політичному, економічному та релігійному тиску, яке могло б зашкоджувати виконанню з їх сторони Олімпійської хартії. Крім того, НОК мають право формулювати пропозиції, що будуть адресовані МОК, щодо Олімпійської хартії та олімпійського руху взагалі, у тому числі

організацію та проведення Олімпійських ігор. Сприяти підготовці Олімпійських конгресів, співпрацювати з неурядовими та урядовими організаціями у справі олімпійського руху.

НОК не може бути причасним до діяльності, що суперечить Олімпійській хартії. А також якщо його діяльність, або діяльність національних федерацій та інших органів, які є членами НОК, та правові норми країни суперечать олімпійським принципам. В разі порушення МОК має змогу прийняти до НОК санкції, про припинення його членства, або ж взагалі, виключення.

НОК має і інші права та задачі. Серед головних прав:

- ідентифікувати та називати себе національними олімпійськими комітетами;
- відправляти спортсменів та інших офіційних осіб своєї країни на Олімпійські ігри;
- використовувати допомогу «Олімпійської солідарності»;
- користуватися деякою олімпійською власністю – під контролем МОК;
- приймати участь в діяльності під патронатом МОК, включаючи регіональні Ігри;
- входити в асоціації НОК, визнанні МОК;
- формувати пропозиції, адресовані МОК – у відношенні Олімпійської хартії та олімпійського руху, включаючи організацію Олімпійських ігор;
- висловлювати свою думку з приводу кандидатур на організацію Олімпійських ігор;
- приймати участь, за пропозицією МОК, у діяльності комісії МОК; співпрацювати у підготовці олімпійських конгресів; користуватися іншими правами, які НОК надає Олімпійська хартія та МОК. *У задачі НОК входить:*
- складати, організувати та керувати своїми делегаціями на Олімпійських іграх та інших змаганнях під егідою МОК, приймати рішення з заявками на спортсменів;
- забезпечувати екіпіровку, транспортування та розміщення членів делегацій, укладають страхові контракти, та нести відповідальність за поведінку членів своєї делегації;

Назва НОК повинна чітко відповідати його територіальним кордонам, традиціям країни та бути затвердженою МОК. Разом з тим незважаючи на несхожість один на одного, всі НОК повинні спиратися на єдині принципи олімпійського руху, що забезпечує їм значну незалежність.

НОК не повинен визнавати більш як одну національну федерацію з кожного виду спорту, і саме ця федерація повинна входити до МСФ, визнану МОК. Такі національні спортивні федерації або обрані ними представники повинні складати голосуючу більшість НОК та його виконавчого органу. До складу НОК повинні входити не менш п'яти національних спортивних федерацій, які куруються міжнародними спортивними федераціями з видів спорту, що входять до програми Олімпійських ігор.

Головою НОК є президент, що обирається з числа своїх членів строком на чотири роки, та може обиратися повторно. До складу НОК обов'язково входять всі члени МОК цієї країни, як що вони є, представники не менш всіх національних федерацій з олімпійських видів спорту, діючі або колишні спортсмени – учасники Олімпійських ігор. Крім того особливо наголошено, що урядові та інші громадські органи не мають права призначати членів НОК. Однак НОК, на свій розсуд, може прийняти рішення по призначення у якості членів представників влади.

Національний олімпійський комітет проводить генеральну асамблею своїх членів, згідно уставу НОК, не рідше одного разу на рік. В повістку дня генеральної асамблеї НОК повинні включатися щорічні звіти о виконаній роботі та звіти про фінансовий стан, а також, у разі потреби вибори посадових осіб та членів виконавчого органу НОК. Посадові особи та члени виконавчого органу обираються у відповідності до уставу національного олімпійського комітету, на строк який не перевершує чотири роки, та можуть обиратися повторно. Крім того члени НОК за свою діяльність не повинні отримувати ніякого виду компенсації або грошових винагород. Гроші вони можуть отримувати тільки за проїзд, розміщення та інші виправдані витрати, що пов'язані з їхньою службовою діяльністю.

З метою координації діяльності розвитку олімпійського спорту НОК об'єднує різні асоціації, сформовані на всесвітньому чи континентальному рівнях. Організацією всесвітнього рівня, визнаною МОК, є Асоціація національних олімпійських комітетів – АНОК, офіційно утворена у 1979 році, після чого зв'язки між МОК та НОК активізувалися, а саме, національні олімпійські комітети стали більш активно впливати на розвиток олімпійського руху.

Головними напрямками роботи АНОК є:

– забезпечення тісного співробітництва між МОК та НОК;

- розповсюдження передового досвіду роботи та обмін інформацією;
- розробка та внесення в МОК проектів та пропозицій, направлених на вдосконалення олімпійського руху;
- посилення ролі НОК у спортивному русі країн;
- широка технічна допомога НОК у організаційних питаннях, підготовці кадрів, будівництві спортивних споруд та інше.

МОК визнає також континентальні об'єднання НОК, призначені розвивати олімпійський спорт на континентальному та регіональному рівнях. Основними організаціями подібного рівня є: *Асоціація НОК Африки (АНОКА)*; *Панамериканська спортивна організація (ОДЕПА)*; *Олімпійська рада Азії (ОРА)*; *НОК Океанії (ОНОК)*; *Асоціація європейських НОК (АЄНОК)*.

Головною задачею цих організацій, устами котрих відповідають Олімпійській хартії та затверджені МОК є розвиток олімпійського спорту на різних континентах та регіонах світу. Найбільшими спортивними заходами, що проводяться цими організаціями є регіональні та континентальні ігри, ідея яких належить барону П'єру де Кубертену, та витікає з історії ігор Давньої Греції, де наряду з Олімпійськими іграми існувала велика кількість ігор, присвячених багатьом грецьким богам – Істмійські, Піфійські, Немійські та інші ігри.

6.4. Параолімпійські, континентальні та регіональні комітети та спортивні ігри

В наш час у світі проводиться біля двохсот міжнародних спортивних змагань, більшість з яких знаходяться під патронатом МОК. Вони проводяться з частотою від одного до чотирьох років. Це перш за все, *Всесвітні ігри* – спортивні змагання з видів спорту, які не включені в програму Олімпійських ігор; *континентальні ігри* – Панамериканські, Азійські, Африканські, в яких приймають участь спортсмени одного материка; *регіональні ігри з участю команд якогось географічного регіону* – Балканські, Середземноморські, Центральноамериканські, Тихоокеанські, Панарабські, *Ігри країн малої Європи та інші*. Крім того, існують комплексні міжнародні спортивні змагання – такі, як *Ігри Співдружності Британської імперії, етнічні, релігійні, жіночі, для людей з малим зростом та інші*.

Умовно всі ці змагання можливо поділити на п'ять груп: параолімпійські ігри; континентальні ігри; регіональні ігри; ігри молоді; ігри об'єднані по національним, релігійним, професіональним та іншим ознакам.

Параолімпійські ігри

Розвиток спорту інвалідів має більш ніж столітню історію. Ще в XVIII та XIX столітті встановлено, що рухова активність є одним з основних факторів реабілітації інвалідів.

Перші спроби прилучення інвалідів до спорту були розпочаті наприкінці XIX століття, коли в 1888 році у Берліні сформувався перший спортивний клуб для глухих. Вперше «Олімпійські ігри для глухих» були проведені в Парижі 10-17 серпня 1924 року. У них брали участь спортсмени – представники офіційних національних федерацій: Бельгії, Великої Британії, Нідерландів, Польщі, Франції та Чехословаччини, а також з Італії, Румунії та Угорщини у яких таких федерацій не було. Програма Ігор включала змагання з легкої атлетики, велоспорту, футболу, стрільби та плавання.

Під час цих Ігор 16 серпня був утворений *Міжнародний спортивний комітет глухих* (МСКГ). У нього увійшли федерації, що поєднують спортсменів з порушення слуху. На їх першому конгресі, що відбувся у Брюсселі 31 жовтня 1926 року, прийнятий статут цієї організації. Так починаючи з 1924 року МСКГ кожні чотири роки проводить літні Всесвітні ігри глухих. До початку Другої світової війни в нього вступають: Німеччина, Швейцарія, Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Австрія, США, Японія та Болгарія. У 1949 році до них приєднуються Іспанія та Югославія, і починають проводитися Міжнародні зимові Ігри для глухих.

Програма змагань для спортсменів з порушення слуху і правила їх проведення ідентичні звичайним. Особливість полягає в тому, що дії арбітрів повинні бути обов'язково такими, які доступні зору. Для цього, наприклад, у стартових сигналах використовуються вогні. Позитивним фактором, що спрощує організацію змагань, є використання спортсменами міжнародної дактилологічної системи, що дозволяє їм без перекладачів вільно спілкуватися один з одним.

У відповідності з дозволом МОК з 2001 року Всесвітні Ігри глухих офіційно мають назву *Дефолімпійськими іграми*. Основою допуску спортсменів до участі у цих змаганнях є втрата слуху більш, як на 55 децибел. Для організаторів змагань має значення факт, а не міра втрати слуху.

Інваліди з ушкодженням опорного та рухового апарату стали активно залучатися до занять спортом тільки після Другої світової війни. В 1944 році в центрі реабілітації хворих зі спинномозковими травмами в Сток–Мандевилі, який розташований неподалік від Лондона, була розроблена спортивна програма як обов'язкова частина комплексного лікування тяжко пораненим під час Другої світової війни. Її творець, німецький професор Людвіг Гуттман. Який у 1939 році переїздить у Велику Британію спасаючись від нацистів. Згодом він став директором центру та президентом Британської міжнародної організації лікування інвалідів з ушкодженням опорного та рухового апарату.

Переборюючи споконвічні стереотипи стосовно людей з фізичними недоліками, Людвіг Гуттман стверджував: *«Важливо не те, що загублено. важливо те, що залишилось»*. Відповідно до цієї концепції він ввів спорт у процес реабілітації військовослужбовців з травмами спинного мозку. Група інвалідів, що уперши за всю історію спорту взяла в руки спортивне спорядження, складалася з 16 паралізованих чоловіків та жінок, та були військовослужбовцями, що постраждали під час бойових дій. Ця подія сталася 28 липня 1948 року в госпіталі Сток–Мандевіля, де були проведені перші змагання зі стрільби з луку для спортсменів на колясках. Дата початку цих змагань символічно збіглася з часом відкриття Олімпійських ігор у Лондоні.

У наступні роки збільшилася не тільки чисельність учасників, але й кількість видів спорту. Ідея проведення змагань інвалідів була підтримана міжнародною громадою. Ігри стали щорічним міжнародним спортивним святом з 1952 року, коли на Ігри прибули спортсмени – інваліди з Нідерландів, ФРН, Швеції, Норвегії, та почали регулярно приймати у них участь. Відсутність необхідного керуючого органу, який би координував і визначав напрямки розвитку змагань інвалідів, привело до створення Міжнародної федерації Сток–Мандевільських ігор, що встановила тісні взаємини з Міжнародним олімпійським комітетом.

1956 року Людвіг Гуттман розробляє Хартію спортсменів, формує основи, на яких далі буде розвиватися спорт людей з фізичними недоліками. Він писав: *«Ціль Сток–Мандевільських ігор об'єднати паралізованих чоловіків та жінок з усіх частин світу в міжнародному параолімпійському русі, і нехай спорт вдихне надію, підбадьорює тисячі паралізованих»*. Символічно, що під час проведення Ігор у Мельбурні у 1956 році Сток–Мандевільські ігри були

нагороджені почесним кубком Фернлі, що вручається організації яка досягла значних успіхів у популяризації олімпійського руху.

Поступово світ переконується в тому, що спорт не є прерогативою здорових людей. Інваліди навіть з такими серйозними травмами, як ушкодження хребта при бажанні можуть брати участь у змаганнях.

Завдяки зусиллям Гуттмана, у 1959 році розроблено та надруковано «*Книзі Сток–Мандевільських ігор для паралізованих*» регламент проведення змагань по багатьох видах спорту. Він на практиці довів, що спорт для людей з фізичними недоліками створює передумови для успішної життєдіяльності, відновлює психічну рівновагу, дозволяє повернутися до повноцінного життя, незважаючи на фізичні негаразди.

У 1960 році у Римі, через тиждень після завершення XVII Олімпійських ігор, були проведені міжнародні змагання інвалідів. У них брали участь 400 спортсменів з 23 країн. Під час цих змагань вперше у світовій історії фізично здорових атлетів на спортивних олімпійських аренах змінили люди з фізичними вадами. Церемонія відкриття Ігор пройшла 18 вересня на стадіоні «Акваацетоса», де були присутні п'ять тисяч глядачів. Побачивши на площі біля собору Святого Петра у Ватикані інвалідів на колясках, Папа Римський Іоанн XXIII вигукнув: «*Доктор Гутман, Ви – Кубертен паралізованих*». Програма Ігор включала вісім видів спорту серед яких були: легка атлетика, плавання, фехтування, баскетбол, стрільба з луку, настільний теніс, дартс та снукер. Нагороди розігрувались у дисциплінах.

Фактично це були перші Параолімпійські ігри. Однак поняття «*параолімпійський спорт*» ввійшло у спортивну практику тільки у 1964 році, коли на іграх у Японії вперше використовувалась параолімпійська атрибутика – символ, гімн, прапор. У цьому терміні використовується латинський префікс «*para*» – що приєднався. Таким чином, термін «параолімпійські» означає, що Ігри інвалідів приєднуються до Олімпійських, організуються та проводяться разом з ними. Втім з 1968 по 1984 рік Параолімпійські ігри з різних причин проходили не в містах проведення Ігор Олімпіади.

Тим не менш, з кожними наступними Іграми збільшувалося число учасників, розширювалася географія країн, росла кількість видів спорту. Ігри відтоді проводять регулярно – кожні чотири роки, а термін їхнього проведення збігається з проходженням Олімпійських ігор. Якщо в перших Іграх приймали участь тільки спортсмени – інваліди з травмами та захворюваннями спинного

мозку, то на наступних Іграх почали виступати спортсмени з іншими вадами здоров'я. З 1976 року у Іграх почали брати участь інваліди з порушенням зору та з ампутованими кінцівками. З 1996 року – спортсмени з порушенням розумових здібностей. У тому ж таки 1976 році вперше було здійснена трансляція змагань спортсменів – інвалідів.

У 1988 році на Міжнародних іграх у столиці Південної Кореї Сеулі, де вперше виступали представники усіх чотирьох груп інвалідності, спортсмени – інваліди вперше одержали право доступу до спортивних олімпійських споруд. Саме з цього часу Ігри одержали статус «параолімпійських», і саме з цих Ігор у русі почали брати участь спортсмени СРСР. Графічним символом світового параолімпійського руху стала червона, синя та зелена півсфери, що символізують розум, тіло та непокірливий дух.

З 1976 року почали проводитися й зимові Ігри для інвалідів, а з 1992 року вони проводяться на тих же майданчиках, що і Ігри здорових спортсменів. У 1982 році з'явився орган, що сприяв поширенню Параолімпійських ігор – *Міжнародний Координаційний Комітет Всесвітньої Організації спорту інвалідів*. У 1989 році відбулися перші міжнародні змагання людей з пересадженим серцем, а через рік, у 1990 році у венесуельському Каракасі, спортсмени з чужим серцем здолали марафонську дистанцію.

Однією з головних подій у розвитку спорту інвалідів стала перша Генеральна асамблея міжнародних спортивних організацій, яка була заснована 21 вересня 1989 року у німецькому Дюссельдорфі, та Міжнародний параолімпійський комітет (МПК). Його головні задачі – організація та проведення Параолімпійських та інших Всесвітніх ігор для інвалідів, співпраця з МОК, сприяння розвитку спорту інвалідів без дискримінації.

На сьогоднішній день параолімпійський спорт займає досить важливе місце у житті суспільства. В Іграх приймають участь більш як 4 000 спортсменів, що представляють понад 129 країн світу. Змагання відбуваються у двадцяти літніх видах – важка та легка атлетика; стрільба з луку; плавання; дзюдо; велоспорт; теніс; фехтування; футбол 5X5 та 7X7; баскетбол; виїздка; стрільба; волейбол; регбі; танці на колясках; голбол; настільний теніс; гребля та парусний спорт – на яких розігрують більш як 470 комплектів нагород; та п'яти зимових – лижні перегони; біатлон; гірські лижі; керлінг та хокей – де у свою чергу виборюють понад 60 комплектів. Все це дає змогу людям з вадами

здоров'я відчувати себе повноцінними членами суспільства та вести здоровий спосіб життя.

Крім Параолімпійських ігор проводяться і Спеціальні Олімпійські ігри для розумово відсталих людей. «*Спешиал Олімпікс*» – громадська організація, у якій відсутні гонорари та не продаються квитки на змагання, її фінансування здійснюється за рахунок добровільних внесків і пожертвувань. У змаганнях, що вперше були проведені в 1968 році у США, виявляються лише індивідуальні можливості спортсменів, регламентуються тільки особисті досягнення, а нагороди окремих країн не підраховуються. Ці Ігри відкриті для спортсменів практично будь-якого віку, від 8 до 80 років, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Змагання з програми рухової активності проводяться на всіх рівнях, зокрема Спеціальні Олімпійські ігри для дітей та дорослих, страждаючих розумовою відсталістю – олігофренів. Кожен учасник має шанс для перемоги, оскільки змагання проходять у групах спортсменів із практично однаковими можливостями.

Континентальні ігри

Панамериканські ігри – комплексні змагання, що проводяться під патронатом МОК для країн Америки.

Ідею проведення цих ігор висунув президент МОК Анрі де Байє-Латур, після успішного проведення у 1926 році в Мексиці Ігор Центральної Америки. Але тільки у 1937 році представники дев'яти країн – зустрілися у Далласі, щоб обмінятися думками, однак єдиного рішення не прийняли. І лише у 1940 році за ініціативи НОК Аргентини у Буенос–Айресі був скликаний конгрес країн Західної півкулі, на якому були присутні представники шістнадцяти країн, та був створений Панамериканський спортивний комітет, який прийняв рішення о проведенні починаючи з 1942 року Панамериканських ігор. Та Друга світова війна, яка розпочалася незабаром, відсунула цю ідею.

Перші Панамериканські ігри відбулися в 1951 році у аргентинському Буенос–Айресі. Вони зібрали біля двох з половиною тисяч атлетів з двадцяти однієї країн Західної півкулі. У подальшому їх популярність лише збільшувалась. Якщо спочатку програма ігор складала не менш як 15 видів спорту, то в останні роки вона вже налічувала більш як 35 видів спорту, а кількість спортсменів більше п'яти тисяч. Панамериканські ігри проводяться один раз на чотири роки, у рік, що передуює проведенню Олімпіад.

У 1990 році були проведені перші зимові Панамериканські ігри, у яких прийняли участь спортсмени десяти країн. Втім наступні зимові змагання, які планувалося провести у 1993 році у Чилі, не відбулися через відсутність снігу. А у подальшому зимові Панамериканські ігри не проводилися.

Програму Панамериканських ігор складають як традиційні види спорту – боротьба, бокс, волейбол, легка атлетика, плавання, футбол та інші, так і досить екзотичні – софбол, сквош, пелота та інші.

Якщо на перших порах значну перевагу мали атлети Сполучених Штатів Америки, то в останні роки ця перевага зійшла майже зникла. Ще у середині 1970-х років на перші ролі у Панамериканських іграх вийшли спортсмени Куби, які виборювали у найкращі свої часи до 50% нагород. В останні роки досить високі результати показують представники Канади, Бразилії, Аргентини, Мексики та Венесуели.

Африканські ігри – комплексні змагання, що проводяться під патронатом МОК для країн Африки.

Вперше проведення Африканських ігор запропонував П'єр де Кубертен ще у 1912 році. Він виказав думку, що такі ігри можливо провести у 1925 році в Алжирі. Втім через не готовність країни тоді вони не відбулися. Через чотири роки, у 1929, єгипетська Александрія була вже повністю готова до проведення таких змагань. Але британська влада, яка побоювалася, що такі ігри спонукають африканців до здобуття незалежності, не дозволила втілити цю ідею у життя. Так проведення Африканських ігор стало можливим лише у середині 1960-х років, коли майже закінчилась колоніальна епоха, та більшість країн континенту отримали незалежність.

У 1964 році відбулася конференція, на якій представники 32 країн створили постійно діючий комітет Африканських ігор, який вирішив проводити такі Ігри кожні чотири роки, а перші змагання повинні були відбутися в 1965 році у столиці Конго – Браззавілі. Вже на цих змаганнях приймало участь близько 2500 атлетів з 25 країн.

Втім, на цих Іграх, так і в подальшому, африканські країни стикалися з великими організаційними та фінансовими труднощами. Саме через такі проблеми змагання декілька разів переносились, а наступні Ігри відбулися тільки у 1973 році. Крім того існує багато гострих проблем серед яких – відтік талановитих спортсменів у розвинені країни, вживання допінгу, прояв апартеїду у спорті ПАР. Тим не менш, слід відмітити, що поступово

популярність Ігор збільшується. Серед найбільш успішних країн – Єгипет, Нігерія, Алжир, Кенія, Туніс.

Азіатські ігри – комплексні змагання, що проводяться під патронатом МОК для країн Азії, крім Ізраїлю.

Основою цих Ігор стали чемпіонати Далекого Сходу, змагання між Японією, Китаєм та Філіппінами, що проводилися з 1913 по 1934 роки.

Під час першої післявоєнної Олімпіади у Лондоні в 1948 році представники азійських країн, що приймали участь в Іграх, домовились про створення спортивної асоціації країн Азії, котра і була створена у 1949 році в Делі. Представники 8 країн прийняли рішення про проведення перших континентальних Ігор в 1951 році у столиці Індії. У них взяли участь близько 500 спортсменів з 11 країн регіону.

У подальшому Азійські ігри набули досить широкої популярності, та проводяться кожні чотири роки, за два роки до проведення Олімпіад. Якщо на початку програма Ігор містила змагання лише з шести видів спорту, то в останні роки кількість змагань значно розширилась, та містить вже понад 35 видів. Багато в чому це пов'язано з тим, що цей регіон вважається найбільш прогресуючим у світі. Велика кількість населення та швидко зростаюча економіка дозволяє країнам цього регіону вже майже на рівних конкурувати з передовими країнами світу, в тому числі і у спорті. З 1986 року проводяться й зимові Азійські ігри, які щоправда по кількості країн та спортсменів, що приймають в них участь, набагато поступаються літнім.

Серед особливостей цих Ігор, слід відзначити просування таких видів спорту, що є традиційними для азійських країн – ушу, каббаді, сепактакрав та інші. Якщо на перших Азійських Іграх домінували представники Японії, то в подальшому значно зросла майстерність таких країн, як Південна Корея, та особливо останнім часом – Китаю. Спортсмени цієї країни знаходяться вже не тільки на передових позиціях у своєму регіоні, а й змогли вибороти перше командне місце на Олімпійських іграх, що проходили у них вдома у 2008 році. З 1994 року, з розпадом Радянського Союзу, до Ігор приєдналися і наші колишні співвітчизники – Казахстан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменія та Киргизія, що ще збільшило конкуренція на цих змаганнях.

Регіональні ігри

Велику популярність мають і регіональні ігри, серед яких найбільш відомими є:

Середземноморські ігри – змагання, в яких приймають участь спортсмени європейських, африканських та азійських країн, що прилягають до басейну Середземного моря. Засновником цих Ігор, був член МОК для Єгипту Мохамед Тахер Паша. Перші змагання відбулися у 1951 році в Александрії, та зібрали близько 750 спортсменів з 10 країн. В подальшому популярність Ігор суттєво збільшилась. Вони проводяться кожні чотири роки за рік до наступної Олімпіади. Серед лідерів є команди Італії, Франції, Туреччини, Іспанії, Греції.

Панарабські ігри – були засновані, як засіб культурної єдності між арабськими народами. Ці Ігри суттєво відрізняються від інших, тим, що не проходять під патронатом МОК. Перші змагання відбулися в 1953 році у Єгипті, як центру визвольної боротьби проти колоніалізму на арабських землях. В них прийняли участь 650 спортсменів з 8 країн. В подальшому, незважаючи на те, що програма та кількість країн суттєво збільшилась, Панарабські ігри не набули всесвітньої популярності. Багато в чому це залежить від того, що на цих змаганнях відсутні кваліфікаційна система нормативів, що дозволяє приймати участь великої кількості спортсменів з низьким рівнем підготовки. Тим не менш, незважаючи на мусульманські традиції, у Іграх приймають участь і жінки.

Ігри співдружності – змагання, які засновані на прагненні країн, що входили до тої чи іншої колоніальної системи, зберегти культурні, мовні та інші, в тому числі і спортивні зв'язки між собою.

До найбільш значущих відносяться: *Ігри Нідерландської співдружності*, проводилися з 1966 року, для Нідерландів, Кюрасао, Аруби та Суринаму (до 1975 року, коли країна стала незалежною); *Ігри франкомовних країн*, проводяться з 1989 року, коли перші змагання відбулися у Марокко.

Та найбільш відомі це *Ігри Співдружності націй*, які з 1930 по 1950 роки проходили як Ігри Британської імперії. Вперше ідею спортивних та культурних зібрань для англомовних країн висловив у 1891 році Джон Купер. У 1911 році спортивні змагання стали частиною Фестивалю Британської імперії у Лондоні, де приймали участь спортсмени Англії, Канади, Південної Африки та Австралії. І тільки в 1930 році канадському Гамільтоні відбулися перші такі Ігри. В них прийняли участь 400 спортсменів з 11 країн. Змінюючи декілька разів свою назву, з 1978 року – Ігри Співдружності, змагання

проводяться кожні чотири роки. Незважаючи на те, що добровільний союз об'єднує більш як 1,7 мільярда жителів планети, в Іграх не беруть участі спортсмени країн, які займають лідируюче положення в олімпійському спорті, що надає перевагу маленьким країнам. В наш час Ігри користуються величезною популярністю. На даний час в них беруть участь близько п'яти тисяч спортсменів з 50 країн. Цікаво, що програму Ігор визначає країна – організатор, яка обирає не менше десяти видів спорту, а окремими командами виступають не тільки Англія, Ірландія, Шотландія, Уельс, а й маленькі країни – такі як острови Мен, Джерсі, Гернсі та інші.

Всесвітні ігри – комплексні змагання для спортсменів, які виступають у тих видах спорту, що не входять у програму Олімпійських ігор. Ідея проведення таких змагань виникла у 1980 році, коли 12 міжнародних спортивних федерацій вирішили сформувати керівний орган – Міжнародну асоціацію Всесвітніх ігор. Змагання проводяться кожні чотири роки, у наступний рік після проведення Олімпійських ігор. Спортсмени представляють не країну, яка їх делегувала, а ті чи інші міжнародні спортивні федерації.

Серед інших регіональних Ігор слід виділити: *Ігри Центральної Америки та Карибського басейну* – Мексики, Куби, Панами, Гватемали, Ямайки, Панами та інших. Ці Ігри є одними з найбільш старих, та проводяться з 1926 року; *Балканські*, проводяться починаючи з 1938 року серед країн Балканського регіону – Туреччини, Болгарії, Румунії, Греція, республіки колишньої Югославії та інших; *Ігри Південно-Східної Азії*, проводяться з 1959 року, для країн регіону – Таїланду, В'єтнаму, Лаосу, Малайзії, Сінгапуру та інших; *Боліварські ігри*, проводяться з 1938 року для ряду країн Латинської Америки – Болівії, Перу, Венесуели, Еквадору, Колумбії; *Тихоокеанські*, проводяться з 1963 року серед країн Південної частини Тихого океану – Нової Каледонії, Фіджі, Тонги, Папуа Нової Гвінеї, Самоа та інших; *Ігри малих країн Європи*, проводяться з 1985 року серед країн з населенням менше одного мільйону чоловік – Монако, Андорра, Ліхтенштейн, Сан-Марино, Мальта, Кіпру та інших.

Регіональні ігри

Велику популярність мають і регіональні ігри, серед яких найбільш відомими є:

Середземноморські ігри – змагання, в яких приймають участь спортсмени європейських, африканських та азійських країн, що прилягають до басейну Середземного моря. Засновником цих Ігор, був член МОК для Єгипту Мохамед Тахер Паша. Перші змагання відбулися у 1951 році в Александрії, та зібрали близько 750 спортсменів з 10 країн. В подальшому популярність Ігор суттєво збільшилась. Вони проводяться кожні чотири роки за рік до наступної Олімпіади. Серед лідерів є команди Італії, Франції, Туреччини, Іспанії, Греції.

Панарабські ігри – були засновані, як засіб культурної єдності між арабськими народами. Ці Ігри суттєво відрізняються від інших, тим, що не проходять під патронатом МОК. Перші змагання відбулися в 1953 році в Єгипті, як центру визвольної боротьби проти колоніалізму на арабських землях. В них прийняли участь 650 спортсменів з 8 країн. В подальшому, незважаючи на те, що програма та кількість країн суттєво збільшилась, Панарабські ігри не набули всесвітньої популярності. Багато в чому це залежить від того, що на цих змаганнях відсутні кваліфікаційна система нормативів, що дозволяє приймати участь великої кількості спортсменів з низьким рівнем підготовки. Тим не менш, незважаючи на мусульманські традиції, у Іграх приймають участь і жінки.

Ігри співдружності – змагання, які засновані на прагненні країн, що входили до тої чи іншої колоніальної системи, зберегти культурні, мовні та інші, в тому числі і спортивні зв'язки між собою.

До найбільш значущих відносяться: *Ігри Нідерландської співдружності*, проводилися з 1966 року, для Нідерландів, Кюрасао, Аруби та Суринаму (до 1975 року, коли країна стала незалежною); *Ігри франкомовних країн*, проводяться з 1989 року, коли перші змагання відбулися у Марокко.

Та найбільш відомі це *Ігри Співдружності націй*, які з 1930 по 1950 роки проходили як Ігри Британської імперії. Вперше ідею спортивних та культурних зібрань для англійськомовних країн висловив у 1891 році Джон Купер. У 1911 році спортивні змагання стали частиною Фестивалю Британської імперії у Лондоні, де приймали участь спортсмени Англії, Канади, Південної Африки та Австралії. І тільки в 1930 році канадському Гамільтоні відбулися перші такі Ігри. В них прийняли участь 400 спортсменів з 11 країн. Змінюючи декілька разів свою назву, з 1978 року – Ігри Співдружності, змагання проводяться кожні чотири роки. Незважаючи на те, що добровільний союз об'єднує більш як 1,7 мільярда жителів планети, в Іграх не беруть участі

спортсмени країн, які займають лідируюче положення в олімпійському спорті, що надає перевагу маленьким країнам. В наш час Ігри користуються величезною популярністю. На даний час в них беруть участь близько п'яти тисяч спортсменів з 50 країн. Цікаво, що програму Ігор визначає країна – організатор, яка обирає не менше десяти видів спорту, а окремими командами виступають не тільки Англія, Ірландія, Шотландія, Уельс, а й маленькі країни – такі як острови Мен, Джерсі, Гернсі та інші.

Всесвітні ігри – комплексні змагання для спортсменів, які виступають у тих видах спорту, що не входять у програму Олімпійських ігор. Ідея проведення таких змагань виникла у 1980 році, коли 12 міжнародних спортивних федерацій вирішили сформувати керівний орган – Міжнародну асоціацію Всесвітніх ігор. Змагання проводяться кожні чотири роки, у наступний рік після проведення Олімпійських ігор. Спортсмени представляють не країну, яка їх делегувала, а ті чи інші міжнародні спортивні федерації.

Серед інших регіональних Ігор слід виділити: *Ігри Центральної Америки та Карибського басейну* – Мексики, Куби, Панами, Гватемали, Ямайки, Панами та інших. Ці Ігри є одними з найбільш старих, та проводяться з 1926 року; *Балканські*, проводяться починаючи з 1938 року серед країн Балканського регіону – Туреччини, Болгарії, Румунії, Греція, республіки колишньої Югославії та інших; *Ігри Південно-Східної Азії*, проводяться з 1959 року, для країн регіону – Таїланду, В'єтнаму, Лаосу, Малайзії, Сінгапуру та інших; *Боліварські ігри*, проводяться з 1938 року для ряду країн Латинської Америки – Болівії, Перу, Венесуели, Еквадору, Колумбії; *Тихоокеанські*, проводяться з 1963 року серед країн Південної частини Тихого океану – Нової Каледонії, Фіджі, Тонги, Папуа Нової Гвінеї, Самоа та інших; *Ігри малих країн Європи*, проводяться з 1985 року серед країн з населенням менше одного мільйону чоловік – Монако, Андорра, Ліхтенштейн, Сан-Марино, Мальта, Кіпру та інших.

Ігри молоді

До таких Ігор можна віднести змагання для дітей, підлітків, юнаків та молоді, що проводяться у різних регіонах планети.

Юнацькі ігри – вперше пройшли в 2010 році у Сінгапурі. Ідею проведення цих Ігор, ще у 1991 році висунув президент МОК Жак Рогге. Змагання, віковий

ценз в яких з 14 до 18 років, проводяться кожні чотири роки – літні у рік проведення зимових Олімпіад, зимові – у рік проведення літніх Олімпіад.

Студентські ігри (Універсіади) – комплексні всесвітні змагання студентів, як на літніх, так і на зимових Іграх. Фундамент цих Ігор був закладений ще у 1923 році Жаном Петітжаном. З 1923 по 1939 роки змагання мали назву Міжнародних університетських ігор. Після закінчення Другої світової війни Франція у 1947 році відновила Всесвітні студентські змагання. Однак протистояння між країнами Східного та Західного блоків, привело до того, що кожний з них проводив свої особисті змагання.

Тим не менш, завдяки розвитку олімпійського руху, в 1957 році студентські блоки об'єдналися, а Ігри, що відбулися в 1959 році у італійському Турині, отримали назву Універсіади. Ці Ігри зібрали 1400 учасників з 45 країн світу, та викликали великий ефект. Після чого багато країн висловили своє бажання стати членами міжнародної федерації студентського спорту. Особливо слід відзначити діяльність італійця Прімо Небіоло, що керував студентським рухом з 1961 по 1999 роки, та багато зробившого для його розвитку в світі.

З 1960 року проводяться і зимові Універсіади. З тих пір змагання, як на літніх, так і на зимових Іграх відбувається кожні два роки. В Універсіадах мають право приймати участь всі студенти з 17 до 28 років, які не переривали заняття у вищих навчальних закладах на період не більше одного року. Популярність Універсіад постійно зростає, про що свідчить і участь в них таких визначних атлетів, як Валерій Брумел, Сара Сімеоні, Хав'єр Сотомайор, Іван Педросо, Яна Клочкова та інші.

Ігри, що об'єднані по національним, релігійним, професійним та іншим ознакам. З олімпійським спортом тісно пов'язані і різні змагання, що проводяться по національним, релігійним, професійним та іншим ознакам.

Ігри по національним ознакам: Ігри корінних мешканців Північної Америки – проводяться з метою залучення до спорту ат культури корінних мешканців США та Канади. Вперше змагання відбулося у 1990 році.

Релігійні ігри: Макабські (Єврейські) ігри – вперше пройшли у 1932 році. Після Другої світової війни проводяться в Ізраїлі раз на чотири роки, через рік після проведення Олімпійських ігор; *Католицькі ігри* – проводяться з 1948 року. В них приймають участь, ті, що вчаться у католицьких школах, віком з 14 до 17 років; *Мусульманські ігри* – були організовані для жінок-

мусульманок, починаючи з 1993 року, для того, щоб спортсменки ісламських країн, де діють суворі релігійні канони, могли приймати участь у міжнародних змаганнях не порушуючи ісламських законів.

Професійні ігри: Серед великої кількості вирізняють: Всесвітні ігри медиків; Всесвітні ігри журналістів; Всесвітні ігри поліцейських та пожежників; Всесвітні ігри працівників залізної дороги; Всесвітні ігри військовослужбовців та інші.

Серед інших ігор особливо слід виділити: *Ігри комерційної направленості.* Насамперед це *Ігри Доброї Волі*, що проходили з 1986 року, коли перші змагання відбулися у Москві, до 2001 року, та *Ігри для людей з малим зростом* – *Всесвітні ігри карликів*, вперше відбулися в 1993 році у США в Чикаго.

Питання та завдання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику сучасній міжнародній олімпійській системі.*
- 2. Охарактеризуйте діяльність Міжнародного олімпійського комітету.*
- 3. Опишіть роботу міжнародних спортивних федерацій.*
- 4. Розкрийте суть роботи національних олімпійських комітетів.*
- 6. Дайте характеристику регіональним та континентальним іграм.*
- 7. Охарактеризуйте діяльність параолімпійського руху у світі.*

7. КЕРІВНІ ОРГАНИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

Розвиток сучасного олімпійського спорту багато в чому визначався поглядами і практичною діяльністю президентів Міжнародного олімпійського комітету.

Існують численні докази того, що планомірний розвиток олімпійського руху, його стабільність та авторитет обумовлений тим, що президентами МОК були видатні авторитетні діячі, що вирізнялися високими цивільними та професійними якостями, відповідальними за долю олімпійського спорту.

7.1. Життя та діяльність президентів МОК

Деметріус Вікелас (Греція, 1894–1896 роки)

Народився 15 лютого 1835 року у місті Ермуполіс. За запрошенням друга Кубертена, брав участь у 1894 році в роботі першого Міжнародного спортивного конгресу у Парижі. При обговоренні рішення про організацію сучасних Олімпійських ігор він висунув та відстояв пропозицію про проведення перших Ігор у 1896 році в Афінах. Згідно Олімпійської хартії, затвердженої на цьому конгресі, президент МОК повинен представляти країну, яка проводить Олімпіаду. Тому на цьому конгресі Вікелас у віці 59 років був обраний першим президентом МОК. Вніс значний внесок до організації проведення перших Ігор сучасності, подолавши чимало труднощів економічного та політичного характеру. Після закінчення Ігор склав з себе повноваження та присвятив себе літературній діяльності. Помер 20 липня 1908 року в Афінах. На його честь назвали стадіон у його рідному місті.

П'єр де Кубертен (Франція, 1896–1925 роки)

Народився 1 січня 1863 року у Парижі в аристократичній сім'ї та отримав різнобічну освіту в різних коледжах Англії та Америки. Відомий своїми працями в області літератури, історії, педагогіки, соціології. Та найбільшу популярність йому принесла ідея відродження Олімпійських ігор.

Приділяючи багато уваги роздумам про ідею проведення міжнародних змагань з метою популяризації спорту він звернув увагу на великий інтерес до античних Ігор, викликаний перш за все археологічними відкриттями в Олімпії. Зважаючи на це Кубертен розробив проект відродження Олімпійських ігор та виступив у Сорбоні з ідеєю відродження олімпізму.

У 1894 році організував історичний конгрес, на якому було прийнято рішення про відродження Олімпійських ігор, утворений МОК, в якому він очолив посаду секретаря, та прийнята Олімпійська хартія.

Після успішного проведення перших Ігор сучасності у 1896 році у Афінах, греки наполягали, щоб і у подальшому Олімпіади проходили у них в країні. Однак МОК категорично виступив проти цієї ідеї, тому вже наступні Ігри відбулися в Парижі, а Кубертен став другим президентом МОК. Треті Олімпійські ігри повинні були відбутися у Сполучених Штатах Америки, а президентом стати американський професор Уильям Слоєн. Однак він відмовився, та вніс пропозицію, щоб і у подальшому президентом залишався Кубертен, який має найбільші заслуги перед олімпійським спортом, як його засновник.

Кубертен не тільки зіграв велику роль у відродженні олімпійського руху, а й приймав дієву участь в підготовці та проведенню Олімпійських ігор у 1896–1924 роках. В подальшому олімпійський рух зіткнувся з великими труднощами: Ігри 1900–1904 років пройшли майже непомітними на тлі одночасного з ними проведення всесвітньої виставки. Становище змінилось у 1906 році після проведення в Афінах проміжних Ігор. І велике щастя олімпійського руху, що у цей складний період становлення на його чолі стояла така людина, як Кубертен.

Свої погляди на олімпійський спорт, його ідеали та функції найбільш повно він відобразив у написаній ним у 1912 році творі – *«Ода спорту»*.

Під час першої світової війни, як справжній патріот, він відправився на фронт у складі французької армії та здав свої повноваження члену комітету з нейтральної Швейцарії Годфруа де Блоне.

Після Ігор 1924 року, які мали великий успіх, Кубертен залишив посаду президента МОК, та переїхав жити до Швейцарії, де і помер 2 вересня 1937 року. Похований Кубертен у Лозанні, а його серце, за заповітом передано землі в Олімпії. На його честь була створена медаль П'єра де Кубертена, що вручається МОК за проявлене благородство та вірність духу фейр-плей, яка вважається більш коштовною, ніж золота олімпійська нагорода.

Анрі де Байє-Латур (Бельгія, 1925–1942 роки)

Народився 1 березня 1876 року у Брюсселі. Закінчив Левенський університет, активно займався спортом. На початку ХХ століття був

дипломатичним представником Бельгії у Нідерландах. У 1903 році обраний членом МОК. За його ініціативи у 1905 році у Брюсселі відбувся олімпійський конгрес, та через рік, у 1906 році, заснований НОК Бельгії. Після Першої світової війни виступив з пропозицією організувати у 1920 році Олімпійські ігри в Антверпені, та активно приймав участь у їх підготовці та проведенні.

Після того, як у 1925 році Кубертен пішов у відставку, та за активної його підтримки, був обраний третім президентом МОК, та виконував ці обов'язки до кінця свого життя.

Методи його правління відрізнялися від методів демократа Кубертена. Створив олігархічну систему управління, посилив вплив виконавчого комітету. Жодне серйозне рішення не приймалося без схвалення виконкому, при цьому він гарантував прозорість рішень. Система управління МОК, створена ним, діє до цього часу. Проте окремі історики закидають йому проведення Олімпійських ігор 1936 року в Берліні. МОК не підтримав бойкот, але висунув вимоги дотримуватися правил Олімпійської хартії та рівних умов для підготовки учасників. Прикладав багато зусиль для розмежування понять «аматорство» та «професіоналізм», та наполягав на тому, що останні не мають права виступати на Олімпійських іграх. Так за часів його президенства з програми Ігор були виключили такі види спорту, як теніс, бейсбол, регбі.

Активно підтримував зимові Олімпійські ігри та участь в Олімпійських іграх жінок. Приклав багато зусиль до створення оптимальних олімпійських програм. Нагороди стали єдиним цілим для усіх видів спорту. Він ненавидів більшовизм, стверджував, що поки він президент, радянський прапор не з'явиться на олімпійському стадіоні. Помер 6 січня 1942 року.

Йоханнес Зігфрід Едстрем (Швеція, 1946–1952 роки)

Народився 21 вересня 1870 року у Гетеборзі. За фахом інженер-енергетик. У студентські роки був рекордсменом Швеції зі спринтерського бігу. На початку ХХ століття був одним з керівників шведського спортивного руху, та у 1910 році був залучений для організації Ігор у Стокгольмі. Під час цих Ігор став ініціатором заснування Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації – ІААФ, та став її першим президентом до 1946 року.

1920 році став членом МОК, а з 1931 року – віце – президент цієї організації. Після смерті у 1942 році Байє–Латура, виконував його обов'язки. А у вересні 1946 року на сесії був обраний четвертим президентом МОК.

Уся діяльність Едстрема на цій посаді була проіннята прагненням до зміцнення олімпійського руху, використання його як чинника розвитку взаєморозуміння та співпраці між народами.

Незважаючи на взаємну недовіру, яка виникла невдовзі після Другої світової війни між представниками капіталістичних та соціалістичних країн, Едстрем зумів переконати останніх у необхідності приймати участь в олімпійському русі. Так саме за часів його правління вперше на Олімпійських іграх з'явилася команда СРСР. Цей факт багатьма істориками вважається головною його заслугою. Помер 18 березня 1964 року у Стокгольмі.

Єйвері Брендедж (США, 1952–1972 роки)

Народився 29 вересня 1887 року у Детройті. За фахом інженер-будівельник, власник великої будівельної фірми. Приймав участь в Олімпійських ігор 1912 року, де виборов п'яте місце у п'ятиборстві, та був багаторазовим чемпіоном США у цьому виді. У 1928 – 1934 роки – президент аматорського спортивного союзу США, а у 1928 – 1952 роки – президент НОК США. З 1936 року став членом, а з 1946 року – першим віце-президентом МОК.

Завдяки підтримці Едстрёма, який мріяв зробити його своїм наступником, Брендедж у гострій суперечці з Ексетером якого підтримував Радянський Союз, став п'ятим президентом МОК.

Керуючи Міжнародним олімпійським комітетом двадцять років, він багато зробив для зміцнення авторитету та розвитку олімпійського спорту, але в той же час прославився своїми ідеалістичними й консервативними поглядами. Він фанатично боровся за збереження статусу аматорства, незважаючи на наявність суперечностей в цьому питанні, слідував правилам і законам МОК, ідеалам Кубертена, незважаючи на те, що вони вже не відповідали новим правилам, які склалися в олімпійському спорті.

Наполегливо боровся проти проникнення націоналізму в олімпійський спорт. Зокрема, він активно виступав за відміну підйому національних прапорів і виконання гімнів під час церемонії нагородження переможців, пропонуючи замінити національні гімни – олімпійським. Та ця його ідея не знайшла підтримки у більшості членів МОК. Виступав проти офіційної системи підрахунку очок, вважаючи, що Олімпійські ігри це змагання між окремими спортсменами, а не націями.

Прискіпливо займався пошуком порушень аматорського статусу та покаранням винних. Особливо не подобалась йому участь спортсменів у рекламі, та проведення спортивними організаціями учбово–тренувальних зборів. Стикаючись, на протязі всього свого президенства, з політичним протистоянням Брендедж активно боровся проти втручання політики у спорт.

Незважаючи, на великі заслуги Брендеджа у розвитку олімпійського спорту, слід зауважити, що ідеалістичні позиції президента, стримували розвиток олімпійського спорту та його зв'язок з іншими сторонами життя. Помер 8 травня 1975 року.

Майкл Моріс Кілланін (Ірландія, 1972–1980 роки)

Народився 30 червня 1914 року у Лондоні. Католик – ліберал, займався боксом, веслуванням, був відмінним наїзником. Здобув освіту у Паризькому та Кембріджському університетах. Виконуючи у другій половині 1930-х років обов'язки кореспондента різноманітних Британських газет, з 1938 року він стає офіцером Британських збройних сил, та згодом приймає участь у Другій світовій війні. За бойові заслуги нагороджений орденом Британської імперії.

У 1950 році очолив НОК Ірландії. З 1952 року став членом, з 1968 року – віце-президентом, а згодом і шостим президентом МОК.

Велику роль зіграв у налагодженні відносин між МОК, МСФ та НОК. Доволі обережно відносився до проблеми професіоналізму, та в той же час був прихильником реалістичної політики МОК, яка дозволяла б не порушувати олімпійських принципів та одночасно приймати до уваги зміни, що відбувалися у світі.

Під час його правління МОК переживав важкий період – фінансовий провал Олімпіади 1976 року, частковий бойкот Олімпіад 1976 – 1984 років. Олімпіади у Лейк-Плесиді та Лос-Анджелесі були затверджені на безальтернативній основі, що має протиріччя зі статутом МОК. Проте Кілланін зіграв велику роль у проведенні Олімпійських ігор у Москві. Помер 25 квітня 1999 року у Дубліні.

Хуан Антоніо Самаранч (Іспанія, 1980–2001 роки)

Народився 7 липня 1920 року у Барселоні в заможній родині. На початку 1950-х років стає радником з спорту у рідному місті. Згодом неодноразово очолював іспанську делегацію на різноманітних змаганнях в тому числі і

Олімпійських іграх. Президент НОК Іспанії з 1966 року, одночасно, завдяки протекції Бендеджа, стає членом МОК. Наприкінці правління диктатора Франко займав пост президента парламенту провінції Каталонія. Єдиним правильним рішенням, для вирішення проблем у країні, вважав «реставрацію монархії». Багато хто називав його «людиною короля».

1974-1978 роки – віце-президент МОК, з 1977 по 1980 роки – Посол Іспанії у СРСР та Монголії. 1980 року на сесії у Москві у першому турі був обраний сьомим президентом МОК.

На самому початку своєї діяльності Самаранч прийняв ряд радикальних дій з укріплення позицій МОК, підвищенню стабільності та авторитету олімпійського руху, поширення його зв'язків з іншими організаціями, які відповідають за розвиток спорту.

Так, 10 лютого 1982 року Самаранч звернувся до ООН о визнанні ролі та незалежності МОК, а також можливості проводити Олімпійські ігри у будь – якій частині світу без політичного втручання зі сторони.

У зв'язку зі збільшенням числа конфліктів між спортивними діячами та представниками країн, президент МОК поставив питання о створенні в союзі з Міжнародними спортивними федераціями та Національними олімпійськими комітетами – Міжнародного спортивного суду. Нормалізував відношення зі засобами масової інформації, котрі до цього були досить складними.

Згодом це призвело до того, що завдяки йому Олімпійський рух став фінансово незалежним. Він організував спонсорство та договірні телевізійні трансляції, які вносили великі кошти до бюджету МОК. За його президентства неухильно зростала кількість країн та атлетів, які брали участь в Олімпійських іграх, а також підвищувався професійний рівень спортсменів.

Маюче добре ставлення до Радянського Союзу, Самаранч зумів у короткий термін домовитися з представниками дванадцяти країн бывшего Союзу, про виступ єдиною командою на іграх у Барселоні 1992 року.

Правління Самаранча було фінансовим порятунком після кризи 1970-років. До нього усі витрати на проведення Олімпійських ігор несла приймаюча країна – НОК. Багато хто закидав йому зайву комерціалізацію та допуск до Ігор спортсменів-професіоналів. Проте він увійшов в історію як людина, яка відродила загасаючий олімпійський рух. При ньому почали використовувати звернення до президента МОК «Ваша величносте». У 1991 році отримав від

короля Іспанії титул маркіза (дона). Нагороджений великою кількістю орденів та медалей. Помер Самаранч 21 квітня 2010 р.

Великі дипломатичні здібності самого президента згодом зробило олімпійський рух значно більш стабільним, монолітним, авторитетним. Це дозволило після значного періоду застою зі значним успіхом провести Ігри 1988 року у Сеулі. І у подальшому думки про бойкот Ігор вже нікому не спадала на думку.

Жак Рогге (Бельгія, 2001–2013 роки)

Народився 2 травня 1942 року в Генті. За фахом ортопедичний хірург. Будучи заядлим яхтсменом, брав участь у Олімпійських іграх 1968, 1972 та 1976 років. А також грав у регбі за збірну Бельгії. З 1989 року знаходився на посаді президента НОК Бельгії, а з 1991 року член МОК. У 1998 році був обраний у Виконавчий комітет. 16 липня 2001 року став восьмим президентом МОК, та переобраний на цю посаду у 2009 році.

Під його керівництвом МОК намагається створити якомога більше можливостей для країн, що розвиваються брати участь у русі номінації міст на конкурс за право проведення Олімпійських ігор. Рогге переконаний, що результати по цьому питанню будуть досягнуті найближчим часом, завдяки державній політиці та політиці самого МОК зі зменшення бюджету Ігор.

Під час Олімпіади 2002 року він першим з президентів МОК розташувався у олімпійському селищі, замість п'ятизіркового готелю, як інші президенти.

На думку критиків зменшив вплив Росії, та збільшив США і європейського союзу, що свідчить про його заангажованість.

Нагороджений орденами та медалями, в тому числі Українськими Орденом князя Ярослава Мудрого III ступеню у 2006 році, та орденом «За заслуги» I ступеня у 2010 році.

Томас Бах (Німеччина, з 2013)

Народився 23 грудня 1953 року. Колишній німецький фехтувальник, олімпійський чемпіон, чемпіон світу, спортивний функціонер, президент Міжнародного олімпійського комітету.

За освітою юрист, закінчив університет Вюрцбурга. Вільно говорить, крім рідної німецької, французькою, англійською та іспанською мовами.

Чемпіон Олімпійських Ігор 1976 (рапіра, команди). Чемпіон світу (1977), срібний (1973) та бронзовий (1979, 1981) призер чемпіонатів світу у складі команди рапіристів ФРН.

У 1991 році Бах був обраний членом МОК (в один рік з майбутнім президентом МОК Жаком Рогге). У 1996–2000 роках – член виконкому МОК, у 2000–2004 роках – віце-президент МОК. Переобраний на посаду віце-президента у 2006 році. Очолював низку комісій МОК – юридичну комісію МОК та комісію «Спорт та право».

У 2006 році – член наглядової ради оргкомітету чемпіонату світу з футболу 2006 року в Німеччині.

Ініціатор та активний учасник об'єднання Німецького спортивного союзу та Національного олімпійського комітету Німеччини до Олімпійської спортивної конфедерації Німеччини, що поєднує у собі функції міністерства спорту та олімпійського комітету. Об'єднання сталося у травні 2006 року.

У вересні 2021 Бах приїздив до м. Києва на урочистості з нагоди 30-річчя заснування Національного олімпійського комітету України. Вбачає початок олімпійської історії України від часів О. Бутовського, який спільно з П. де Кубертенем відродив сучасні Олімпійські ігри та створив МОК. Бах вручив президенту тодішньому Національного олімпійського комітету Сергію Бубці нагороду президента МОК «Вище тільки небо».

Відомий також завдяки своєму закликові до світових лідерів на саміті G20 відмовитися від усунення спортсменів з РФ через військову агресію проти України.

7.2. Президенти Національного Олімпійського комітету України

Виступаючи до Другої світової війни за збірні інших держав, справжня історія олімпійського руху в Україні також розпочалась 1952 року, коли її спортсмени у складі команди СРСР взяли участь у Олімпіаді. Українські атлети складали майже 25% кожної Олімпійської команди СРСР. Під час Ігор XXII Олімпіади 1980 року деякі матчі футбольного турніру з успіхом проводились у Києві.

Атлети нашої країни завжди демонстрували високу майстерність у різноманітних видах олімпійської програми. Їх воля, наполегливість були запорукою досягнення високих результатів. Варто згадати імена українських олімпійських чемпіонів різних років – *Лариса Латиніна, Борис Шахлін,*

Леонід Жаботинський, Валерій Борзов, Олексій Баркалов, Олексій Михайліченко, Володимир Голубничий, Сергій Бубка та багато інших.

Після здобуття Україною незалежності видатні спортивні успіхи на олімпійській арені вагомо сприяли підвищенню міжнародного авторитету країни.

22 грудня 1990 року Перша Генеральна асамблея прийняла рішення про створення *Національного Олімпійського комітету України*. Це мало надзвичайно важливе значення для українського спорту у подальшому самостійному виході його на міжнародну арену та вступі у світову олімпійську сім'ю. Першим президентом НОК України було обрано **Валерія Борзова**, який виконував цю роль вісім років.

Незважаючи на це на Олімпійських іграх 1992 року, як у Альбервілі, так і у Барселоні, українські спортсмени виступали не окремою командою, а у складі Об'єднаної команди співдружності незалежних держав.

2 березня 1992 року виконком МОК визнав Національний олімпійський комітет України, і йому було надано статус тимчасового члена. 24 вересня 1993 року на 101 сесії МОК було прийняте знаменне для нашої країни та її спорту рішення про повне визнання НОК України, що діяв відповідно до Олімпійської хартії, Конституції, чинного законодавства та свого статуту.

З прийняттям цього рішення Україна стала повноправним членом олімпійського співтовариства. Що надало змогу вже взимку 1994 року, під час ігор у Ліллекхамері, вперше виступити самостійною командою.

У 1996 році вперше українці виступили самостійною командою і на літніх іграх у Атланті.

У 1998 році другим президентом обрали **Івана Федоренка**. У грудні 2002 року абсолютною більшістю голосів третім президентом НОК був обраний Прем'єр – міністр України **Віктор Янукович**.

Після подій «помаранчевої революції» 2004 року він втратив всі свої пости, у тому числі і посаду президента НОК. І з 2005 року цю посаду обійняв **Сергій Бубка**, який потім був обраний на другий строк.

З 2022 року НОК України очолює Міністр молоді та спорту України, фехтувальник, шабліст, олімпійський чемпіон, президент федерації фехування України Вадим Гутцайт.

Основні завдання НОК України – організація підготовки та участі спортсменів в Олімпійських іграх, розширення міжнародного співробітництва, популяризація масового спорту і здорового способу життя, фізичне і духовне збагачення людей. З цією метою НОК України співпрацює з державними, громадськими та іншими організаціями.

На засадах незалежності та доброї волі Національний олімпійський комітет України об'єднує 40 федерацій з олімпійських видів спорту. НОК також має 24 відділення у всіх областях та по одному в Автономній республіці Крим, містах – Києві та Севастополі.

НОК України має угоди з відомими у світі компаніями, які підтримують олімпійський рух – «Спонсори НОК України». У 1995 році він почав випускати свій офіційний журнал під назвою «Олімпійська арена», який виходить щомісяця, а з 1997 року видає раз на два тижні бюлетень «Олімпійські новини від НОК України». Також Національний Олімпійський Комітет України має широкі зв'язки з НОК сусідніх країн та їхніми олімпійськими організаціями.

Представники НОК України є членами різних міжнародних організацій та об'єднань. Тісні зв'язки має з українськими спортивними осередками за кордоном. Комітети друзів НОК України були створені і працюють зараз у США, Канаді, Австралії.

7.3. Вибір міста-організатора Олімпійських ігор

Вибір міста-організатора Олімпійських ігор є виключно прерогативою МОК. Ці вибори повинні відбуватися, за виключенням надзвичайних обставин, повинні відбуватися за сім років до початку змагань. Висувати свою кандидатуру на проведення Олімпійських ігор може лише місто, а не країна. Заявка повинна бути схвалена НОК даної країни, який несе відповідальність за усі зобов'язання, та підтримана урядом. Крім того місто-кандидат зобов'язаний надати МОК підтвердження урядом письмових гарантій, дотримання «Умов для міст-кандидатів», гарантувати проведення Ігор, згідно Олімпійської хартії та вимогам МСФ по кожному з видів спорту, включених до програми Олімпійських ігор. Необхідні також фінансові гарантії, котрі можуть бути представленими містом, регіональними або національними органами.

У випадку, якщо в одній країні є декілька міст-кандидатів на організації одних і тих же Олімпійських ігор, національний олімпійський комітет повинен прийняти рішення на користь тільки одного з них.

Всі міста, що подали заявки на проведення Олімпійських ігор, повинні пройти процедуру затвердження виконкомом МОК, який встановлює дату цієї процедури, та визначає які міста будуть визнані у якості міст-кандидатів. Після чого вони отримують право представляти свої кандидатури на сесії Міжнародного олімпійського комітету.

На різних етапах розвитку Олімпійського руху намагання отримати права на проведення Олімпійських ігор різнилося. На початку ХХ століття кількість претендентів була незначною, але з поширенням популярності Ігор кількість міст-кандидатів збільшувалась. Наприклад, на проведення Ігор 1936 року претендувало аж одинадцять міст, з яких три представляли Німеччину. Ще більша активність була відмічена у 1956 та 1960 роках, коли на проведення Ігор претендувало шістнадцять міст.

Проте збільшення кількості видів та учасників Олімпійських ігор, необхідність зведення складних спортивних споруд, олімпійських селищ і рішення багатьох інших питань на більш високому матеріально-технічному рівні, призвели до суттєвого зниження активності по даному питанню. У кінці 1970-х – початку 1980-х років МОК відчував великі труднощі з обранням міст для проведення Олімпійських ігор. Так після самостійного зняття своєї кандидатури іранським Тегераном, американський Лос–Анджелес залишився єдиним кандидатом на проведення Ігор 1984 року. Більше того, і він не гарантував їх проведення.

Лише інтенсивна комерціалізація з середини 1980-х років, та пов'язані з проведенням Олімпійських ігор переваги для міст-організаторів та країн різко збільшила конкуренцію серед кандидатів. У наш час кількість міст–кандидатів на проведення Олімпійських ігор стабілізувалась, і складає приблизно шість–вісім міст.

Неможливо також не помітити, що з кожним роком все більший вплив на вибір міста має комерційна складова. Це пов'язано, як з тим, що МОК схильний мати фінансову вигоду із всіх своїх рішень, так і з тим, що проведення сучасних Олімпіад обумовлює й великі фінансові затрати, які повинні нести організатори. Тим більше, що конкуренція спонукає, з кожним

роком, до все більших вимог до господарів змагань, а тому і до більших фінансових затрат.

Для обрання міста президент МОК призначає дві інспекційні оціночні комісії – перша з літніх Олімпіад: 3 члени від МСФ, 3 від НОК, 4 від МОК, 1 зі спортивної комісії; друга – з зимових: по 2 члени від МСФ та НОК, 3 від МОК та 1 зі спортивної комісії. Голова обирається один з членів МОК.

Комісія вивчає кандидатури, інспектує місця проведення та не пізніше, як за місяць до сесії МОК, на якій обирають переможця, надає письмовий звіт про усі міста–кандидати, на основі яких виконком остаточно затверджує кінцевий список міст-кандидатів.

Змагання з усіх видів спорту, а також процедура відкриття та закриття Ігор, повинні проводитися у місті–організаторі Олімпіади. Однак з дозволу виконкому МОК проведення окремих видів змагань можливо в інших містах цієї країни. Так наприклад, під час проведення Ігор у Москві 1980 року, регата проходила у Таліні, а деякі матчі футбольного турніру у Ленінграді, Києві та Мінську.

Місто обирається на сесії Міжнародного олімпійського комітету з декількох кандидатів таємним голосуванням членами МОК, за виключенням представників країн–кандидатів та президента МОК. Для отримання права на проведення Ігор місто-кандидат повинно зібрати більшість голосів членів МОК, половина плюс один голос. Якщо у першому турі жоден кандидат не набирає потрібної кількості голосів, то місто, за яке проголосувало найменша кількість членів виключається з числа претендентів та проводиться новий тур.

Для недопущення зловживань та порушень, що можуть підірвати авторитет олімпійського спорту, МОК розробив деякі принципи при відборі міст–кандидатів: авіа білети при відвідуванні кандидатів повинні бути надані МОК з наступним поверненням коштів за рахунок міст-кандидатів; ліміт 200 доларів США на будь-який подарунок, причому головним чином це повинен бути якийсь сувенір; жодних прийомів, сніданків, обідів, ланчів за виключенням традиційного харчування під час візитів та не більше як три доби; ніяких ресторанів та клубів для проведення засідань, котрі обмежуються однією кімнатою або номером; напередодні голосування жодних виставок, демонстрацій чи заходів; документи, на яких міститься технічні пропозиції, крім карт, повинні бути надруковані на папері форматом А 4; делегації міст,

що приймають участь у конференціях МОК, МСФ та НОК не мають перевищувати шість чоловік.

Серйозні або повторні порушення цих інструкцій караються дискваліфікацією. Після обрання міста-господаря, МОК укладає письмову угоду-контракт з містом-організатором Олімпійських ігор та національним олімпійським комітетом цієї країни. Останній у свою чергу створює Організаційний комітет Ігор – ОКОІ, який з часу свого скликання зв'язується безпосередньо з МОК, від якого отримує інструкції. ОКОІ повинен мати статус юридичної особи, а вся його діяльність повинна виконуватись згідно Олімпійській хартії та згодою між МОК, НОК та містом-організатором. В разі порушення цих правил МОК може позбавити місто права проведення Олімпіади.

До складу ОКОІ, крім офіційних осіб, обов'язково повинні входити член або члени МОК країни, президент та генеральний секретар НОК, та не менше як один представник від міста–організатора.

Згідно Олімпійській хартії ОКОІ зобов'язаний надати змогу проживати у олімпійському селищі не пізніше як за два тижні до церемонії відкриття Ігор, та ще у продовж трьох днів після їх закриття. Він несе всі витрати з харчування та розміщення учасників, офіційних осіб та іншого персоналу команд НОК у олімпійському селищі, а також витрати на місцевий транспорт та доставку спортсменів до місця змагань.

ОКОІ веде свою діяльність самостійно, згідно затвердженого бюджету, однак права на продаж телевізійних трансляцій Олімпійських ігор – належать МОК. Крім того всі права на рекламу, використання талісманів або емблеми, повинні відповідати Олімпійській хартії та інструкціям, що надав виконком МОК. Також виконком МОК затверджує програму церемонії відкриття та закриття Ігор, запропоновану Організаційним комітетом.

Таким чином, Оргкомітет Ігор має досить широкі повноваження, та більшість з них знаходяться під контролем МОК.

Успішне проведення Олімпійських ігор також великій мірі залежить від ефективності роботи МСФ, та її скоординованої дії з МОК та ОКОІ. Кожна МСФ відповідає за технічний контроль та керівництво своїми видами спорту. Місце змагань, тренування, обладнання, інвентар повинні відповідати її правилам. МСФ відповідає за порядок проведення всіх змагань у своєму виді спорту, призначає судів, хронометристів, інспекторів, апеляційне журі, які

виконують свою роботу згідно вказівкам МСФ, та координують свою діяльність ОКОІ. Розміщуються вони за межами олімпійського селища, та є повністю незалежними від НОК.

Тільки МСФ мають право та обов'язки встановлювати технічні правила зі своїх видів спорту, фіксувати кінцеві результати та розподіл місць в олімпійських змаганнях. МСФ також направляє своїх представників для контролю за будівництвом спортивних споруд зі своїх видів спорту у цілях виконання правил федерації, а також перевірки умов розміщення, харчування та транспортування спортсменів і судів.

МСФ разом з Організаційним комітетом надає виконкому МОК на затвердження розклад по дням змагань по своїм видам спорту, траси змагань по видам спорту, що відбуваються поза олімпійських об'єктів (парусний спорт, марафон), уніформу для судів та інші технічні питання.

МСФ вносить виконкому МОК для схвалення пропозиції з програми Олімпійських ігор зі свого виду спорту, кількість учасників змагань, системі відбору, проходження допінг-контролю та іншим питанням визначаючим порядок проведення змагань в окремих видах спорту.

Крім того, МОК, НОК, МСФ та ОКОІ, вирішують велику кількість питань пов'язаних з участю та проведенням Олімпійських ігор: допуску атлетів, громадянства учасників змагань, подачі заявок, медичного контролю, освітленні Ігор засобами масової інформації та багато чого іншого. Всі ці питання вирішуються у суровому порядку, розробленому МОК, та викладеному у Олімпійській хартії.

Під програмою Олімпійських ігор розуміються комплекс видів спорту та видів змагань затверджуються МОК для кожної Олімпіади одночасно з обранням міста. Програма Олімпійських ігор – один з найбільш важливих компонентів олімпійського спорту, від якого багато в чому залежить популярність Олімпійських ігор, їх привабливість для міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів, представників засобів масової інформації ат структур бізнесу. Саме програма Ігор визначає стратегію розвитку олімпійського спорту в багатьох країнах.

Для участі у програмі Олімпійських ігор виду спорту його повинно бути визнано його олімпійським. А згідно Олімпійській хартії олімпійськими вважаються ті види спорту, котрими керує визнанні МОК Міжнародні спортивні федерації.

Перша спроба вирішення питань пов'язаних з олімпійською програмою в цілому, була здійснена у 1907 році на сесії МОК у Гаазі. У 1909 році вперше було рекомендовано організаторам майбутніх Ігор враховувати, що Олімпійські ігри є міжнародними змаганнями, і тому не можуть складатися тільки з тих змагань, які привабливі для країни-господаря.

Втім вже у 1912 році вперше сесія МОК приймає рішення, що вид спорту може бути включеним у програму Олімпійських ігор, при умові, що ним займаються не менше ніж у шести країнах. Такий підхід існував більш, як пів століття. Втім, через постійне збільшення учасників Олімпійських ігор, МОК все більше посилював критерії для включення видів спорту у програму Ігор.

З 1979 року вводиться новий критерій, включення видів спорту у програму Олімпіад, як географічне розповсюдження по континентам. В останні роки XX століття та перші роки XXI століття діяли наступні правила: вид спорту мав бути поширений у 75 країнах і на 4 континентах для чоловіків, і в 40 країнах і на 3 континентах для жінок – на літніх Олімпіадах; у 25 країнах і на 3 континентах для чоловіків та жінок для зимових Ігор.

Втім в останні роки МОК залишив за собою виключне право на включення тих чи інших видів спорту до програми Олімпіад, а також критеріїв та умов їх визнання. Таке право є виключно прерогативою виконкому МОК. Рішення про включення виду спорту в програму наступних Ігор повинно бути прийнято не пізніше, чим під час сесій МОК про вибір міста-організатора цієї Олімпіади. А рішення дисципліни або виду змагань не пізніше ніж за три роки до відкриття цих Олімпійських ігор. Слід відзначити, що програма Ігор весь час збільшувалась. Якщо на першій Олімпіаді 1896 року відбулися змагання з 9 видів, а на зимових Іграх 1924 року – з 7, то зараз кількість видів спорту на літніх Олімпіадах складає майже тридцять видів, а на зимових Іграх – п'ятнадцять видів. Хоча їх могло б бути і набагато більше, адже МОК останнім часом, через дуже роздуту програму, ввела багато обмежень.

Питання та задання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику роботі президентів Міжнародного олімпійського комітету.*
- 2. Опишіть процедуру вибору міста на проведення Олімпійських ігор.*
- 3. Охарактеризуйте діяльність Національних олімпійських комітетів.*
- 4. Розкрийте суть роботи Національного олімпійського комітету.*

8. УКРАЇНА В ОЛІМПІЙСЬОМУ РУСІ

8.1. Аматорство і професіоналізм в олімпійському русі

Проблема аматорства в спорті виникла задовго до відродження Олімпійських ігор, і є одною з найбільш складних та суперечливих на всіх етапах розвитку олімпійського спорту сучасності.

Так поняття «аматор» з'явилося в англійському спорті у першій половині XIX століття та означало того, хто бере участь у будь-якому виді мистецтва, ремесел або спорту виключно для розваг чи задоволення. Тому, хто мав перевагу у силі або майстерності, що обумовлені професією, не допускався до любительських змагань. Так, наприклад, вважалося несправедливим участь у змаганнях представників робітничого класу, які у силу специфіки своєї роботи, вже вважалися професіоналами. За думкою істориків спорту, вперше поняття «аматор» та «професіонал» на практиці були задіяні під час змагань з греблі в Оксфорді у 1823 році. В складі однієї з команд був Стефан Девіс – за професією човняр, якому заборонили приймати участь у змаганнях.

В той же час грошові винагородження, отримані спортсменами, за участь у змаганнях до уваги не бралися. В Англії статус спортсмена-аматора визначався не по факту отримання ним грошей, а по його соціальному становищу. Всі аматори, що як правило були люди шляхетні, називали себе «джентльменами», а різниця між аматорами та професіоналами носила головним чином класових характер.

Слід зазначити, що ідея аматорства не має нічого спільного з Олімпійськими іграми Давньої Греції, визначних спортсменів якої забезпечували міста, в яких вони мешкали. Спортсмени звільнялися від податків, отримували безкоштовне харчування, коштовні подарунки та грошові нагороди, які дозволяли їм безбідно жити впродовж довгих років.

У середині XIX століття поняття «аматор» змінюється. В хартії любительського спорту Англії 1886 року сказано: *«Аматор – це джентльмен, котрий ніколи не приймав участі у відкритому змаганні, а ні за грошову винагороду, а ні за призи разом з професіоналами та ніколи за усе життя не працював вчителем, інструктором фізичного виховання або робітником».*

Оскільки Англія того часу була провідною країною у спорті, Кубертен висуваючи ідею відродження Олімпійських ігор, не міг не рахуватися з вимогами англійських спортивних діячів про визнання аматорства в якості

основного принципу зародження руху, в якому він вбачав не лише класовий характер, а й засіб захисту моральної чистоти спорту.

На першому конгресі 1894 року, на якому прийнято рішення про створення МОК та проведенні Олімпійських ігор, у бюлетені МОК №1, внаслідок довгої дискусії, було прийнято постанову, що складалася з сімох пунктів, головний з яких практично повністю повторював тезу англійської хартії. Однак з самого початку проблема аматорства стала предметом запеклих суперечок. У різних країнах в це поняття вкладався настільки різний зміст, що суперечки з цього приводу почалися з самої першої Олімпіади. Коли в Афінах американські спортсмени почали вигравати один забіг за іншим, дехто з глядачів, розуміючи, що така перевага скоріш за все результат тренування, почали вигукувати – *«професіонали»*.

Тому перша спроба ревізії аматорства виникла вже у 1901 році. Однак різні думки членів МОК не призвели до якогось результату. У 1909 році член МОК Теодор Кук з Великобританії запропонував, щоб кожна Міжнародна спортивна федерація сама визначала статус спортсмена-аматора. Вже тоді було зрозуміло, що концепція аматорства багатьма стала трактуватися, як правило допуску до Олімпійських ігор. Через це у 1911 році на розгляд сесії МОК членом цієї організації від Великої Британії Робертом де Курсі Лаффаном було внесено нове визначення: *«Будь-яка людина може змагатися на Олімпійських іграх як аматор, якщо вона ніколи не приймала участь у змаганнях на грошовий приз, гроші або парі; не нагороджувалась грошима за участь у змаганнях; не отримувала ніякої премії за потрачений у змаганнях час; не продавала та не закладала свій приз, виграний у змаганнях»*. Заборонялося також брати участь у змаганнях професійним тренерам та інструкторам. Цей текст правил був прийнятий та існував до 1920 року.

Проте на перших порах принцип допуску спортсменів на Олімпійські ігри – принцип аматорства – в документах МОК не відзначався чіткістю. Він постійно уточнювався і у загальних рисах утвердився лише у 1914 році. І тільки у 1921 році спортивним федераціям було дано право самим визначати статус спортсмена-аматора.

1925 році прийняли рішення про дозвіл компенсації заробітної платні за час участі у змаганнях, обмежений двома тижнями на рік. Так вперше з'явився термін компенсації «за потрачений час». Та це рішення не всі сприйняли схвально. Так саме через різні думки з цього приводу з програми Ігор в 1925

році був виключений теніс. У 1930 році черговий конгрес заборонив цю виплату. З тих пір це питання було одним з тих, суперечки з якого ще довго не вщухали.

Статус спортсмена-аматора особливо захищав Єйвері Брендедж. Під його керівництвом була створена комісія, яка на сесії МОК у 1947 році визначила спортсмена-аматора як людину, що пов'язана зі спортом, але така, що ніколи не отримувала з нього матеріальних вигід будь-якого роду.

Із середині 1960-х роках виникли нові суперечки стосовно виплати стипендій американським спортсменам, а також надавання матеріальної допомоги спортсменам скандинавських та деяких соціалістичних країн. Зіткнулися дві точки зору: одна з яких зводила принцип аматорства в абсолют, а інша виходила з реальностей розвитку олімпійського спорту, а саме чому у вік товарно-грошових відносин, повинна існувати сфера діяльності, яка штучно від цього звільнена.

Не полегшувало рішення питання аматорства ще й необ'єктивне ставлення до професійного спорту як сфери діяльності, що не мала духовних, моральних та етичних принципів. Спроби відокремити аматорський спорт від професійного по цим категоріям не витримували об'єктивного аналізу.

На сесій МОК 1964 року СРСР запропонував вважати спортсменами-аматорами тих, хто приймає участь у спортивних змаганнях для свого фізичного і духовного розвитку та вдосконалення, таким шляхом приносячи соціальну користь суспільству, без матеріальної вигоди для себе. Це визначення пропонувало притримуватися старого визначення цього поняття, але на практиці вирішувати це питання зовсім по новому. А саме вважати «аматорами» всіх спортсменів, які не приймають участі у програмах, що відносяться до професійного спорту. Втім тоді сесія цю нову трактовку не прийняла, а повернулася до неї через десять років.

Того ж часу виникла нова проблема – втручання комерції у спорт, намагання великих фірм використати послуги чемпіонів та інших учасників Ігор. Так вперше були пов'язані ці дві проблеми. Професіоналізм та грошові махінації виявились напряду пов'язані з комерціалізацією спорту. Все більш голосно лунали голоси з вимогою переглянути Олімпійську хартію. Стало зрозуміло, що збереження принципу аматорства у старому вигляді не тільки не дозволяє проникати в олімпійський спорт професіоналізму, а й направляє його у русло махінації.

У 1971 році МОК прийняв нове трактування правил, яке відрізнялося тим, що спортсмену дозволялось приймати допомогу НОК, від 30 до 60 днів за рік, за період знаходження на зборах та участі у змаганнях, включаючи й Олімпійські ігри – харчування, проїзд, тренер, спортивний інвентар, медичне обслуговування, а також у разі невимушених трат у рамках ліміту МСФ та НОК. Сюди же входило й страхування від нещасного випадку та хвороби, пов'язаних зі спортом, дозволялась також виплата стипендії.

Тим не менш, незважаючи на досить суттєві поступки, саме початок 1970-х років характеризувався потужною критикою статусу спортсмена-аматора. Висловлювалися думки про їх виділення в особливу категорію та створення для них спеціальних стипендій, що забезпечували їм стабільне фінансове становище. Напрацьовувалась нова концепція аматорства. Спортсмен, який тренується по 1600 годин за рік, не може одночасно працювати за іншим фахом. Олімпійський спорт перетворився у сферу діяльності, що потребує надзвичайних фізичних та моральних витрат та фінансової компенсації. Особливо добре це розуміли спортсмени СРСР, НДР, Угорщини та інших країн соціалістичного табору, які досягли високих результатів завдяки багаторічній системі підготовки, де проблеми аматорства були значно пом'якшені.

Зважаючи на ці вимоги на сесії МОК 1974 року були внесені зміни у *«Положення про аматорство»* та *«Положення про допуск»*. Їх суть була в тому, що МОК дозволив спортсменам отримувати заробітну плату за період підготовки до змагань та участі в них, а також допомогу для оплати харчування і розміщення, транспортних розходів, спортивного інвентарю та форми, страхування, лікування, фізіотерапії та оплати тренерів. Нова концепція аматорства фактично урівнювала у правах представників різних класів та систем, ліквідувала обман, пов'язаний з нелегальним отриманням грошей.

Однак виключення з Олімпійської хартії поняття аматор, активізувало ідею проведення «відкритих» Олімпійських ігор, в котрих би приймали участь всі спортсмени, включаючи професіоналів.

На конгресі 1981 року у Баден-Бадені при підтримці президента МОК Самаранча було прийнято рішення про надання міжнародним спортивним федераціям права самим визначати допуск спортсменів до Олімпійських ігор,

що дало новий поштовх до прийняття рішень про участь у Олімпійських іграх професіоналів.

У 1982 році міжнародна федерація легкої атлетики прийняла положення про створення фондів для спортсменів при національних федераціях. Таким чином легкоатлети мали змогу отримувати будь-яку винагороду, зокрема, за рекламу та участь у змаганнях. Тоді ж ФІФА прийняла рішення кваліфікувати гравців за віком та рівнем майстерності замість прийнятих раніше аматор та професіонал. Це дало змогу на Іграх 1984 року вперше мати у складах футбольних команд професіоналів. За таким же принципом діяли і деякі інші федерації.

У лютому 1985 року виконком МОК оголосив про допуск професіоналів у віці до 23 років на Олімпійські ігри 1988 року, а у жовтні того ж року, було запропоновано «Кодекс атлета», який замінював собою попередні правила з аматорства та закликав спортсмена поважати Олімпійську хартію та правила міжнародної федерації, до якої він належить. Про професіоналізм не було сказано жодного слова. А також були зняті всі обмеження у відношенні фінансування підготовки. Збереглася тільки вимога, яка забороняла використовувати спортсменам під час Олімпійських ігор свої досягнення для реклами. У суспільстві розгорнулася актуальна дискусія.

Аргументи прихильників: підняття спортивного рівня та привабливості Ігор, що повинно підвищити їх комерційну цінність; покращення матеріального забезпечення; відсутність розбіжностей між аматорством та професіоналізмом; необхідність зрівняти шанси спортсменів Заходу та Сходу; позбавлення Ігор таких негативних явищ, як допінг та грубість.

Доводи супротивників: руйнування ідеалів та цінностей олімпізму; Ігри перетворяться у комерційне шоу; більшість країн не зможуть створити належних умов для підготовки; надмірно підвищаться фізичні навантаження, що негативно відіб'ються на здоров'ї спортсменів; посилиться залежність від менеджерів та спонсорів; відбудеться дискримінація багатьох видів спорту, які не користуються підтримкою бізнесу.

Так досить багато МСФ та НОК різних країн виступили проти «Кодексу атлета». Втім незважаючи на досить великий супротив, МОК вступив на відкритий шлях професіоналізації Олімпійських ігор. Вже у жовтні 1986 року на сесії МОК питання про допуск перших професіоналів на Олімпійські ігри було вирішено позитивно.

Так у 1988 році під час ігор у Сеулі до участі в змаганнях були офіційно допущені професіональні футболісти, які провели напевно найцікавіший футбольний турнір за всю історію Олімпіад. А також вперше після 1924 року були проведені змагання тенісистів. У змаганнях хокеїстів того ж року вперше прийняли участь декілька професіоналів, що не мали на той момент діючого контракту.

Справжнім фурором стала участь у Олімпіаді 1992 року в Барселоні збірної США з баскетболу, що складалася з зірок НБА. Перемігши всіх своїх суперників з розгромними рахунками, вони виграли перше місце не взявши за весь турнір жодного тайм ауту.

У 1994 році вперше прийняли у зимових Олімпійських іграх професіональні фігуристи, які до цього виступати тільки у показових, комерційних змаганнях. А у 1996 році на Олімпіаді в Атланті прийняли участь професіональні велогонщики. Ще однією важливою віхою в участі професіоналів на Олімпійських іграх став виступ у 1998 році у складах хокейних команд гравців НХЛ. Заради участі в Іграх у Нагано, вперше в історії НХЛ була зроблена пауза у регулярній першості.

Наступні роки довели правильність даного рішення. Олімпійський спорт дуже швидко адаптувався до участі в Іграх професіоналів. Уже на початок 1990-років дискусії з цього приводу майже зникли. А активність прихильників аматорства була перенесена на боротьбу з іншими негативними явищами та проблеми олімпійського руху: «чесної гри», об'єктивного суддівства, олімпійської освіти, та перш за все вживання допінгу.

Тим не менш, слід відмітити, що навіть сьогодні у XXI столітті, коли ця проблема вважається достатньо ясною та практично вирішеною, ми досить часто стикаємося з міркуваннями про визначення понять «справедливої гри» у зв'язку з аматорством та професіоналізмом.

8.2. Визначні здобутки перших українських спортсменів на Олімпійських Іграх

Спортсмени–українці, що виступали за інші держави. Олімпійський спорт в Україні має давні і славні корені. Успіхи кращих спортсменів – це надбання багатьох поколінь, які серед фізичних якостей понад усе цінували

силу, вправність, швидкість, витривалість; були мужніми, стійкими; сповідували високі морально-вольові принципи.

Входячи до складу двох імперій – Австро-Угорської та Російської ще наприкінці XIX століття наші предки подібно до інших народів Європи створювали фізкультурно-спортивні гуртки та інші об'єднання, які давали змогу думати про участь в Олімпійських іграх сучасності, починаючи вже з самих перших.

Незважаючи на те, що у першому міжнародному конгресі приймали активну участь представники царської Росії, і перш за все Олексій Бутовський, уряд відмовив спортсменам у фінансовій підтримці. Тому тільки деякі окремі сміливці відважилися на подорож до Афін за власні кошти. Проте цих коштів вистачило лише до Константинополю.

Достеменно відомо, що до заявки на участь у кількох видах спорту було включено тільки киянина, лікаря за професією, Миколу Ріттера. Таким чином історія виступу українців на Олімпійських іграх сягає ще 1896 року.

Одержавши персональне запрошення Ріттер їде один і заявляється на участь у змаганнях з греко-римської боротьби, стрільби з карабіна та фехтування на рапірах, ставши одночасно спеціальним кореспондентом газети «Кієвлянинъ». Прийнявши участь у попередньому випробуванні зі стрільби по рухомій мішені він став першим. На жаль, у подальших змаганнях Ріттер участі не брав, хоча у боротьбі та стрільбі міг би навіть стати олімпійським чемпіоном. Кажуть, що причиною цього стало те, що він загубив натільний талісман-медальйон, без якого як віруюча людина, не знайшов можливості виступати. Тому офіційно Ріттер не брав участі у змаганнях, а до закінчення Ігор лише надсилав до редакції свої кореспонденції.

Повернувшись з Ігор, де він близько познайомився з Бутовським, Ріттер став палким прихильником олімпійського руху, читав лекції, виступав зі статтями у пресі. Подав кілька листів до Міністерства народної освіти з пропозиціями створити Російський комітет тілесного виховання та народного оздоровлення.

Та це був мабуть єдиний випадок участі українських спортсменів на Олімпійських іграх до Першої світової війни. І хоч на Олімпіаду 1908 року у Лондоні вперше офіційно відправилася команда Російської імперії, українців серед них не було.

Набагато більш потужна збірна відправилась на Олімпіаду 1912 року у Стокгольм – 178 чоловік. Але й тоді формувалася команда у поквапі, організатори знехтували спортивними принципами. До сьогодні невідомо чи насправді найсильніші, яких ніхто не виявляв, отримали запрошення для участі у змаганнях. Так за бортом, у повному розумінні цього слова, залишились спортсмени з кращих українських клубів Катеринослава, Києва, Одеси, Харкова, Таганрогу (який тоді входив до Малоросії). Проте є свідчення, що на цих Іграх був присутнім представник Кіровограду борець Микола Сокур. Та за день до двобоїв він пошкодив руку, що унеможливило його виступ.

Тільки у 1924 році українські атлети змогли офіційно приймати участь у Іграх. Завдяки тому, що після бурхливих подій 1914-1920 років частина України, а саме Галичина, опинилась у складі Польщі, наші спортсмени отримали змогу виступити на Олімпіаді у Парижі, куди вперше направили свою збірну поляки.

Так у змаганнях легкоатлетів приймали участь львів'яни Станіслав Сосницький та Арсен Степанюк. У шосейній гонці на 188 км вихованці українських вело клубів Фелікс Костшебський та Казімір Кшиминський. У кінному триборстві ще один львів'янин Тадей Комаровський. Проте всі вони виступили без успіху, у кращому випадку займаючи місця наприкінці першої десятки. А найбільшого успіху добився львів'янин Адам Круликевич, який у складі збірної Польщі став володарем бронзової медалі у кінному спорті. Виступали етнічні українці і у футбольних змаганнях. До 1/8 у складі команди США дійшли Василь Демко та Андрій Страдань, а у складі збірної Чехословаччини – Андрій Фовицький. За команду Польщі виступали – львів'яни Мечислав Батш та Вацлав Кухар.

На цій же Олімпіаді спалахнула зірка українського боксера Стефана Галайко, який виборов для команди США срібну медаль у легкій ваговій категорії. Не залишився без медалі і фехтувальник зі Львову Тадей Фрідріх. У складі збірної Польщі він став бронзовим призером командних змагань на шаблях. Таку ж нагороду Фрідріх здобув і на наступних Олімпійських іграх.

І якщо на наступних Іграх у Лос-Анджелесі представників нашої країни майже не було помічено, то Олімпіада 1936 року вже стала рекордною за участю в них атлетів українського походження, які представляли різні команди Європи та США.

Так бронзовим призером у спортивній ходьбі на 50 км став Адальбергс Бабенко з Латвії. Ще два легкоатлети представляли спортивний клуб «Чарні» зі Львова, та виступали за збірну Польщі. Це Казімір Кухарський, що став четвертим на дистанції 800 метрів, та марафонець Броніслав Ганцаж. Шості місця у команді США вибороли – у штовханні ядра Дмитро Заєць, та у плаванні на 100 метрів вільним стилем Петро Файк. У змаганнях на шпагах виступав член клубу «Сокіл» Антон Франц. Михайло Гутовський та Іван Комаровський представляли Львівське військове училище, яке мало непоганих коней. Не в останню чергу завдяки воротарю Спиридону Албанському, півзахиснику Яну Васевичу та нападаючому Михайлу Матіясу збірна Польщі по футболу дійшла до півфіналу олімпійського турніру.

Так виступаючи в олімпійських змаганнях на протязі майже пів століття за різні збірні світу українці не здобули якихось визначних успіхів. І тільки окремі представники нашої нації спромоглися на завоювання медалей хоча б якогось гатунку. Проте вже по цим першим виступам відчувалося, що як тільки більш менш налагодиться мирне життя, та трохи вщухнуть катаклізми першої половини ХХ століття, які зачепили Україну чи не найбільше за всіх, наші атлети зможуть реалізувати свій потужний спортивний потенціал, який був закладений в них ще пращурами.

Та напевно, найбільше досягнення представника української діаспори сталося під час Ігор 1928 року в Амстердамі. Юрко Коцай став першим українцем, хто здобув золоту нагороду на Олімпійських іграх. Відзначився він у плаванні на спині на дистанції 100 метрів. Ще одне золото він виграв у складі команди в естафеті 4x200 метрів. У тій команді партнером нашого олімпійця був славнозвісний «Тарзан» – Джонні Вейсмюллер.

Українські спортсмени у складі СРСР. 23 квітня 1951 року був створений Національний олімпійський комітет СРСР. У жовтні того ж року прийнято рішення про допуск спортсменів Радянського Союзу до участі в XV Олімпійських іграх у Гельсінкі. Отже відтепер і спортсмени України, що входили до збірних команд, дістали право на рівних змагатися з кращими спортсменами світу. Вже на перших Іграх серед 295 спортсменів, що представляли Радянський Союз, 25 атлетів були з українських міст.

Одним з тих на кого покладали найбільшу надію був представник важкої атлетики, що виступав у найбільш важкій ваговій категорії, киянин Яків Куценко, володар багатьох світових, європейських та всесоюзних рекордів,

прапороносець команди на церемонії відкриття. Проте вік спортсмена та перенесені хвороби завадили його участі в змаганнях, залишивши тільки тренером збірної. А головною надією став його учень, неодноразовий рекордсмен світу, Григорій Новак. Та у суворому двобої з американцем Норбертом Шимановські, він стає лише другим, що було розцінене радянським керівництвом як ляпас всій нашій країні. Через, що на спортсмена розпочалися справжні гоніння. Після цієї Олімпіади Новак залишає спорт, та разом зі своїми двома синами ще довго виступає у цирку.

Особлива ставка робилася на змагання легкоатлетів, де від України виступало одинадцять спортсменів. Та найкращий результат їх виступив три четверті місця, які завоювали – Петро Денисенко у стрибках з жердиною; Євген Буланчик у бігу на 110 метрів з бар'єрами та Віктор Цибуленко у метанні спису.

Єдиною представницею від України у змаганнях плавців була киянка Марія Гавриш, яка на дистанції 200 метрів брасом зайняла шосте місце. У змаганнях з академічного веслування сенсаційно друге місце у двійках вибороли кияни Георгій Жилін та Ігор Ємчук.

Справжніми героями змагань стали наші гімнасти. Зіркою Олімпіади став уродженець Маріуполя, випускник Львівського інституту фізичної культури і спорту, гімнаст Віктор Чукарін. Гімнасти почали змагатися за сім годин до офіційного відкриття Ігор. І незважаючи на те, що наші спортсмени були новачками на таких змаганнях, Чукарін стає першим в індивідуальному та командному багатоборстві. Крім того він виграє дві золоті медалі у змаганнях на коні та опорному стрибку, а також дві срібні нагороди. Після вдалого виступу і на наступній Олімпіаді у Мельбурні він залишає спорт та стає тренером. Помер Чукарін досить рано, у 63 роки. Мабуть далися ознаки роки проведені у фашистському концтаборі, куди він потрапив, як військовополонений. Коли він повернувся додому його не впізнала рідна мати – настільки він був виснажений. Та все ж таки йому поталанило, адже він уникнув участі багатьох, котрі відразу після німецьких таборів, потрапляли до сталінських.

Абсолютною чемпіонкою серед жінок стала ще одна українка харків'янка Марія Горохівська, яку називали «королевою помосту». Та мало хто знав, що ця королева ледве не вмерла з голоду у роки Другої світової війни у блокадному Ленінграді. На цих Іграх Горохівська виборола ще п'ять срібних

нагород. Поруч з нею виступала ще одна українка, киянка Ніна Бочарова. Вони разом з подругами виграли першість у командному багатоборстві. Крім того Бочарова стала першою у змаганнях на колоді, та виграла ще дві срібні нагороди.

Ще одну золоту нагороду для України виборов борець класичного стилю з Запоріжжя Яків Пункін. Під час змагань він отримав прізвисько «реактивний». Справа в тому що Пункін був поранений на фронті, та під час напруги час від часу сіпав підборіддям в правий бік. Усі суперники вважали це спробою провести силовий прийом і ухилялися вліво, що давало українському борці суттєву перевагу.

Перед наступною Олімпіадою у Мельбурні багато хто з українців, які мешкали на Заході, зробили спробу зробити НОК України у вигнанні. Вони сподівались, що світова спільнота почує голос вигнанців і допустить їх до участі в Олімпійських іграх самостійною командою. Та незважаючи на прихильне ставлення до цієї ідеї багатьох країн, МОК не захотів порушувати свій статут. Адже виставляти команду на Олімпіаду міг тільки НОК країни, що працював у межах власної території.

На наступних Іграх у Мюнхені у змаганнях легкоатлетів несподівано двічі поспіль нищівного удару заокеанським атлетам наніс українець Валерій Борзов, який виграв їх коронні дистанції зі спринту 100 та 200 метрів. На наступний день всі газети світу вийшли з повідомленням: «Найшвидша людина планети живе у Києві». Як пізніше зізнається сам Борзов, тяга до бігу в нього проявилася ще змалку, коли він змагався у швидкості спочатку з чотирьохногим другом Тузиком, а потім бігав навперегони з машинами. Та все ж таки для того щоб Борзов зумів пробігти стометрівку за 10,0 секунди, трудився цілий колектив вчених, які розробили цілу нову методу тренування з застосуванням біомеханіки, математики, спортивної медицини та кінохроніки. Все це дозволило розробити для Борзова оптимальну модель бігу, які включали розрахунок кута відштовхування, нахилу корпусу при стартовому розгоні та інше.

На Іграх у Москві першим золотом у історії радянського плавання відзначився на дистанції 200 метрів батерфляєм мешканець Кривого Рогу Сергій Фесенко. Він здобув свою перемогу в перший же день змагань. А в останній він виборов срібну медаль на дистанції 400 метрів комплексного плавання, де перемогу здобув його товариш, уродженець Маріуполя

Олександр Сидоренко. У змаганнях з каное золото на 500 метрів та срібло на 1000 метрів виборов Сергій Пострехін. Два золота виборов і Сергій Чухрай, що став першим на двох дистанціях у змаганнях на байдарці двійці. Знову святкував перемогу і київський яхтсмен Валентин Манкін, який за чотири Олімпіади виборов три золоті та срібну медалі.

Безглуздий бойкот керівництвом СРСР наступної Олімпіади у Лос-Анджелесі не дозволив прийняти участь у Іграх радянським спортсменам, у тому числі і українцям. Єдине, що вони встигли, це виступити у лютому 1984 року в змаганнях так званого «передолімпійського тижня», які проводять оргкомітети Ігор для випробування місць змагань та електронних табло. Виступи там наших спортсменів породили надію на успішні старты через півроку. Зокрема чемпіонами стали українці Сергій Бубка та Геннадій Авдеєнко. Та на жаль не судилося.

Так наші спортсмени змогли виступити на Олімпіаді тільки через вісім років у Сеулі. Вже на самому початку цих змагань у стрільбі на траншейному стенді відзначився золотом киянин Дмитро Монаков. У змаганнях з вільної боротьби вдруге після 1980 року чемпіоном став Сергій Белоглазов, якого тренував його брат теж чемпіон тих Ігор Анатолій, що був як кажуть на 15 хвилин старшим.

У 1991 році розпався Радянський Союз і нові країни, які виникли на його уламках, отримали змогу самотужки вести свою політичну, економічну, культурну та іншу діяльність, в тому числі і виступати окремими збірними на Олімпійських іграх. Проте до Ігор у Барселоні було обмаль часу, тому окремими командами виступали тільки представники Прибалтики, що мали членство у МОК ще до Другої світової війни. Всі інші, за спеціальним рішенням МОК, склали єдину збірну Союзу Незалежних Держав, хоч і з великою долею автономії.

Вагомий внесок внесли спортсмени України у скарбничку здобутків команди СРСР за той сорокарічний відрізок часу, що вони виступали разом. Згодом фахівці виявили, що у середньому 25% українців склали чисельність радянської збірної. І хоч через те, що багато нагород було завойовано у складах команд, майже неможливо підрахувати точний внесок в ці успіхи українських атлетів, ті ж таки фахівці сходяться на думці, що це складає приблизно 35% медалей. А це, враховуючи те, що збірна СРСР не опускалася нижче другого місця у командній першості, а більшість разів ставала

переможницею цього неофіційного заліку, є результатом що найменше у середині першої десятки світу, чим не можливо не пишатися.

Виступи українців на Олімпійських іграх окремою командою. Після розпаду у 1991 році Радянського Союзу, та здобуття нашою країною незалежності, нарешті команда України змогла виступити на Олімпійських іграх самостійною командою.

Тому ж таки 1991 році на сесії МОК, з ціллю придання зимовим Олімпіадам більш високого та самостійного статусу, було прийнято рішення про розведення по строках зимових та літніх Олімпійських ігор. Тому наступні зимові Ігри відбулися всього через два роки, і стали першими на яких Україна виступила самостійною командою.

І саме на цих Іграх наша країна зусиллями одеської фігуристки Оксани Баюл завоювала своє перше золото. На цій же Олімпіаді її почин підтримала біатлоністка Валентина Цербе, яка стала бронзовою призеркою на дистанції 7,5 км. Взагалі на зимових Іграх наші спортсмени найбільш вдало виступали у змаганнях з біатлону. Так саме у цьому виді спорту в 1998 році на Іграх у Нагано єдину нагороду, срібло, здобула на дистанції 15 км Олена Петрова.

У 2006 році на дистанції 7,5 км бронзу виборола Лілія Ефремова. І нарешті останню на сьогоднішній день нагороду, теж бронзу, виборола наша танцювальна пара Олена Грушина та Руслан Гончаров.

На превеликий жаль на двох інших зимових Олімпійських іграх, що відбулися у 2002 та 2010 роках наші спортсмени взагалі залишились без медалей. Тож доробок українців на цих змаганнях склав п'ять нагород з яких по одній золотій та срібній медалі та три бронзових, що зайвий раз підкреслило що Україна не є зимовою країною.

Вже через два роки після Ігор у Ліллекхамері українці нарешті змогли виступити самостійною командою і на літній Олімпіаді. Велику допомогу в організації та виступу нашої збірної надала українська діаспора Сполучених Штатів та Канади, для яких цей перший виступ був подвійним святом. Так заснований спеціальний фонд «Олімпійський», розгорнув широку роботу по збору коштів для потреб українських олімпійців. Враховуючи підготовку до зимових та літніх Ігор, українська діаспора, за неповними даними, зібрала до одного мільйону доларів, які були перераховані на потребу спортсменів.

На перші для України незалежні Ігри прибуло 235 спортсменів, яких було відібрано в серії попередніх змагань та за результатами участі у

відповідальних міжнародних стартах, що давали путівку-ліцензію на Олімпіаду. Право нести прапор незалежної України було доручено майбутньому президенту НОК, шестиразовому чемпіону світу та багаторазовому рекордсмену світу зі стрибків з жердиною Сергію Бубці.

На жаль через травму, як і чотири роки тому, наш уславлений спортсмен не зміг вибороти медаль для збірної. Більш того цього разу він навіть не стартував, не змігши перед кваліфікацією подолати біль. А єдине золото у легкоатлетів для нашої команди виборола Інеса Кравець з Дніпропетровська, яка тріумфувала у потрійному стрибку. Лише третє місце у штовханні ядра посів наш відомий богатир Олександр Багач, якому ніяк не вдавалося показати свої кращі спроби. Цікаво, що у цій дисципліні шосте місце посів ще один українець Роман Вирастюк з Івано-Франківська, який є старшим братом відомого Василя Вирастюка – найсильнішої людини планети.

Першим незалежної України на літніх Іграх став борець класичного стилю мешканець Маріуполя В'ячеслав Олійник, який призвів своїм успіхом справжній фурор, адже від нього майже ніхто не чекав такої сприті. Та справжнім українським героєм цієї Олімпіади слід вважати киянина Володимира Кличко. Цікаво, що спочатку до Ігор готувався його більш досвідчений брат Віталій. Та незадовго до початку змагань він дістав травму, загоєння якої затягнулося, тому відстоювати честь сім'ї та країни довелося молодшому. Тим не менш він впевнено дістався півфіналу, де на Володимира очікував росіянин Олексій Лезін. Саме цей боксер був тоді головним суперником братів. Адже незадовго до Олімпіади він переміг Володимира у фіналі чемпіонату Європи, а за рік до цього перегравав Віталія у фіналі чемпіонату світу. Та цього разу українець виявився більш сильним, перемігши опонента з рахунком 4-1. Визначним був бій і у фіналі, де суперником нашого боксера став 130 кілограмовий Паса Вольфрам з острівної країни Тонга. Та все ж таки за рахунок більш активних дій наш співвітчизник і тут виявився сильнішим. Підтримав наших силовиків і важкоатлет Тимур Таймазов, який після срібла Барселони, виборов золото Атланти у ваговій категорії до 108 кілограм.

Та не тільки представниками силових видів спорту відзначились на цих Іграх українські спортсмени. Саме на цих змаганнях можливо сказати відродилася слава вітчизняної гімнастики. Так слідом за сильними збірними Росії та Китаю наші чоловіки посіли третє місце у командному заліку. А лідер

збірної Рустам Шаріпов ще й виграв золото в змаганнях на брусах. Ще більш вдало виступили наші жінки, де двома золотими, з яких одна за абсолютну першість, та срібною нагородою відзначилась Лілія Подкопаєва з Донецька. І останнє, четверте золото у гімнастиці принесла нашій збірній художниця з Сімферополя Катерина Серебрянська. Як і чотири роки тому наші дівчата у цьому виді спорту зробили дубль, виборовши ще й бронзову медаль, яка на рахунку одеситки Олени Витриченко.

Останню золоту нагороду для нашої країни вибороли майстри парусного спорту Євген Браславець та Ігор Матвієнко з Дніпропетровська, які виступили настільки впевнено, що їм навіть не було потреби виходити в море на останню гонку.

Вцілому, перший офіційний олімпійський дебют збірної України виявився вдалим. Дев'яте місце в неофіційному командному заліку було визнано як неабиякий успіх. В активі наших спортсменів 23 нагороди, з яких 9 золотих, 2 срібних та 12 бронзових.

Наступна Олімпіада напевно була самою невдалою для українських спортсменів за часів незалежності. Так вже перші старті показали, що не всі були підготовлені однаково, та заслуговували право на поїздку. Багато нарікань у підготовчому періоді викликав Наказ голови Спорткомітету Івана Федоренко про пріоритетність розвитку видів спорту. Усі вони були розбиті на три групи. До першої увійшли ті, представники яких мали шанси здобути медалі. До другої – ті, хто не мав шансів потрапити на Олімпіаду і до третьої – види, що тільки розвиваються. Відповідно до цього й планували розподілення мізерних коштів, що виділялися на підготовку спортсменів і поїздки їх на змагання. Все це на думку багатьох експертів не дозволило показати високий клас деяким атлетам, на яких можливо було розраховувати в плані вдалого виступу.

Не додавало оптимізму і не зовсім краща форма лідерів попередніх змагань. Так Інеса Кравець вже розміняла четвертий десяток років, Олександр Багач був спійманий на допінгу та через це пропустив декілька етапів підготовки, а на самій Олімпіаді він дізнався, що зовсім не допущений до змагань, Сергій Бубка через травми та вік втратив стабільність. Так справді наш визначний стрибун з жердиною і цього разу не зміг подолати кваліфікаційну висоту.

Першу золоту нагороду на цих Іграх для нашої країни принесла у комплексному плаванні на 400 метрів Яна Клочкова з Харкова. Ще через три дні вона стала першою у цьому ж виді і на дистанції 200 метрів. Виборола наша «золота рибка» і ще одну медаль, на цей раз срібло на дистанції 800 метрів вільним стилем. Слід відзначити у представника Запоріжжя Дениса Силантьєва, який став другим на дистанції 200 метрів батерфляєм.

Несподівано непогано виступили наші гімнасти чоловіки, які посіли дуже високе друге місце, випередивши таку сильну збірну як Росія. Олександр Світличний, Олександр Береш, Роман Зозуля, Руслан Мезенцев, Валерій Гончаров та Валерій Перешкуда, гідно підтримали честь української гімнастики. А лідер нашої збірної Олександр Береш зумів ще вибороти третє місце в абсолютній першості.

Другими стали наші хлопці і у змаганнях з велоспорту у командній гонці переслідування. Киянин Сергій Матвеев, Олександр Симоненко з Кіровограда, Олександр Феденко з Одеси та Сергій Черняковський з Вінниці, впевнено вийшовши до фіналу і мали зовсім непогані шанси перемогти і там. Та неадекватно повели себе організатори, назначивши фінальний заїзд через 50 хвилин після півфіналу. І хоч суперники, збірна Німеччини, відпочивала набагато довше за наших, їм щоб зайняти перше місце довелося йти на світовий рекорд. Високу оцінку дали спеціалісти і третьому місту у спринті луганчанки Ірини Янович, яка напередодні, повертаючись з тренувань, потрапила під машину, та ушкодила праве плече та руку.

По два других місця здобули наші борці та боксери. Спочатку сріблом відзначився класик Давід Солдадзе з Луганська. Підтримали його почин і наші борці вільного стилю, де відзначився срібною нагородою киянин Євген Бусловіч. У боксерів срібло вибороли львів'янин Андрій Котельник та кримчанин Сергій Доценко. На жаль через упередженість суддів не потрапив до фіналу мабуть кращий наш боксер Володимир Сидоренко. У півфінальному двобої арбітри були вже дуже лояльні до боксера з Таїланду.

Найбільш ефективно виступили наші стендові стрілки. Справа в тому, що цей вид був представлений лише одним одеситом Миколою Мільчевим. І він чудово впорався з завдання, не тільки ставши олімпійським чемпіоном, а й встановив вічний рекорд вибивши в останній серії на круглому стенді усі 200 тарілочок, що було рекордом.

Так збірна України на своїх других самостійних Іграх виступила не зовсім вдало, тільки двадцять перше місце, хоча у загальній кількості медалей не поступилась своєму результату чотирьохрічної давнини 23 медалі. Проте якість була значно гірша – 3 золоті, 10 срібних та 10 бронзових нагород.

Враховуючи помилки на наступні Олімпійські ігри вже велась більш відповідальна підготовка. Так ще у грудні президентом НОК став тодішній Прем'єр-міністр України Віктор Янукович, який дав обіцянку спортивним функціонерам, що проблем із забезпеченням збірних команд не буде. І треба віддати йому належне свої обіцянки він в цілому стримав. Були вжиті заходи з накопичення бюджетних коштів на рахунках НОК та спортивних федерацій, для чого були залучені чимало усі міністерства і відомства. Наприклад, Укрзалізниця відповідала за потреби плавання, Міноборони – за сучасне п'ятиборство та триатлон, Мінпаливенерго – за боротьбу та інше. До фінансування підготовки спортсменів були підписані відомі світові компанії, такі, як «Самсунг», «Кока-Кола», «Діадора» та інші.

Завдяки всім цим заходам було оголошено що всім спортсменам буде підвищено заробітну платню та стипендію на 40 відсотків. Чемпіони Ігор отримають винагороду у розмірі 100 тисяч доларів США, срібні призери – 75 тисяч, бронзові – 50 тисяч. Тренери цих спортсменів одержать преміальні, які дорівнюватимуть половині винагороди атлетів. Більш того, грошові винагороди пообіцяли спортсменам і на регіональних рівнях. Було вирішене питання і з екіпіруванням спортсменів та офіційних осіб нашої делегації. Все це стало неабияким стимулом у підвищенні морально-психологічного настрою спортсменів, що у свою чергу відобразилося і на результатах.

Великих зусиль додав наш НОК і для того, щоб вдруге після Ігор 1980 року, вулицями Києва пройшла естафета олімпійського вогню, що також вдихнуло впевненості на вдалий виступ наших атлетів.

Знову не підвела головна надія нашої команди плавчиха Яна Клочкова, яка майже повторила своє досягнення 2000 року. Як і тоді вже в перший день змагань Яна приносить перше золото, на дистанції 400 метрів комплексним плаванням, у скарбничку нашої збірної. Та на цьому вона не зупинилась, і через три дні виграє другу золоту медаль, знову як у Сіднеї, на дистанції 200 метрів комплексним плаванням, ставши найбільш титулованою українською спортсменкою на Олімпійських іграх за часів незалежності. За виняткові спортивні заслуги, волю до перемоги, піднесення спортивного авторитету

України, Указом Президента, Яні Ключкові присвоєно звання Героя України з врученням ордена «Золота Зірка».

Покращила свій показник 2004 року в змагання на байдарці Інна Осипенко. Після бронзи Афін на байдарці-четвірці, цього разу вона стала першою на дистанції 500 метрів на байдарці-одиначці.

Представниця жіночої вільної боротьби Ірина Мерлені, навпаки трохи здала свої позиції. Після золота на попередніх Іграх цього разу вона зупинилася за крок до фіналу, програвши півфінальну дуель американці. Майже не було шансів проти неодноразової чемпіонки та рекордсменки світу з Південної Кореї у змаганнях з важкої атлетики у найбільш важкій ваговій категорії в нашої Ольги Коробки. Проте і друге місце непоганий доробок.

Знову не змогла перемогти росіянок у художній гімнастиці Ганна Безсонова, яка вдруге поспіль стала третьою. Зате справжніми героями для України на цих Іграх стали Наталка Добринська з Вінниці, яка перемогла у змаганнях з семиборства, та одеський боксер Василь Ломаченко, який був визнаний найбільш технічним боксером турніру.

На жаль з різних причин не змогли підтримати цей почин їхні товариші. Так у змаганнях з семиборства друге місце зайняла Людмила Блонська. Та вже невдовзі прийшло повідомлення, що вона не пройшла допінг-контроль. Нагорода була відібрана, а саму спортсменку дискваліфікували, в тому числі заборонили приймати участь у змагання зі стрибків в довжину, де вона також розраховувала на медаль. Зважаючи на те, що Блонська вже через вживання допінгу, підвергалась дискваліфікації терміном на два роки, НОК України прийняв рішення про її по життєву дискваліфікацію. А у боксерів у найбільш важкій ваговій категорії трохи не дотягнув до фіналу наш В'ячеслав Глазков, програвши у півфінальному двобою китайцю.

Втім, якщо на Іграх у Пекіні наші спортсмени перевершили свої попередні досягнення, то вже на Олімпіаді в Лондоні почала потроху відчуватися недостатня увага до підготовки наших спортивних резервів. Так ці літні Олімпійські ігри принесли у копилку нашої збірної найменшу кількість – 20, нагород за весь період незалежності, а збірна України зайняла чотирнадцяте місце. Хоча за кількістю золотих – 6, було майже повторено досягнення пекінських Ігор. Та менше стало срібних – 5 і особливо бронзових – 9 нагород.

Перше золото для нашої команди вже на третій день змагань принесла представниці Львову Яна Шемякіна, яка у індивідуальній шпазі перемогла в

фіналі у додатковий час німкеню Бріту Хайдеман. На жаль не змогла повторити своє золоте досягнення Пекіну наша жіноча команда з шаблі. Втім одна з героїнь той Олімпіади, яка зробила вирішальний внесок у перемогу, Ольга Харлан, цього разу виборола бронзову нагороду у індивідуальному виді.

8.3. Всесвітня антидопінгова програма та кодекс

Всесвітній антидопінговий Кодекс вперше був ухвалений у 2003 р. і набув чинності в 2004 р. У подальшому зміни були внесені тричі, перший варіант набрав чинності 1 січня 2009 року, другий – 1 січня 2015 року, третій – 1 квітня 2018 року (зміни щодо відповідності Кодексу). Переглянутий Кодекс 2021 набуває чинності з 1 січня 2021 р.

Закон України про антидопінговий контроль у спорті

Цей Закон визначає правові та організаційні умови здійснення антидопінгового контролю в Україні, участі відповідних установ та організацій у профілактиці, попередженні застосування і розповсюдження допінгу в спорті. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 11, ст.102)).

Мета, сфера застосування і структура Всесвітньої антидопінгової програми і Кодексу. Всесвітній антидопінговий кодекс і Всесвітня антидопінгова програма, що його підкріплює, мають на меті:

- захищати фундаментальне право спортсменів брати участь у змаганнях, вільних від допінгу, і таким чином пропагувати здоров'я, справедливість і рівність для всіх спортсменів світу, а також

- забезпечувати узгоджені, скоординовані й ефективні антидопінгові програми на міжнародному і національному рівнях для запобігання застосуванню допінгу, включаючи:

Освіту – підвищення обізнаності, інформування, спілкування, прищеплювання цінності, розвиток життєвих навичок та здатність приймати рішення для запобігання навмисним і ненавмисним порушенням антидопінгових правил.

Утримання – стримування потенційних порушників антидопінгових правил шляхом забезпечення дієвості чітких правил та санкцій, які є важливими для всіх зацікавлених сторін.

Виявлення – ефективна система тестування та розслідувань не тільки посилює стримуючий ефект, а й також є ефективною для захисту чистих спортсменів та спортивного духу, виявляючи тих, хто вчинив порушення антидопінгових правил, а також допомагає знешкоджувати тих, хто пов'язаний з допінговими практиками.

Забезпечення виконання – засудження та покарання тих, хто вчинив порушення антидопінгових правил.

Верховенство права – забезпечення того, щоб всі відповідні зацікавлені сторони погодились дотримуватись Кодексу та Міжнародних Стандартів, і щоб всі заходи, вжиті для виконання їх антидопінгових програм, поважали Кодекс, Міжнародні Стандарти та принципи пропорційності і права людини

Кодекс. Кодекс є основоположним і універсальним документом, на якому ґрунтується Всесвітня антидопінгова програма в спорті. Метою Кодексу є підвищення ефективності боротьби з допінгом шляхом всезагальної гармонізації основних елементів цієї боротьби. Для досягнення ефективної взаємодії з тих питань, у яких потрібна однаковість. Кодекс містить достатньо конкретні положення; водночас він досить універсальний у тих випадках, коли потрібний гнучкий підхід до питань застосування на практиці принципів боротьби з допінгом. Кодекс розроблено з урахуванням принципів пропорційності і прав людини.

Коментар: Олімпійська хартія та Міжнародна Конвенція „Про боротьбу з допінгом в спорті”, прийнята в Парижі 19 жовтня 2005 (Конвенція ЮНЕСКО), визнають запобігання застосуванню допінгу і боротьбу з допінгом у спорті найважливішою складовою в роботі Міжнародного олімпійського комітету і ЮНЕСКО, а також основоположну роль Кодексу.

Всесвітня антидопінгова програма. Всесвітня антидопінгова програма містить усі компоненти, необхідні для забезпечення оптимальної гармонізації і впровадження найкращих методів організації роботи в міжнародних і національних антидопінгових програмах. *Основними її компонентами є:*

Рівень 1. Кодекс.

Рівень 2. Міжнародні Стандарти та Технічні документи.

Рівень 3. Моделі найкращого застосування і керівництва.

Антидопінгові програми ґрунтуються на внутрішній цінності спорту. Цю внутрішню цінність часто називають «духом спорту»: етичне прагнення до

людської досконалості через віддане вдосконалення природних талантів кожного Спортсмена.

Антидопінгові програми спрямовані на захист здоров'я Спортсменів і надання можливості Спортсменам досягати передового досвіду без використання Заборонених Речовин і Методів.

Антидопінгові програми прагнуть підтримувати цілісність спорту через повагу до правил, інших суперників, чесного змагання, рівних правил гри та цінності чистого спорту для світу.

Дух спорту – це торжество людського духу, тіла і розуму, яке відображене в цінностях. Це суть Олімпізму, яку ми знаходимо в спорті та завдяки спорту, ними є:

- здоров'я;
- етика, справедливість і чесність;
- права спортсменів, визначені в Кодексі;
- майстерність у виконанні;
- характер і Виховання;
- задоволення і радість;
- командна робота;
- відданість та самовіддача;
- дотримання норм і правил;
- повага до себе та інших Учасників;
- мужність;
- співдружність і солідарність.

Дух спорту виражається в тому, наскільки чесно ми граємо. Допінг докорінно суперечить духу спорту.

Допінг-контроль. Перша частина Кодексу встановлює спеціальні антидопінгові правила і принципи, яких мають дотримуватися організації, відповідальні за прийняття і виконання або реалізацію антидопінгових правил у рамках їх повноважень, наприклад, Міжнародний олімпійський комітет, Міжнародний паролімпійський комітет, Міжнародні Федерації, Національні Олімпійські Комітети та Паралімпійські Комітети, Організатори Великих Спортивних заходів і Національні Антидопінгові Організації. Всі ці організації надалі разом іменуватимуться Антидопінговими Організаціями.

Антидопінгові правила, як і правила змагань, є спортивними правилами, за якими проводяться змагання. Спортсмени, Допоміжний персонал спортсменів

та інші Особи (включаючи членів правління, директорів, адміністраторів та визначених працівників, волонтерів Сторін-підписантів, а також Уповноважених Третіх Сторін та їх працівників) приймають ці правила як умову участі або залучення в спорті і зобов'язані їх дотримуватися.

Допінгом є випадок порушення одного або більше з антидопінгових правил, наведених у статтях 2.1 –2.11 Кодексу.

Порушення антидопінгового правила. Метою статті є визначення обставин і поведінки, які становлять порушення антидопінгового правила. Слухання у справах про порушення антидопінгового правила проводитимуться на підставі припущення, що одне або більше з цих спеціальних правил було порушено.

Спортсмени або інші Особи несуть відповідальність за знання того, що становить порушення антидопінгового правила, а також за знання речовин і методів, включених до Забороненого Списку.

Наступне становить порушення антидопінгового правила:

- Наявність Забороненої Речовини або її Метаболітів, або Маркерів у пробі, взятій у Спортсмена;
- Використання або Спроба Використання Спортсменом Забороненої Речовини або Забороненого методу;
- Ухиляння, Відмова або Неявка для відбору Проби Спортсменом;
- Порушення порядку надання інформації про місцезнаходження спортсм;
- Втручання або Спроба Втручання в будь-яку стадію допінг-контролю Спортсменом або іншою Особою;
- Володіння Забороненою Речовиною або Забороненим Методом Спортсменом чи Допоміжним Персоналом Спортсмена;
- Розповсюдження або Спроба Розповсюдження будь-якої Забороненої Речовини або Забороненого Методу Спортсменом або іншою Особою;
- Призначення або Спроба Призначення Спортсменом або іншою Особою будь-якому Спортсмену під час Змагального періоду будь-якої Забороненої Речовини або Забороненого Методу, або Призначення чи Спроба Призначення будь-якому Спортсмену в Позазмагальний період будь-якої Забороненої Речовини або Забороненого Методу, що заборонені у Позазмагальний період;
- Співучасть або Спроба Співучасті Спортсменом або іншою Особою;

- Заборонена Співпраця спортсмена або іншої Особи;
- Дії, що вчиняються спортсменом або іншою особою для перешкоджання, або подача зустрічного обвинувачення з метою відмовляння від повідомлення уповноваженим організаціям.

Питання та завдання для самоконтролю:

- 1. Дайте характеристику проблемі аматорства та професіоналізму в олімпійському спорті.*
- 2. Перші здобутки українських спортсменів на арені Олімпійських ігор.*
- 3. Розкрийте зміст структури антидопінгової програми та Кодексу.*
- 4. Охарактеризуйте що входить до порушень антидопінгового правила.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балджи І. В. Історичні та організаційно-методичні основи розвитку олімпійського руху на Дніпропетровщині впродовж ХІХ–ХХІ ст.: дис. на здобуття наук. ступ. к. фіз. вих. Дніпро. 2019. 325 с.
2. Бистрова О. М. Світ культури (основи культурології) : підручник для вузів / О. М. Бистрова. К. : ЮКЕА, 2002. 712 с.
3. Білоцький С. Д., Бубліченко В. В. Міжнародно-правове співробітництво в боротьбі з допінгом у спорті. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 7. С. 32–41.
4. Бубка С. Н., Булатова М. М., Гуніна Л. М. та ін. Система олімпійської підготовки: основи менеджменту / ред. Бубки С. Н., Платонова В. М. Київ: Перша друкарня, 2018. 624 с.
5. Бубка С.Н., Булатова М. М., Есентаєв Т. К. Менеджмент підготовки спортсменів до Олімпійських ігор : посіб. / за заг. ред. С. Н. Бубки, В. Н. Платонової. К. : Олімп. літ., 2017. 480 с.
6. Бубка С. Н., Булатова М. М. Ігри, що підкорили світ. 2-ге вид. Київ: Літера, 2012. 132 с
7. Гончаренко В. І., Іваній І. В., Кудренко А. І. Олімпійський спорт : навч. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 364 с.
8. Дрюков В. О., Азарченко П. М., Глебов В. М. Підсумки виступу збірної команди України з фехтування у 2011 році та напрями вдосконалення олімпійської підготовки фехтувальників України. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*. 2011. № 21 (2). С. 3-9.
9. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / за ред. Булатової М. М. Київ. : Олімпійська л-ра, 2009. 400 с.
10. Енциклопедія олімпійського спорту в Україні / за ред. В.М Платонова. К.: Олімпійська літ-ра, 2005. 463 с.
11. Енциклопедія сучасної України. Т.1. К.: Мрія, 2001. 824 с.
12. Золоті сторінки олімпійського спорту України / За ред. І. Федоренка. Київ: Олімпійська література, 2000. 192 с.
13. Калманович В.Л., Бітшева І.Г. Нова модель сучасного міжнародного олімпійського руху. *Наука і спорт: сучасні тенденції*. 2019. Т. 7. № 4. С. 125–130.

14. Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології. К. : Укр. письм., 1993. 63 с.
15. Паршакова В.М. Розвиток екстремальних видів спорту. *Міжнародний журнал гуманітарних і природничих наук*. 2018. № 4. С. 58– 60.
16. Січинський В. Чужинці про Україну. К. : Довіра, 1992. 256 с.
17. Студентський спортивний рух: історія та сучасність. – Л.: НВФ «Українські технології», 2004. – 60 с.
18. Тягур Р. С. Фізична культура і спорт у античному Китаї, Японії і Кореї. Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини (Rehabilitation & recreation). 2021. № 9. С. 205–216.
19. Шинкарук О., Дутчак М., Павленко Ю. Олімпійська підготовка спортсменів в Україні: проблеми і перспективи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 1.
20. Школа О.М., Золочевський В.В. Історія фізичної культури. За вимогами кредитно-трансферної системи : навчальний посібник / За ред. О.М. Школи. Харків, ХГПА, 2013. 217с.
21. Bayle E., Chappelet J.-L. From Olympic Administration to Olympic Governance. London : Routledge, 2019. 150 p.
22. Bulatova M. Your olympic guidebook. Rome: Published by the European Olympic committees, 2017. 148 p.
23. Doping in Sport and the Law / Ed. by U. Haas, D. Healey. Oxford; Portland : Hart Publishing, 2016. 344 p.
24. Goldblatt D. The Games: A Global History of the Olympics. New York : W.W. Norton & Company, 2018. 516 p.
25. Krieger J. Power and Politics in World Athletics: A Critical History. London : Routledge, 2021. 284 p.
26. Pop C.L. The modern Olympic Games – a globalised cultural and sporting event. *Procedia – social and behavioral sciences*. 2013. V. 92. P. 728– 734.
27. Rio 2016: Olympic Myths, Hard Realities / Ed. by A. Zimbalist. Washington : Brookings Institution Press, 2017. 256 p.
28. Ryabenkov R.D., Fomina Zh.V. The prospective assessment of wushu to become an Olympic sport. 2016. № 3. P. 90–93.
29. Skiing Heritage: A ski History. Quarterly. *The Historic First Four Olympic Games*. By Morten Lund. Issue 2001, vol. 13.

30. The Nordic Games: precursor to the Olympic Winter Games. *Jonsson: Olympic-Review*. 27(43), Feb/Mar 2002.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Національний Антидопінговий Центр України. URL: <https://nadc.org.ua/>
2. Олімпійський порядок денний 2020 20+20 рекомендацій : Національний олімпійський комітет України. URL: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olimpiyskiy-poryadok-denniyy-2020-20-20-rekomendaciy/>
3. Олімпійська Арена. Засновник : Національний Олімпійський комітет України. Щомісячний журнал про олімпійський рух і спорт вищих досягнень в Україні та світі. URL: <http://olimparena.com.ua/pro-jurnal>
4. Офіційний сайт МОК. URL: <http://www.olympic.org/content/the-ioc/governance/international-federations/?tab=aiowf>
5. Слово і діло. Аналітичний портал. 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/04/infografika/suspilstvo/zymovi-olimpijski-ihry-2022-fakty-ta-cyfry>
6. Суспільне, спорт. 2022. URL: <https://suspilne.media/winter-sports/>
7. Томас Бах: «30 років НОК України демонструє непохитну відданість збереженню олімпійського духу в серцях українського народу» Національний олімпійський комітет України. 2021. URL: <http://noc-ukr.org/news/21894/>

Навчально-методичне видання

**Ішук Олена Анатоліївна
Карабанова Надія Семенівна
Іванюк Ольга Андріївна**

ІСТОРІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

*Методична розробка для студентів факультету фізичної культури,
спорту та здоров'я*

